

Dómar Félagsdóms

1971-1975

Útgáfa 1.1 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðum eintökum af dómasafni Félagsdóms. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið eintak af prentaða dómasafni Félagsdóms án endurgjalds. Engin stjórnvöld standa að gerð skjals þessa umfram það að hafa útvegað höfundi skjalsins prenteintök af ritinu.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Samkvæmt 9. gr. núverandi höfundalaga, nr. 73/1972, njóta dómar ekki verndar höfundalaga.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Alþýðusamband Íslands (ASÍ) útvegaði þetta prenteintak.

Gallar á bls. VII, 73, 86, 100, 120, 134, 137, 140-141, 145, 153, 157, 162, 166-168, 177, 181-182, 196, 220, 232, og 239.

Í útgáfu 1.1 var OCR endurunnið og textinn er beinni.

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

DÓMAR FÉLAGSDÓMS

VII. BINDI
1971—1975

UTGEFANDI: FÉLAGSDÓMUR
REYKJAVÍK — 1976

DOMAR FÉLAGSDOMS

1. E. B. B. B. B.
1951 1952

DOMAR FÉLAGSDOMS
FÉLAGSPRENTSMÍÐJAN HF.

Félagsdómur. Dómarar og verksvið.

Í ársbyrjun 1971 áttu sæti í Félagsdómi þeir dómendur, sem skipaðir voru í dóminn 1. október 1968, og vísast um það til VI. bindis Dóma Félagsdóms.

Hinn 1. október 1971 var skipað í dóminn til næstu þriggja ára og voru þá þessir menn skipaðir dómarar, og nefndir til dómsetu:

Skipaðir af Hæstarétti:

Hákon Guðmundsson, yfirborgardómari, forseti dómsins,
Gunnlaugur E. Briem, ráðuneytisstjóri.

Til vara:

Guðmundur Jónsson, borgardómari,
Ragnar Jónsson, hæstaréttarlögmaður.

Skipaðir af félagsmálaráðherra:

Einar Arnalds, hæstaréttardómari.

Til vara:

Bjarni Kristinn Bjarnason, borgardómari.

Skipaðir af Alþýðusambandi Íslands:

Ragnar Ólafsson, hæstaréttarlögmaður.

Til vara:

Árni Guðjónsson, hæstaréttarlögmaður.

Skipaðir af Vinnuveitendasambandi Íslands:

Einar B. Guðmundsson, hæstaréttarlögmaður.

Hann andaðist 27. febr. 1974.

Til vara:

Guðmundur Vignir Jósefsson, hæstaréttarlögmaður.

Dómarar skipaðir samkvæmt 25. gr. laga nr. 55/1962:

Af fjármálaráðherra:

Egill Sigurgeirsson, hæstaréttarlögmaður.

Af Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja:

sr. Bjarni Sigurðsson, prestur.

Nefndir til dómarakjörs samkvæmt 3. mgr. 39. gr. laga nr. 80/1938, sbr. lög nr. 70/1954:

Af Félagi íslenzkra iðnrekenda:

Haukur Eggertsson, framkvæmdastjóri,

Sveinn B. Valfells, framkvæmdastjóri,

Axel Kristjánsson, framkvæmdastjóri,

Kristján Friðriksson, framkvæmdastjóri,

IV

Bjarni Kristinsson, framkvæmdastjóri,
Sigurður Waage, framkvæmdastjóri.

Varamenn:

Magnús Helgason, framkvæmdastjóri,
Gunnar Jónasson, framkvæmdastjóri,
Gunnar Björnsson, efnaverkfræðingur,
Einar Ásmundsson, framkvæmdastjóri,
Björn Guðmundsson, framkvæmdastjóri,
Kristinn Guðjónsson, framkvæmdastjóri.

Af Iðnsveinaráði Íslands:

Aðalmenn:

Bolli Ólafsson,
Hilmar Guðlaugsson,
Óðinn Rögnvaldsson,
Óskar Hallgrímsson,
Sturla Sæmundsson,
Snorri Jónsson.

Varamenn:

Guðmundur Bjarnason,
Helgi Arnlaugsson,
Guðjón Jónsson,
Lárus Bjarnfreðsson,
Sigurgestur Guðjónsson,
Sverrir Gíslason.

Af Landssambandi iðnaðarmanna:

Aðalmenn:

Björgvin Frederiksen, vélvirkjameistari,
Einar Gíslason, málarameistari,
Jón Bergsteinsson, múrarameistari,
Jón Guðmundsson, rafvirkjameistari,
Jónas Sólmundsson, húsgagnasmíðameistari,
Tómas Vigfússon, húsasmíðameistari.

Varamenn:

Eyþór Þórðarson, vélstjóri,
Ólafur Jónsson, málarameistari,
Gunnar Björnsson, húsasmíðameistari,
Arnfríður Ísaksdóttir, hárgreiðslumeistari,
Jónas Valdemarsson, pípulagningameistari,
Þórir H. Óskarsson, ljósmyndari.

Frá 1. október 1974 skipa þessir menn dómarasæti í Félagsdómi:

Skipaðir af Hæstarétti:

Guðmundur Jónsson, borgardómari, forseti dómsins, og
Sigurður Lindal, prófessor.

Varamenn:

Halldór Þorbjörnsson, yfirsakadómari og
Þorsteinn Thorarensen, borgarfógeti.

Skipaðir af félagsmálaráðherra:

Bjarni Kristinn Bjarnason, borgardómari.

Varamaður:

Arnþjófur Björnsson, prófessor.

Skipaðir af Alþýðusambandi Íslands:

Ragnar Ólafsson hæstaréttarlögmaður.

Til vara:

Arni Guðjónsson, hæstaréttarlögmaður.

Skipaðir af Vinnuveitendasambandi Íslands:

Hafsteinn Baldvinsson, hæstaréttarlögmaður.

Til vara:

Guðmundur Vignir Jónsson, hæstaréttarlögmaður.

Dómarar skipaðir samkvæmt 26. gr. laga nr. 46/1973:

Af Bandalagi háskólamanna:

Hrafn Bragason, borgardómari.

Til vara:

Jónatan Þórmundsson, prófessor.

Af Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja:

sr. Bjarni Sigurðsson, prestur.

Af fjármálaráðherra:

Tilnefning fór ekki fram fyrir þetta tímabil.

Nefndir til dómarakjörs samkvæmt 3. mgr. 39. gr. laga nr. 80/1938,
sbr. lög nr. 70/1954:

Af landssambandi iðnaðarmanna:

Björgvin Frederikssen, framkvæmdastjóri,

Ásgrímur P. Lúðvíksson, húsgagnabólstrameistari,

Ólafur Jónsson, málrameistari,

Jón Bergsteinsson, múrrameistari,

Arnfríður Ísaksdóttir, hárgreiðslumeistari,

Gunnar S. Björnsson, húsasmíðameistari.

Aðalmenn:

Guðbjörn Guðmundsson, rafverktaki,

Eyþór Þórðarson, vélstjóri,

Jónas Valdimarsson, pípulagningarmeistari,

Þórir H. Óskarsson, ljósmyndari,

Lárus Guðmundsson, bifvélaþvirkameistari,

Stefán R. Þórðarson, húsgagnasmíðameistari.

Af Félagi íslenskra iðnrekenda:

Aðalmenn:

Eggert Hauksson, Plastprent hf.,

Bjarni Kristinsson, Glerborg hf.,

Björn Guðmundsson, Sportver hf.,

Axel Kristjánsson, Rafha hf.,

Jón Friðþjófsen, Sláturfélag Suðurlands,

Kristján Friðriksson, Últíma hf.

Til vara:

Ásgeir Einarsson, Sindra-Stál,

Gunnar Björnsson, Sápugerðin Frigg hf.,

Elmar Þ. Jensen, Sjóklæðagerðin hf.,

Jón Kjartansson, Vikingur hf.,

Ásgeir Guðmundsson, Á. Guðmundsson hf.,

Víglundur Þorsteinsson, B.M. Vallá hf.

Tilnefning af hálfu Iðnsveinaráðs Íslands hefur ekki farið fram eftir 1. okt. 1974.

Registur.

I. Nafnaskrá.

	Bls.
Alþýðusamband Íslands 5, 47, 57, 70, 107, 108, 112, 118, 124, 133, 150, 170, 175, 228, 236,	255
Bandalag háskólamanna	241
Bandalag starfsmanna ríkis og bæja	93, 248
Bragi Guðmundsson	248
Eimskipafélag Íslands, hlutafélag	1, 27, 186, 192
Eimskipafélag Reykjavíkur, hlutafélag	27
Farmanna- og fiskimannasamband Íslands 1, 8, 40, 154, 186, 189, 192,	213
Félag framreiðslumanna	70, 133, 175
Félag íslenzka prentiðnaðarins	170
Félag íslenzkra iðnrekenda	57, 150
Félag íslenzkra kjötiðnaðarmanna	255
Félag íslenzkra rafvirkja	5, 47
Félag járníðnaðarmanna	112
Félag löggiltra rafverktaka í Reykjavík	5, 47
Félag matreiðslumanna	108, 228
Félag menntaskólakennara	60, 241
Félag starfsfólks í veitingahúsum	236
Félag vörubílaeigenda í Hafnarfirði	107
Fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs	60, 93, 241, 248
Flugfélag Íslands, hlutafélag	124
Flugfreyjufélag Íslands	124
Gissur Ingi Geirsson	248
Guðgeir Ólason	248
Guðmar Ragnarsson	248
Hafskip, hlutafélag	27, 186, 192
Hið íslenzka prentarafélag	170
Hótel Loftleiðir	70, 133, 236
Hörður Ingólfsson	107
Iðja, félag verksmiðjufólks í Reykjavík	57, 150
Jón Franklín, skipaútgerð	186, 192
Jöklar, hlutafélag	27, 186, 192
Kexverksmiðjan Esja, hlutafélag	57

VIII

Kristofer Þorvarðarson	248
Landssamband íslenzkra rafverktaka	47
Landssamband íslenzkra útvegsmanna	40, 118, 154
Landssamband vörubifreiðastjóra	107
Löftleiðir, hlutafélag	124
Magnús Guðmundsson	248
Meistarafélag járníðnaðarmanna	112
Rafiðnaðarsamband Íslands	47
Ríkissjóður	60, 93, 241, 248
Samband íslenzkra barnakennara	93
Samband íslenzkra samvinnufélaga, skipadeild	15, 189, 213
Samband matreiðslu- og framreiðslumanna	108
Samband veitinga- og gistihúsaeigenda ..	70, 108, 133, 175, 228, 236
Sigmar Pétursson	175
Sjómannasamband Íslands	118
Skipadeild sambands íslenzkra samvinnufélaga	15, 189, 213
Skipaútgærð ríkisins	8, 27
Sláturfélag Suðurlands	255
Stýrimannafélag Íslands	1, 15, 27
Útvegsbændafélag Vestmannaeyja	40
Útvegsmannafélag Akraness	40, 118
Útvegsmannafélag Austfjarða	40
Útvegsmannafélag Eyjafjarðar og nágrennis	40
Útvegsmannafélag Hafnarfjarðar	40
Útvegsmannafélag Hornafjarðar og Djúpavogs	40
Útvegsmannafélag Reykjavíkur	40
Útvegsmannafélag Snæfellsness	40
Útvegsmannafélag Suðurnesja	40
Útvegsmannafélag Vestfjarða	154
Útvegsmannafélag Þorlákshafnar	40
Vélsmiðja Jens Árnasonar, hlutafélag	112
Vélstjórufélag Íslands	8, 40, 154, 186, 189, 192, 213
Verkalýðsfélag Akraness, sjómanna- og vélstjóradeild	118
Verzlunarmannafélag Reykjavíkur	124
Vinumálasamband samvinnufélaganna	15, 189, 213
Vinnuveitendasamband Íslands 1, 5, 8, 27, 40, 47, 57, 112, 118, 124, 150, 154, 186, 192, 255	

II. Skrá

yfir lög og reglugerðir, sem vísað er til í VII. bindi dóma Félagsdóms.

1936, nr. 85, 1. febrúar. Lög um meðferð einkamála í héraði.

67. gr. — 187, 190, 232.

71. gr. — 188, 190.

108. gr. — 92, 171.

117. gr. — 7.

1937, nr. 3, 8. febrúar. Reglugerð fyrir Menntaskólann í Reykjavík.

— 100.

63. gr. — 62.

1938, nr. 80, 11. júní. Lög um stéttarfélög og vinnudeilur.

— 117, 134, 195, 196, 199, 207.

II. kafli. — 54, 90, 114, 159, 161, 163, 166, 186, 189, 192, 197, 200,
201, 203, 218, 221.

3. gr. — 167, 169.

5. gr. — 165, 166.

6. gr. — 55, 56.

8. gr. — 115.

9. gr. — 57, 175.

11. gr. — 57, 58, 59, 60, 84, 175, 184, 185.

14. gr. — 54, 161, 194, 195, 199, 204, 205, 216, 220.

15. gr. — 48, 54, 195, 198, 199, 204, 205, 207, 208, 210, 216, 219,
222, 223, 225.

16. gr. — 71, 88, 195, 199, 205, 216.

17. gr. — 86, 90, 115, 162, 167, 194, 195, 196, 199, 203, 205, 206,
207, 215, 216, 217, 222.

30. gr. — 26, 38.

44. gr. — 91, 92, 93, 188, 190, 257, 263.

45. gr. — 15, 28, 60, 69.

53. gr. — 71.

56. gr. — 158.

64. gr. — 69.

67. gr. — 69, 92.

69. gr. — 7, 92, 171.

70. gr. — 57, 175, 184.

1940, nr. 31, 12. febrúar. Póstlög.

1. gr. — 252.

7. gr. — 252, 253, 254.

12. gr. — 253, 254.

- 1943, nr. 16, 26. febrúar. Lög um orlof.
6. gr. — 44.
- 1944, nr. 33, 17. júní. Stjórnarskrá lýðveldisins Íslands.
69. gr. — 259.
- 1951, nr. 175, 27. september. Reglugerð fyrir menntaskóla.
— 100.
51. gr. — 62.
- 1954, nr. 38, 14. apríl. Lög um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.
11. gr. — 65.
- 1960, nr. 10, 22. marz. Lög um söluskatt.
— 141.
2. gr. — 76, 77, 139, 140, 148.
9. gr. — 71, 79, 86, 133, 142, 146, 148.
- 1961, nr. 146, 16. október. Reglur um gjald fyrir heimavinnu.
— 95, 100.
- 1962, nr. 55, 28. apríl. Lög um kjarasamninga opinberra starfsmanna.
— 62, 63, 64, 65, 95, 100, 103.
1. gr. — 241, 242, 244.
2. gr. — 67.
3. gr. — 67.
4. gr. — 67.
5. gr. — 67, 68, 103.
6. gr. — 62, 64, 65, 67, 68, 95, 96, 100, 101, 102, 103, 105, 106.
9. gr. — 103.
10. gr. — 65, 103.
11. gr. — 103.
14. gr. — 103, 106.
25. gr. — 68, 93.
- 1962, nr. 57, 18. apríl. Lög um Hæstarétt.
22. gr. — 69.
- 1962, nr. 118, 1. júní. Erindisbréf fyrir skólanefndir í barna- og gagnfræðastigsskólum.
— 100.
- 1962, nr. 120, 1. júní. Erindisbréf fyrir skólanefndir í barna- og gagnfræðastigsskólum.
— 100.
- 1963, nr. 67, 31. desember, Sjómannalög.
23. gr. — 121, 122.
- 1966, nr. 79, 15. júlí. Bráðabirgðalög um lausn deilu framreiðslumanna og veitingamanna.
— 70.
- 1966, nr. 68, 11. maí. Lög um iðnfræðslu.
26. gr. — 109.
- 1966, nr. 72, 13. maí. Lög um atvinnuréttindi vélstjóra á íslenskum skipum.

- 8, 10, 11, 13.
- 8. gr. — 12.
- 18. gr. — 9, 12, 13.
- 1967, nr. 63, 16. júní. Bráðabirgðalög um lausn deilu stýrimanna o.fl.
- 2, 3.
- 3. gr. — 2, 3, 4.
- 6. gr. — 23.
- 1970, nr. 3, 11. febrúar. Lög um breytingu á lögum um söluskatt.
- 1. gr. — 76, 77, 139, 140.
- 1970, nr. 12, 25. marz. Lög um menntaskóla.
- 13. gr. — 246.
- 14. gr. — 246.
- 1970, nr. 75, 30. júní. Bráðabirgðalög um stöðvun verkfalls stýrimanna o. fl. — 1.
- 1970, nr. 169, 21. ágúst. Reglugerð um söluskatt.
- 25. gr. — 79, 86, 142, 146.
- 1971, nr. 68, 15. júní. Lög um tekjuskatt og eignaskatt.
- 10. gr. — 43.
- 14. gr. — 41, 42, 43, 44, 45.
- 1971, nr. 87, 24. desember. Lög um orlof.
- 41, 44, 46.
- 1. gr. — 252.
- 2. gr. — 44.
- 5. gr. — 240.
- 7. gr. — 41, 43, 44, 45.
- 16. gr. — 173.
- 1971, nr. 88, 24. desember. Lög um 40 stunda vinnuviku.
- 230, 252.
- 1972, nr. 7, 23. marz. Lög um breytingu á lögum nr. 68/ 1971 um tekju- og eignaskatt.
- 43.
- 6. gr. — 41, 45.
- 1973, nr. 46, 25. apríl. Lög um kjarasamninga opinberra starfsmanna.
- 244, 246, 249.
- 1. gr. — 242, 243, 245, 247, 251, 252, 254.
- 3. gr. — 242.
- 4. gr. — 242.
- 5. gr. — 242.
- 26. gr. — 69.
- 1973, nr. 75 21. júní. Lög um Hæstarétt Íslands.
- 22. gr. — 69.
- 1973, nr. 4, 7. febrúar. Lög um neyðarráðstafanir vegna jarðelda á Heimaey.
- 87, 91, 141.
- 8. gr. — 77, 78, 141, 142, 147.

III. Efnisskrá.

A. Atriðisorð efnisskrár.

Aðild.	Prentarar.
Aðiljaskýrslur.	Rafvirkjar.
Ákvæðisvinna.	Refsingar. Sjá sektir.
Aldur.	Samúðarverkföll. Sjá verkföll.
Bifreiðastjórar.	Sáttir.
Dagpeningar.	Sektir.
Dómsvald Félagsdóms.	Sératkvæði.
Félagsréttindi.	Slysatrygging.
Fiskveiðar.	Starfsaldur.
Flugfreyjur.	Stjórnunarréttur.
Flugliðar.	Stéttarfélög.
Forgangsréttur.	Stýrimenn.
Framleiðslumenn.	Söluskattur.
Frávisun.	Tímakaup. Sjá vinnulaun.
Fridagar.	Tómlætisverkanir.
Gerðardómar.	Trúnaðarmannaráð, sbr. venja.
Hlutafélög, hluthafar.	Trúnaðarmenn.
Hæstiréttur.	Uppsögn.
Iðnaður. Sjá kjötiðnaðarmenn.	Úrskurðir.
Járniðnaðarmenn.	Venja.
Kauptrygging.	Verkbann.
Kennarar.	Verkföll.
Kjarasamningar.	Verksamningar.
Kjötiðnaðarmenn.	Vélstjórar.
Kærumál.	Vinnulaun.
Lög, lögskýring.	Vinnuveitendur.
Málflutningur.	Vitni.
Málshöfðun.	Vökuvinna.
Matreiðslumenn.	Yfirvinna.
Orlof.	Þjónustugjald.
Póstar.	

XIII

B. Efnisskrá

Aðild.

Samband stéttarfélaga synjar félagi um að vera í fyrirsvari fyrir það í máli, sem höfðað átti fyrir Félagsdómi. Fór því um málshöfðun eftir 2. mgr. 45. gr. laga nr. 80/1938 15, 27

Aðiljaskýrslur.

Fulltrúar aðilja gefa skýrslur fyrir dómi um viðræður, sem fóru fram á samningafundum 15, 27

Ákvæðisvinna.

Í kjaradeilu var aðalágreiningsefnið að lokum sú krafa rafvirkja, að nýlagnir og meiriháttar breytingar á raflögnum skyldu framkvæmdar í ákvæðisvinnu. Dæmt var, að ekki hefði stofnast kjarasamningur milli deiluaðilja. Var samþykkt rafvirkjafélagsins, þess efnis, að rafvirkjar mættu ekki vinna nefnd störf nema í ákvæðisvinnu, ekki talin fela í sér ákvörðun um ólögmæta vinnustöðvun 47

Aldur.

Sagt að það sé almenn regla, að opinberir starfsmenn láti af störfum, er þeir verða sjötugir. Ekki talið, að lagareglur, venja né kjarasamningur væri því til fyrirstöðu, að vinnuveitandi ákvæði, að hámarksaldur starfsmanna hans skyldi vera 70 ár 57

Bifreiðastjórar.

Vörubílstjórafélag skuldbindur sig til að veita bifreiðastjóra inngöngu með tilteknum skilyrðum 107

Dagpeningar.

Skorið úr ágreiningi milli flugfreyja og flugfélags um dagpeninga 124

Dómsvald Félagsdóms.

Krafist var dóms um það, að rafvirkjum væri samkvæmt ákvæðum kjarasamnings óheimilt að vinna hjá rafvirkja meistaranum P, vegna þess að honum hefði verið vikið úr félagi rafverktaka, en í kjarasamningnum voru ákvæði þess efnis, að rafvirkjar mættu aðeins vinna hjá félagsmönnum í rafverktakafélaginu. P höfðaði mál fyrir bæjarþingi Reykjavíkur til ógildingar á brottvikningu sinni. Félagsdómur átti ekki dóm um lögmæti brottvikningar P. En þar sem lögmæti hennar var vefengt, og það atriði var talið geta skipt máli við úrlausn félagsdómsmálsins, var því

frestað eftir kröfu stefnda	5
Félagsdómur metur ekki efnislega ástæður þær, sem til þess lágu, að samgönguráðuneytið veitti leyfi samkvæmt 18. gr. laga nr. 72/1966 til þess, að tala vélstjóra á einu af ríkisskipunum væri þrír, en í máli fyrir Félagsdómi var vefengt af hálfu félags vélstjóra, að efnisástæður hefðu verið fyrir hendi til þess að veita leyfið	8

Félagsréttindi.

Krafast var dóms um það, að rafvirkjum væri óheimilt að vinna hjá rafverktakanum P vegna þess, að honum hefði verið vikið úr félagi sínu R, en í kjarasamningi rafvirkja og R var ákvæði þess efnis, að rafvirkjum væri óheimilt að vinna hjá þeim rafverktökum, sem ekki væru félagsmenn í R. Eftir að málið var höfðað fyrir Félagsdómi gerði P þá kröfu í dómsmáli fyrir bæjarþingi, að brottvikning sín væri dæmd ólögmæt. Þar sem Félagsdómur átti ekki dóm um lögmæti brottvikningarinnar, en það atriði var talið geta skipt máli um úrslit félagsdómsmálsins, var því frestað eftir kröfu stefnda	5
Það hamlaði ekki rétti járníðnaðarmanns til inngöngu í stéttarfélag, þótt hann væri hluthafi í fyrirtæki því, sem rak vélsmiðju þá, er hann starfaði í	112

Fiskveiðar. Sjá hlutaskipti, kauptrygging.

Flugfreyjur.

Skorið úr ágreiningi milli félags flugfreyja og flugfélags um dagpeninga	124
--	-----

Flugliðar. Sjá dagpeningar, flugfreyjur.

Forgangsréttur.

Það talin grundvallarregla, að hafi stéttarfélag gert samning við vinnuveitanda um forgangsrétt félagsmönnum sínum til handa, geti annað stéttarfélag í sömu starfsgrein ekki beitt verkfalli, til þess knýja þann sama vinnuveitanda til að veita félagsmönnum sínum einnig forgangsrétt	154
Vorið 1974 hóf Sláturfélag Suðurlands starfrækslu pökkunar-deildar, þar sem kjötvörum var pakkað með vélum, en áður höfðu verið starfræktar pökkunardeildir, þar sem pakkað var með höndum. Félag kjötiðnaðarmanna taldi, að sláturfélaginu væri skylt að hafa kjötiðnaðarmann við þessi störf. Dæmt var að ekki hefði verið leitt í ljós, að sláturfélagið hefði með kjarasamningi tekið á sig skyldu um það, að	

kjötiðnaðarmaður skyldi starfa í hinni nýju vélþökkunar- deild	255
---	-----

Framreiðslumenn.

Framreiðslumenn á veitingahúsinu L neituðu að fara eftir fyrirmælum veitingahúseigandans um nýja tilhögun á á- kvörðun heildarverðs veitinga til gesta, og þeir vildu ekki heldur haga reikningsskilum til hans á þann hátt, sem hann mælti fyrir. Með þessari háttsemi, sem studd var af stjórn stéttarfélags þeirra, voru framreiðslumennirnir tald- ir hafa efnt til aðgerða, sem jafna mætti til ólögmarks venkfalls	70
Ekki talið sannað, að hin nýja tilhögun hefði í för með sér aukið erfiði fyrir framreiðslumennina	70
Framreiðslumenn ekki taldir hafa haft réttmæta ástæðu til að treysta því, að veitingahúsa eigendur hefðu við gerð kjara- samnings gengið undir þá skyldu að taka á sig greiðslu til yfirvalda á þeim mismun á söluskatti, sem kæmi fram veitingahúsa eigendum til gjalda, þegar framreiðslumenn beittu þeirri aðferð að reikna þjónustugjald sitt af verði veitinga að viðbættum söluskatti. Var dæmt, að skýra bæri kjarasamninginn svo, að álagningarstofn þjónustugjalds væri verð veitinga án söluskatts. Söluskatt bæri hinsvegar að reikna af verði veitinga að viðbættu þjónustugjaldi	133
Uppsögn framreiðslumanns, sem einnig var trúnaðarmaður fé- lags síns á vinnustað samkvæmt 9. gr. laga nr. 80/1938, dæmd brot á 11. gr. sömu laga og ógild	175

Frávísun.

Félag menntaskólakennara höfðaði í eigin nafni mál gegn ríkis- sjóði. Samkvæmt 3. mgr. 25. gr. 1. nr. 55/1962, nú 3. mgr. 26. gr. 1. nr. 46/1976, átti BSRB að fara með mál sjálfs síns og starfsmanna, er í hlut eiga. BSRB hafði eigi neitað að fara með mál þetta, sbr. 2. mgr. 45. gr. 1. nr. 80/1938. Varðaði þetta vísun málsins frá Félagsdómi	60
Veitingahúsa eigendur og framreiðslumenn deildu um það, hvernig reikna bæri þjónustugjald. Félagsdómur leit svo á, að ljóst væri, að við samningsgerð hefðu aðiljar tvímæla- laust verið á öndverðum meiði um það atriði. Hefði því ekki komist á samningur þeirra í milli um þetta ágreinings- atriði. Væri dóminum því ekki rétt að taka efnislega afstöðu til þess sbr. 2 lið 44. gr. 1. nr. 80/1938, og það hefði ekki heldur verið lagt fyrir Félagsdóm til úrlausnar á grundvelli 3. mgr. sömu greinar. Var þessum kröfuleið vísað frá dómi	70
Enda þótt hér væri aðeins vísað frá dómi einni af dómkröfum	

aðilja voru aðrar dómkröfur þeirra dæmdar að efni til þrátt fyrir ákvæði 108. gr. 1. nr. 85/1936, með vísun til 69. gr. 1. nr. 80/1938, þar sem aðiljar áttu mikla hagsmuni undir því að fá strax endanlegan dóm um þær	70
Frávísunaratriði nefnds dóms var kært til Hæstaréttar, sem hafnaði niðurstöðu Félagsdóms um frávísunina og taldi að Félagsdómur ætti að dæma málið að efni til	92
Máli vísað frá Félagsdómi vegna þess að gerðardómur átti að fjalla um það samkvæmt ákvæðum kjarasamnings	170
Krafist var dóms um það, að samúðarverkfall væri ólöglegt. Í málinu kom fram krafa um frávísun er var á því byggð, að eigi yrði krafist dóms um lögfræðileg efni eingöngu en ekki væri í málinu krafist neinna viðurlaga. Dæmt, að sóknaraðili ætti lögmeta hagsmuni undir því að fá dóm 186,	189

Frídagar, sbr. orlof.

Dæmt, að eigi lægju rök til þess, að vinnuveitanda væri skylt samkvæmt kjarasamningi verksmiðjufólks og iðnrekenda að greiða yfirvinnukaup þá frídaga, sem yfirvinna var ekki af hendi leyst, þótt frídagurinn hefði ekki áhrif á sjálft viku- eða mánaðarkaupið	150
Starfsstúlkur í veitingahúsi bjuggu við þau kjör, að þær fengu vetrarfrí svonefnt í stað sérstakrar greiðslu fyrir unna frídaga. Stúlkur þessar unnu vökuvinnu, 12 stundir, 4 daga í senn, en áttu þvínæst frí í 4 daga, þannig að hver vöku-syrpa var átta dagar. Þeirri reglu hafði verið fylgt, að vetrarleyfi hæfist í lok vökufrís. Eigandi veitingahússins tók upp aðra tilhögun, sem stúlkurnar töldu óheimila. Dæmt var, að ekki yrði talið sannað, að skapast hefði í framkvæmd regla um veitingu þessara vetrarleyfa, sem væri bindandi fyrir veitingahússeigandann. Vinnuveitandinn hefði samkvæmt 5. gr. 1. nr. 87/1971 um orlof endanlegt úrskurðarvald um það, hvenær á orlofstíma launþegi hæfi orlof. Var talið að sama regla gildi um veitingu þeirra vetrarleyfa, sem um var deilt	236

Gerðardómar.

Gerðardómur ákveður kaup og kjör farmanna. Ákvæði hans um fjárhæð slysatryggingar skýrð	1
Máli út af ágreiningi um orlof vísað frá Félagsdómi, þar sem kjarasamningur geymdi ákvæði þess efnis, að gerðardómur skyldi fjalla um ágreiningsefni, sem upp kæmu milli samningsaðilja	170

Hlutfélag, hluthafar.

Járniðnaðarmaðurinn J vann hjá hlutfélaginu A, sem rak

XVII

vélsmiðju. J var hluthafi í A. Hlutfjáreign hans ekki talin vera því til fyrirstöðu að hann gengi í stéttarfélag járníðnaðarmanna, sem gert hafði kjarasamning, sem A var bundinn við sem vinnuveitandi 112

Hlutaskipti. Sjá og kauptrygging.

Í kjarasamningi var ákvæði þess efnis, að vantaði mann í róður skyldi hlutur hans skiptast jafnt milli þeirra skipverja annara, sem í þann róður fóru. Þetta ákvæði var skýrt svo, að ekki skyldi tekið tillit til þeirrar aukapóknunar, sem skipverjar hlytu með þessum hætti, þegar metið væri, hvort kauptryggingarákvæði kjarasamnings yrðu virk 118

Hæstiréttur.

Hæstiréttur staðfestir dóm Félagsdóms um frávísun máls 60
Hæstiréttur hrindir dómi Félgsdóms um frávísun máls 92

Iðnaður. Sjá kjötiðnaðarmenn.

Járníðnaðarmenn.

Stéttarfélagi járníðnaðarmanna talið heimilt eins og á stóð, að banna félagsmönnum sínum að vinna með utanfélagsmanni 122

Kauptrygging.

Kjarasamningur kvað á um, að útgerðarmaður skyldi tryggja skipverjum tiltekið lágmarkskaup fyrir hvern mánuð ráðningartímans. Í sama kjarasamningi var ákvæði þess efnis, að vantaði skipverja í róður, skyldi hlutur hans skiptast milli þeirra skipverja, sem í þann róður fóru. Dæmt var, að ekki skyldi taka tillit til þessa aukahlutar, þegar metið væri, hvort kauptryggingarákvæðið kæmi til framkvæmda 118

Kennarar.

Máli Félags menntaskólakennara vísað frá dómi, þar sem það var eigi höfðað í nafni BSRB og sambandið hafði eigi heldur neitað að flytja það 60
Samningur milli sambands barnakennara og ríkissjóðs samkvæmt 6. gr. 1. nr. 55/1962 var ekki talinn hafa fallið úr gildi við gerð heildarkjarasamnings samkvæmt 5. gr. sömu laga, og fullnægjandi uppsögn var ekki heldur talin hafa farið fram 93
Samkvæmt samningi um kjör menntaskólakennara var um það samið, að stundakennarar með full kennsluréttindi, sem ráðnir væru til kennslu, er svaraði a.m.k. til hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi, skyldu fá laun sem fastráðnir, miðað við þann hluta fullrar kennsluskyldu, sem þeir inntu

af hendi, menntun og starfsaldur. Dæmt var, að til þess að stundakennarar fellu undir þessa reglu, yrðu þeir að inna kennsluna af hendi við einn og sama skóla 241

Kjarasamningar.

- Í kjarasamningi stýrimanna og skipafélaga, sem sagt var upp haustið 1966, var ákvæði þess efnis, að stýrimenn skyldu slysatryggðir fyrir 300 þús. kr. Samningar tókust ekki á ný og hinn 16. júní 1967 voru gefin út brbl. þess efnis, að gerðardómur skyldi ákveða kaup og kjör stýrimanna. Samkvæmt brbl. áttu ákvæði gerðardómsins um greiðslur far-skipaeigenda til stýrimanna og kjaraákvæði hans að gilda frá 16. júní, en að öðru leyti áttu ákvæði kjarasamnings þess, sem upp var sagt 1966, að gilda þar til gerðardómurinn kvæði upp úrskurð sinn. Í úrskurði gerðardómsins, sem upp var kveðinn 30. október, hækkaði slysatryggingin upp í 600 þús. kr. Hinn 5. október s.á. hafði stýrimaðurinn K orðið fyrir slysi, sem leiddi til 10% örorku. Dæmt var, að greiðsla samkvæmt slysatryggingarákvæðinu félli undir þau atriði, sem brbl. sögðu að gilda skyldu frá útgáfudegi þeirra og þar því að miða örorkubæturnar við 600 þús. kr. ákvæðið 1
- Krafist var dóms um það, að rafvirkjum væri samkvæmt gildandi kjarasamningi við félag rafverktaka óheimilt að vinna hjá rafverktakanum P, sem vikið hafði verið úr verktakafélaginu R. P höfðaði mál fyrir bæjarþingi til að fá brottvikninguna dæmda ógilda. Talið var, að úrslit þess máls gætu orkað á réttarstöðu P og rafvirkjanna gagnvart ákvæðum kjarasamningsins. Af þessum sökum var málinu frestað fyrir Félagsdómi eftir kröfu rafvirkjanna. Það féll síðar niður 5
- Í kjarasamningi vélstjóra og Skipaútgerðar ríkisins var gert ráð fyrir launagreiðslum til fjögurra vélstjóra. Fóru þær eftir vélarstærð skips. Þessi samningsákvæði féllu að fyrimælum laga nr. 72/1966 um atvinnuréttindi vélstjóra. Skipaútgerðin fékk þá undanþágu samkvæmt 18. gr. laganna, að vélstjórar mættu vera þrír. Talið var að útgerðin hefði eigi með kjarasamningi skuldbundið sig til þess að hafa 4 vélstjóra, enda segði í honum, að væri tala vélstjóra lægri en launaflokkaskipun hans segði til um, skyldi skipta launum þess vélstjórans, sem vant var, milli hinna 8
- Í kjaradeilu höfðu 4 stéttarfélög gert samning sín á milli um samstöðu við gerð nýs kjarasamnings og m.a. samið um, það, að heildarniðurstaða við atkvæðagreiðslu í félögunum um samninga skyldi vera bindandi fyrir þau öll, hvað sem úrslitum í einstökum félögum liði. Var vinnuveitendum

- skýrt frá þessu samkomulagi í upphafi samningsumleitana. Eftir tveggja mánaða þóf náðust samningar og skyldu þeir bornir undir atkvæði í félögunum til samþykktar eða synjunar. Daginn áður en undirritun fór fram tjáði formaður stéttarfélagsins S formönnum hinna félaganna þriggja, að S vildi ekki vera bundið við heildarniðurstöðu atkvæðagreiðslunnar, og samþykktu hinir formennirnir þessa breytingu á áðurgerðu samkomulagi. Ekki voru vinnuveitendur látnir vita um þetta, áður en undirskriftir fóru fram og samþykktu þeir samningana fyrir sitt leyti. Í stéttarfélögunum urðu úrslit þau, að þegar á heildina var litið, voru kjarasamningarnir samþykktir með 74 atkv. gegn 56. Hinsvegar fór atkvæðagreiðsla í félaginu S á þá lund, að samningum var þar hafnað með 29 atkvæðum gegn 19. Dæmt var, að stofnast hefði bindandi kjarasamningur milli S og vinnuveitenda, þar sem þeir síðarnefndu hefðu mátt byggja á því að heildartölur atkvæðagreiðslunnar réðu úrslitum um samninga við öll stéttarfélögin 15, 27
- Samkvæmt kjarasamningi vélstjóra skyldi greiða $8\frac{1}{8}\%$ orlof samkvæmt orlofslögum á öll laun, er greidd væru samkvæmt kjarasamningnum. Dæmt var, að vinnuveitendur hefðu ekki tekið á sig viðtækari skyldu til orlofsgreiðslna, en l. nr. 87/1971 mæltu fyrir að greiða skyldi 40
- Rafvirkjar hófu verkfall í júní 1971. Við samningaumleitarnir þær er þá hófust, var aðalkrafa þeirra sú að tekið yrði í nýjan kjarasamning það nýmæli, að öll meiriháttar vinna við nýlagnir ofl. yrði unnið í ákvæðisvinnu. Rafverktakar höfnuðu þessu nýmæli alfarið. Var hér um skýlaust ágreiningsefni að ræða. Kjarasamningur var undirritaður 18. júlí. Hinn 19. júlí kom samningurinn til umræðu og atkvæðagreiðslu í félagi rafvirkja. Ekki var í honum vikið að ákvæðisvinnunni, sem um hafði verið deilt. Á fundi rafvirkja var gerð sú samþykkt, að rafvirkjum væri óheimilt að vinna að meiriháttar viðgerðum og nýlögnum nema í ákvæðisvinnu. „Síðan voru samningarnir samþykktir“ sagði í fundargerð. Deilur risu um það, hvort kjarasamningur hefði stofnast. Dæmt var, að afgreiðsla rafvirkjanna á samningnum hefði verið með þeim hætti, að eigi yrði talið að stofnast hefði kjarasamningur milli þeirra og rafverktakanna 47
- Sagt, að sóknaraðili máls hefði ekki getað krafist þess, að fjármálaráðherra yrði dæmt skylt að gera kjarasamning við sóknaraðila 60
- Framreiðslumenn og eigendur veitingahúsa höfðu gert kjarasamning. Talið var tvímælalaust, að ekki hefði með samningi þessum verið samið endanlega um grundvöll þjónustu-

- gjalds. Ætti Félagsdómur því ekki að dæma efnislega um skyldur eða rétt aðilja í því sambandi 70
- Það var ekki talið brot á ákvæðum kjarasamnings, þótt eigendur tækju upp nýja tilhögun um ákvörðun á heildarverði veitinga til gesta og reikningsskilum framreiðslumanna til veitingahúsa eigenda, að lokinni vökuvinnu þeirra. Var ekki talið sannað, að þessi breytta skipan hefði í för með sér aukið erfiði fyrir framreiðslumenn 70
- Í febrúar 1965 gerðu fjármálaráðherra, F, og samband barnakennara, B, samning um greiðslur fyrir heimavinnu. Átti samningur þessi að gilda til ársloka, en gagnkvæmur uppsagnarfrestur var 3 mánuðir. Í desember 1970 var gerður heildarkjarasamningur milli F og BSRB samkvæmt 5. gr. 1. nr. 55/1962. Greiðslur samkvæmt samningnum frá 1965, sem ekki hafði verið sagt upp sérstaklega eða breytt, héldust áfram með sama hætti og áður. En í maí 1971 sagði F upp samningnum frá 1965 miðað við árslok sama ár. Áður en til þess kæmi óskaði B þess, að teknar yrðu upp viðræður um nýjan samning á grundvelli 6. gr. 1. nr. 55 1962. Í svari F við þeirri ósk kom fram það sjónarmið, að tekið hefði verið tillit til heimavinnu kennara við kjarasamningsgerðina í desember 1970. F kvaðst þó fús að hlýða á rök B fyrir því, að gerður yrði nýr samningur á grundvelli 6. gr. nefndra laga. Í viðræðum, sem fóru fram milli F og B kom í ljós að Kjararáð leit svo á, að ekki hefði verið fjallað um heimavinnuna við samningsgerðina 1970. Samkomulag varð um það, að greiðslur samkvæmt samningnum frá 1965 héldust út árið 1971. Eftir 1. janúar 1972 greiddi F 60% af þeim fjárhæðum, sem samningurinn frá 1965 gerði ráð fyrir, og stóð enn í þrefi um mál þetta árið 1972. Í ársbyrjun 1973 hóf B málssókn og krafðist dóms um það, að samningurinn frá 1965 væri enn í gildi. Dæmt var að samningurinn frá 1965 hefði byggt á 6. gr. 1. nr. 55/1962 og hefði efni hans samkvæmt 5. gr. sömu laga fallið utan þeirra atriða, sem kjarasamningur F og BSRB frá desember 1970 tók til. Gildi samningsins frá 1965 hefði að visu verið háð tímamörkum. En eftir honum hefði verið farið og hann haldið gildi út fyrir þau mörk samkvæmt 9. gr. 1. nr. 55/1962. Ekki yrði talið, að um það hefði verið samið, að hann félli niður með samningnum frá 1970. Honum hefði ekki verið sagt upp fyrr en 28. maí 1971 og þeirri uppsögn hefði ekki verið haldið fram til laga samkvæmt ákvæðum 10., 11. og 14. gr. 1. nr. 55/1962. Samkvæmt því og með tilliti til þess, hvernig samskiptum samningsaðilja væri háttað miðað við síðustu lög, var ekki talið að fullgild uppsögn á samningum frá 1965 hefði farið fram og væri

- hann því enn í gildi 93
- Sá háttur var hafður á samningum um kjör matreiðslunema, að ekki var gerður sérstakur kjarasamningur um þau, heldur voru sérákvæði, er þá vörðuðu, tekin upp í kjarasamning veitingahúsaeigenda og matreiðslumanna. Í þeim samningsákvæðum var ekki vikið að álagi á kaup nemendanna, þegar þeir ynnu á vöktum utan venjulegs dagvinnutíma. Málsaðiljar voru sammála um það, að slík greiðsla hefði ekki borið á góma, hvorki við síðustu kjarasamningsgerð né heldur áður. Með tilliti til þessa, var ekki talið, að nemar hefðu öðlast samningsbundinn rétt til álags á kaup sitt fyrir þessa vökuvinnu 108
- Kjarasamningur kvað á um það, að vantaði skipverja í róður, þá skyldi hlutur hans skiptast jafnt milli þeirra skipverja annarra, sem í þann róður fóru. Í sama samningi var ákvæði, sem tryggði skipverjum ákveðið mánaðarlegt lágmarkskaup. Dæmt var að greindur aukahlutur væri þó kun fyrir aukið alag vegna þess að færri mönnum væri í róðri ætlað að skila sömu afköstum og fullri tölu skipverja. Var talið, að þessi aukahlutur ætti ekki að hafa áhrif á kauptrygginguna, sem væri greidd án tillits til stærðar skips eða tölu skipverja 118
- Skýrð ákvæði kjarasamnings um dagpeninga flugfreyja og tengsl þessa samnings við kjarasamninga flugmanna og flugvélstjóra. Sagt að það sé vert fyllstu aðgæslu, ef ákvæði kjarasamnings eins stéttarfélags eigi að skuldbinda annað stéttarfélag, sem ekki hafi átt aðild að þeim samningi. Verði slík ákvæði að vera skýlaus og ótvíræð, ef leggja eigi þau til grundvallar réttindum eða skyldum aðilja, sem ekki stóðu að þeim sama samningi 124
- Við gerð kjarasamnings og undirritun hans lýstu báðir aðiljar, veitingahúsaeigendur, V, og framreiðslumenn, F, yfir gagnstæðum skilningi á ákvæðum 1. gr. samningsins um grundvöll þjónustugjalds. Taldi Félagsdómur, að eigi hefði komist á samningur um þetta atriði og vísaði dómkröfu, er að þessu laut, frá dómi (70). Hæstiréttur hratt þeim skilningi og dæmdi Félagsdómur þá málsatriði þetta að efni til, á þá lund, að F hefði ekki við undirritun samnings haft réttmæta ástæðu til að líta svo á, að V hefði undirgengist að hlíta því, að félagsmenn F reiknuðu sér þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti 133
- Sagt að vinnuveitendum sé almennt heimilt að veita starfsmönnum sínum betri kjör en um sé samið í kjarasamningi . 150
- Sagt að sú grundvallarregla gildi um kjarasamninga, að stéttarfélagi sé ekki heimilt að beita verkfalli til að knýja vinnuveitanda til að gera kjarasamning, sem geymi ákvæði sem

eigi verði samrýmd ákvæðum annars kjarasamnings, sem vinnuveitandinn hafi áður gert við annað stéttarfélag í sömu starfsgrein	154
Sagt að sú almenna friðarskylda, sem hvíli á aðiljum gildandi kjarasamnings, sé háð þeirri takmörkun, sem leiði af heimild stéttarfélags til að boða og framkvæma samúðarverfall	192, 213

Kjötiðnaðarmenn.

Ekki talið sannað, að Sláturfélag Suðurlands hefði með kjarasamningi tekið á sig skyldu þess efnis, að kjötiðnaðarmaður skyldi starfa í nýrri vélþökkunardeild þess	255
---	-----

Kærumál.

Frávísunardómur kærður til Hæstaréttar og staðfestur þar ...	60
Kært til Hæstaréttar ákvæði dóms um frávísun eins kröfuliðar. Í Hæstarétti var frávísunarákvæðinu hrundið og Félagsdómi gert að dæma málsatriðið að efni til	92

Lög, lögskýring.

Ákvæði 3. mgr. 7. gr. 1. 87/1971 um orlof skýrð svo, að eigi skuli greiða orlofsfé af þeim fjárhæðum, sem draga má frá tekjum við skattaálagningu samkvæmt 1., 2. og 5. mgr. 14. gr. 1. nr. 68/1971 um tekjuskatt og eignarskatt	40
Félag menntaskólakennara höfðaði í eigin nafni mál gegn rikissjóði. Samkvæmt 3. mgr. 25. gr. 1. nr. 55/1962, nú 3. mgr. 26. gr. 1. nr. 46/1973, átti BSRB að fara með málið fyrir hönd félagsins. Þar sem BSRB hafði ekki synjað því, sbr. 2. mgr. 45. gr. 1. nr. 80/1938, var málinu vísað frá dómi	60
Sóknaraðili sótti eigi dómþing, þegar frávísunardómur var kveðinn upp í máli hans og honum hafði eigi verið tilkynnt um dómþingið. Þegar svo háttar ber að beita meginreglu 22. gr. 1. nr. 57/1962, nú 22. gr. 1. nr. 75/1973, um upphaf kæru-frests samkvæmt 67. gr. 1. nr. 80/1938	69
Talið, að afstaða samningsaðilja við gerð kjarasamnings hefði verið með þeim hætti, að tvímælalaust væri, að ekki hefði komist á samningur þeirra í milli um það, hver skyldi vera grundvöllur þjónustugjalds. Var kröfu, er að því laut, vísað frá dómi, þar sem það félli ekki undir dómsvald Félagsdóms samkvæmt 2. lið 44. gr. 1. nr. 80/1938, að dæma um þetta atriði að efni til, og það hefði ekki heldur verið lagt fyrir dóminn til úrlausnar samkvæmt 3. lið sömu greinar í máli, sem fjallaði bæði um gildi kjarasamnings og lögmæti vinnustöðvunar var kröfu, sem laut að skýringu á samningnum vísað frá dómi. En þar sem aðilar áttu mikla hags-	70

- muni undir því að sem fyrst yrði dæmt um lögmæti verkfallsins, var málið dæmt í heild með vísun til 69. gr. 1. nr. 80/1938, þrátt fyrir ákvæði 108. gr. 1. nr. 85/1936 70
- Samningur milli fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og sambands barnakennara var gerður í febrúar 1965 og átti hann að gilda til loka þess árs. Gagnkvæmur uppsagnarfrestur var 3 mánuðir. Samningur þessi var talinn gerður á grundvelli 6. gr. 1. nr. 55/1962 og framlengdist því samkvæmt 9. gr. sömu laga, meðan honum var ekki sagt upp. Uppsögn af hálfu fjármálaráðherra fór fram í maí 1971. Dæmt var, að þeirri uppsögn hefði ekki verið haldið til laga samkvæmt 10., og 11. og 14. gr. 1. nr. 55/1962. Og þar sem aðrir samningar eða viðbrögð aðilja leiddu ekki til þeirrar niðurstöðu, að samningurinn hefði fyrir þær sakir fallið úr gildi, var ekki talið að fullgild uppsögn hefði farið fram 93
- Stéttarfélag vélstjóra var landsfélag og hafði samkvæmt 5. gr. 1. nr. 80/1938 samningsrétt fyrir félagsmenn sína, hvar sem þeir voru búsettir á landinu. Það gat einnig beitt verkfalli samkvæmt II. kafla sömu laga til framgangs kröfum sínum með þeirri takmörkun þó, að félagsmenn þess væru ekki vegna félagsaðilar sinnar í öðrum stéttarfélögum bundnir samningsákvæðum, sem ekki yrðu samrýmdir kröfum, sem landsfélagið gerði 154
- Dæmt var, að uppsögn á starfi trúnaðarmanns væri andstæð meginreglu 11. gr. laga nr. 80/1938 175
- Aðalkrafa sóknaraðila í máli var sú, að samúðarverkfall, sem beindist gegn honum yrði dæmt ólögmætt. Varnaraðili krafðist frávísunar á þeim grundvelli, að dómstólar yrðu ekki krafðir álits um lögfræðileg efni, nema að því leyti, sem það væri nauðsynlegt til úrlausnar á ákveðinni kröfu, t.d. um sekt, skaðabætur eða þvíl., sbr. 67. gr. laga nr. 85/1936, en hér væri ekki slíku til að dreifa. Frávísunar-kröfunni var hrundið, því talið var, að sóknaraðili hefði lögmæta hagsmuni af því að fá dóm um lögmæti verkfallsins, og um það ætti Félagsdómur að dæma samkvæmt 1. mgr. 44. gr. 1. nr. 80/1938 186, 189
- Af 13. og 14. gr. 1. nr. 12/1970 um menntaskóla var dregin sú aðalregla, að hver fastráðinn menntaskólakennari skuli skipaður til starfa við hvern menntaskóla um sig. Þegar þetta var virt, var ákvæði í kjarasamningi Bhm og ríkissjóðs skýrt á þann veg, að stundakennari þyrfti að inna kennslu af hendi við einn og sama menntaskóla til að geta notið tiltekinna kaup- og kjaraákvæða samningsins 241

Málflutningur.

Máli frestað vegna þess að úrslit bæjarþingsmáls, sem var á

XXIV

döfinni, voru talin geta haft áhrif á dómsniðurstöðu félags- dómsmálsins	25
Báðir málsaðiljar hafa uppi gagnkröfur í máli	70
Félagsdómur hlutast til um, að leitað sé álits tveggja verkalyðs- sambanda, sem ekki voru aðiljar máls	154
Í máli um lögmæti verkfalls, var það ekki fyrr en í munnlegum flutningi málsins, að hreyft var þeirri málsástæðu, að á- kvörðun um verkfallið hefði ekki verið tekin með lögmæt- um hætti. Þessi málsástæða var tekin til meðferðar efnis- lega og um hana dæmt	192, 213
Í máli út af því, hvort það væri brot á kjarasamningi, að Slátur- félag Suðurlands starfrækti þökkunardeild án þess að þar starfaði faglærður kjötiðnaðarmaður var málssókn byggð á grundvelli 2. tl. 1. mgr. 44. gr. 1. 80/1938, en ekki 2. mgr. sömu greinar	255

Málshöfðun.

Samband stéttarfélaga synjaði sambandsfélagi um að vera í fyrirsvari fyrir það í máli, sem félagið ætlaði að höfða fyrir Félagsdómi. Fór því um höfðun máls eftir ákvæðum 2. mgr. 45. gr. 1. nr. 80/1938	15, 27
Félag Menntaskólakennara höfðaði í eigin nafni mál gegn ríkis- sjóði. Samkvæmt 3. mgr. 26. gr. 1. nr. 46/1973 skyldi BSRB reka málið fyrir Félagsdómi. BSRB hafði eigi neitað að fara með málið, sbr. 2. mgr. 45. gr. 1. nr. 80/1938, og var því af þeirri ástæðu vísað frá dómi	60

Matreiðslumenn.

Sagt var að því yrði ekki fundin stoð í kjarasamningi matreiðslu manna og veitingahúsaeigenda, að matreiðslunemar ættu rétt á álagsgreiðslu þótt þeir ynnu á vöktum utan venju- legs dagvinnutíma	108
Leyst úr ágreiningi um það, hvaða deilitölu skyldi nota við út- reikning á tímakaupi matreiðslumanna, sem vinna í tveim- ur önnur 35 stunda vinnuvikur	228

Orlof.

Ákvæði í kjarasamningi vélstjóra frá 31. des. 1971 skýrð svo, að eigi skuli samkvæmt ákvæðum 3. mgr. 7. gr. 1. nr. 87/1971 greitt orlofsfé af þeim fjárhæðum, sem draga má frá tekjum við skattálagningu samkvæmt 1., 2. og 5. mgr. 14. gr. 1. nr. 68/1971 um tekjuskatt	40
Hlutafélagið A vildi ekki greiða í orlofssjóð félags járníðnaðar- manna, F, vegna sveins, J, er hjá því vann. Bar A fyrir sig, að J væri hluthafi í A. Félli hann þessvegna sem eigandi fyrirtækisins ekki undir ákvæði kjarasamnings um greiðslu	

ur í orlofssjóð, sem teknar skyldu af kaupi starfsmanna. Hlutafjäreign J var ekki talin því til fyrir stöðu, að hann væri félagsmaður í F	112
Máli út af ágreiningi um orlof vísað frá dómi vegna þess að talið var, að gerðardómur ætti samkvæmt kjarasamningi aðilja að skera úr ágreiningsefninu	170
Sagt að vinnuveitandi hafi samkvæmt 5. gr. orlofslaga frá 1971 úrskurðarvald um það, hvenær á orlofstímabili launþegi skuli hefja orlof sitt. Þessi sama regla var talin eiga við um upphafstíma vetrarleyfis starfsstúlkna í veitingahúsi ..	236

Póstar.

Póstdreifingarmenn, sem fluttu póst um sveitir sunnanlands, voru ekki taldir hafa fengið þá réttarstöðu samkvæmt verk-samningi sínum við póst- og símamálastjórnina, að ákvæði laga nr. 46/1973 tækju til þeirra	248
--	-----

Prentarar.

Ágreiningsmál prentara og prentsmiðjueigenda út af orlofi vis-að frá dómi, þar sem um það var samið í kjarasamningi, að gerðardómur skyldi fjalla um ágreining, sem upp kæmi út af honum	170
--	-----

Rafvirkjar.

Samkvæmt kjarasamningi milli Félags íslenskra rafvirkja og Félags löggittra rafverktaka var rafvirkjum óheimilt að vinna hjá rafverktökum, sem ekki voru í nefndu félagi. Rafverktakanum P hafði verið vikið úr félaginu, og var þess krafist með vísun til ákvæða kjarasamningsins, að rafvirkjar ynnu ekki hjá P. Hann hafði höfðað mál fyrir bæjarþingi Reykjavíkur í því skyni, að fá brottvikn-inguna dæmda ógilda. Félagsdómur, sem ekki átti dóm um félagsréttindi P, taldi að dómur bæjarþingsins gæti skipt máli fyrir úrslit félagsdómsmálsins og var því frestað samkvæmt kröfu rafvirkja. Síðar féll málið niður	5
Rafvirkjar sýknaðir af kæru um ólögmdæta vinnustöðvun. Kjarasamningur samkvæmt 6. gr. laga nr 80/1938, eigi talinn hafa stofnast	47

Refsingar. Sjá sektir.

Samúðarverkföll. Sjá verkföll.

Sáttir.

Dómssátt um rétt bifreiðastjóra til inngöngu í félag vörubila-eigenda	107
---	-----

Sektir.

Stéttarfélag og samband veitingahúsaeigenda sýknuð hvort af annars refsikröfum	70
Stéttarfélag rafvirkja sýknað af kæru og kröfu um greiðslu sektar vegna ólögmæts verkfalls	47
Refsing eigi dæmd, þótt talið væri um að ræða brot á 11. gr. 1. nr. 80/1938	175

Sératkvæði.

Einn dómari greiðir sératkvæði	60, 104, 175, 241
Tveir dómara greiða sératkvæði	192, 213

Slysátrygging.

Bráðabirgðalög sett í júní 1967 ákváðu að gerðardómur skyldi ákveða kaup og kjör stýrimanna, en nýir kjarasamningar höfðu ekki tekist eftir uppsögn samninga haustið 1966. Með úrskurði gerðardómsins var fjárhæð slysátryggingarinnar hækkuð. Skorið úr því frá hvaða tíma hækkunin skyldi gilda	1
---	---

Starfsaldur.

Í kjarasamningi flugfélags og flugliða var ákvæði þess efnis, að dagpeningar færu eftir starfsaldri að nokkru leyti. Kom þetta atriði til álita í máli, sem reis út af ágreiningi um dagpeninga flugfreyja	124
--	-----

Stjórnunarréttur.

Veitingahúsaeigendur ákváðu breytta tilhögun um ákvörðun á heildarverði veitinga og reikningsskilum framreiðslumanna. Þetta var talin lögmæt ákvörðun og var afstöðu framreiðslumanna, sem neituðu í samráði við stéttarfélag sitt að vinna samkvæmt þessari tilhögun, jafnað til ólögmæts verkfalls	70
Vinnuveitandi hefur samkvæmt 5. gr. orlofslaga úrskurðarvald um það, hvenær á orlofstímabili launþegi byrjar orlof. Sama regla var talin gilda um upphafstíma vetrarleyfa starfsstúlkna í veitingahúsi	236

Stéttarfélög.

Í kjaradeilu sömdu 4 stéttarfélög um samstöðu og ákváðu m.a. að heildartala atkvæða í öllum félögunum skyldi ráða úrslitum um það, hvort kjarasamningar þeir, sem samninga-nefndir gerðu, teldust hafa verið samþykktir. Var vinnuveitendum skýrt frá þessu samkomulagi á fyrsta samningafundinum. Daginn áður en til undirskriftar kom, óskaði eitt félagið, S, að ganga frá samkomulaginu um atkvæða-	
---	--

- greiðsluna og samþykktu formenn hinna félaganna það. Vinnuveitendur fengu ekki vitneskju um þessa breytingu fyrir en eftir að undirskriftir og atkvæðagreiðslur höfðu farið fram, en þeir samþykktu samningana fyrir sitt leyti. Við atkvæðagreiðslu í félaginu S var samningnum hafnað, en samtala atkvæða í öllum félögum fjórum varð sú, að 74 samþykktu samningana, en 56 höfnuðu þeim. Dæmt var, að S væri bundið við heildarniðurstöðuna, þar sem vinnuveitendur hefðu mátt byggja á því, að samkomulag stéttarfélaganna stæði og ekki var sannað að þeir hefðu fengið vitneskju um breytinguna í tæka tíð 15, 27
- Félag vörubílaeigenda skuldbindur sig með sátt til að veita bifreiðarstjóra inngöngu í félagið með vinnu- og stöðvarréttindum 107
- Í samþykktum stéttarfélags járníðnaðarmanna F, voru þau ákvæði, að félagsmönnum væri, án samþykkis félagsstjórnar, óheimilt að vinna með utanfélagsmönnum að járníðnaði. Hlutfélagið A rak vélsmiðju. Þar vann járníðnaðarsveinninn J. Hann var hluthafi í A. J tók kaup samkvæmt kjarasamningi milli F og A. Samkvæmt þeim samningi áttu vinnuveitendur að greiða í sjúkra- og orlofssjóð F ákveðinn hundraðshluta af kaupi sveina, svo og félagsgjald þeirra til F. A greiddi ekki þessi gjöld af kaupi J og bar fyrir sig, að J væri hluthafi í A. Væri honum vegna eignaraðildar sinnar að A ekki rétt að gerast félagsmaður í F, og A því ekki skylt að greiða nefnd gjöld til F. Þá ákvað F að beita þeim ákvæðum samþykktu sinna, að félagsmönnum væri ekki heimilt að vinna með utanfélagsmönnum og fékk A tilkynningu um þessa ákvörðun 12 dögum áður en hún átti að koma til framkvæmda. A taldi að hér væri um ólögmaett verkfall að ræða. Fram kom í máli þessu, að F hafði oft óskað eftir því að J gerðist félagsmaður í F, eftir að hann hóf störf hjá A með sveinsréttindum. Dæmt var, að hlutfjáreign J í A væri ekki því til fyrirstöðu, að hann gæti verið félagsmaður í F. Var sú ákvörðun F að banna félagsmönnum sínum að vinna með utanfélagsmanninum J talin lögmaett og F því rétt að beita henni, enda hefði hún verið tilkynnt A með fyrirvara, sem ekki yrði eins og á stóð talinn of stuttur 112
- Félagssvæði stéttarfélagsins V var eftir samþykktum þess landið allt. Samkvæmt 5. gr. 1. nr. 80/1938 var það þá einnig réttur aðili til þess að semja um kaup og kjör félagsmanna sinna, hvar á landinu, sem þeir voru búsettir. Félaginu var og almennt heimilt samkvæmt II. kafla sömu laga að fylgja fram kröfum sínum með verkfalli. Hins vegar var V ekki talið heimilt eins og ástóð að beita verkfalli til að

- knýja vinnuveitanda, ÚV, til að gera kjarasamning, sem fól í sér forgangsrétt til handa félagsmönnum V, þar sem ÚV hafði þegar samið við annað stéttarfélag, X, í sömu starfsgrein, um forgangsrétt fyrir félagsmenn þess. Var það talin almenn regla, að stéttarfélag gæti ekki beitt verkfalli gagnvart vinnuveitanda til að fá fram kröfur, sem ekki yrðu samrýmdar ákvæðum í kjarasamningi, sem annað stéttarfélag hefði þegar gert við þann sama vinnuveitanda 154
- Stéttarfélag vélstjóra, sem gerði sérstakan kjarasamning vegna vélstjóra á togurum og annan vegna vélstjóra á kaupskipum, boðaði til samúðarverkfalls vélstjóra á kaupskipum í kjaradeilu, sem vélstjórar á togurum stóðu í. Þetta var talið heimilt 192, 213

Stýrimenn.

- Skorið úr ágreiningi um það, við hvaða fjárhæð ætti að miða örorkubætur til stýrimanns, en samið hafði verið um ákveðna hámarksfjárhæð í kjarasamningi og hún síðar hækkuð samkvæmt úrskurði lögskipaðs gerðardóms 1
- Stýrimannafélag og 3 önnur farmannafélög áttu í kjaradeilu. Þau gerðu með sér samkomulag um samstöðu, sem m.a. var í því fólgin, að heildartala atkvæða í félögunum öllum skyldi ráða úrslitum um það, hvort samningar við hvert einstakt félag teldust hafa verið samþykktir. Í heild voru samningarnir samþykktir með 74 atkvæðum gegn 56, en í stýrimannafélaginu voru samningar þess félags felldir með 29 atkvæðum gegn 19. Dæmt var að vinnuveitendur hefðu eins og á stóð mátt treysta því, að samtalan réði, og var stýrimannafélagið talið bundið við þann samning, sem það hafði undirritað 15, 27

Söluskattur.

- Framreiðslumenn og veitingahúsa eigendur deildu um það, hvort þeim fyrrnefndu væri heimilt að reikna sér þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti. Dómkröfum aðilja um þetta efni vísað frá dómi 70
- Samkvæmt dómi Hæstaréttar kom ofangreint ágreiningsatriði aftur fyrir Félagsdóm. Dæmt var, að kjarasamningur aðilja yrði ekki skýrður á þá lund, að hann fæli í sér heimild fyrir framreiðslumenn að taka þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti, heldur bæri að reikna söluskatt af verði veitinganna að viðbættu þjónustugjaldinu .. 133

Tímakaup. Sjá vinnulaun.

Tómlætisverkanir.

- Ekki var talið, að tómlæti af hálfu vinnuveitenda hefði m.a. leitt til þess, að stofnast hefði kjarasamningur samkvæmt 6. gr. 1. nr. 80/1938 milli rafvirkja og rafverktaka 47
- Eigendur veitingahúsa voru ekki taldir hafa sýnt af sér þesskonar tómlæti, að það hefði áhrif á réttarstöðu þeirra í deilu við framreiðslumenn út af grundvelli þjónustugjalds 133

Trúnaðarmannaráð, sbr. venja.

- Trúnaðarmannaráð, sem hinn 4. maí tók ákvörðun um að hefja samúðarverkfali, lét þess ekki getið í ákvörðun sinni, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast, en stjórn félagsins tilkynnti þeim vinnuveitendum, sem verkfallið beindist gegn, hinn 7. maí, að það hæfist 14. sm. Talið var, að ákvörðunartöku trúnaðarmannaráðsins væri að vísu áfátt, en með tilliti til allra málavaxta var verkfallið þó ekki dæmt ólögmætt af þessum sökum 192, 213
- Þá var einnig talið, að trúnaðarmannaráðið hefði samkvæmt 15. gr. 1. nr. 80/1938 og samþykktum stéttarfélagsins vald til þess að boða vinnustöðvun, sem næði til sérhvers aðila, sem félagið semdi við, án tillits til þess, hvar þeir menn, sem sæti ættu í trúnaðarmannaráðinu, störfuðu 192, 213

Trúnaðarmenn.

- Vinnuveitandi ákvað, að hámarksaldur starfsmanna hans skyldi vera 70 ár. Samkvæmt því var starfsmanni, sem jafnframt var trúnaðarmaður félags síns á vinnustað, sagt upp með lögmætum fyrirvara. Dæmt var að uppsögn þessi hefði eigi brotið í bága við 11. gr. 1. nr. 80/1938 57
- Framreiðslumanni, sem jafnframt var trúnaðarmaður félags síns á vinnustað, var sagt upp starfa sínum. Sagt, að réttmætt sé að gera kröfu til þess, að trúnaðarmaður stéttarfélags á vinnustað gefi gott fordæmi, og að misbrestur á því, geti veitt vinnuveitanda lögmæta heimild til uppsagnar, þrátt fyrir sérstaka vernd 11. gr. nefndra laga. Líkur væru að vísu að því færðar, að starfshættir trúnaðarmannsins hefðu ekki verið misfellausir með öllu. En þar sem eigi væri sannað, að vinnuveitandinn hefði tjáð trúnaðarmanninum skýlaust, að misfellur hans gætu varðað uppsögn, var uppsögnin talin brjóta í bág við 11. gr. greindra laga og var hún dæmd ólögmæt 175

Uppsögn.

- Í febrúar 1965 gerðu fjármálaráðh. f.h. ríkissjóð, F., og samband barnakennara, B, samning um greiðslur fyrir heimavinnu kennara. Átti samningur þessi að gilda til ársloka 1965, en

- gagnkvæmur uppsagnarfrestur var 3 mánuðir. Í desember 1970 var gerður kjarasamningur samkvæmt 5. gr. 1. nr. 55/1962 milli F og BSRB. Greiðslur samkvæmt samningnum frá 1965, sem ekki hafði verið breytt eða sagt upp, héldust áfram með sama hætti og áður. En í maí 1971 sagði F upp samningnum frá 1965, og skyldi hann samkvæmt uppsögninni falla úr gildi í ágústlok s.á. Áður til þess kæmi óskaði B þess, að teknar yrðu upp viðræður um nýjan samning á grundvelli 6. gr. 1. nr. 55/1962. Í svari F við þeirri ósk kom fram það sjónarmið, að tekið hefði verið tillit til heimavinnu kennara, þegar kjarasamningurinn milli F og BSRB var gerður í desember 1970. F kvaðst þó fús að hliða á rök B fyrir því, að gerður yrði nýr samningur á grundvelli 6. gr. nefndra laga. Í viðræðum, sem fóru fram milli F og B. kom í ljós, að Kjararáð leit svo á, að ekki hefði verið fjallað um heimavinnu kennara við kjarasamningsgerðina í desember 1970. Samkomulag varð um það milli F og B að greiðslur samkvæmt samningnum frá 1965 héldust út árið 1971. Eftir 1. janúar 1972 greiddi F ekki nema 60% af þeim grunnfjárhæðum, sem samningurinn frá 1965 gerði ráð fyrir, og stóð enn í þefi um þetta mál til ársloka 1972. Í ársbyrjun 1973 hóf B málssókn og krafðist dóms um það, að samningurinn frá 1965 væri enn í gildi. Dæmt var, að samningurinn hefði byggst á 6. gr. 1. nr. 55/1962 og hefði efni hans samkvæmt 5. gr. sömu laga fallið utan þeirra atriða, sem kjarasamningur F og BSRB frá desember 1970 tók til. Gildi samningsins frá 1965 hefði að vísu verið háð tímamörkum. En eftir honum hefði verið farið og hann haldið gildi áfram samkvæmt 9. gr. 1. nr. 55/1962. Ekki yrði talið, að um það hefði verið samið með kjarasamningnum frá 1970, að hann félli niður. Honum hefði ekki verið sagt upp fyrr en 28. maí 1971 og þeirri uppsögn ekki haldið fram til laga samkvæmt ákvæðum 10., 11. og 14. gr. laga nr. 55/1962. Samkvæmt því og með tilliti til þess, hvernig samskiptum aðilja væri háttað samkvæmt 1. nr. 55/1962 var ekki talið, að fullgild uppsögn hefði farið fram og væri samningurinn frá 1965 því enn í gildi 93
- Vinnuveitandi ákvað, að hámarksaldur starfsmanna skyldi vera 70 ár. Uppsögn starfsmanns, sem náð hafði þeim aldri og jafnframt var trúnaðarmaður félags síns á vinnustað, var metin lögmæt, enda var gætt tilskilins uppsagnarfrests 57
- Uppsögn trúnaðarmanns dæmd ólögmæt. Vinnuveitandinn hafði eigi gert honum viðvart um það, að meintar misfellur í starfi gætu leitt til uppsagnar 175

Máli frestað samkvæmt kröfu stefnda, þar sem talið var, að málsúrslit í Félagsdómi kynnu að geta oltið á niðurstöðu máls, sem rekið var fyrir bæjarþingi Reykjavíkur	85
Kröfu um frávisun máls hrundið	186, 189

Venja.

Því var haldið fram í máli, að skapast hefði föst venja um það, að vinnuveitendur greiddu félagsgjöld og önnur gjöld til stéttarfélaga, sem um væri samið í kjarasamningum, án tillits til þess, hvort starfsmaður hefði öðlast full félagsréttindi í því stéttarfélagi, sem hlut ætti að máli. Ekki var af dómsins hálfu tekin afstaða til þessarar staðhæfingar ..	112
Dæmt var, að ekki hefði verið sýnt fram á, að venja hefði komist á um það, að greitt skyldi fyrir fasta yfirvinnu, þótt slík vinna væri ekki af hendi leyst á frídögum, sem ekki orkuðu til lækunar á viku- eða mánaðarkaupi	150
Aðiljar máls sammála um, að það sé að einhverju leyti venja að samningsnefndum sé falið að ákveða endanlega, hvenær verkfall, sem trúnaðarmannaráð hefur samþykkt, skuli hefjast	192, 213
Talið var, að eigi hefði í framkvæmd skapast bindandi regla um það, hvenær vetrarleyfi starfsstúlkna í veitingahúsum skyldi hefjast. Ákvörðun um það, væri á valdi vinnuveitandans	236

Verkbann.

Framreiðslumenn veitingahússins L neituðu að fylgja fram ákveðinni vinnutilhögun, sem eigendur veitingahúsa ákváðu að taka upp. Forstöðumaður L bað þá framreiðslumennina að vera ekki í veitingahúsinu, en það var regla, að þeir framreiðslumenn, sem ekki væru að störfum, dveldu ekki á vinnustað. Talið var að fyrirmæli forstöðumannsins hefðu verið lögmæt. Var það ekki ólögmætt verkbann samkvæmt II. kafla 1. nr. 80/1938, þótt hann bæði framreiðslumennina, sem ekki vildu vinna, að hverfa á brott af vinnustað	70
--	----

Verkföll.

Í kjaradeilu urðu 4 stéttarfélög ásátt um samstöðu og sömdu þau m.a. um það sín á milli, að heildarniðurstaða atkvæðagreiðslu í öllum félögunum skyldi ráða úrslitum um það, hvort samningnum yrði tekið, og vera bindandi fyrir hvert þeirra, án tillits til niðurstöðu í einstökum félögum. Var fulltrúum vinnuveitenda skýrt frá þessu samkomulagi í upphafi samningaviðræðna. Samningar tókust. En daginn áður en undirritun skyldi fara fram, tilkynnti formaður

- stéttarfélagsins S formönnum hinna stéttarfélaganna, að þess væri óskað af hálfu S, að atkvæðagreiðslan yrði ekki sameiginleg og féllust þeir á þessa breyttu tilhögun. Fulltrúum vinnuveitenda skýrt frá þessu samkomulagi í upphafi samningaviðræðna. Samningar tókust. En daginn áður en undirritun skyldi fara fram, tilkynnti formaður stéttarfélagsins S formönnum hinna stéttarfélaganna, að þess væri óskað af hálfu S, að atkvæðagreiðslan yrði ekki sameiginleg og féllust þeir á þessa breyttu tilhögun. Fulltrúum vinnuveitenda var ekki skýrt frá þessari breytingu á áður nefndu samkomulagi. Úrslit atkvæðagreiðslu urðu þau, að í S var samningum hafnað með 29 atkvæðum gegn 19, en samtala atkvæða í öllum félögunum fjórum varð sú, að 74 guldu samningum jáyrði en 56 höfnuðu þeim. S taldi sig óbundið af þeirri niðurstöðu og hóf nokkru síðar verkfall. Dæmt var, að vinnuveitendur hefðu mátt byggja á því, að heildartölur atkvæðagreiðslunnar ættu að gilda. Var talið að samningar hefðu stofnast og var verkfall S dæmt ólöglegt 15, 27
- Það var ekki talin ólögmæt vinnustöðvun af hálfu rafvirkja, þótt þeir samþykktu á félagsfundi, að nýlagnir og meiri háttar breytingar á raflögnum skyldu unnar í ákvæðisvinnu. Kjarasamningur hafði ekki stofnast milli deiluaðilja. Braut samþykktin þannig ekki í bág við samninga og aðrar ástæður leiddu ekki til þess, að hún yrði talin ólögmæt 47
- Eigendur veitingahúsa ákváðu að taka upp nýja tilhögun um ákvörðun heildarverðs á veitingum og um reikningsskil framreiðslumanna að lokinni vöku þeirra. Þessu andmæltu framreiðslumenn og neituðu að vinna eftir hinni nýju tilhögun. Dæmt var, að þessum viðbrögðum þeirra, sem gerð voru með stuðningi stjórnar stéttarfélags þeirra, yrði með hliðsjón af ákvæðum II. kafla l. nr. 80/1938 að jafna til ólögmæts verkfalls 70
- Samkvæmt kjarasamningi átti hlutafélagið A, sem rak vélsmiðju, að greiða stéttarfélaginu F félagsgjald vegna félagsmanna F, sem hjá því unnu, svo og gjald í sjúkra- og orlofs-sjóð F. J, sem var hluthafi í A og vann í vélsmiðju þess, vildi ekki ganga í F og A vildi ekki greiða nefnd gjöld hans vegna. Þá ákvað F að beita gagnvart A því ákvæði samþykktar sinna, að félagsmenn þess mættu ekki án samþykkis félagsstjórnar vinna með utanfélagsmönnum. Hættu félagsmenn F vinnu hjá A 14 dögum eftir að A hafði fengið tilkynningu um þá ákvörðun frá F. A taldi, að hér væri um ólögmætt verkfall að ræða af hálfu F. Dæmt var að athafnir F í þessu sambandi væru lögmætar, og hefðu verið tilkynntar A með fyrirvara, sem ekki væri eins og

- málavöxtum var háttað, of stuttur. Var F sýknað af refs-
og skaðabótakröfu A 112
- Stéttarfélag vélstjóra, V, hafði gert kjarasamning við samband
útvegsmanna, L, vegna 10 aðildarféлага L. Útvegsmannafé-
lag Vestfjarða, ÚV, sem er í L, var ekki aðili að þessum
samningi, en hafði hinsvegar gert kjarasamning við Al-
þýðusamband Vestfjarða, AV, en innan þess sambands voru
bæði hásetar, matsveinar og vélstjórar á Vestfjörðum. V
vildi ná samningum við ÚV, enda voru sumir þeir vélstjórar,
sem AV samdi fyrir einnig félagsmenn í V. Meðal þess, sem
V krafðist félagsmönnum sínum til handa var forgangsrétt-
ur til vinnu hjá félagsmönnum ÚV. V boðaði til verkfalls
til stuðnings og framdráttar kröfum sínum. Dæmt var, að
enda þótt V hefði samkvæmt 5. gr. 1. nr. 80/1938 fullan
samningsrétt fyrir félagsmenn sína, væri V þó óheimilt að
beita verkfalli til að knýja fram kröfu sína um forgangs-
rétt, þar sem annað stéttarfélag vélstjóra hefði þegar samið
um slíkan rétt til handa félagsmönnum sínum. Var verkfallið
dæmt ólögmætt, að því undanskildu, að það gat að lögum
náð til tveggja vélstjóra, sem samningur ÚV og AV tók
ekki til, þegar verkfallið hófst 154
- Talið var, að 17 gr. laga nr. 80/1938 skyti ekki loku fyrir lög-
mæti verkfalls, þótt verkfallsrétturinn hefði eigi áður verið
borinn undir úrskurð Félagsdóms 154
- Krafist var dóms um það, að samúðarverkfall yrði dæmt ólög-
mætt. Í málinu kom fram krafa um að því yrði vísað frá
dómi, þar sem það væri grundvallarregla í íslenskum rétti,
að dómstólar yrðu ekki krafðir álits um lögfræðileg efni,
nema að því leyti sem það væri nauðsynlegt til úrlausnar
á ákveðinni kröfu í dómsmáli, en hér væri ekki um slíkt að
ræða. Dæmt var, að sóknaraðili málsins ætti lögvarða hags-
muni undir því, að fá úr því skorið, hvort verkfallið væri
lögmætt. Um þá kröfu ætti Félagsdómur að dæma 186, 213
- Í vélstjórafélagi Íslands, sem er landsfélag, eru vélstjórar, sem
starfa í ýmsum starfsgreinum vélgæslu. Semur félagið sér-
staklega fyrir vélstjóra á togurum og einnig sérstaklega
fyrir vélstjóra á kaupskipum. Í apríl 1975 hófu vélstjórar á
togurum 500 rúmlesta eða stærri verkfall. Á trúnaðar-
mannaráðsfundi 4. maí, en þar áttu sæti tveir vélstjórar
af þeim, sem verkfallið náði til, var samþykkt „að boða til
samúðarverkfalls á kaupskipum til stuðnings vélstjórum á
togurum í deilu þeirra“, en kjarasamningur var í gildi að
því er varðaði vélstjóra á kaupskipum. Þessi verkfalls-
ákvörðun var tilkynnt vinnuveitendum 7. maí og samúðar-
verkfallið kom til framkvæmda 14. maí. Lögmæti samúðar-
verkfallsins var mótmælt. Dæmt var, að samúðarverkfall

- væri vinnustöðvun eins aðila til stuðnings kröfum annars aðila, sem ætti í verkfalli. Var það ekki talið skilyrði fyrir lögmæti þess, að eitt stéttarfélag styddi annað stéttarfélag, heldur hitt, að verkfallinu væri ekki beitt til að hafa áhrif á samningsbundna skipan stéttarfélags þess, sem að samúðarverkfallinu stæði, og vinnuveitandans, sem það beindist gegn. Væri hin almenna friðarskylda háð þessum takmörkunum. Hér hefði einn samningsbundinn starfshópur gert samúðarverkfall til stuðnings öðrum hóp, sem ætti í lögmætu verkfalli. Væri þetta heimilt, og skipti ekki máli, þótt báðir starfshóparnir væru innan sama stéttarfélags 192, 213
- Af hálfu varnaraðila framangreindra mála, var því haldið fram, að ákvörðun trúnaðarmannaráðs um að hefja samúðarverkfall hefði verið áfátt að því leyti, að ekki hefði komið fram í ályktuninni, hvenær verkfallið skyldi hefjast. Dæmt var, að enda þótt verkfallsboðunin virtist ekki vera í fullu samræmi við samþykktir stéttarfélagsins, þá yrði það út af fyrir sig ekki talið leiða til ólögmætis samúðarverkfallsins, enda hefði ákvörðunin um það, sem tekin var 4. maí, verið tilkynnt vinnuveitendum 7. maí og komið til framkvæmda 14. s.m. 192, 213
- Þá var og talið, að trúnaðarmannaráðið hefði samkvæmt 15. gr. l. nr. 80/1938 og 22. gr. félagslaganna vald til að taka ákvörðun um vinnustöðvun, sem næði til sérhvers aðila, er félagið sendi við, án tillits til þess, hvar þeir menn, sem sæti ættu í trúnaðarmannaráðinu, störfuðu 192, 213
- Í þessum málum var því einnig haldið fram, að eigi væru nægileg tengsl milli þess aðila, sem verkfall vélstjóra á togurum beindist gegn og eigenda kaupskipanna, sem samúðarverkfallið bitnaði á. Dæmt var, að eigi væru í l. nr. 80/1938 nein ákvæði, er mæltu fyrir um, að lögmæti samúðarverkfallsins væri háð því, að bein tengsl væru milli þess vinnuveitenda, sem aðalverkfallið beindist gegn og hins sem samúðarverkfallið bitnaði á. Verkföll væru almennt viðurkennd samkvæmt II. kafla nefndra laga, án verulegra takmarkana. Enginn áskilnaður væri þar eða í öðrum lögum um tengsl aðilja og eigi væri framkomið, að umdeilt samúðarverkfall væri í ósamræmi við rikjandi framkvæmd. Var samúðarverkfallið eigi dæmt ólögmætt 192, 213
- Tveir dómarar greiddu sératkvæði um ýmis atriði í máli þessu og var heildarniðurstaða þeirra sú, að samúðarverkfallið væri ólögmætt 201, 222

Verksamningar.

Samningur milli pósts- og símamálastjórnarinnar annarsvegar og nokkurra manna, sem fluttu póst um Suðurland, var

talinn verksamningur. Leiddi hann eigi til þess, að landpóst-
arnir yrðu taldir falla undir ákvæði l. nr. 46/1973 sem opin-
berir starfsmenn 248

Véltjórar.

- Í kjarasamningi véltjóra og skipaútgerðar var ekki tekið fram
berum orðum, að skylt væri að hafa ákveðna tölu véltjóra
á hverju skipi útgerðarinnar, en samið var um launagreiðsl-
ur, sem miðaðar voru við tiltekna tölu véltjóra eftir vélar-
stærð skips. Jafnframt var sagt, að væri tala véltjóra lægri,
en flokkaskipun samningsins segði til um skyldi mánaðar-
kaup þess véltjóra, sem vant var, skiptast milli hinna vél-
stjóranna. Talið var, að skipaútgerðin hefði ekki tekið á sig
þá samningsskyldu að hafa fleiri véltjóra en lög ákváðu
miðað við stærð skips, en samgönguráðuneytið hefði sam-
kvæmt heimild í lögum veitt undanþágu frá þeirri tölu.
Urðu véltjórar að hlíta þeirri ákvörðun, en ágreiningslaust
var, að þeir ættu rétt á, að kaup þess véltjóra, sem vant
var, skiptist á milli þeirra 8
- Ákvæði kjarasamnings véltjóra og útvegsmanna um orlof
skýrð 40
- Véltjórafélag Íslands, sem er landsfélag, var talinn réttur
samningsaðili um kaup og kjör félagsmanna sinna, hvar
sem þeir voru búsettir á landinu. Því var þó ekki heimilt
að beita verkfalli til að knýja útvegsmenn á Vestfjörðum
til samninga um forgangsrétt fyrir félagsmenn, þar sem
útvegsmenn á þessu svæði höfðu þegar með kjarasamningi
við stéttarfélag véltjóra á Vestfjörðum veitt félagsmönn-
um þess slíkan forgangsrétt 154
- Dæmt um lögmæti samúðarverkfalls, sem véltjórar á kaup-
skipum hófu til stuðnings véltjórum á togurum í lögmætri
kjaradeilu þeirra 192, 213

Vinnulaun. Sjá og hlutaskipti, kauptrygging.

- Matreiðslunemar voru eigi taldir hafa öðlast rétt til álags á
kaup sitt, þótt þeir ynnu vökuvinnu utan venjulegs dag-
vinnutíma 108
- Samkvæmt kjarasamningi höfðu tilteknir frídagar ekki áhrif
á viku- eða mánaðarkaup fyrir fasta yfirvinnu, sem ekki
var af hendi leyst, á þessum tilteknu frídögum 150
- Í kjarasamningi matreiðslumanna var um það samið, að heimilt
væri að skipta vinnutímanum í annir á veitingastöðum úti
um land. Skyldu annir vera tvær, en vinnuvikan þá eigi
lengri en 35 stundir. Þá sagði einnig að tímakaup í dagvinnu
skyldi fundið með því að deila 173 í mánaðarkaupið miðað
við 40 stunda vinnuviku. Matreiðslumenn töldu að miða

ætti við aðra og lægri deilitölu, þ.e. 152. Þessi skoðun þeirra var ekki tekin til greina. Var talið ósannað, að samið hefði verið um notkun tveggja deilitalna, og ekki hefði heldur verið sýnt fram á, að framkvæmd hefði hnigið í þá átt 228

Vinnuveitendur.

- Við gerð kjarasamninga höfðu stéttarfélög þau, sem hlut áttu að máli, gert samkomulag sín á milli þess efnis, að samtala atkvæða skyldi ráða úrslitum, þegar kjarasamningarnir yrðu bornir undir atkvæði í félögunum. Var vinnuveitendum skýrt frá þessari tilhögun. Daginn áður en kom til undirritunar, var eitt félagið, S, leyst frá nefndu samkomulagi en vinnuveitendum var ekki skýrt frá þessari breytingu.
- Við atkvæðagreiðslu í stéttarfélögunum urðu úrslit þau, að samtals guldur 74 samningunum jáyrði, en 56 höfnuðu þeim. Í félaginu S var samningum hafnað með 29 atkvæðum gegn 19. Dæmt var, að vinnuveitendur hefðu mátt byggja á því, að heildarniðurstaðan ætti að gilda, og var talið, að S væri bundið við gerðan samning, þrátt fyrir úrslit atkvæðagreiðslunnar í því félagi 15, 27
- Eigendur veitingahúsa ákváðu að taka upp nýja tilhögun við ákvörðun verðs á veitingum, þannig að þjónustugjald og söluskattur yrði framvegis talið með í heildarverði veitinga. Þetta var talin lögmæt vinnutilhögun, sem framreiðslumönnum væri skylt að hlíta 70
- Vinnuveitandi varð að hlíta því, að félag járníðnaðarmanna beitti því ákvæði samþykktá sinna, að félagsmenn þess mættu ekki vinna með utanfélagsmönnum án samþykkis félagsins 112
- Eigendur veitingahúsa þurftu ekki að lúta því, að framreiðslumenn tækju þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti 133
- Sagt að vinnuveitendum sé heimilt að veita starfsmönnum betri kjör en um sé samið í kjarasamningi 150
- Vinnuveitandi verður eigi með verkfalli knúinn til að gera kjarasamning, sem eigi verður samrýmdur kjarasamningi, er hann hefur áður gert við annað stéttarfélag innan sömu starfsgreinar 154
- Vinnuveitandi, sem sagði trúnaðarmanni stéttarfélags upp starfi, veitti honum eigi áður viðvörðun. Uppsögnin dæmd ólögmæt 175
- Lögmæti samúðarverkfalls er eigi háð því skilyrði, að ákveðin tengsl séu milli þeirra vinnuveitenda, sem aðalverkfallið og samúðarverkfallið beinist gegn 192, 213
- Vinnuveitandi hefur samkvæmt 5. gr. orlofslaga úrskurðarvald

XXXVII

um það, hvenær á orlofstímabili launþegi byrjar orlof. Sama regla var talin gilda um upphafstíma vetrarleyfis starfs-
stúlkna í veitingahúsi 236

Vitni.

Fulltrúar vinnuveitenda og stéttarfélaga gefa skýrslur um það, hvað fram hafi farið á samningafundum við gerð kjarasamninga	15,	27
Tvö verkalýðssambönd tjá sig um málsatriði í máli, sem þau voru ekki aðiljar að		154
Mörg vitni leidd um störf framreiðslumanns, sem sagt var upp starfi, en hann var trúnaðarmaður stéttarfélags síns á vinnustað		175
Forsvarsmenn stéttarfélaga lýsa starfsháttum félaga sinna við ákvörðun og framkvæmd verkfalls	192,	213
Samninganefndarmenn gefa skýrslu um samningaviðræður við gerð kjarasamnings milli matreiðslumanna og veitingahúsa- eigenda		228
Fulltrúar aðilja og starfsmenn gefa skýrslur um viðræður í sambandi við gerð kjarasamnings og um starfshætti á vinnustað		255

Vökuvinna.

Dæmt var að hvað sem liði almennum rétti til álagsgreiðslna, þegar unnið væri á vöktum utan venjulegs dagvinnutíma, þá hefðu matreiðslunemar ekki, samkvæmt kjarasamningi matreiðslumanna og veitingahúsa- eigenda, öðlast rétt til álags á kaup, þótt þeir ynnu í vöktum utan dagvinnutíma síns		108
Samkvæmt kjarasamningi var skipting daglegs vinnutíma í tvær annir heimil, en vinnutími skyldi þá eigi vera lengri en 35 stundir. Talið, að samningar stæðu eigi til þess, að beita ætti tveimur deilitölum við útreikning tímakaups		228
Starfsstúlkur í veitingahúsi unnu vökuvinnu og fengu í því sambandi sérstakt vetrarleyfi. Talið að veitingahúseigandinn réði upphafstíma þess		236

Yfirvinna.

Í kjarasamningi iðnrekenda, F, og verksmiðjufólks, I, var um það samið, að tilteknir dagar skyldu vera frídagar. Þessir dagar áttu þó ekki að hafa áhrif á viku- og mánaðarkaupið. Í taldi, að starfsmaður, sem að jafnaði ynni t.d. tvær yfirvinnustundir, ætti einnig að fá kaup fyrir þær, þegar frídag bæri á dag, sem yfirvinna hefði annars verið af hendi leyst. Þessum skilningi var andmælt af F. Fram kom að eigi hefði verið rétt um þetta atriði við gerð kjarasamninga

XXXVIII

undanfarin ár, en samningar óbreyttir að þesu leyti. Það kom og fram, að þess væru aðeins örfá dæmi, að yfirvinnukaup hefði verði greitt á þessum umsömdu frídögum. Dæmt var, að þegar litið væri til þessara staðreynda og það haft í huga, að einstökum vinnuveitendum væri heimilt að veita starfsmönnum betri kjör, en um væri samið í kjarasamningi, þá yrði eigi talið, að ákvæði gildandi kjarasamnings fælu í sér skyldu til að greiða fasta yfirvinnukaupið á tilgreindum frídögum 150

Þjónustugjald.

Framreiðslumenn og eigendur veitingahúsa deildu um grundvöll þjónustugjalds. Kröfum beggja aðilja vísað frá dómi . 70

Hæstiréttur hrindir ofangreindum frávísunardómi. Málið var samkvæmt því dæmt í Félagsdómi að efni til. Féll dómur á þá lund, að veitingamenn þyrftu ekki að hlíta því, að þjónustugjaldið væri reikað af verði veitinga að viðbættum söluskatti, heldur bæri að reikna þjónustugjaldið af verði veitinga án söluskatts, en hinsvegar bæri að reikna skattinn af hvorutveggja, verði og þjónustugjaldi 133

Miðvikudaginn 17. marz 1971.

Nr. 3/1970. **Farmanna- og fiskimannasamband Íslands
f. h. Stýrimannafélags Íslands**

(Jón Þorsteinsson hdl.)

gegn

Vinnuveitendasambandi Íslands f. h.

H/f Eimskipafélags Íslands

(Björgvin Sigurðsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Ragnar Ólafsson og Guðmundur Vignir Jósefsson.

Skýrt ákvæði gerðardóms um fjárhæð slysatryggingarskyldu skipafélags.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 16. nóv. f. á., af Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands f. h. Stýrimannafélags Íslands gegn Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. H/f Eimskipafélags Íslands.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að yfir tíma-bilið 16. júní til 30. október 1967 hafi H/f Eimskipafélagi Íslands borið að tryggja stýrimenn sína gegn öllum slysum, er þeir urðu fyrir, hvort heldur um borð eða í landi, fyrir fjárhæð, er nemi kr. 600.000.

Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af öllum kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Hinn 3. september 1965 var gerður kjarasamningur milli H/f Eimskipafélags Íslands o. fl. skipafélaga annars vegar og Stýrimannafélags Íslands hins vegar. Þessum kjarasamn-

ingi sagði Stýrimannafélag Íslands upp haustið 1966 og voru samningar „lausir“ fram á vor 1967. Hinn 27. maí 1967 hófst verkfall af hálfu stýrimannafélagsins í því skyni að knýja fram nýja kjarasamninga.

Því verkfalli lauk svo, að hinn 16. júní 1967 voru sett bráðabirgðalög nr. 63/1967. Lög þessi lögðu hann við framhaldi verkfalls þess, er stýrimannafélagið hafði hafið. Jafnframt var kveðið svo á, að gerðardómur, sem Hæstiréttur nefndi, skyldi ákveða kaup og kjör stýrimanna.

Samkvæmt 3. gr. laganna skyldu ákvarðanir gerðardómsins, að því er varðaði greiðslur farskipaeigenda til félaga í þeim starfsmannafélögum, sem hlut áttu að máli, gilda frá gildistöku bráðabirgðalaganna 16. júní 1967, en að öðru leyti átti kjarasamningurinn frá 3. sept. 1965 að gilda þar til gerðardómurinn félli. Loks sagði í 6. gr. laganna, að kjaraákvæði í úrskurði gerðardómsins skyldu gilda frá gildistöku laganna.

Í 3. gr. a kjarasamningsins frá 3. sept. 1965 var svofellt ákvæði:

„a) Útgerðin tryggir stýrimenn sína gegn öllum slysum, er þá kann að henda á meðan þeir eru í þjónustu hennar, hvort heldur þau verða um borð eða í landi.

Upphæð tryggingarinnar skal vera kr. 300.000 — þrjú hundruð þúsund krónur — miðað við dauða og fulla örorku. Upphæðin greiðist aðstandendum hlutaðeigandi stýrimanns, ef hann deyr, en honum sjálfum, ef hann verður óvinnufær að dómi læknis. Trygging þessi skerðir ekki rétt stýrimanns til greiðslu úr lífeyris- og eftirlaunasjóði útgerðarinnar, en kemur hins vegar til frádráttar slysa- eða dánarhótakröfu á hendur útgerðinni með sama hætti og bætur frá Tryggingastofnun ríkisins“.

Ein af kröfum Stýrimannafélags Íslands í nefndri vinnudeilu var sú, að fjárhæð tryggingar þeirrar, sem um ræðir í grein þessari, kr. 300.000, skyldi hækka í kr. 1.000.000.

Gerðardómurinn, sem kveðinn var upp 30. okt 1967, ákvað, að þessi tryggingarfjárhæð skyldi vera kr. 600.000.

Hinn 5. október 1967 slasaðist Kristján Guðmundsson stýrimaður hjá H/f Eimskipafélagi Íslands. Hlaut hann 10%

örorku og átti þannig rétt til bótagreiðslu samkvæmt ákvæðum a-liðar 3. gr. kjarasamningsins frá 1965, sem bráðabirgðalögin frá 16. júní 1967 höfðu lögfest með þeim hætti, er að framan er greint.

En þegar greiðslu var krafizt af hálfu stefnanda kom upp ágreiningur um það, hvort örorkubæturnar ættu að miðast við kr. 300.000, eins og um var samið 1965, eða kr. 600.000, sem gerðardómurinn hafði ákveðið.

Krafðist Stýrimannafélag Íslands greiðslu á kr. 60.000 og byggði þá kröfu sína á því, að ákvæði gerðardómsins um kr. 600.000 tryggingu ætti að gilda frá gildistöku bráðabirgðalaganna, 16. júní 1967, þar sem hér væri um greiðslu að ræða í merkingu 1. mgr. 3. gr. þeirra. En auk þess væri einnig tekið fram í 6. gr. laganna, að kjaraákvæði í úrskurði gerðardómsins ættu að gilda frá gildistöku laganna. Bæri hér því allt að sama brunni um skyldu stefnda til að greiða örorkubætur, er miðaðar væru við 600 þús. króna ákvæði gerðardómsins.

Af hálfu stefnda er því hins vegar haldið fram, að greiðsluskylda hans eigi að miðast við kr. 300.000 tryggingarfjárhæð. Bráðabirgðalögin hafi kveðið svo á, að fyrri kjarasamningur skyldi gilda þar til gerðardómur félli. Undantekning hafi að vísu verið gerð um greiðslur farskipaeigenda til félaga í þeim starfsmannafélögum, sem lögin tóku til, þannig að ákvæði gerðardómsins um þær skyldu vera afturvirk og gilda frá gildistöku bráðabirgðalaganna. Hafi þar verið um að ræða greiðslur, svo sem fast mánaðarkaup, eftirvinnukaup, aldurshækkanir, fæðispeninga og annað því um líkt. Önnur ákvæði hafi hins vegar ekki verið hægt að láta verka aftur fyrir sig, svo sem ákvæðið um tryggingarfjárhæð þá, sem um er deilt í málinu. Stefndi hafi t. d. eigi getað keypt tryggingu, sem hann vissi eigi, hve há skyldi vera. En auk þess verði ákvæði 3. gr. a-liðar kjarasamningsins um tryggingarupphæð þá, er þar greinir, eigi talin greiðsla í merkingu 3. gr. bráðabirgðalaganna. Telur stefndi samkvæmt þessu, að bætur til Kristjáns Guðmundssonar stýrimanns nemi eigi meiru en kr. 30.000.

Með ákvæðum a-liðar 3. gr. kjarasamningsins frá 1965 tók H/f Eimskipafélag Íslands á sig skyldu til þess að greiða

stýrimanni, er starfar í þjónustu félagsins, með þeim hætti, er í nefndri grein segir, allt að kr. 300.000 vegna slyss, sem hann yrði fyrir í starfi sínu. Féll þessi greiðsluskylda undir ákvæði 1. mgr. 3. gr. bráðabirgðalaganna frá 16. júní 1967 um greiðslur, og gildi framangreint ákvæði gerðardómsins um kr. 600.000 tryggingu samkvæmt þessari niðurstöðu því frá gildistöku laganna hinn 16. júní 1967.

Samkvæmt þessari niðurstöðu ber að taka dómkröfu stefnanda til greina.

Rétt þykir eftir atvikum, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Ákvæði framangreinds gerðardóms frá 30. okt. 1967 um kr. 600.000 tryggingu í a-lið 3. gr. kjarasamnings Stýrimannafélags Íslands og H/f Eimskipafélags Íslands gildi frá 16. júní 1967.

Málskostnaður fellur niður.

Miðvikudaginn 31. marz 1971.

Nr. 1/1971. **Vinnuveitendasamband Íslands f. h.**
Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík
 (Barði Friðriksson hrl.)
 gegn
Alþýðusambandi Íslands f. h.
Félags íslenzkra rafvirkja
 (Egill Sigurgeirsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Úrskurður um frestun máls.

Úrskurður.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 1. febrúar þ. á., af Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík gegn Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags íslenzkra rafvirkja.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

að viðurkennt verði að félagsmönnum stefnda sé óheimilt að vinna hjá Páli J. Pálssyni rafvirkjameistara, Meðalholti 10, Reykjavík, á meðan hann er ekki félagsmaður stefnanda, Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík.

að stefnda verði, að viðlögðum dagsektum kr. 2.000 á dag frá uppkvaðningu dóms í máli þessu, gert skylt að sjá svo til, að enginn félagsmaður stefnda, Félags íslenzkra rafvirkja, vinni hjá greindum Páli J. Pálssyni rafvirkjameistara, á meðan hann er ekki félagsmaður í Félagi löggiltra rafverktaka í Reykjavík og nógildandi kjarasamningur málsaðilja er í gildi.

að stefndi verði dæmdur til greiðslu málskostnaðar.

Stefndi hefur krafizt sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Kröfur stefnanda hér fyrir dómi eru byggðar á því, að Páli J. Pálssyni rafvirkjameistara hafi hinn 29. apríl 1970 verið vikið úr Félagi löggiltra rafvirkjameistara. Nú sé svo um

samið í kjarasamningi milli aðilja máls þessa, dags. 2. júlí 1970, að félagsmönnum í Félagi íslenzkra rafvirkja sé óheimilt að vinna rafvirkjastörf hjá þeim rafverktökum í Reykjavík, sem ekki séu félagsmenn í Félagi löggiltra rafverktaka í Reykjavík. Þetta samningsákvæði leiði til þess, að félagsmönnum í Félagi íslenzkra rafvirkja sé óheimilt að vinna rafvirkjastörf hjá Páli J. Pálssyni rafvirkjameistara eftir brottvikningu hans úr rafverktakafélaginu. Þessu hafi rafvirkjar ekki viljað hlíta, og sé málið því höfðað til dómsviðurkenningar á skilningi stefnanda á þessu samningsákvæði.

Stefndi hefur nú krafizt þess, að máli þessu verði frestað til 13. október n. k., og styður hann kröfu sína um frest þeim rökum, að Páll J. Pálsson rafvirkjameistari hafi höfðað mál fyrir bæjarþingi Reykjavíkur, þar sem hann geri þær dómkröfur, að brottvikning hans, 29. apríl 1970, úr Félagi löggiltra rafverktaka í Reykjavík verði dæmd ógild og ólögmæt. Páll hafi marga félagsmenn úr Félagi íslenzkra rafvirkja í þjónustu sinni og eigi því mikla hagsmuni undir úrslitum félagsdómsmálsins, er fjalli um það, hvort félagsmönnum nefnds félags sé samkvæmt kjarasamningi þeirra og stefnanda heimilt að vinna í þjónustu hans. Þar geti skipt miklu máli, hvernig félagsréttindum Páls sé háttað. Um það atriði hafi Félagsdómur ekki dómsvald og hafi Páll þannig ekki fengið aðstöðu til þess að gæta hagsmuna sinna hér fyrir dómi í máli, sem skipti hann mjög miklu hagsmunalega. Mál það, sem hann reki nú fyrir hinum almennu dómstólum, geti hins vegar skorið úr því, hver réttarstaða hans sé, og hljóti þannig að verða af atriði við úrlausn þessa máls hér fyrir dómi.

Stefnandi hefur mótmælt frestbeiðni stefnda og krafizt þess að málinu verði haldið fram hér fyrir dómi án tillits til málshöfðunar Páls J. Pálssonar fyrir bæjarþinginu.

Svo sem rakið hefur verið, eru dómkröfur stefnanda í máli þessu byggðar á því, að félagsmönnum stefnda sé samkvæmt ákvæðum kjarasamnings þess, sem í gildi er milli aðilja máls þessa, óheimilt að vinna í þjónustu Páls J. Pálssonar rafvirkjameistara, þar sem hann eftir brottvikningu hans, 29. apríl 1970, sé eigi lengur félagsmaður í Félagi löggiltra raf-

verktaka í Reykjavík. Á bæjarþingi Reykjavíkur hinn 18. þ. m. var þingfest mál, sem Páll hefur höfðað gegn nefndu félagi, og eru dómkröfur hans í því máli þær, að brottvikning hans úr félaginu verði dæmd ógild. Félagsdómur hefur eigi vald til þess að dæma um lögmæti nefndrar brottvikningar, en gildi hennar getur skipt verulegu máli um réttarstöðu Páls J. Pálssonar og félagsmanna í Félagi íslenzkra rafvirkja, að því er varðar þau ákvæði kjarasamnings málsaðilja, sem til álita eru í þessu máli. Kann niðurstaða bæjarþingsmálsins þannig að hafa þýðingu fyrir úrlausn þessa máls hér fyrir dómi.

Að þessu athuguðu og með hliðsjón af 2. mgr. 117. gr. laga nr. 85/1936, sbr. 69. gr. laga nr. 80/1938, þykir rétt, að máli þessu sé að svo stöddu frestað til 8. september þ. á.

Á l y k t a r o r ð :

Máli þessu er frestað til 8. september næstkomandi.

Dómur Hæstaréttar 25. febrúar 1974.

Brottvikning Páls J. Pálssonar dæmd ógild.

Félagsdómsmálið féll niður í septembermánuði 1974.

Miðvikudaginn 14. júlí 1971.

Nr. 2/1971. **Farmanna- og fiskimannasamband Íslands
f. h. Vélstjórafélags Íslands**

(Jón Þorsteinsson hdl.)

gegn

Vinnuveitendasambandi Íslands f. h.

Skipaútgerðar ríkisins

(Barði Friðriksson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Ragnar Ólafsson og Einar B. Guðmundsson.

Agreiningur um tölu vélstjóra á strandferðaskipi.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 23. apríl þ. á., af Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands gegn Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. Skipaútgerðar ríkisins.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að stefnda beri samkvæmt 1. gr. kjarasamnings, dags. 15. okt. 1970, milli Vélstjórafélags Íslands og Skipaútgerðar ríkisins að ráða fjóra vélstjóra til starfa á strandferðaskipinu Heklu.

Þá krefst stefnandi og málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi hefur krafizt sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Á öndverðu ári 1970 tók Skipaútgerð ríkisins í notkun nýtt strandferðaskip, m.s. Heklu. Stærð vélar í skipinu er samkvæmt gögnum máls þessa 2000 I.H.Ö. og er þá átt við svonefnd „indiceruð“ hestöfl, en það mun svara til 1600 eða 1650 bremsuhestafla, sem miðað er við í lögum nr. 72/1966 um atvinnuréttindi vélstjóra á íslenskum skipum. M/s Hekla er búin ýmsum tækjum, sem talin eru til vinnusparnaðar við vél skipsins og gera vélbúnað öruggari í rekstri og léttari í gæzlu, en nokkuð vantar á samkvæmt skýrslu Þóris H. Kon-

ráðssonar, dags. 15. nóv. 1969, til þess að hægt sé að fá viðurkenningu flokkunarfélaga fyrir 16 tíma „vaktfríu vélarrúmi“.

Með bréfi, dags. 7. janúar 1970, óskaði Skipaútgerð ríkisins eftir úrskurði samgöngumálaráðuneytisins um það, hve marga vélstjóra skuli hafa á hinu nýja skipi, m/s Heklu. Í svari ráðuneytisins, dags. 16. janúar 1970, segir m. a. svo:

„Ennfremur vill ráðuneytið með vísun til 18. gr. laga nr. 72/1966 um atvinnuréttindi vélstjóra á íslenskum skipum og með hliðsjón af sjálfvirkni í vélarrúmi téðs skips, leyfa fyrst um sinn, þar til annað kynni að verða ákveðið, að vélstjórar á skipinu verði þrír alls“.

Vélstjórafélag Íslands mótmælti þessari ráðstöfun, þar sem það leit svo á, að vélstjórar skyldu samkvæmt 1. gr. þágildandi kjarasamnings frá 22. maí 1969 vera fjórir. Lét Skipaútgerðin, að sögn stefnanda, undan síga í þessu efni eftir nokkurt málastapp og voru um skeið 4 vélstjórar ráðnir á m/s Heklu.

Síðar hvarf þó Skipaútgerðin frá þeirri tilhögun og réði eigi nema þrjá vélstjóra til starfa á m/s Heklu. Hefur sú skipan, að sögn stefnanda, haldist frá 11. janúar þ. á.

Þessu vill stefnandi ekki hlíta. Telur hann, að Skipaútgerð ríkisins sé samkvæmt núgildandi kjarasamningi, dags. 15. okt. 1970, skylt að hafa fjóra vélstjóra og er það ágreiningsefni máls þessa, hvernig skýra beri ákvæði kjarasamningsins um þetta atriði.

Í 1. gr. kjarasamnings milli Vélstjórafélags Íslands annarsvegar og Skipaútgerðar ríkisins o. fl. hinsvegar, sem í gildi var frá 22. maí 1969 til 21. maí 1970, segir svo:

„Lágmarksmánaðarkaup yfirvélstjóra á skipum útgerðarfélaganna fer eftir ákvæðum a-liðar þessarar greinar.

Lágmarksmánaðarkaup undirvélstjóra og aðstoðarvélstjóra á skipum útgerðarfélaganna fer eftir ákvæðum a-b liða þessarar greinar og er miðað við 8 stunda vinnudag þeirra, en greiðsla fyrir vinnu umfram 8 stundir fer fram samkvæmt ákvæðum samnings þessa:

a) Vélstjórar:

1. fl. skip með vélar allt að 500 I.H.Ö. eða N.R.T.

Yfirvélstjóri kr.

- 2. vélstjóri kr.
- 3. vélstjóri kr.
- 5. fl. skip með vélar 1500—2000 I. H. Ö. eða N.R.T. eða stærri.

Yfirvélstjóri kr.

2. vélstjóri kr.

3. vélstjóri kr.

4. vélstjóri kr.“.

I d-lið 2. gr. sama samnings segir svo:

„Komi það fyrir af einhverjum óviðráðanlegum ástæðum, að á skipi séu færri starfandi vélstjórar eða aðstoðarvélstjórar en ákveðið er í lögum um atvinnuréttindi vélstjóra á íslenskum skipum, nr. 72 13. maí 1966, eða að aðstoðarvélstjórar eru skráðir sem vélstjórar, þá skal hið fasta mánaðar-kaup, sem sparast við það, skiptast á milli vélstjóranna eftir mati yfirvélstjóra. Ekki má þó, hvernig sem á stendur, stöðva skip svo fremi að starfslið í vélarrúmi uppfylli þau ákvæði, sem sett eru í lögum um atvinnuréttindi vélstjóra á íslenskum skipum nr. 72 13. maí 1966“.

Á tímabilinu frá 30. júní 1970 til 16. október s. á. fór um kaup og kjör vélstjóra eftir ákvæðum gerðardóms um kjör vélstjóra o. fl., sbr. bráðabirgðalög nr. 75 frá 30. júní 1970, en gerðardómurinn haggði hvorki við ákvæðum 1. gr. kjarasamningsins frá 22. maí 1969 um flokkaskipun né heldur d-lið 2. gr. sama samnings.

I 1. gr. kjarasamnings vélstjóra, sem gekk í gildi 16. október 1970, segir svo:

„Lágmarkskaup yfirvélstjóra, vélstjóra og aðstoðarvélstjóra á skipum útgerðarfélaganna fer eftir því sem við á samkvæmt ákvæðum a–b liða þessarar greinar. ...

a) 1. flokkur, skip með vélar allt að 500 I.H.Ö. eða N.R.Y.T.

Yfirvélstjóri kr.

2. vélstjóri kr.

3. vélstjóri kr.

5. flokkur, skip með vélar 1500—2000 I.H.Ö. eða N.R.T. eða stærri.

Yfirvélstjóri kr.

2. vélstjóri kr.

3. vélstjóri kr.

4. vélstjóri kr.“.

Er grein þessi að formi til samhljóða 1. gr. samningsins frá 22. maí 1969.

En við þessa samningagerð var d-lið 2. gr. breytt, og hljóðar hann nú svo:

„... Ef tala vélstjóra í 4. og 5. flokki er lægri en flokka-skipun samningsins segir til um, skal mánaðarkaup ásamt áunnum aldurshækkunum þess vélstjóra, sem starfinu gegndi, skiptast á milli þeirra, sem eftir eru, í hlutfalli við aukna vinnu hvers þeirra um sig.

Hafi sá, er starfinu gegndi, ekki náð fullum aldurshækkunum, bætast ókomnar aldurshækkanir við á sama hátt og orðið hefði, ef hann hefði gegnt starfinu áfram“.

Stefnandi byggir dómkröfu sína í máli þessu á þeim grundvelli, að Skipaútgerð ríkisins hafi samkvæmt kjarasamningnum frá 22. maí 1969 verið skylt að hafa 4 vélstjóra á m/s Heklu, þar sem stærð vélar í því skipi hafi felld það undir ákvæði 5. fl. 1. gr. þess samnings. Á þessu hafi ekki orðið nein breyting með kjarasamningnum frá 16. október 1970, en skilja beri 1. gr. beggja þessara samninga á þá lund, að þar sé samið um tiltekna tölu vélstjóra, er fari eftir þeirri stærð skipsvélar, sem þar sé tilskilin. Heldur stefnandi því fram, að ákvæði laga nr. 72/1966, sem aðeins kveði á um þá lágmarkstölu vélstjóra, sem vera skuli á hverju skipi, miðað við stærð vélar, skjóti ekki loku fyrir það, að samið sé um ákveðna tölu vélstjóra, sem geti verið hærri en lágmarkstala laganna. Í d-lið 2. gr. kjarasamningsins frá 1969 hafi að vísu verið gert ráð fyrir því tilviki, að vélstjórar væru færri en mælt er fyrir í lögum nr. 72/1966, ef um óviðráðanlegar ástæður væri að ræða, en hins vegar haggi þetta undantekningarákvæði ekki ákvæðum 1. gr. um ákveðna tölu vélstjóra. Og þótt orðalagi d-liðar 2. gr. kjarasamningsins frá 16. október 1970 hafi verið breytt, þá felist engan veginn í þeirri breytingu, sem gerð hafi verið að tilhlutan skipafélaganna, heimild þeim til handa til þess einhliða að fækka vélstjórum úr þeirri tölu, sem 1. gr. kveði á um.

Þá heldur stefnandi því fram, að undanþága samgöngu-

málaráðuneytisins 16. janúar 1970 breyti engu í þessu efni, enda hafi hún ekki verið byggð á tæknilegum grundvelli og því ekki heimil samkvæmt 18. gr. laga nr. 72/1966 — en á þeirri grein byggji ráðuneytið undanþáguna, þar sem ekki sé um þann sjálfvirka vélstjórnarbúnað að ræða í m/s Heklu, er fullnægi skilyrðum nefndrar greinar til þess að fækka megi vélstjórum úr þeirri tölu, sem ákveðin sé í 8. gr. nefndra laga. Og þótt svo væri, sé um það samið í 17. gr. kjarasamningsins frá 15. okt. 1970, að sjálfvirkni í vélarrúmi teljist aðeins vera fyrir hendi, ef flokkunarfélag, sem viðurkennt sé af íslenskum yfirvöldum, samþykki með útgefnu skírteini, að vélarrúm megi vera mannlaust í 12 klst. eða lengur í einu, en slíkt skírteini hafi ekki verið gefið út að því er varðar m/s Heklu. Ráðuneytið hafi líka síðar horfið munnlega frá ákvörðun sinni um fækkun vélstjóra á m/s Heklu og vélstjórum samkvæmt því verið fjölgað í samningsbundna tölu, þótt það lýsi því nú yfir, að áðurnefnd ákvörðun þess frá 16. janúar 1970 hafi ekki verið afturkölluð. En hvað sem þessu líði, geti undanþágan ekki leyst Skipaútgerð ríkisins frá samningsskyldum sínum samkvæmt 1. gr. núgildandi kjarasamninga.

Stefndi byggir sýknukröfu sína á því, að samgönguráðuneytið hafi með lögmati ákvörðun 16. janúar 1970 veitt heimild til þess, að vélstjórar á m/s Heklu væru ekki nema þrír. Hafi það verið eðlileg ráðstöfun með hliðsjón af þeim sjálfvirka vélstjórnarbúnaði, sem sé í skipinu.

Mótmælir stefndi því, að Skipaútgerð ríkisins hafi gerzt brotleg við ákvæði 1. gr. framangreindra kjarasamninga með því að fækka vélstjórum á m/s Heklu í þrjá, enda veiti d-liður 2. gr. kjarasamningsins frá 16. október 1970 beina heimild til þess. Engin skilyrði séu sett í þeim kjarasamningi um það, að fækkun samkvæmt d-lið 2. gr. sé háð samþykki vélstjórafélagsins. Sé Skipaútgerðinni því í sjálfsvald sett, hvort hún beiti henni eða ekki, enda sé öryggi skipsins, eins og vélarbúnaði þess sé háttað, ekki skert í neinu tilliti, og starfandi vélstjórar á m/s Heklu fái þá launabót, sem um sé samið í d-lið 2. gr., þegar vélstjórar séu færri en 1. gr. kjarasamningsins geri ráð fyrir.

Í 1. gr. framangreinds kjarasamnings aðilja frá 16. október 1970 er ekki berum orðum um það samið, að skipaútgerðarfé-lögum þeim, sem þar eiga hlut að máli, sé skylt að hafa ákveðna tölu vélstjóra á skipum þeim, er falla undir ákvæði greinarinnar. Hins vegar er samið um launagreiðslur til ákveðins fjölda vélstjóra, miðað við vélarstærð skips, og svarar sú tala til ákvæða laga nr. 72/1966 um lögmæltan fjölda vélstjóra. Er þetta sama meginregla og áður gildi samkvæmt 1. gr. kjarasamningsins frá 22. maí 1969. Þessi tengsl milli 1. gr. nefndra kjarasamninga og laga nr. 72/1966 komu ljóst fram í ákvæðum d-liðar 2. gr. kjarasamningsins frá 22. maí 1969, en þar var svo um samið, að kæmi það fyrir, „af einhverjum óviðráðanlegum ástæðum“, að á skipi væru færri starfandi vélstjórar en ákveðið er í lögum nr. 72/1966, skyldi hið fasta mánaðarkaup, sem við það spar-aðist, skiptast milli starfandi vélstjóra eftir ákveðnum reg-lum, þannig að launagreiðsluskylða skipafélags samkvæmt 1. gr. kjarasamningsins hélzt, þó vélstjórar væru færri en launa-stigi 1. gr. gerir ráð fyrir.

Í d-lið 2. gr. kjarasamningsins frá 16. október 1970 var ákvæðum þessa liðar breytt frá því, sem um var samið í kja-rasamningnum frá 22. maí 1969, á þá lund, að fellt var niður skilyrðið um „óviðráðanlegar ástæður“. Segir nú aðeins, að ef „tala vélstjóra í 4. og 5. flokki er lægri en flokkaskipun samningsins segir til um, skal mánaðarkaup, ásamt áunnum aldurshækkunum þess vélstjóra, sem starfinu gegndi, skipt-ast milli þeirra, sem eftir eru . . .“.

Með hliðsjón af þessum atriðum verður að telja, að Skipa-útgerð ríkisins sé ekki skylt að hafa fleiri vélstjóra á m/s Heklu, sem miðað við vélarstærð fellur undir 5. fl. 1. gr. kjarasamningsins frá 16. október 1970, en boðið er í lögum nr. 72/1966 um þá stærð skips, eða stjórnvöld ákveða með heimild í nefndum lögum, enda fari um launagreiðslur eftir d-lið 2. gr. sama samnings, ef vélstjórar verða færri en launa-stigi 1. gr. nefnds samnings kveður á um. Hagga ákvæði 17. gr. nefnds kjarasamnings ekki þessari niðurstöðu.

Samkvæmt áðurgreindri ákvörðun samgönguráðuneytisins 11. janúar 1970 veitti ráðuneytið með vísun til 18. gr. laga

nr. 72/1966 leyfi til þess „fyrst um sinn, þar til annað kynni að verða ákveðið“ að vélstjórar á m/s Heklu skyldu þrír alls. Hefur samgönguráðuneytið með bréfi, dags. 1. þ. m., lýst yfir því, að nefnd ákvörðun ráðuneytisins hafi ekki verið afturkölluð og sé því í fullu gildi. Og þar sem Félagsdómur metur ekki ástæður þær, sem samgönguráðuneytið byggir nefnda ákvörðun sína á, verður hún lögð til grundvallar við úrlausn máls þessa hér fyrir dómi.

Samkvæmt þessu verður sýknukrafa stefnda í máli þessu tekin til greina, en rétt þykir eftir atvikum, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Vinnuveitendasamband Íslands f. h. Skipaútgærdar ríkisins, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Farmanna- og fiskimannasambands Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 5. júní 1972.

Nr. 2/1972. **Vinnumálasamband samvinnufélaganna
vegna Sambands íslenzkra samvinnufélaga,
skipadeild**

(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)

gegn

Stýrimannafélagi Íslands

(Jón Þorsteinsson hdl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,

Arni Guðjónsson og Guðmundur Vignir Jósefsson.

Kjarasamningur talinn hafa stofnast. Verkfall dæmt
ólögmætt.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 26. maí sl., af Vinnumálasambandi samvinnufélaganna vegna Sambands íslenzkra samvinnufélaga, skipadeild, gegn Stýrimannafélagi Íslands.

Stefnandi gerir þessar dómkröfur:

1. að dæmt verði, að kjarasamningur, sem undirritaður var af aðiljum máls þessa 11. apríl 1972, sé gildur kjarasamningur milli sömu aðilja,
2. að dæmt verði, að verkfall það, sem hófst 25. maí 1972 af hálfu Stýrimannafélags Íslands, en frestað var 29. s. m., verði dæmt ólögmætt,
3. að stefndi verði dæmdur til þess að greiða stefnanda málskostnað eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Stefndi er félagsaðili í Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, en sambandið hefur synjað þess að vera í fyrirsvari fyrir stefnda í máli þessu, og fer því um málshöfðun eftir ákvæðum 2. málsg. 45. gr. laga nr. 80/1938.

I.

Tildrög málsins og málavextir eru þessir:

Á næst liðnu hausti sögðu stéttarfélög yfirmanna innan

Farmanna- og fiskimannasambands Íslands upp kjarasamningum sínum við skipafélög innan Vinnuveitendasambands Íslands og Vinnumálasamband samvinnufélaganna. Var hér um 4 stéttarfélög að tefla, þ. e. Stýrimannafélag Íslands, Vélstjórafélag Íslands, Félag íslenzkra loftskeytamanna og Félag bryta. Þessi félög höfðu með sér samstarf um að móta sameiginlegar kröfur, en auk þess settu stýrimenn og vélstjórar fram nokkrar sérkröfur. Gerðu fulltrúar stéttarfélaganna skriflegt samkomulag um starfshætti hinnar sameiginlegu samninganefndar, er annast skyldi samningagerð við fulltrúa skipafélaganna. Var í samkomulagi þessu ítarlega kveðið á um ýmisleg atriði, er vörðuðu samstöðu félaganna, og m. a. mælt fyrir um sameiginlega atkvæðagreiðslu um væntanlega samninga. Skyldu úrslit atkvæðagreiðslunnar vera bindandi fyrir öll félögin, og sameiginlegt verkfall boðað, ef samningar yrðu felldir við atkvæðagreiðslu.

Samningafundur milli fulltrúa stéttarfélaganna og fulltrúa skipafélaganna hófust hinn 26. janúar sl. Var samningaumleitunum þvínæst haldið áfram unz samningar voru undirritaðir hinn 11. apríl sl. Samningsgerð þessi fór fram án milligöngu sáttasemjara ríkisins, en allir aðiljar undirrituðu samningana með fyrirvara, en í honum fólst það, að fulltrúar þeir, er með samninga fóru bæði fyrir stéttarfélögin og skipafélögin, mundu leita staðfestingar á samningunum hjá þeim aðiljum, sem þeir fóru með samningsgerð fyrir.

Samkvæmt því, sem fram er komið í málinu, samþykkti og staðfesti framkvæmdastjórn Vinnuveitendasambands Íslands kjarasamningana hinn 18. apríl sl. vegna þeirra félagsmanna sinna, er þar áttu hlut að máli. Framkvæmdastjóri skipadeildar Sambands ísl. samvinnufélaga, Hjörtur Hjartar, segist hafa haft fullt umboð til að undirrita samningana án nokkurs fyrirvara, en hann hafi talið varlegra að bera þá undir formann Vinnumálasambands samvinnufélaganna, áður en hann notaði umboð sitt til fulls. Það hafi hann gert rétt eftir undirritun, og því hafi verið lýst yfir af hálfu sambandsins, að samningarnir hefðu verið staðfestir.

Þess er áður getið, að stéttarfélög þau, er að þessum samningum stóðu, hefðu þann 26. janúar sl. gert samkomulag um

sameiginlega atkvæðagreiðslu. En 10. apríl sl. komu formenn þeirra saman, og var um þann fund gerð svofelld bókun:

„Mánudaginn 10. apríl 1972.

Kl. 1510 var fundur form. þeirra félaga, sem saman hafa staðið í samningum.

Með samningi 26. 1. 1972 var gert ráð fyrir sameiginlegum fundum og sameiginlegri atkvæðagreiðslu.

Eftir tilmælum stýrimf. Íslands verður ekki haldin sameiginleg atkv. greiðsla.

Atkvæðagreiðsla fer fram í hverju félagi“.

Samkvæmt þessari ákvörðun tók hvert félag fyrir sig afstöðu til samninganna. Féllu atkvæði í hverju félagi svo sem hér segir:

1. Vélstjórafélag Íslands.

Atkvæði greiddu 69 — já sögðu 45 — nei 24.

2. Félag ísl. loftskeytamanna.

atkvæði greiddu 14 — já sögðu 10 — nei 3 — 1 ógilt.

3. Stýrimannafélag Íslands.

Atkvæði greiddu 48 — já sögðu 19 — nei 29.

Stjórn og trúnaðarmannaráð Félags bryta hafði fullt umboð til þess að ganga frá samningum og samþykkti þá fyrir sitt leyti. Kom því ekki til atkvæðagreiðslu í því félagi.

Vélstjórafélag Íslands og Félag ísl. loftskeytamanna greiddu atkvæði um kjarasamningana strax eftir undirritun þeirra, en á aðalfundi Stýrimannafélags Íslands, sem haldinn var 12. apríl sl., var ákveðið að almenn atkvæðagreiðsla um kjarasamninginn skyldi standa yfir til 21. apríl. Urðu úrslit hennar þau, sem að framan er rakið. Mun framkvæmdastjóri Farmanna- og fiskimannasambandsins, Ingólfur Stefánsson, hafa tilkynnt Björgvini Sigurðssyni, framkvæmdastjóra Vinnuveitendasambands Íslands, þessi úrslit hinn 22. apríl sl., en Hjörtur Hjartar framkvæmdastjóri skipadeildar segir, að fulltrúi sinn við samningana, Óskar Einarsson, hafi skýrt sér frá þessu skömmu eftir að atkvæðagreiðslu lauk. Í framhaldi af þessu kom svo til meðferðar sú sérstaða Stýrimannafélags Íslands, að það taldi sig ekki bundið við kjarasamninginn, sem undirritaður var 11. apríl. Reyndu aðiljar eftir samkomulagsleiðum að leysa þann vanda, sem þarna var upp kominn. Sú

viðleitni bar þó ekki árangur. Kom málið í hendur sáttasemjara ríkisins, og hinn 17. maí sl. boðaði stýrimannafélagið verkfall, er koma skyldi til framkvæmda á miðnætti 25. maí sl. Vildi stefndi ekki verða við þeim tilmælum skipafélaganna, að verkfallinu yrði frestað og að leitað yrði úrskurðar Félagsdóms um það, hvort samningarnir frá 11. apríl hefðu orðið bindandi kjarasamningar milli málsaðilja. Kom verkfallið því til framkvæmda á boðuðum tíma.

Hinn 26. maí sl. höfðaði stefnandi mál þetta til viðurkenningar á því, að verkfallið væri ólöglegt, og að stofnast hefði milli aðilja gildur kjarasamningur hinn 11. apríl sl. Hinn 29. maí sl. tókst hins vegar samkomulag um það, að verkfallinu yrði, með nánar tilgreindum skilmálum af hálfu stefnda, frestað til mánudagsins 5. júní 1972, meðan Félagsdómur fjallaði um málið.

II.

Í munnlegum flutningi málsins, sem fram fór 1. þ. m., setti stefnandi fram þær dómkröfur, sem að framan greinir. Byggir hann þær í höfuðdráttum á þeim grundvelli, að á fyrsta samningafundinum 26. janúar sl. hafi viðsejendur sínir, þ. e. fulltrúar farmanna, lýst því yfir, sérstaklega aðspurðir, þegar rætt var um fyrirkomulag samningaviðræðna og afstöðu einstakra samningsaðilja, að farmenn stæðu að öllu leyti saman um kjarakröfur sínar, að sameiginleg nefnd þeirra ynni að samningum og að sameiginleg atkvæðagreiðsla yrði af hálfu farmannafélaganna um væntanlega kjarasamninga við skipafélögin. Kveður stefnandi, að hér hafi verið um veigamikla forsendu að ræða af sinni hálfu og annarra skipafélaga. Hér sé um að ræða mörg stéttarfélög, þar sem hvert einstakt þeirra geti stöðvað siglingar skipanna, og því mjög þýðingarmikið atriði, hvort samstaða þeirra sé slík við kjarasamningsgerð, að hægt sé að miða við ákvarðanir af þeirra hálfu, sem teknar séu sameiginlega. Og þar sem stefnandi og aðrir fulltrúar atvinnurekenda við samningsgerðina hafi verið í þeirri trú, að þeir mættu byggja á sameiginlegri afstöðu við endanlega ákvörðun um niðurstöður samninga,

hafi þeir lagt sig fram um að ná því samkomulagi, sem gagn-aðiljarnir gætu sameiginlega fallizt á og samþykkt.

Þá hefur af stefnanda hálfu verið staðhæft, að fyrirsvars-mönnum hans hafi með öllu verið ókunnugt um þá ákvörðun formanna farmannafélaganna, sem þeir tóku 10. apríl, um breytta tilhögun atkvæðagreiðslunnar, sem áður er getið, fyrr en eftir að úrslit atkvæðagreiðslunnar í stýrimannafélaginu, sem lauk 21. apríl, urðu kunn. Hafi hann rétt í þann mund ákveðið, að laun og kjör allra stýrimanna sinna skyldu fara eftir kjarasamningi þeim, er undirritaður var 11. apríl, og hafi stýrimönnum skipadeildar S.Í.S. verið tjáð þetta bréflega.

Samkvæmt þessu heldur stefnandi því fram, að hann hafi haft réttmæta og gilda ástæðu til þess að byggja á því við undirskrift kjarasamninganna 11. apríl að gildi þeirra færi eftir heildarúrslitum atkvæðagreiðslna um kjarasamningana í stéttarfélögum þeim, er hlut áttu að máli. Heildarniðurstaða hafi svo orðið sú, að meiri hluti samanlagðra atkvæða hafi samþykkt samningana og þeir þar með hlotið fullt gildi. Telur hann, að ekki skipti máli í þessu sambandi, hvernig heimild fyrirsvarsmanna stýrimannafélagsins til að ganga undir skuldbindingu um sameiginlega atkvæðagreiðslu hinn 26. janúar sl. hafi verið háttað. Þá er því einnig ákveðið haldið fram af hálfu stefnanda, að hann hafi eigi, eftir að kunnugt varð um úrslit atkvæðagreiðslunnar í stýrimannafélaginu, á nokkurn hátt fyrir tómlætis sakir firrt sig rétti til að fylgja fram þeirri afstöðu sinni, að komnir væru á gildir kjarasamningar. Hins vegar hefði hann viljað gera sitt til þess að ágreiningur sá, sem upp kom um þýðingu atkvæðagreiðslunnar, yrði leystur á sem friðsamlegastan hátt.

Kröfu sína um ólögmati verkfalls þess, er stefndi hóf 25. maí, en frestað var 29. sama mánaðar, byggir stefnandi á því, að nýr kjarasamningur hafi verið kominn á milli málsaðilja og því ólögmeitt að ætla sér að knýja fram frekari kröfur með verkfalli.

Af hálfu stefnda hefur þessum skilningi stefnanda verið al-farið mótmælt. Heldur stefndi því fram, að samkomulagið, sem farmannafélagin gerðu 26. janúar sl., hafi aðeins verið

innbyrðis samningur milli þeirra um vinnubrögð og samstöðu í væntanlegri kjaradeilu, en ekki falið í sér neina skuldbindingu gagnvart vinnuveitendum, enda hafi þeir ekki fengið það í hendur fyrr en í byrjun maímánaðar, er deila sú um kjarasamningana, sem hér er til úrlausnar, hófst. Vera megi að vísu, að viðsemjendum farmanna kunni að hafa verið skýrt frá einhverjum atriðum úr þessu samkomulagi, en þá einungis í því eðlilega skyni að láta þá vita, hvaða vinnubrögð stéttarfélagin ætluðu að viðhafa í kaupdeilunni. Hins vegar hafi fulltrúum stéttarfélaganna ekki til hugar komið, að þetta samkomulag gæti ekki tekið breytingum án samþykkis vinnuveitenda eða væri á nokkurn hátt skuldbindandi gagnvart þeim. Samningaviðræðurnar hafi tekið langan tíma og þegar þær voru komnar á lokastig í byrjun aprílmánaðar hafi fyrirsvarsmenn stýrimannafélagsins komið að þeirri niðurstöðu, að félaginu væri óheimilt samkvæmt 47. gr. félagslaga sinna að taka þátt í sameiginlegri atkvæðagreiðslu um samningana, svo sem um hafi verið samið í samkomulaginu frá 26. janúar, enda sé mjög vafasamt að stéttarfélagum sé að landslögum rétt að gera slíka samninga svo bindandi sé fyrir þau. Hafi þeir þá óskað eftir því við hin farmannafélögin, að fallið yrði frá sameiginlegri atkvæðagreiðslu og þau samþykkt það á formannafundi hinn 10. apríl. Hafi atvinnurekendur ekki átt neinn lögvarinn rétt til að koma í veg fyrir þá breytingu á samkomulaginu, né heldur hafi farmenn með þeirri breytingu á nokkurn hátt gengið á rétt viðsemjenda sinna, skipafélaganna. Kjarasamningarnir hafi því næst verið undirritaðir með fyrirvara daginn eftir, og stýrimannafélagið svo hafnað þeim við almenna atkvæðagreiðslu með 29 atkvæðum gegn 19. Eftir það hafi á ný verið teknar upp viðræður um samningana, og hafi það ekki verið fyrr en í þeirri lotu, að atvinnurekendum hafi hugkvæmzt, að samkomulag farmannafélaganna frá 26. janúar, sem þeir hafi ekki fengið í hendur fyrr en 10. maí sl., gæti verið tromp á þeirra hendi.

Samningar hafi hins vegar ekki tekizt og stefnda þá verið fullkomlega heimilt og rétt að efna til verkfalls, þar sem

enginn kjarasamningur hafi verið milli málsaðilja. Telur stefndi, að þessi atriði öll leiði til þess, að taka beri til greina sýknukröfu hans.

III.

Fyrir dóminn hafa komið nokkrir af þeim fulltrúum málsaðilja, sem sátu á samningafundum og unnu að samningsgerðinni. Verður nú rakið það sem fram kemur í skýrslum þeirra.

Björgvin Sigurðsson, framkvæmdastjóri Vinnuveitendasambands Íslands, sem sat fyrsta samningafundinn, er haldinn var 26. janúar sl., segir, að á þeim fundi hafi að venju fyrst verið rætt um form á samningaviðræðum og þá komið í ljós, að sameiginleg nefnd væri í fyrirsvari fyrir farmenn. Jafnframt hafi því verið lýst yfir af þeirra hálfu, að ekki væri hægt að semja sérstaklega við eitthvert einstakt félag, heldur yrðu samningar að ganga þannig til, að samið væri við öll farmannafélögin 4, er hlut áttu að máli, eða ekkert þeirra. Segir Björgvin, að það muni hafa verið Gísli Ólafsson, forstjóri Jökla h/f, sem þá spurði sérstaklega að því, hvernig yrði með atkvæðagreiðslur um væntanlega samninga og hafi hann fengið þau svör, að atkvæðagreiðslur ættu að fara fram sameiginlega í félögunum og talning ætti að vera sameiginleg. Minnir Björgvin, að það hafi verið þeir Ólafur Valur Sigurðsson, formaður stýrimannafélagsins, og Ingólfur Ingólfsson, formaður vélstjórafélagsins, sem gáfu þessi svör, en þeir hafi fyrst og fremst haft orð fyrir fulltrúum farmanna á fundi þessum. Björgvin segir, að þetta atriði hafi ekki borið á góma á síðari samningafundum, en aldrei hafi frá þeim fundi verið á því neinn vafi í huga sér, að atkvæðagreiðslur yrðu sameiginlegar. Á þessum grundvelli hafi svo allar samningaviðræður farið fram, en það sé mjög þýðingarmikið fyrir útgerðarfélögin að geta samið við sem flesta starfshópa í einu og hafi þessi möguleiki mótað afstöðu þeirra við samningsgerðina, sem tekizt hafi án tilhlutunar sáttasemjara. Segir Björgvin, að við undirskrift kjarasamninganna 11. apríl hafi verið byggt á áður nefndri samstöðu farmannafélaganna um

atkvæðagreiðslu, og hafi hann ekki vitað um hina breyttu afstöðu stýrimannafélagsins fyrir en eftir að samningarnir höfðu verið undirritaðir.

Gísli Ólafsson, forstjóri Jökla h/f, kveðst hafa verið á þessum fyrsta samningafundi og þá spurt um það sérstaklega, með hvaða hætti atkvæðagreiðslur um væntanlega kjarasamninga færu fram, en ástæðan til þeirrar spurningar sinnar hafi verið sú, að hann hefði talið það mjög þýðingarmikið að fá vitneskju um það, hvort samið væri nú af hálfu farmannafélaganna fyrir allan hópin sameiginlega. Segir Gísli, að Ingólfur Ingólfsson hafi svarað því, að atkvæðagreiðslan yrði sameiginleg fyrir öll félögin. Á síðari samningafundum hafi ekki verið minnst á þetta atriði, og hafi hann (Gísli) ekki vitað, þegar samningar voru undirritaðir 11. apríl, að breyting hefði orðið á afstöðu farmannafélaganna að því er varðaði atkvæðagreiðslur um samningana.

Valtýr Hákonarson, fulltrúi H/f Eimskipafélags Íslands, kveðst hafa verið á samningafundinum 26. janúar. Hafi fulltrúar atvinnurekenda þá m. a. spurt um það, hvort fulltrúar farmanna hefðu fullt umboð til samningsgerðar, en þeir gefið þau svör, að leggja þyrfti samningana fyrir félögin til samþykktar og hafi það verið þeir Ólafur Sigurðsson og Ingólfur Ingólfsson, er fyrir svörum stóðu og þá sagt, að félögin mundu fylgjast að í atkvæðagreiðslum. Hafi þessi afstaða verið höfð í huga við gerð allra kjarasamninganna við farmannafélögin 4, og það komið ljóslega fram, að þau mundu haldast í hendur og taka sameiginlega afstöðu til samninga, en ekki hafi verið um þetta rætt á síðari fundum. Valtýr kveðst ekki hafa fengið vitneskju um hina breyttu afstöðu Stýrimannafélags Íslands til sameiginlegrar atkvæðagreiðslu fyrir en eftir 21. apríl sl.

Fulltrúi skipadeildar S.Í.S. á þessum fyrsta fundi, Óskar Einarsson, hefur ekki getað komið fyrir dóm við flutning máls þessa sökum ferðalaga. Hins vegar hefur forstjóri skipadeildarinnar, Hjörtur Hjartar, gefið skýrslu hér fyrir dómnum.

Hann skýrir svo frá, að hann hafi ekki verið á fyrsta samn-

Þingafundinum, en síðar hafi hann tekið þátt í svo til öllum fundum. Hins vegar hafi fulltrúi hans, Óskar Einarsson, verið í nánu sambandi við hann, og gefið sér skýrslur um það, sem gerðist og fengið fyrirmæli. Segir Hjörtur, að Óskar hafi m. a. eftir fyrsta samningafundinn skýrt sér frá því, að farmannasambandið kæmi fram fyrir hönd allra félaganna, er stæðu saman að samningum og úrvinnslu allri. Þetta hafi hann, Hjörtur, talið skipta meginmáli, að farmannafélögin stæðu saman í endanlegri lausn deilunnar, og hafi það mótað afstöðu hans til samningsgerðarinnar, sem hann fyrir sitt leyti hefði kappkostað að tækist án íhlutunar sáttasemjara ríkisins. Kveðst hann allan tímann, sem unnið var að samningum, hafa gengið út frá því, að atkvæði farmannafélaganna um samningana yrðu lögð saman og heildarniðurstaðan látin ráða úrslitum, þannig, að annað hvort tækjust samningar við öll félögin eða ekkert þeirra. Hann kveðst ekki, eins og áður er það vikið, hafa vitað um breytta afstöðu stýrimannafélagsins til atkvæðagreiðslu farmannafélaganna fyrr en eftir að lokið var atkvæðagreiðslu stýrimanna hinn 21. apríl sl.

Guðmundur Pétursson, formaður Farmanna- og fiskimannasambands Íslands, sat fyrsta samningafundinn 26. janúar þ. á. Kveður hann, að á þessum fundi hafi verið lagðar fram kröfur félaganna. Var þar fyrst og fremst um að ræða sameiginlegar kröfur, sem tóku til allra félaganna og svo sérkröfur þeirra. Þessar kröfur hafi verið skýrðar fyrir fulltrúum útgerðarfélaganna. Hann minnst þess, að á þessum fundi hafi komið fram spurning — líklega frá Björgvin Sigurðssyni, — hvernig háttað yrði atkvæðagreiðslu að loknum samningum og hafi þá verið frá því skýrt, að samkomulag væri milli félaganna um sameiginlega atkvæðagreiðslu. Ekki minnst Guðmundur þess, að rætt hafi verið um atkvæðagreiðslu þessa á öðrum samningafundum, sem hann sat. Það hafi ekki verið fyrr en 10. apríl, daginn áður en samningarnir voru undirritaðir, að formaður Stýrimannafélags Íslands skýrir formönnum hinna félaganna frá því, að félag hans geti ekki fallið á að atkvæðagreiðslan verði sameiginleg, og borið því við, að lög stýrimannafélagsins bönnuðu það. Guðmundur

minnst þess ekki, að fulltrúum útgerðarmanna hafi verið skýrt frá þessari breyttu afstöðu formanna stéttarfélaganna áður en samningarnir voru undirritaðir 11. apríl.

Ingólfur Stefánsson, framkvæmdastjóri Farmanna- og fiskimannasambands Íslands, var á fyrsta samningafundinum 26. janúar. Hann segir, að m. a. hafi verið um það rætt, hverjir væru aðilar að væntanlegum samningaviðræðum og það komið fram, að það væri Farmanna- og fiskimannasambandið, sem leiddi samningana sameiginlega fyrir öll félögin. Hann man ekki, hvort samkomulag farmannafélaganna hafi verið rætt sérstaklega, enda hafi það verið undirritað síðar þenna sama dag. En andi umræðnanna hafi verið sá, að í lokin stæði einn fyrir alla, með sameiginlegri atkvæðagreiðslu.

Ingólfur Ingólfsson, formaður Vélstjórafélags Íslands, var á þessum fyrsta fundi. Segir hann, að bæði Björgvin Sigurðsson og Gísli Ólafsson hafi greinilega spurt um það, hvernig atkvæðagreiðslu um samningana yrði hagað og hafi Guðmundur Pétursson svarað því á þá lund, að atkvæðagreiðsla yrði sameiginleg og ef til vill muni fleiri hafa lagt þar orð til. Á síðari fundum hafi þetta hins vegar ekki borizt í tal og ekkert komið upp um þetta fyrr en á formannafundinum 10. apríl, er hið breytta viðhorf stýrimanna kom upp. Hann hyggur, að hin breytta afstaða til atkvæðagreiðslunnar muni hafa borizt í tal á undirskriftarfundinum, en getur ekki full- yrt neitt um það, þar sem þetta er óljóst í vitund hans.

Ólafur Valur Sigurðsson, formaður Stýrimannafélags Íslands, sem sat á umræddum fundi 26. janúar þ. á., segir, að fundurinn hafi byrjað með því, að lögð hafi verið fram gögn um kröfur farmannafélaganna og þær útskýrðar í stórum dráttum af sér og formanni vélstjórafélagsins. Hann neitar því algerlega að nokkur spurning hafi komið fram af hálfu fulltrúa skipafélaganna um atkvæðagreiðslu um væntanlega samninga og þeim því ekki af hálfu fulltrúa farmanna gefnar neinar upplýsingar um það efni, hvorki fyrr né síðar meðan á samningaviðræðum stóð.

Guðlaugur Gíslason, framkvæmdastjóri Stýrimannafélags Íslands og stjórnarnefndarmaður þess, kveðst ekki hafa verið á tveimur fyrstu samninganefndarfundunum. Hann segist

ekki hafa séð samkomulag farmannafélaganna frá 26. janúar fyrr en nokkuð var liðið á samningaviðræðurnar og man ekki eftir því, að það hafi borið á góma á samningafundum og þá ekki heldur þegar samningarnir voru undirritaðir 11. apríl. Hann segir og að Páll Finnsson hafi haldið dagbók um samningafundina. Hana hafi hann lesið og sé þar hvergi minnst á umræður um sameiginlega atkvæðagreiðslu. Hann telur, að sú skoðun vinnuveitenda að kominn væri á bindandi samningur hafi þá fyrst komið fram, þegar hann afhenti Björgvin Sigurðssyni verkfallsboðunina hinn 17. maí sl.

IV.

Með skýrslum þeim, sem raktar hafa verið, verður að telja sannað, að af hálfu fulltrúa skipafélaganna hafi á fyrsta samningafundi málsaðilja hinn 26. janúar þ. á. verið spurzt fyrir um það, þegar rætt var um afstöðu og samstöðu farmannafélaganna við væntanlega samningsgerð, hvernig hátt að yrði atkvæðagreiðslu í stéttarfélögunum um endanlega kjarasamninga, enda gat það skipt miklu máli við samningsgerðina, þar sem hér var um fjögur stéttarfélög að ræða, en sérstakur kjarasamningur við hvert þeirra. Þá er það einnig ljóst og sannað, að fulltrúar skipafélaganna hafi fengið þau svör af hálfu fulltrúa farmanna, að atkvæðagreiðsla um kjarasamningana yrði sameiginleg fyrir öll félögin, en fram hafði komið á þessum fyrsta umræðufundi, að fulltrúar farmanna hefðu ekki fullt og endanlegt umboð til að skuldbinda félög sín. Var það eðlilegt og nærtækt, að fulltrúar farmanna létu þessar upplýsingar í té í þetta sinn, því þenna sama dag gerðu fyrirsvarsmenn þeirra ítarlegan samning um samstöðu í kjaradeilu þeirri, er framundan var. Geymdi sá samningur m. a. skýr ákvæði um það, hvernig hin sameiginlega atkvæðagreiðsla skyldi fara fram.

Samkvæmt þessum upplýsingum máttu fulltrúar skipafélaganna treysta því, að heildarniðurstöðutölur í atkvæðagreiðslu allra farmannafélaganna yrðu látnar ráða úrslitum, er kjarasamningar yrðu að lokinni samningsgerð bornir undir atkvæði farmanna, enda er fullyrt af þeirra hálfu og rökstutt að ýmsu leyti, að vitneskjan um sameiginlega atkvæða-

greiðslu hafi haft áhrif á afstöðu þeirra við samningsgerð. Skiptir það ekki máli í þessu sambandi, gagnvart fulltrúum skipafélaganna, hvað ákvæði samþykkt Stýrimannafélags Íslands segja um heimild félagsins til þeirrar samstöðu farmannafélaganna, sem samningur þeirra frá 26. janúar gerir ráð fyrir. Hins vegar er beinlínis gert ráð fyrir slíkri samstöðu í 2. mgr. 30. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur.

Ágreiningslaust er, að atkvæðagreiðslan kom aðeins til umræðu á fyrsta samningafundinum, og aðiljar eru samsaga um það, að ekki hafi verið á hana minnst á síðari fundunum. Hún kom ekki heldur til umræðu milli fulltrúa stéttarfélaganna, að þeirra sögn, fyrr en 10. apríl, daginn áður en kjarasamningarnir voru undirritaðir. Þann dag kom formaður stýrimannafélagsins fram með þá ósk, að atkvæðagreiðslan yrði ekki sameiginleg. Þessa ósk samþykktu formenn hinna félaganna, en ekki er sannað, að fulltrúar skipafélaganna hafi fyrir undirritun kjarasamninganna hinn 11. apríl fengið vitneskju um hina breyttu afstöðu viðsemjenda sinna og hafa sumir þeirra fullyrt, að þeir hafi ekki um hana vitað fyrr en eftir atkvæðagreiðsluna í stýrimannafélaginu, en henni lauk 21. apríl sl.

Að þessu öllu athuguðu verður að telja, að fulltrúar skipafélaganna hafi við undirritun kjarasamninganna hinn 11. apríl sl. mátt byggja á því, að samanlagðar atkvæðatölur viðsemjenda þeirra, farmannafélaganna fjögurra, við atkvæðagreiðslu um kjarasamningana, yrðu lagðar til grundvallar.

Ágreiningslaust er, að heildaratkvæðatölur voru þær, eins og þegar hefur verið greint, að 74 guldu kjarasamningunum jáyrði, en 56 höfnuðu þeim, en 1 seðill var ógildur. Auk þess samþykkti trúnaðarmannaráð Félags bryta samningana vegna þess stéttarfélags.

Samkvæmt þessu verða úrslit máls þessa þau, að dæmt verður, að með undirritun oftnefndra samninga 11. apríl sl., eftirfarandi atkvæðagreiðslum í fyrrgreindum stéttarfélögum farmanna og staðfestingu stefnanda á þeim hafi stofnast bindandi kjarasamningur milli málsaðilja.

Var verkfall það, sem stefndi hóf hinn 25. maí sl., en frestað

var 29. sama mánaðar, því ólögmætt gagnvart stefnanda máls þessa.

Rétt þykir eftir atvikum, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

1. Samningur sá, sem undirritaður var af aðiljum máls þessa hinn 11. apríl 1972, er gildur og bindandi kjarasamningur milli Sambands íslenskra samvinnufélaga — skipadeildar — og Stýrimannafélags Íslands.
2. Verkfall það, sem Stýrimannafélag Íslands hóf hinn 25. maí en frestað var 29. s. m., er ólögmætt. Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 5. júní 1972.

Nr. 1/1972. **Vinnuveitendasamband Íslands vegna H/f Eimskipafélags Íslands, Skipaútgerðar ríkisins, Jökla h/f, Hafskips h/f og Eimskipafélags Reykjavíkur h/f**
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)
gegn
Stýrimannafélagi Íslands
(Jón Þorsteinsson hdl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Arni Guðjónsson og Guðmundur Vignir Jósefsson.

Kjarasamningur talinn hafa stofnast. Verkfall dæmt ólögmætt.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 26. maí sl., af Vinnuveitendasambandi Íslands vegna H/f Eimskipafélags Íslands, Skipaútgerðar ríkisins, Jökla h/f, Haf-

skips h/f og Eimskipafélags Reykjavíkur h/f gegn Stýrimannafélagi Íslands.

Stefnandi gerir þessar dómkröfur:

1. að dæmt verði, að kjarasamningur, sem undirritaður var af aðiljum máls þessa 11. apríl 1972, sé gildur kjarasamningur milli sömu aðilja,
2. að dæmt verði, að verkfall það, sem hófst 25. maí 1972 af hálfu Stýrimannafélags Íslands, en frestað var 29. s. m., verði dæmt ólöglegt,
3. að stefndi verði dæmdur til þess að greiða stefnanda málskostnað eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Stefndi er félagsaðili í Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, en sambandið hefur synjað þess að vera í fyrrisvari fyrir stefnda í máli þessu, og fer því um málshöfðun eftir ákvæðum 2. málsg. 45. gr. laga nr. 80/1938.

I.

Tildrög málsins og málavextir eru þessir:

Á næst liðnu hausti sögðu stéttarfélög yfirmanna innan Farmanna- og fiskimannasambands Íslands upp kjarasamningum sínum við skipafélög innan Vinnuveitendasambands Íslands og Vinnumálasamband samvinnufélaganna. Var hér um 4 stéttarfélög að tefla, þ. e. Stýrimannafélag Íslands, Vélstjórafélag Íslands, Félag íslenzkra loftskeytamanna og Félag bryta. Þessi félög höfðu með sér samstarf um að móta sameiginlegar kröfur, en auk þess settu stýrimenn og vélstjórar fram nokkrar sérkröfur. Gerðu fulltrúar stéttarfélaganna skriflegt samkomulag um starfshætti hinnar sameiginlegu samninganefndar, er annast skyldi samningagerð við fulltrúa skipafélaganna. Var í samkomulagi þessu ítarlega kveðið á um ýmisleg atriði, er vörðuðu samstöðu félaganna, og m. a. mælt fyrir um sameiginlega atkvæðagreiðslu um væntanlega samninga. Skyldu úrslit atkvæðagreiðslunnar vera bindandi fyrir öll félögin, og sameiginlegt verkfall boðað, ef samningar yrðu felldir við atkvæðagreiðslu.

Samningafundur milli fulltrúa stéttarfélaganna og fulltrúa skipafélaganna hófust hinn 26. janúar sl. Var samningaumleitunum þvínæst haldið áfram unz samningar voru undirritaðir hinn 11. apríl sl. Samningsgerð þessi fór fram án milligöngu sáttasemjara ríkisins, en allir aðilar undirrituðu samningana með fyrirvara, en í honum fólst það, að fulltrúar þeir, er með samninga fóru bæði fyrir stéttarfélögin og skipafélögin, mundu leita staðfestingar á samningunum hjá þeim aðiljum, sem þeir fóru með samningsgerð fyrir.

Samkvæmt því, sem fram er komið í málinu, samþykkti og staðfesti framkvæmdastjórn Vinnuveitendasambands Íslands kjarasamningana hinn 18. apríl sl. vegna þeirra félagsmanna sinna, er þar áttu hlut að máli. Framkvæmdastjóri skipadeildar Sambands ísl. samvinnufélaga, Hjörtur Hjartar, segist hafa haft fullt umboð til að undirrita samningana án nokkurs fyrirvara, en hann hafi talið varlegra að bera þá undir formann Vinnumálasambands samvinnufélaganna, áður en hann notaði umboð sitt til fulls. Það hafi hann gert rétt eftir undirritun, og því hafi verið lýst yfir af hálfu sambandsins, að samningarnir hefðu verið staðfestir.

Þess er áður getið, að stéttarfélög þau, er að þessum samningum stóðu, hefðu þann 26. janúar sl. gert samkomulag um sameiginlega atkvæðagreiðslu. En 10. apríl sl. komu formenn þeirra saman, og var um þann fund gerð svofelld bókun:

„Mánudaginn 10. apríl 1972.

Kl. 1510 var fundur form. þeirra félaga, sem saman hafa staðið í samningum.

Með samningi 26. 1. 1972 var gert ráð fyrir sameiginlegum fundum og sameiginlegri atkvæðagreiðslu.

Eftir tilmælum stýrimf. Íslands verður ekki haldin sameiginleg atkv.greiðsla.

Atkvæðagreiðsla fer fram í hverju félagi“.

Samkvæmt þessari ákvörðun tók hvert félag fyrir sig afstöðu til samninganna. Féllu atkvæði í hverju félagi svo sem hér segir:

1. Vélstjórafélag Íslands.

Atkvæði greiddu 69 — já sögðu 45 — nei 24.

2. Félag ísl. loftskýtamanna.

atkvæði greiddu 14 — já sögðu 10 — nei 3 — 1 ógilt.

3. Stýrimannafélag Íslands.

Atkvæði greiddu 48 — já sögðu 19 — nei 29.

Stjórn og trúnaðarmannráð Félags bryta hafði fullt umboð til þess að ganga frá samningum og samþykkti þá fyrir sitt leyti. Kom því ekki til atkvæðagreiðslu í því félagi.

Vélstjórafélag Íslands og Félag ísl. loftskýtamanna greiddu atkvæði um kjarasamningana strax eftir undirritun þeirra, en á aðalfundi Stýrimannafélags Íslands, sem haldinn var 12. apríl sl., var ákveðið að almenn atkvæðagreiðsla um kjarasamninginn skyldi standa yfir til 21. apríl. Urðu úrslit hennar þau, sem að framan er rakið. Mun framkvæmdastjóri Fammanna- og fiskimannasambandsins, Ingólfur Stefánsson, hafa tilkynnt Björgvini Sigurðssyni, framkvæmdastjóra Vinnuveitendasambands Íslands, þessi úrslit hinn 22. apríl sl., en Hjörtur Hjartar framkvæmdastjóri skipadeildar segir, að fulltrúi sinn við samningana, Óskar Einarsson, hafi skýrt sér frá þessu skömmu eftir að atkvæðagreiðslu lauk. Í framhaldi af þessu kom svo til meðferðar sú sérstaða Stýrimannafélags Íslands, að það taldi sig ekki bundið við kjarasamninginn, sem undirritaður var 11. apríl. Reyndu aðilar eftir samkomulagsleið að leysa þann vanda, sem þarna var upp kominn. Sú viðleitni bar þó ekki árangur. Kom málið í hendur sáttasemjara ríkisins, og hinn 17. maí sl. boðaði stýrimannafélagið verkfall, er koma skyldi til framkvæmda á miðnætti 25. maí sl. Vildi stefndi ekki verða við þeim tilmælum skipafélaganna, að verkfallinu yrði frestað og að leitað yrði úrskurðar Félagsdóms um það, hvort samningarnir frá 11. apríl hefðu orðið bindandi kjarasamningar milli málsaðilja. Kom verkfallið því til framkvæmda á boðuðum tíma.

Hinn 26. maí sl. höfðaði stefnandi mál þetta til viðurkenningar á því, að verkfallið væri ólöglegt, og að stofnast hefði milli aðilja gildur kjarasamningur hinn 11. apríl sl. Hinn 29. maí sl. tókst hins vegar samkomulag um það, að verkfallinu yrði, með nánar tilgreindum skilmálum af hálfu stefnda, frestað til mánudagsins 5. júní 1972, meðan Félagsdómur fjallaði um málið.

II.

Í munnlegum flutningi málsins, sem fram fór 1. þ. m., setti stefnandi fram þær dómkröfur, sem að framan greinir. Byggir hann þær í höfuðdráttum á þeim grundvelli, að á fyrsta samningafundinum 26. janúar sl. hafi viðsemjendur sínir, þ. e. fulltrúar farmanna, lýst því yfir, sérstaklega aðspurðir, þegar rætt var um fyrirkomulag samningaviðræðna og afstöðu einstakra samningsaðilja, að farmenn stæðu að öllu leyti saman um kjarakröfur sínar, að sameiginleg nefnd þeirra ynni að samningum og að sameiginleg atkvæðagreiðsla yrði af hálfu farmannafélaganna um væntanlega kjarasamninga við skipafélögin. Kveður stefnandi, að hér hafi verið um veigamikla forsendu að ræða af sinni hálfu og annarra skipafélaga. Hér sé um að ræða mörg stéttarfélög, þar sem hvert einstakt þeirra geti stöðvað siglingar skipanna, og því mjög þýðingarmikið atriði, hvort samstaða þeirra sé slík við kjarasamningsgerð, að hægt sé að miða við ákvarðanir af þeirra hálfu, sem teknar séu sameiginlega. Og þar sem stefnandi og aðrir fulltrúar atvinnurekenda við samningsgerðina hafi verið í þeirri trú, að þeir mættu byggja á sameiginlegri afstöðu við endanlega ákvörðun um niðurstöður samninga, hafi þeir lagt sig fram um að ná því samkomulagi, sem gagnaðiljarnir gætu sameiginlega fallizt á og samþykkt.

Þá hefur af stefnanda hálfu verið staðhæft, að fyrirsvarsmönnum hans hafi með öllu verið ókunnugt um þá ákvörðun formanna farmannafélaganna, sem þeir tóku 10. apríl, um breytta tilhögun atkvæðagreiðslunnar, sem áður er getið, fyrr en eftir að úrslit atkvæðagreiðslunnar í stýrimannafélaginu, sem lauk 21. apríl, urðu kunn. Hafi framkvæmdastjórn Vinnuveitendasambands Íslands samþykkt og staðfest kjarasamninga þá, er undirritaðir voru 11. apríl, hinn 18. s. m. eða þremur dögum áður en atkvæðagreiðslu stefnda lauk.

Samkvæmt þessu heldur stefnandi því fram, að hann hafi haft réttmæta og gilda ástæðu til þess að byggja á því við undirskrift kjarasamninganna 11. apríl að gildi þeirra færi eftir heildarúrslitum atkvæðagreiðslna um kjarasamningana í stéttarfélögum þeim, er hlut áttu að máli. Heildarniðurstæða hafi svo orðið sú, að meiri hluti samanlagðra atkvæða hafi

samþykkt samningana og þeir þar með hlotið fullt gildi. Telur hann, að ekki skipti máli í þessu sambandi, hvernig heimild fyrirsvarsmanna stýrimannafélagsins til að ganga undir skuldbindingu um sameiginlega atkvæðagreiðslu hinn 26. janúar sl. hafi verið háttað. Þá er því einnig ákveðið haldið fram að hálfu stefnanda, að hann hafi eigi, eftir að kunnugt varð um úrslit atkvæðagreiðslunnar í stýrimannafélaginu, á nokkurn hátt fyrir tómlætis sakir firrt sig rétti til að fylgja fram þeirri afstöðu sinni, að komnir væru á gildir kjarasamningar. Hins vegar hefði hann viljað gera sitt til þess að ágreiningur sá, sem upp kom um þýðingu atkvæðagreiðslunnar, yrði leystur á sem friðsamlegastan hátt.

Kröfu sína um ólögmæti verkfalls þess, er stefndi hóf 25. maí, en frestað var 29. sama mánaðar, byggir stefnandi á því, að nýr kjarasamningur hafi verið kominn á milli málsaðilja og því ólögmætt að ætla sér að knýja fram frekari kröfur með verkfalli.

Af hálfu stefnda hefur þessum skilningi stefnanda verið al-farið mótmælt. Heldur stefndi því fram, að samkomulagið, sem farmannafélögin gerðu 26. janúar sl., hafi aðeins verið innbyrðis samningur milli þeirra um vinnubrögð og samstöðu í væntanlegri kjaradeilu, en ekki falið í sér neina skuldbindingu gagnvart vinnuveitendum, enda hafi þeir ekki fengið það í hendur fyrr en í byrjun maímánaðar, er deila sú um kjarasamningana, sem hér er til úrlausnar, hófst. Vera megi að vísu, að viðsejendum farmanna kunni að hafa verið skýrt frá einhverjum atriðum úr þessu samkomulagi, en þá einungis í því eðlilega skyni að láta þá vita, hvaða vinnubrögð stéttarfélögin ætluðu að viðhafa í kaupdeilunni. Hins vegar hafi fulltrúum stéttarfélaganna ekki til hugar komið, að þetta samkomulag gæti ekki tekið breytingum án samþykkis vinnuveitenda eða væri á nokkurn hátt skuldbindandi gagnvart þeim. Samningaviðræðurnar hafi tekið langan tíma og þegar þær voru komnar á lokastig í byrjun aprílmánaðar hafi fyrirsvarsmenn stýrimannafélagsins komið að þeirri niðurstöðu, að félaginu væri óheimilt samkvæmt 47. gr. félagslaga sinna að taka þátt í sameiginlegri atkvæðagreiðslu um samningana, svo sem um hafi verið samið í samkomu-

laginu frá 26. janúar, enda sé mjög vafasamt að stéttarfé-lögum sé að landslögum rétt að gera slíka samninga svo bind-andi sé fyrir þau. Hafi þeir þá óskað eftir því við hin far-mannafélögin, að fallið yrði frá sameiginlegri atkvæða-greiðslu og þau samþykkt það á formannafundi hinn 10. apríl. Hafi atvinnurekendur ekki átt neinn lögvarinn rétt til að koma í veg fyrir þá breytingu á samkomulaginu, né heldur hafi farmenn með þeirri breytingu á nokkurn hátt gengið á rétt viðsejenda sinna, skipafélaganna. Kjarasamningarnir hafi því næst verið undirritaðir með fyrirvara daginn eftir, og stýrimannafélagið svo hafnað þeim við almenna atkvæða-greiðslu með 29 atkvæðum gegn 19. Eftir það hafi á ný verið teknar upp viðræður um samningana, og hafi það ekki verið fyrr en í þeirri lotu, að atvinnurekendur hafi hugkvæmt, að samkomulag farmannafélaganna frá 26. janúar, sem þeir hafi ekki fengið í hendur fyrr en 10. maí sl., gæti verið tromp á þeirra hendi.

Samningar hafi hins vegar ekki tekizt og stefnda þá verið fullkomlega heimilt og rétt að efna til verkfalls, þar sem enginn kjarasamningur hafi verið milli málsaðilja. Telur stefndi, að þessi attriði öll leiði til þess, að taka beri til greina sýknukröfu hans.

III.

Fyrir dóminn hafa komið nokkrir af þeim fulltrúum máls-aðilja, sem sátu á samningafundum og unnu að samnings-gerðinni. Verður nú rakið það sem fram kemur í skýrslum þeirra.

Björgvin Sigurðsson, framkvæmdastjóri Vinnuveitenda-sambands Íslands, sem sat fyrsta samningafundinn, er hald-inn var 26. janúar sl., segir, að á þeim fundi hafi að venju fyrst verið rætt um form á samningaviðræðum og þá komið í ljós, að sameiginleg nefnd væri í fyrirsvari fyrir farmenn. Jafnframt hafi því verið lýst yfir af þeirra hálfu, að ekki væri hægt að semja sérstaklega við eitthvert einstakt félag, heldur yrðu samningar að ganga þannig til, að samið væri við öll farmannafélögin 4, er hlut áttu að máli, eða ekkert þeirra. Segir Björgvin, að það muni hafa verið Gísli Ólafsson,

forstjóri Jökla h/f, sem þá spurði sérstaklega að því, hvernig yrði með atkvæðagreiðslur um væntanlega samninga og hafi hann fengið þau svör, að atkvæðagreiðslur ættu að fara fram sameiginlega í félögunum og talning ætti að vera sameiginleg. Minnir Björgvin, að það hafi verið þeir Ólafur Valur Sigurðsson, formaður stýrimannafélagsins, og Ingólfur Ingólfsson, formaður vélstjórafélagsins, sem gáfu þessi svör, en þeir hafi fyrst og fremst haft orð fyrir fulltrúum farmanna á fundi þessum. Björgvin segir, að þetta atriði hafi ekki borið á góma á síðari samningafundum, en aldrei hafi frá þeim fundi verið á því neinn vafi í huga sér, að atkvæðagreiðslur yrðu sameiginlegar. Á þessum grundvelli hafi svo allar samningaviðræður farið fram, en það sé mjög þýðingarmikið fyrir útgerðarfélögin að geta samið við sem flesta starfshópa í einu og hafi þessi möguleiki mótað afstöðu þeirra við samningsgerðina, sem tekizt hafi án tilhlutunar sáttasemjara. Segir Björgvin, að við undirskrift kjarasamninganna 11. apríl hafi verið byggt á áðurnefndri samstöðu farmannafélaganna um atkvæðagreiðslu, og hafi hann ekki vitað um hina breyttu afstöðu stýrimannafélagsins fyrr en eftir að samningarnir höfðu verið undirritaðir.

Gísli Ólafsson, forstjóri Jökla h/f, kveðst hafa verið á þessum fyrsta samningafundi og þá spurt um það sérstaklega, með hvaða hætti atkvæðagreiðslur um væntanlega kjarasamninga færu fram, en ástæðan til þeirrar spurningar sinnar hafi verið sú, að hann hefði talið það mjög þýðingarmikið að fá vitneskju um það, hvort samið væri nú af hálfu farmannafélaganna fyrir allan hópinn sameiginlega. Segir Gísli, að Ingólfur Ingólfsson hafi svarað því, að atkvæðagreiðslan yrði sameiginleg fyrir öll félögin. Á síðari samningafundum hafi ekki verið minnst á þetta atriði, og hafi hann (Gísli) ekki vitað, þegar samningar voru undirritaðir 11. apríl, að breyting hefði orðið á afstöðu farmannafélaganna að því er varðaði atkvæðagreiðslur um samningana.

Valtýr Hákonarson, fulltrúi H/f Eimskipafélags Íslands, kveðst hafa verið á samningafundinum 26. janúar. Hafi fulltrúar atvinnurekenda þá m. a. spurt um það, hvort fulltrúar farmanna hefðu fullt umboð til samningsgerðar, en þeir gefið

þau svör, að leggja þyrfti samningana fyrir félögin til samþykktar og hafi það verið þeir Ólafur Sigurðsson og Ingólfur Ingólfsson, er fyrir svörum stóðu og þá sagt, að félögin mundu fylgjast að í atkvæðagreiðslum. Hafi þessi afstaða verið höfð í huga við gerð allra kjarasamninganna við farmannafélögin 4, og það komið ljóslega fram, að þau mundu haldast í hendur og taka sameiginlega afstöðu til samninga, en ekki hafi verið um þetta rætt á síðari fundum. Valtýr kveðst ekki hafa fengið vitneskju um hina breyttu afstöðu Stýrimannafélags Íslands til sameiginlegrar atkvæðagreiðslu fyrr en eftir 21. apríl sl.

Fulltrúi skipadeildar S.I.S. á þessum fyrsta fundi, Óskar Einarsson, hefur ekki getað komið fyrir dóm við flutning máls þessa sökum ferðalaga. Hins vegar hefur forstjóri skipadeildarinnar, Hjörtur Hjartar, gefið skýrslu hér fyrir dómnum.

Hann skýrir svo frá, að hann hafi ekki verið á fyrsta samningafundinum, en síðar hafi hann tekið þátt í svo til öllum fundum. Hins vegar hafi fulltrúi hans, Óskar Einarsson, verið í nánú sambandi við hann, og gefið sér skýrslur um það, sem gerðist og fengið fyrimæli. Segir Hjörtur, að Óskar hafi m. a. eftir fyrsta samningafundinn skýrt sér frá því, að farmannasambandið kæmi fram fyrir hönd allra félaganna, er stæðu saman að samningum og úrvinnslu allri. Þetta hafi hann, Hjörtur, talið skipta meginmáli, að farmannafélögin stæðu saman í endanlegri lausn deilunnar, og hafi það mótað afstöðu hans til samningsgerðarinnar, sem hann fyrir sitt leyti hefði kappkostað að tækist án íhlutunar sáttasemjara ríkisins. Kveðst hann allan tímann, sem unnið var að samningum, hafa gengið út frá því, að atkvæði farmannafélaganna um samningana yrðu lögð saman og heildarniðurstaðan látin ráða úrslitum, þannig, að annað hvort tækjust samningar við öll félögin eða ekkert þeirra. Hann kveðst ekki, eins og áður er að vikið, hafa vitað um breytta afstöðu stýrimannafélagsins til atkvæðagreiðslu farmannafélaganna fyrr en eftir að lokið var atkvæðagreiðslu stýrimanna hinn 21. apríl sl.

Guðmundur Pétursson, formaður Farmanna- og fiskimannasambands Íslands, sat fyrsta samningafundinn 26.

janúar þ. á. Kveður hann, að á þessum fundi hafi verið lagðar fram kröfur félaganna. Var þar fyrst og fremst um að ræða sameiginlegar kröfur, sem tóku til allra félaganna og svo sérkröfur þeirra. Þessar kröfur hafi verið skýrðar fyrir fulltrúum útgerðarfélaganna. Hann minnst þess, að á þessum fundi hafi komið fram spurning — líklega frá Björgvin Sigurðssyni, — hvernig háttað yrði atkvæðagreiðslu að loknum samningum og hafi þá verið frá því skýrt, að samkomulag væri milli félaganna um sameiginlega atkvæðagreiðslu. Ekki minnst Guðmundur þess, að rætt hafi verið um atkvæðagreiðslu þessa á öðrum samningafundum, sem hann sat. Það hafi ekki verið fyrr en 10. apríl, daginn áður en samningarnir voru undirritaðir, að formaður Stýrimannafélags Íslands skýrir formönnum hinna félaganna frá því, að félag hans geti ekki fallizt á að atkvæðagreiðslan verði sameiginleg, og horið því við, að lög stýrimannafélagsins bönnuðu það. Guðmundur minnst þess ekki, að fulltrúum útgerðarmanna hafi verið skýrt frá þessari breyttu afstöðu formanna stéttarfélaganna áður en samningarnir voru undirritaðir 11. apríl.

Ingólfur Stefánsson, framkvæmdastjóri Farmanna- og fiskimannasambands Íslands, var á fyrsta samningafundinum 26. janúar. Hann segir, að m. a. hafi verið um það rætt, hverjir væru aðiljar að væntanlegum samningaviðræðum og það komið fram, að það væri Farmanna- og fiskimannasambandið, sem leiddi samningana sameiginlega fyrir öll félögin. Hann man ekki, hvort samkomulag farmannafélaganna hafi verið rætt sérstaklega, enda hafi það verið undirritað síðar þenna sama dag. En andi umræðnanna hafi verið sá, að í lokin stæði einn fyrir alla, með sameiginlegri atkvæðagreiðslu.

Ingólfur Ingólfsson, formaður Vélstjóraráfélags Íslands, var á þessum fyrsta fundi. Segir hann, að bæði Björgvin Sigurðsson og Gísli Ólafsson hafi greinilega spurt um það, hvernig atkvæðagreiðslu um samningana yrði hagað og hafi Guðmundur Pétursson svarað því á þá lund, að atkvæðagreiðsla yrði sameiginleg og ef til vill muni fleiri hafa lagt þar orð til. Á síðari fundum hafi þetta hins vegar ekki borið í tal og ekkert komið upp um þetta fyrr en á formannafundinum 10. apríl, er hið breytta viðhorf stýrimanna kom upp. Hann

hyggur, að hin breytta afstaða til atkvæðagreiðslunnar muni hafa borið í tal á undirskriftarfundinum, en getur ekki full-
yrt neitt um það, þar sem þetta er óljóst í vitund hans.

Ólafur Valur Sigurðsson, formaður Stýrimannafélags Íslands, sem sat á umræddum fundi 26. janúar þ. á., segir, að fundurinn hafi byrjað með því, að lögð hafi verið fram gögn um kröfur farmannafélaganna og þær útskýrðar í stórum dráttum af sér og formanni vélstjórafélagsins. Hann neitar því algerlega að nokkur spurning hafi komið fram af hálfu fulltrúa skipafélaganna um atkvæðagreiðslu um væntanlega samninga og þeim því ekki af hálfu fulltrúa farmanna gefnar neinar upplýsingar um það efni, hvorki fyrir né síðar meðan á samningaviðræðum stóð.

Guðlaugur Gíslason, framkvæmdastjóri Stýrimannafélags Íslands og stjórnarnefndarmaður þess, kveðst ekki hafa verið á tveimur fyrstu samninganefndarfundunum. Hann segist ekki hafa séð samkomulag farmannafélaganna frá 26. janúar fyrir en nokkuð var liðið á samningaviðræðurnar og man ekki eftir því, að það hafi borið á góma á samningafundum og þá ekki heldur þegar samningarnir voru undirritaðir 11. apríl. Hann segir og að Páll Finnsson hafi haldið dagbók um samningafundina. Hana hafi hann lesið og sé þar hvergi minnst á umræður um sameiginlega atkvæðagreiðslu. Hann telur, að sú skoðun vinnuveitenda að kominn væri á bindandi samningur hafi þá fyrst komið fram, þegar hann afhenti Björgvin Sigurðssyni verkfallsboðunina hinn 17. maí sl.

IV.

Með skýrslum þeim, sem raktar hafa verið, verður að telja sannað, að af hálfu fulltrúa skipafélaganna hafi á fyrsta samningafundi málsaðilja hinn 26. janúar þ. á. verið spurzt fyrir um það, þegar rætt var um afstöðu og samstöðu farmannafélaganna við væntanlega samningsgerð, hvernig hátt-
að yrði atkvæðagreiðslu í stéttarfélögunum um endanlega kjarasamninga, enda gat það skipt miklu máli við samningsgerðina, þar sem hér var um fjögur stéttarfélög að ræða, en sérstakur kjarasamningur við hvert þeirra. Þá er það einnig ljóst og sannað, að fulltrúar skipafélaganna hafi fengið þau

svör af hálfu fulltrúa farmanna, að atkvæðagreiðsla um kjarasamningana yrði sameiginleg fyrir öll félögin, en fram hafði komið á þessum fyrsta umræðufundi, að fulltrúar farmanna hefðu ekki fullt og endanlegt umboð til að skuldbinda félög sín. Var það eðlilegt og nærtækt, að fulltrúar farmanna létu þessar upplýsingar í té í þetta sinn, því þenna sama dag gerðu fyrirvarsmenn þeirra ítarlegan samning um samstöðu í kjaradeilu þeirri, er framundan var. Geymdi sá samningur m. a. skýr ákvæði um það, hvernig hin sameiginlega atkvæðagreiðsla skyldi fara fram.

Samkvæmt þessum upplýsingum máttu fulltrúar skipafélaganna treysta því, að heildarniðurstöðutölur í atkvæðagreiðslu allra farmannafélaganna yrðu láttnar ráða úrslitum, er kjarasamningar yrðu að lokinni samningsgerð bornir undir atkvæði farmanna, enda er fullyrt af þeirra hálfu og rökstutt að ýmsu leyti, að vitneskjan um sameiginlega atkvæðagreiðslu hafi haft áhrif á afstöðu þeirra við samningsgerð. Skiptir það ekki máli í þessu sambandi, gagnvart fulltrúum skipafélaganna, hvað ákvæði samþykktu Stýrimannafélags Íslands segja um heimild félagsins til þeirrar samstöðu farmannafélaganna, sem samningur þeirra frá 26. janúar gerir ráð fyrir. Hins vegar er beinlínis gert ráð fyrir slíkri samstöðu í 2. mgr. 30. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur.

Ágreiningslaust er, að atkvæðagreiðslan kom aðeins til umræðu á fyrsta samningafundinum, og aðiljar eru samsaga um það, að ekki hafi verið á hana minnzt á síðari fundunum. Hún kom ekki heldur til umræðu milli fulltrúa stéttarfélaganna, að þeirra sögn, fyrr en 10. apríl, daginn áður en kjarasamningarnir voru undirritaðir. Þann dag kom formaður stýrimannafélagsins fram með þá ósk, að atkvæðagreiðslan yrði ekki sameiginleg. Þessa ósk samþykktu formenn hinna félaganna, en ekki er sannað, að fulltrúar skipafélaganna hafi fyrir undirritun kjarasamninganna hinn 11. apríl fengið vitneskju um hina breyttu afstöðu viðsemjenda sinna og hafa sumir þeirra fullyrt, að þeir hafi ekki um hana vitað fyrr en eftir atkvæðagreiðsluna í stýrimannafélaginu, en henni lauk 21. apríl sl.

Að þessu öllu athuguðu verður að telja, að fulltrúar skipa-
félaganna hafi við undirritun kjarasamninganna hinn 11.
apríl sl. mátt byggja á því, að samanlagðar atkvæðatölur við-
semjenda þeirra, farmannafélaganna fjögurra, við atkvæða-
greiðslu um kjarasamningana, yrðu lagðar til grundvallar.

Agreiningarlaust er, að heildaratkvæðatölur voru þær, eins
og þegar hefur verið greint, að 74 guldu kjarasamningunum
jáyrði, en 56 höfnuðu þeim, en 1 seðill var ógildur. Auk þess
samþykkti trúnaðarmannráð Félags bryta samningana vegna
þess stéttarfélags.

Samkvæmt þessu verða úrslit máls þessa þau, að dæmt
verður, að með undirritun oftnefndra samninga 11. apríl sl.,
eftirfarandi atkvæðagreiðslum í fyrrgreindum stéttarfélögum
farmanna og staðfestingu stefnanda á þeim hafi stofnast bind-
andi kjarasamningur milli málsaðilja.

Var verkfall það, sem stefndi hóf hinn 25. maí sl., en frestað
var 29. sama mánaðar, því ólögmætt gagnvart stefnanda máls
þessa.

Rétt þykir eftir atvikum, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

1. Samningur sá, sem undirritaður var af aðiljum máls
þessa hinn 11. apríl 1972, er gildur og bindandi kjara-
samningur milli H/f Eimskipafélags Íslands, Skipaút-
gerðar ríkisins, Jökla h/f, Hafskips h/f, Eimskipa-
félags Reykjavíkur h/f annars vegar og Stýrimanna-
félags Íslands hins vegar.
2. Verkfall það, sem Stýrimannafélag Íslands hóf hinn
25. maí en frestað var 29. s. m., er ólögmætt.
Málskostnaður fellur niður.

Miðvikudaginn 12. júlí 1972.

Nr. 3/1972. **Farmanna- og fiskimannasamband Íslands
f. h. Vélstjórafélags Íslands**
(Jón Þorsteinsson hdl.)

gegn

**Vinnuveitendasambandi Íslands vegna
Landssambands ísl. útvegsmanna f. h.
Útvegsmannafélags Reykjavíkur,
Útvegsmannafélags Hafnarfjarðar,
Útvegsmannafélags Hornafjarðar og
Djúpavogs, Útvegsbændafélags Vestmanna-
eyja, Útvegsmannafélags Þorlákshafnar,
Útvegsmannafélags Suðurnesja,
Útvegsmannafélags Akraness,
Útvegsmannafélags Snæfellsness,
Útvegsmannafélags Eyjafjarðar og nágrennis
og Útvegsmannafélags Austfjarða**
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Ragnar Ólafsson og Einar B. Guðmundsson.

Skýrð ákvæði kjarasamnings um orlofsgreiðslur.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 12. júní sl., af Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands gegn Vinnuveitendasambandi Íslands vegna Landssambands íslenzkra útvegsmanna f. h. Útvegsmannafélags Reykjavíkur, Útvegsmannafélags Hafnarfjarðar, Útvegsmannafélags Hornafjarðar og Djúpavogs, Útvegsmannafélags Vestmannaeyja, Útvegsmannafélags Þorlákshafnar, Útvegsmannafélags Suðurnesja, Útvegsmannafélags Akraness, Útvegsmannafélags Snæfellsness, Útvegsmannafélags Eyjafjarðar og nágrennis og Útvegsmannafélags Austfjarða.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að stefnda

sé óheimilt, áður en orlof, $8\frac{1}{3}\%$, er reiknað af launum vélstjóra, sem ráðnir eru samkvæmt kjarasamningi málsaðilja frá 31. des. 1971, að draga frá launum þeirra eftirtalda skattfrádráttarliði samkvæmt 14. gr. laga um tekjuskatt og eignarskatt nr. 68/1971, sbr. 6. gr. laga nr. 7/1972:

- a) hlífðarfatakostnað, kr. 800 á mánuði.
- b) sérstakan frádrátt, kr. 5.000 á mánuði.
- c) 8% af beinum tekjum.

Þá krefst stefnandi og málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi hefur krafizt sýknu af öllum kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Hinn 26. apríl sl. gaf Landssamband íslenskra útvegsmanna út svohljóðandi umburðarbréf, sem það sendi félagsaðiljum sínum:

„Greiðsla orlofs á laun sjómanna.

Skv. lögum nr. 87/1971 um orlof er svo ákveðið, að atvinnurekandi skuli greiða í orlofsfé $8\frac{1}{3}\%$ af launum frá og með 1. janúar 1972.

Undanþága frá þessu er gerð í 7. gr. laganna, og er sú mgr. 7. gr., sem snertir tekjur sjómanna, svohljóðandi:

3. mgr.:

„Eigi skal reikna orlofsfé af greiðslum, sem ekki eru tekjuskattskyldar hjá orlofsþega. Sama gildir um orlofslaun og orlofsfé“.

Þessi ákvæði orlofslaga hafa þau áhrif á orlofsgreiðslur á laun sjómanna, að áður en orlof er reiknað á laun þeirra, ber að draga frá tekjum sjómanna þær greiðslur, sem ekki eru tekjuskattskyldar.

Í núgildandi lögum um tekjuskatt og eignarskatt, nr. 68/1971, sbr. lög nr. 7/1972, þá eru skattaívilnanir sjómanna þessar, sbr. 14. gr. laganna, en hún er á þessa leið:

„Frá tekjum sjómanna lögskráðra á íslensk skip skal draga kostnað vegna hlífðarfata. Frádrátturinn ákveðst 800.00 kr. á mánuði og miðast við þann vikufjölda, sem þeir eru háðir greiðslu slysatryggingariðgjalda sem sjómenn.

Sömu aðilum skal veittur sérstakur frádráttur, 5.000.00 kr.

fyrir hvern mánuð, reiknað á sama hátt, enda hafi þeir verið skipverjar á íslenskum skipum ekki skemur en sex mánuði af skattárinu.

Hlutaráðnir menn skulu njóta frádráttar samkv. 1. og 2. málsgrein, þótt þeir séu ekki lögskráðir, enda geri útgerðarmaður fullnægjandi grein fyrir, hvornig hlutaskiptum er farið, og yfir hvaða tímabil launþegi hefur tekið kaup eftir hlutaskiptum.

Ef sjómenn á íslenskum fiskiskipum þurfa sjálfir að sjá sér fyrir fæði, skal draga þann fæðiskostnað frá tekjum þeirra. Við ákvörðun þess kostnaðar skal farið eftir mati skattyfirvalda.

Auk frádráttar skv. 1.—4. mgr. þessarar greinar skal frá beinum tekjum sjómanna af fiskveiðum á íslenskum fiskiskipum draga 8% teknanna, áður en skattur er á þær lagður“.

Samkvæmt framanrituðu er útgerðarmönnum bent á, að við uppgjör hinn 15. maí n. k. ber að draga frá heildartekjum sjómanna eftirtalda liði, áður en 8½% orlof er reiknað á þær:

1) Skv. 5. mgr. 14. gr. sömu laga skal draga frá beinum tekjum sjómanna af fiskveiðum 8% teknanna, áður en skattur er á þær lagður.

2) Skv. 1. mgr. 14. gr. tekjuskattslaganna kr. 800.00 fyrir hverja 30 daga, sem viðkomandi sjómaður hefur verið lögskráður, eða kr. 184.00 fyrir hverja viku.

3) Skv. 2. mgr. 14. gr. sömu laga kr. 5.000.00 fyrir hverja 30 daga, ef viðkomandi sjómaður hefur verið lögskráður í a. m. k. 6 mánuði af skattárinu. Þessi frádráttur getur því ekki komið til greina við uppgjör 15. maí n. k., en eftir að sjómaður hefur verið 6 mánuði lögskráður á sama skattári kemur frádráttur þessi til greina.

Til nánari skýringa varðandi þennan lið skal þetta tekið fram: Ef sjómaður er hjá sama útgerðaraðila í 6 mánuði eða lengur, kemur frádráttur þessi til greina að fullu. Sem dæmi má nefna, að frá tekjum sjómanns, sem er hjá sömu útgerð frá 1. janúar til 15. september, má draga kr. 42.500.00 (8.5 mán. $\times$ 5.000.00) frá tekjum, áður en orlof er reiknað. Sé hins vegar þannig ástatt, að sjómaður ræðst til útgerðaraðila

15. maí og er hjá honum til 15. september, en hefur áður verið hjá öðrum aðila fyrr á sama ári í 2 mánuði, og er þannig alls búinn að vera í 6 mánuði á sama skattári lögskráður hinn 15. september, er heimilt að draga frá tekjum kr. 20.000.00 (4 mán. $\times$ 5.000.00), áður en orlof er reiknað“.

Farmanna- og fiskimannasamband Íslands mótmælti þessum skilningi L.Í.Ú. með bréfi, dags. 10. maí sl. og lýsti þeirri skoðun sinni, að sá skilningur, sem fram kæmi í nefndu umburðarbréfi væri rangur og frádráttur sá, sem umburðarbréfið mælti fyrir um, óheimill og fengi ekki staðizt að lögum réttum. Skoraði FFSÍ á L.Í.Ú. að afturkalla umburðarbréfið. Landsamband íslenskra útvegsmanna vildi ekki víkja frá skilningi sínum á nefndu ákvæði 3. mgr. 7. gr. orlofslaganna. Höfðaði stefnandi þá mál þetta og gerði þær dómkröfur sem áður greinir.

Stefnandi gerir þá grein fyrir dómkröfum sínum, að það ákvæði 3. mgr. 7. gr. orlofslaga nr. 87/1971, að eigi skuli reikna orlofsfé af greiðslum, sem ekki séu tekjuskattsskyldar, geti ekki átt við annað en beinar greiðslur frá atvinnurekanda til launþega til greiðslu á kostnaði eða launum, þar sem greiðslan í heild teljist ekki til skattskyldra tekna. Hins vegar nái ákvæðið ekki til þess frádráttar frá tekjum, sem skattalög heimili í ýmsu formi. Þannig séu frádráttarliðir þeir, sem 14. gr. laga nr. 68/1971 talar um, kr. 800 vegna hlífðarkostnaðar og kr. 5.000 frádrátturinn samkvæmt 2. mgr. sömu greinar, ekki skattskyldar tekjur í merkingu orlofslaganna. Sama eigi og að gilda um 8% frádráttinn, sem lögtekin hafi verið í marzmánuði sl. með lögum nr. 7/1972, eftir að orlofslögin nýju voru sett, en hann sé sérstök ívilnun til sjómanna á fiskiskipum. Heldur stefnandi því fram, að afstaða stefnda sé byggð á þeim misskilningi hans, að leggja að jöfnu launagreiðslur, sem telja eigi til tekna samkvæmt 10. gr. laga nr. 68/1971 um tekjuskatt og eignarskatt, og frádráttarliði, er draga megi frá skattskyldum tekjum áður en skattur sé á þær lagður samkvæmt 14. gr. sömu laga. Bendir stefnandi í þessu sambandi á það, að greiða beri tekjuútsvar af öllum launum bátasjómannna, en útsvarið sé ekki annað en tekjuskattur. Leiði þessi atriði öll til þeirrar niðurstöðu,

að ekki beri að telja frádráttarliði þá, sem um er deilt í máli þessu, skattskyldar tekjur í merkingu orlofslaganna. Þá verði og að hafa það í huga, við úrlausn þessa attriðis, að tilætlun löggjafans með hinum nýju orlofslögum hafi verið sú, að auka orlofsrétt launþeganna. Hins vegar mundi það leiða til skerðingar á orlofsréttindum frá því, sem áður var, ef fylgja ætti skilningi þeim, er fram komi í umburðarbréfi stefnda og leiða til lakari orlofsréttar sjómanna en þeir höfðu samkvæmt 6. gr. orlofslaganna frá 1943. Komi þó fram í athugasemdum þeim, er fylgdu frumvarpinu að núgildandi orlofslögum, að 3. mgr. 7. gr. þeirra fjalli um sömu efni og 6. gr. hinna eldri orlofslaga.

Þá heldur stefnandi því og fram, að hvað sem líði skýringum á orðalagi 7. gr. orlofslaganna, þá eigi félagsmenn Vélstjórafélags Íslands allan rétt til þess orlofsfjár, sem um er deilt í máli þessu, samkvæmt 27. gr. kjarasamnings aðilja máls þessa, er gerður var 31. des. s. á., en þar sé svo um samið, að á öll laun í þeim samningi skuli greiða orlof $8\frac{1}{3}\%$. Hér sé samið sjálfstætt um orlof án nokkurrar þeirrar skerðingar, sem orlofslögin geri ráð fyrir, og séu slíkir samningar heimildir samkvæmt 2. gr. orlofslaganna. Leiði þetta attriði út af fyrir sig til þess, að taka beri allar dómkröfur hans til greina.

Stefndi vísar í málflutningi sínum til þess, að afstaða hans til 3. mgr. 7. gr. orlofslaganna komi fram í áður nefndu umburðarbréfi. Kveður hann skilning sinn vera í samræmi við niðurstöðu nefndar þeirrar, sem samdi orlofslögin nýju, nr. 87/1971. Í nefndinni hafi komið upp ágreiningur um það, hver hundraðshluti orlofsfjárins skyldi vera. Sá skoðanamunur hafi verið leystur á þann hátt, að samkomulag hafi orðið um það, að taka upp ákvæði 3. mgr. 7. gr., þ. e. að ekki skyldi greiða orlofsfé af greiðslum, sem væru undanþegnar tekjuskatti. Hefði hér verið haft mið af samhljóða ákvæði dönsku orlofslaganna, en ákvæði þessi beri að skilja og skýra á þá lund, að séu greiðslur vegna starfs launþega skattfrjálsar, beri ekki að greiða orlofsfé af þeim. Í máli þessu standi þannig á um kr. 800 og 5.000 króna greiðsluna, sem draga megi frá skattskyldum tekjum sjómanna samkvæmt 14. gr. tekjuskattslaganna og sama gildi um 8% frádráttinn, sem

lögtekinn hafi verið á þessu ári og einnig falli undir ákvæði 3. mgr. 7. gr. orlofslaganna. Þá mótmælir stefndi því eindregið, að ákvæði 27. gr. kjarasamnings aðilja frá 31. des. 1971 leggi útvegsmönnum ríkari skyldu á herðar um greiðslu orlofsfjár en mælt sé fyrir í 7. gr. orlofslaganna. Nefnd samningsgrein vísi beint til orlofslaganna og veiti stefnanda ekki víðtækari orlofsrétt en lögin mæli fyrir um.

Í 3. mgr. 7. gr. laga nr. 87/1971 um orlof segir, að ekki skuli reikna orlofsfé af greiðslum, sem ekki séu tekjuskattskyldar hjá orlofsþega. Í athugasemdum þeim, er fylgdu frumvarpinu, en það var samið af stjórnskipaðri nefnd, sem skipuð var fulltrúum launþega og vinnuveitenda, segir um 3. mgr. 7. gr. frv., að þessi ákvæði séu eins og í dönskum lögum.

Aðiljar hafa í flutningi máls þessa deilt nokkuð um það, hvernig samsvarandi ákvæði dönsku laganna séu framkvæmd, en þær rökræður hafa ekki leitt í ljós staðreyndir, sem úrslitum geti ráðið við úrlausn þessa máls.

Eins og þegar er fram komið af greinargerðum aðilja, skal samkvæmt 1. mgr. 14. gr. laga nr. 68/1971 um tekjuskatt og eignarskatt draga kr. 800 á mánuði frá tekjum sjómanna, og samkvæmt 2. mgr. sömu greinar skal sjómönnum veittur sér, stakur frádráttur, kr. 5.000, með nánar tilgreindum skilyrðum, fyrir hvern mánuð. Loks skal samkvæmt 5. mgr. sömu greinar, sbr. 6. gr. laga nr. 7/1972, draga 8% frá beinum tekjum sjómanna af fiskveiðum á íslenskum fiskiskipum, áður en skattur er á þær lagður.

Þegar litið er til orðalags 3. mgr. 7. gr. orlofslaga nr. 87/1971, verða ákvæði hennar eigi skýrð á aðra lund en að eigi skuli greiða orlofsfé af framangreindum fjárhæðum, sem allar eru sérstaklega tilgreindar til frádráttar tekjum við skattálagningu í 1., 2. og 5. mgr. 14. gr. tekjuskattslaganna.

Þá kemur til athugunar sú málásætæða stefnanda, að stefndi hafi með ákvæðum 27. gr. kjarasamnings aðilja, dags. 31. des 1971, gengizt undir fortakslausa greiðslu orlofsfjár af öllum launagreiðslum til vélstjóra samkvæmt þeim samningi, og þannig með heimild í 2. gr. orlofslaganna tekið á sig víðtækari orlofsskyldu en orlofslögin mæla fyrir um samkvæmt framangreindum skilningi dómsins.

I tilvitnaðri 27. gr. kjarasamningsins segir svo:

„Á öll laun í samningi þessum skal greitt orlof $8\frac{1}{3}\%$ samkvæmt orlofslögum“.

Orlofslögin, eins og þau eru nú, voru samþykkt á alþingi 17. des. 1971, en tóku gildi 1. janúar sl. Ekki er fram komið, að um það hafi verið rætt við gerð kjarasamningsins, sem undirritaður var 31. des. f. á., að orlofsgreiðslur samkvæmt honum skyldu vera hærri en eftir lögnum.

Að þessu athuguðu og með tilliti til orðalags 27. gr. kjarasamningsins verður þessi málsástæða stefnanda ekki tekin til greina.

Samkvæmt þessari niðurstöðu ber að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda.

Rétt þykir eftir atvikum, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Vinnuveitendasamband Íslands vegna Landsambands ísl. útvegsmanna f. h. Útvegsmannafélags Reykjavíkur, Útvegsmannafélags Hafnarfjarðar, Útvegsmannafélags Hornafjarðar og Djúpavogs, Útvegsbændafélags Vestmannaeyja, Útvegsmannafélags Þorlákshafnar, Útvegsmannafélags Suðurnesja, Útvegsmannafélags Akraness, Útvegsmannafélags Snæfellsness, Útvegsmannafélags Eyjafjarðar og nágrennis og Útvegsmannafélags Austfjarða, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Farmanna- og fiskimannasambands Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Miðvikudaginn 22. nóvember 1972.

Nr. 4/1972. **Vinnuveitendasamband Íslands vegna
Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík og
Landsambands íslenzkra rafverktaka**
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)
gegn
**Alþýðusambandi Íslands f. h.
Rafiðnaðarsambands Íslands vegna
Félags íslenzkra rafvirkja**
(Þorsteinn Geirsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Kjarasamningur hafði ekki komið á milli málsaðilja.
Stéttarfélag ekki talið hafa beitt sér fyrir ólögmætri
vinnustöðvun.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 31. júlí þ. á., af Vinnuveitendasambandi Íslands vegna Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík og Landsambands íslenzkra rafverktaka gegn Alþýðusambandi Íslands f. h. Rafiðnaðarsambands Íslands vegna Félags íslenzkra rafvirkja.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að dæmt verði, að samþykkt sú, sem gerð var á fundi í Félagi íslenzkra rafvirkja hinn 19. júlí 1972 og felur í sér bann við því, að félagsmenn F.Í.R. vinni að nýlögnum eða meiri háttar breytingum á raflögnum, nema samkvæmt ákvæðisverðskrá, sé brot gegn kaup- og kjarasamningi á milli aðiljanna, sem undirritaður var hinn 18. júlí 1972.

2. Að dæmt verði, að Félag íslenzkra rafvirkja hafi með samþykkt þessari beitt sér fyrir ólögmætum vinnustöðvunum og beri því fulla skaðabótaábyrgð gagnvart einstökum félögum F.L.R.R. og L.Í.R. á öllu því tjóni, er leiðir af samþykkt þessari.

3. Að Félagi íslenzkra rafvirkja verði gert að greiða sekt

til ríkissjóðs fyrir að hafa beitt sér fyrir ólögætum vinnu-
stöðvunum, sbr. 15. gr. laga nr. 80/1938.

4. Að stefnda verði gert að greiða stefnanda málskostnað
að skaðlausu, að mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af öllum kröfum stefnanda og máls-
kostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Haustið 1971 sögðu rafvirkjar (stefndu) upp þágildandi
kjarasamningum við rafverktaka, frá 2. júlí 1970.

Í samningaumleitunum þeim, er því næst hófust, hafði
stefndi samstöðu með öðrum stéttarfélögum og var, svo sem
kunnugt er, hinn 4. des. f. á. undirritaður almennur samn-
ingur milli vinnuveitenda og stéttarfélaganna. Að því er varð-
aði sérkröfur einstakra verkklýðsfélaga skyldi hins vegar sam-
ið sérstaklega við þau sérgreinafélög vinnuveitenda, er hlut
áttu að máli í hverri sérgrein.

Stefndu í máli þessu, Rafiðnaðarsamband Íslands og Félag
íslenzkra rafvirkja, höfðu þegar í nóvembermánuði lagt fram
sérkröfur sínar. Voru þær upphaflega í 7 liðum, en áskiln-
aður gerður um það, að fleiri tillögur gætu komið fram í
viðræðum aðilja, enda varð svo.

Málsaðiljar eru sammála um það, að þegar sérkröfur
stefnda hafi verið ræddar á samningafundunum, hafi komið
í ljós, að fljótlega ætti að geta tekizt samkomulag um þær,
að undanskildum 2. lið sérkrafna, en hann hljóðar svo:

„Öll vinna við nýlagnir og meiri háttar breytingar á lögn-
um verði eingöngu unnin og gerð upp samkvæmt ákvæðis-
verðskrá“.

Var hér um breytingu að ræða frá eldri samningsákvæðum,
því samkvæmt samningum aðilja frá 2. júlí 1970 var ákvæðis-
vinna heimil og reyndar mælt með notkun hennar, þar sem
henni yrði við komið.

Nefndur kröfufliður fól hins vegar í sér, eins og orðalag
hans sýnir, beina skuldbindingu um notkun ákvæðisvinnu í
þar tilgreindum tilvikum.

Að sögn málsaðilja urðu miklar umræður milli samnings-
aðilja um þennan kröfuflið, en hvorki gekk né rak í samn-

ingaumleitunum. Fór svo, að stefndi boðaði verkfall hjá stefnanda með bréfi, dags. 3. júní sl., og kom verkfallið til framkvæmda 17. sama mánaðar.

Eftir að verkfallið var boðað, hélt sáttasemjari ríkisins samningafundi með málsaðiljum. Var ákvæðisvinnan eða ákvæðisvinnuskyldan enn sem fyrr aðalágreiningsefnið og komu fram ýmsar tillögur til lausnar, en samkomulag náðist ekki.

Á sáttafundi, er hófst mánudaginn 17. júlí kl. 2030, ræddu sáttasemjarar enn við fyrirsvarsmenn samninganefndanna. Í því samningaþófi kom fram svohljóðandi yfirlýsing frá rafvirkjum, dags. 18. júlí sl.:

„Rafiðnaðarsamband Íslands lýsir því hér með yfir, að það mun leggja til við aðildarfélög sín, að þau skuldbindi félagsmenn sína til þess að vinna ekki nýlagnir, né meiri háttar breytingar á lögnum, nema samkvæmt ákvæðisvinnuverðskrá“.

Gegn þessari yfirlýsingu lögðu rafvirkjameistarar sama dag fram skrifleg mótmæli svohljóðandi:

„Að gefnu tilefni vill F.L.R.R. og L.Í.R. taka fram, að félögin líta mjög alvarlegum augum á og mótmæla harðlega hótunum Rafiðnaðarsambandsins, er fram komu á sáttafundi 18. júlí 1972 um að „leggja til við aðildarfélög sín, að þau skuldbindi félagsmenn sína til að vinna ekki nýlagnir né meiri háttar breytingar á lögnum nema skv. ákvæðisvinnuverðskrá“. Telur F.L.R.R. og L.Í.R. allar hugmyndir um að brjóta væntanlega samninga í hæsta máta óviðurkvæmilegar og til þess fallnar að spilla fyrir væntanlegri samningsgerð, enda þótt slíkar hótanir, þótt framkvæmdar yrðu, gætu aldrei skapað félagsmönnum Rafiðnaðarsambandsins neinn rétt eða lagt skyldur á félagsmenn F.L.R.R. og L.Í.R., enda aldrei til greina komið að um slíkt fyrirkomulag yrði samið og höfuðástæða verkfallsins, sem staðið hefir í fjórar vikur, að ekki hefir náðst samkomulag um þetta atriði“.

Vegna þessara mótmæla kom þennan sama dag fram svohljóðandi athugasemd frá rafvirkjum:

„Stjórn Rafiðnaðarsambands Íslands mótmælir hér með

þeirri fullyrðingu F.L.R.R. og L.I.R., að yfirlýsing Rafiðnaðarsambandsins, dags. í dag, feli í sér „hugmyndir“ um að brjóta væntanlega samninga aðilja“.

Má sjá af þessum viðbrögðum samningsaðilja, að ekki hefur farið á milli mála, að hér var um að ræða skýlaust ágreiningsefni þeirra í milli.

Samkvæmt gerðabók sáttasemjara náðist samkomulag með deiluaðiljum um kl. 1700 þriðjudaginn 18. júlí. Var það vélritað og undirritað kl. 1930 sama dag með fyrirvara um samþykkt félagsfunda.

Upphaf þessa samnings hljóðar svo:

„Samningar aðilja, dags. 2. júlí 1970, ásamt II. kafla um ákvæðisvinnu frá 19. apríl 1965 og samkomulagi um ákvæðisvinnu o. fl., dags. 2. júlí 1970, sbr. og samkomulag Vinnuveitendasambands Íslands o. fl., við verkalýðsfélögin frá 4. des. 1971, framlengjast með eftirfarandi breytingum“.

Því næst eru í meginmáli samningsins tekin upp ýmis ákvæði, svo sem um öryggi og hollustuhætti á vinnustað, aðbúnað á verkstæðum, vinnurannsóknir, verkfærapeninga og 25% álag á kaup þeirra rafvirkja, sem eru frá framhaldsdeild Tækniskóla Íslands. Engin ný ákvæði eru aftur á móti tekin upp um höfuðágreininginn, ákvæðisvinnuna.

Þess má geta, að mánudaginn 17. júlí, og áður en nefndur samningafundur sáttasemjaranna hófst, var haldinn almennur fundur í Félagi íslenskra rafvirkja. Að sögn stefnda var þetta fjölmennur fundur. Á honum var samþykkt svohljóðandi tillaga:

„Fundur í Félagi íslenskra rafvirkja, haldinn 17. júlí 1972, telur kröfu félagsins um að nýlagnir og meiri háttar breytingar á lögnum verði unnin í ákvæðisvinnu samkvæmt verðskrá algera réttlætiskröfu, sem ekki megi hvika frá.

Fundurinn bendir á, að allar stéttir byggingariðnaðarmanna, aðrar en rafvirkjar, hafa um árabíl búið við ákvæðisvinnu sem launagrundvöll og er því fullkomlega réttlætismál, að rafvirkjar búi við sama rétt í þessu.

Auk þess minnir fundurinn á þá staðreynd, að ákvæðisvinnuverðskrá rafvirkja mun vera eina verðskráin í byggingariðnaði, sem byggð er á tímamælingum hlutlauss aðila

og gerir ráð fyrir stöðugri endurskoðun í samræmi við fengna reynslu.

Fundurinn fordæmir þá furðulegu afstöðu rafverktaka að neita rafvirkjum um sama rétt og aðrir iðnaðarmenn í byggingariðnaði njóta og krefst þess að þegar verði gengið til samninga um þetta sanngirnismál“.

Hinn 19. júlí var haldinn fundur í Félagi íslenskra rafvirkja. Var þar lagður fram og reifaður kjarasamningur sá, sem undirritaður var hinn 18. sama mánaðar.

Á fundi þessum var borin fram og samþykkt svohljóðandi tillaga:

„Í tilefni af aðdraganda þeirra samninga, sem nú liggja fyrir fundinum til afgreiðslu samanber algjöra neitun F.L.R.R. og L.Í.R. að verða á nokkurn hátt við kröfu skv. 2. kröfulið í sérkröfum Rafiðnaðarsambands Íslands og F.Í.R. og í framhaldi af yfirlýsingu Rafiðnaðarsambands Íslands, dags. 18. júlí 1972, samþykkir fundurinn, að félagsmönnum F.Í.R. sé óheimilt að vinna að nýlögnum eða meiriháttar breytingum á lögnum, nema samkvæmt ákvæðisverðskrá, þar sem því verður tæknilega viðkomið“.

„Síðan voru samningarnir samþykktir“, eins og segir í bókun frá fundi þessum.

Þessa fundarsamþykkt alla sendi Félag íslenskra rafvirkja samdægurs til Vinnuveitendasambands Íslands.

Í kvöldfréttum útvarpsins kl. 1900 þenna sama dag var lesin svohljóðandi frétt:

„Hínir nýju kjarasamningar rafvirkja voru samþykktir á félagsfundum viðkomandi félaga í dag, og hefur verkfalli þeirra því verið aflýst. Það hófst 17. júní og hefur því staðið í röskan mánuð“.

Eigi er fram komið, að frétt þessi verði rakin beint til samningsaðilja.

Hins vegar er fram komið, að fréttamenn þriggja dagblaða í Reykjavík höfðu samband við Magnús Geirsson, formann Félags íslenskra rafvirkja, að kvöldi þessa dags, og hirtust daginn eftir fréttir í þessum sömu blöðum, þar sem sagt var frá áður nefndri fundarályktun rafvirkja daginn

áður ásamt því, að samningarnir hefðu verið samþykktir og að rafvirkjaverkfallinu hefði verið aflýst.

Hinn 20. júlí ritaði Vinnuveitendasamband Íslands Félagi íslenzkra rafvirkja svohljóðandi bréf:

„Vér höfum í dag móttengið heiðrað bréf yðar til vor, dags. 19. júlí sl., þar sem þér tilkynnið oss, að á fundi í félagi yðar, höldnum sama dag, hafi verið samþykkt, „að félagsmönnum F.Í.R. sé óheimilt að vinna að nýlögnum eða meiriháttar breytingum á lögnum, nema skv. ákvæðisverðskrá, þar sem því verður tæknilega við komið“.

Með skírskotun til þessarar samþykktar svo og yfirlýsingar F.L.R.R. og L.Í.R. í tilefni af hótunum samninganefndar yðar á sáttafundi 18. þ. m. um samþykkt tillögu, er að efni til gengi í sömu átt og fundarsamþykkt sú, er þér tilkynntuð oss um í áður ívitnuðu bréfi yðar, viljum vér taka fram, að vér, f. h. allra félagsmanna vorra, mótmælum margumræddri fundarsamþykkt yðar sem broti á nýgerðum kjarasamningi og því ólöglegri og að engu hafandi.

Skorum vér eindregið á yður að draga framangreinda yfirlýsingu til baka fyrir kl. 1700 þriðjudaginn 25. júlí n. k., svo að komizt verði hjá málaferlum og frekari óþægindum“.

Sama dag var af hálfu rafverktaka eftirfarandi auglýsing birt í ríkisútvarpinu:

„Rafverktakar — rafverktakar.

Vegna samþykktar Félags íslenzkra rafvirkja á fundi sínum í gær, 19. þ. m., þar sem rafvirkjasveinum er bannað að vinna í tímavinnu að nýlögnum eða meiri háttar breytingum á lögnum, bendir Landssamband ísl. rafverktaka og Félag löggiltra rafverktaka í Reykjavík á, að samþykkt þessi er brot á nýgerðum kjarasamningi og þessvegna ólögleg.

Landssamband íslenzkra rafverktaka.

Félag löggiltra rafverktaka í Reykjavík“.

Félag íslenzkra rafvirkja svaraði bréfi Vinnuveitendasambandsins 25. júlí sl. á þenna hátt:

„Sem svar við bréfi yðar, dags. 20. júlí 1972, þar sem skorað er á Félag íslenzkra rafvirkja að draga til baka fundarsamþykkt gerða á fjölmönnum félagsfundi í F.Í.R. 19. júlí 1972, lýsir stjórn F.Í.R. yfir eftirfarandi:

F.Í.R. mun að sjálfsögðu ekki draga fundarsamþykkt þessa til baka og breyta hótanir yðar um málssókn á hendur félaginu þar engu um.

Stjórn F.Í.R. lítur svo á, að lausn verkfalls rafvirkja hafi raunar byggst á þessari fundarsamþykkt og hafi yður og umbjóðendum yðar, F.L.R.R. og L.Í.R., verið það ljóst áður en samningar voru undirritaðir, að yfirlýsing af hálfu F.Í.R., er væri efnislega samhljóða umræddri fundarsamþykkt, væri ákvörðunarástæða af hálfu F.Í.R. fyrir undirritun og samþykkt nýgerðra samninga.

M. a. af framangreindum ástæðum telur stjórn F.Í.R., að margnefnd fundarsamþykkt sé fyllilega lögmæt og ítrekar að frá henni verður ekki hvikað“.

Sat þannig allt við hið sama í þessari deilu málsaðilja um ákvæðisvinnuna, þrátt fyrir þá undirritun samninga, sem fram fór 19. júlí sl.

Stefnandi höfðaði því næst mál þetta 31. sama mánaðar, svo sem áður er rakið.

Dómkröfur stefnanda eru í megin atriðum byggðar á því, að með undirskrift framangreinds samnings 18. júlí sl. hafi komizt á kjarasamningur milli aðilja þessa máls, sem falið hafi í sér, með þargreindri endurnýjun eldri samningsákvæða, að rafverktökum sé ekki skylt að vinna eða láta vinna í ákvæðisvinnu nein tiltekin verk, heldur sé það nú svo sem áður aðeins heimilt. Krafa rafvirkja um samningsbundna skyldu þess efnis, að tiltekin verk skuli unnin í ákvæðisvinnu, hafi ekki fengið framgang við endanlega gerð kjarasamnings þess, er undirritaður var 18. júlí sl. Það hafi verið hlutverk þess félagsfundar rafvirkja 19. júlí sl., sem fjallaði um oftnefndan kjarasamning, að svara honum neitandi eða játandi. Fundurinn hafi samþykkt hann og hafi því verið algerlega óheimilt að binda framkvæmd hans nokkru skilyrði. Sízt af öllu skilyrði, sem ljóst var að rafverktakar höfðu algerlega hafnað.

Af þessum sökum hafi fundarsamþykkt Félags rafvirkja 19. júlí um ákvæðisvinnuna verið hreint brot á gerðum kjarasamningi. Með henni hafi stefndi beitt sér fyrir ólögmætum

vinnustöðvunum, þar sem fundarsamþykktin banni rafvirkjum að vinna að nýlögnum o. fl. í tímavinnu, en það sé algerlega andstætt ákvæðum kjarasamningsins frá 18. júlí sl., sem staðfest hafi heimildarákvæði hinna eldri kjarasamninga um ákvæðisvinnuna. Slíkar vinnustöðvanir, eða hótanir um vinnustöðvanir, sem gerðar séu til að knýja fram breytingar á kjarasamningi, er tekið hafi gildi, séu stefnda með öllu óheimilar.

Telur stefnandi, að stefndi hafi með þessari háttsemi sinni gerzt brotlegur við ákvæði II. kafla laga nr. 80/1938, sérstaklega 14. og 15. gr. þeirra laga og beri að dæma honum refsingu fyrir brot á þeim. Auk þess telur stefnandi, að stefndi hafi með þessum ólögmætu athöfnum bakað stefnanda tjón og beri því að dæma hann bótaskyldan fyrir þær sakir.

Stefndi byggir sýknukröfur sínar á þeim ástæðum fyrst og fremst, að oftnefnd fundarsamþykkt rafvirkja 19. júlí sl. hafi verið ákvörðunarástæða fyrir samþykki Félags íslenzkra rafvirkja á kjarasamningi þeim, er undirritaður var þann 18. s. m. Bendir hann á, að félagsfundurinn hafi gert fundarsamþykkt sína áður en kjarasamningurinn var borinn undir atkvæði og samþykktur, og hún þannig verið skilyrði fyrir því, að rafvirkjar féllust á samninginn. Þegar rafvirkjarnir hafi svo mætt til vinnu, hafi rafverktakarnir í verki og framkvæmd virt efni samþykktarinnar. Sé ekki vitað, að nokkurs staðar hafi allan þann tíma, sem liðinn sé frá því, er vinna hófst í sl. júlímánuði, komið til ágreinings út af ákvæðisvinnunni og sé, að því er hana varðar, farið eftir ákvæðum fundarsamþykktar rafvirkja í öllum þeim nýlögnum og meiri háttar verkum, sem byrjað hafi verið á, eftir að verkfallinu lauk 20. júlí.

Með þessum hætti hafi stefndi í framkvæmd samþykkt þann fyrirvara, sem fólst í samþykkt rafvirkjanna 19. júlí og hann þar með orðið hluti þess kjarasamnings, sem gerður var 18. júlí og samþykktur 19. júlí. Hafi á þann hátt stofnast milli málsaðilja lögmætur kjarasamningur með því efni, sem í meginmáli samningsins frá 18. júlí greinir að viðbætti samþykkt rafvirkja 19. júlí, þótt stefnandi vilji með mót-mælum sínum og málssókn þessari halda því fram, að ein-

ungis samningurinn frá 18. júlí hafi tekið gildi, en margnefnd samþykkt sé hins vegar brot á honum.

Af þessum sökum og staðreyndum leiði það, að stefndi hafi hvorki brotið gegn ákvæðum kjarasamnings aðilja, né heldur gerzt brotlegur við þau ákvæði laga, sem tilgreind séu í dómkröfum stefnanda, og beri því að sýkna hann alfarið af kröfum stefnanda í málinu.

Svo sem að framan greinir, fór undirritun kjarasamninganna 18. júlí sl. fram með þeim fyrirvara, að þeir yrðu samþykktir af félagsfundum þeirra félaga, sem hlut áttu að máli. Samþykkt sú, sem gerð var á framangreindum fundi í Félagi íslenskra rafvirkja, áður en kjarasamningurinn var borinn undir atkvæði fundarins, verður eigi skilin á annan veg en að félagið hafi bundið samþykki á kjarasamningnum því skilyrði, að fylgt yrði um ákvæðisvinnuna þeim reglum, sem fundarsamþykktin 19. júlí kvað á um, og stöðugt hafði verið haldið fram af hálfu rafvirkja við samningaumleitanirnar. Verður í því efni að líta á fundarsamþykktina og hinn undirritaða samning sem heild, er gagnaðilinn, stefnandi í máli þessu, varð á nýjan leik að taka afstöðu til.

Af auglýsingu Landsambands íslenskra rafverktaka og Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík, sem að framan getur, og birt var í ríkisútvarpinu 20. júlí sl., er ljóst, að rafverktakar hafa ekki fallizt á þá skilmála, sem Félag íslenskra rafvirkja setti samkvæmt framanskráðu fyrir samþykki sínu á hinum undirritaða samningi og var sú afstaða einnig staðfest með bréfi Vinnuveitendasambands Íslands sama dag og síðar með málssókn þessari 31. sama mánaðar.

Með vísun til þessa verður eigi talið, að kominn hafi verið á kjarasamningur samkvæmt 6. gr. laga nr. 80/1938 milli aðilja máls þessa, þegar verkfalli lauk 20. júlí sl.

Eigi er fram komið, hvernig á því stóð, að verkfall rafvirkja féll niður nefndan dag, þótt aðiljum mætti vera ljóst eftir fundarsamþykkt rafvirkjanna 19. júlí, að kjarasamningar málsaðilja væru ekki komnir í endanlega höfn. Þetta skiptir ekki heldur máli um úrlausn máls þessa. Rafverktakar hófu að vísu framkvæmdir á ný, þegar rafvirkjar komu til vinnu að loknu verkfalli 20. júlí sl. og ekki er vitað, að

ágreiningur hafi frá þeim tíma risið milli rafverktaka og rafvirkja út af ákvæðisvinnutilhögun. Hefur stefndi haldið því fram, að þessar aðstæður hafi leitt til þess, að í framkvæmd hafi stofnast milli málsaðilja kjarasamningur með því efni, sem felst í samningnum frá 18. júlí og fundarsamþykkt rafvirkja þann 19. sama mánaðar.

Eins og áður er rakið, mótmæltu rafverktakar þegar hinn 20. júlí oftnefndri fundarsamþykkt rafvirkja og höfðuðu mál þetta í framhaldi af því. Verður þegar af þeirri ástæðu ekki heldur talið, að athafnir eða athafnaleyfi rafverktaka á þessu tímabili hafi leitt til þess að stofnast hafi með aðiljum máls þessa kjarasamningur samkvæmt 6. gr. laga nr. 80/1938.

Samkvæmt þessari niðurstöðu ber að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Alþýðusamband Íslands f. h. Rafiðnaðarsambands Íslands vegna Félags íslenzkra rafvirkja, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Vinnuveitendasambands Íslands f. h. Félags löggiltra rafverktaka í Reykjavík og Landsambands íslenzkra rafverktaka, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 26. febrúar 1973.

Nr. 5/1972. **Alpýðusamband Íslands vegna Iðju, félags
verksmiðjufólks í Reykjavík**
(Gunnar Sæmundsson hdl.)
gegn
**Vinnuveitendasambandi Íslands vegna
Félags íslenzkra iðnrekenda f. h.**
Kexverksmiðjunnar Esju h/f
(Björgvin Sigurðsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Uppsögn sjötugs trúnaðarmanns talin lögmæt.

Dómur.

Mál þetta er höfðað hér fyrir dómi með stefnu, dags. 23. október f. á., af Alpýðusambandi Íslands vegna Iðju, félags verksmiðjufólks í Reykjavík gegn Vinnuveitendasambandi Íslands vegna Félags íslenzkra iðnrekenda f. h. Kexverksmiðjunnar Esju h/f. Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. að uppsögn stefnda, Kexverksmiðjunnar Esju h/f, dags. 31. ágúst 1972, á starfi Theodóru Guðlaugsdóttur, verði dæmd brot á 11. gr. laga nr. 80/1938 og ólögmæt af þeim sökum.

2. að stefnda verði dæmd refsing samkvæmt 11. gr. nefndra laga, sbr. 70. gr. sömu laga.

Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Með bréfi, dags. 29. apríl 1970, tilkynnti Iðja, félag verksmiðjufólks í Reykjavík, að félagið hefði tilnefnt þær Theodóru Guðlaugsdóttur og Rósu Þorleifsdóttur sem trúnaðarmenn Iðju á vinnustað Kexverksmiðjunnar Esju h/f og var hlutafélaginu boðið val milli þeirra samkvæmt 9. gr. laga nr. 80/1938. Jafnframt var tekið fram í nefndu bréfi, að hefði

tilkynning um val hlutafélagsins ekki borizt fyrir 9. maí 1970, yrði litið svo á, að Theodóra Guðlaugsdóttir væri samþykkt sem trúnaðarmaður. Ekkert svar barst frá hlutafélaginu og gerðist Theodóra trúnaðarmaður félags síns. Með bréfi, dags. 31. ágúst 1972, var henni sagt upp starfi frá og með 1. nóv. sl. og hætti hún störfum frá sama tíma. Stefnandi segir, að eigi hafi verið tilgreindar neinar uppsagnarástæður, en þegar kannað var, hverjar þær væru, hafi sú skýring verið gefin af hálfu hlutafélagsins, að það væri vegna aldurs Theodóru. Þessa ástæðu taldi Iðja ekki gilda og mótmælti uppsögn þessa trúnaðarmanns félagsins með bréfi, dags. 25. sept. f. á. Bar Iðja m. a. fram þau rök fyrir mótmælum sínum, að enn störfuðu hjá hlutafélaginu starfsmenn, sem væru eldri en Theodóra. Hún hefði verið á 71. aldursári, fædd 29. des 1899, þegar hún var tilnefnd trúnaðarmaður. Hefði hlutafélaginu þá verið í lófa lagið að velja Rósu Þorleifsdóttur til trúnaðarmannsstarfars, ef það hefði talið aldur Theodóru standa því í vegi, að hún gegndi trúnaðarmannsstörfum. Reynslan hafi hins vegar orðið sú, að Theodóra, sem sé ágætur starfsmaður, hafi leyst trúnaðarmannsstörf sín af hendi með mikilli kostgæfni. Einkum hafi hún fylgt vel með því, að framfylgt væri ákvæðum heilbrigðissamþykktarinnar. Muni endurteknar athugasemdir hennar og óskir um úrbætur í þeim efnum svo og aðrar aðfinnslur hafa átt þátt í því, að henni var sagt upp. Telur stefnandi, að ákvörðun félagsins um hámarksaldur sé fyrirsláttur einn og komi það m. a. í ljós af því, að enn starfi í verksmiðju hlutafélagsins a. m. k. þrír starfsmenn, sem séu komnir yfir sjötugt. Brjóti það og í bág við grunnreglur 11. gr. laga nr. 80/1938, að trúnaðarmanni sé fyrstum sagt upp starfi, þótt hann sé eldri en 70 ára, meðan aðrir eldri eða jafngamlir starfsmenn haldi störfum sínum. Heldur stefnandi því fram, að þessar ástæður allar leiði til þeirrar niðurstöðu, að taka beri kröfur hans til greina og dæma uppsögn Theodóru Guðlaugsdóttur brot á 11. gr. laga nr. 80/1938 og ölögmæta.

Stefndi styður sýknukröfu sína þeim rökum, að í febrúarmánuði 1972 hafi stjórn hlutafélagsins ákveðið, að aldurstakmark starfsskvenna skyldi vera: lágmark 16 ára og hámark

70 ára aldur. Hafi framkvæmdastjóra jafnframt verið falið að láta þetta koma sem fyrst til framkvæmda. Þessi ákvörðun sé í samræmi við þær almennu reglur, sem gildi um hámarksaldur starfsmanna ríkisins og Reykjavíkurborgar, og einnig sé það orðin föst regla hjá ýmsum stórum fyrirtækjum, að hámarksaldur starfsmanna sé miðaður við 70 ára aldur. Engar lagareglur banni einkafyrirtækjum að setja slík aldurstakmörk og kjarasamningar vinnuveitenda og stéttarféлага geymi eigi nein ákvæði um aldursmörk launþega. Uppsögn Theodóru Guðlaugsdóttur hafi samkvæmt þessu aðeins verið framkvæmd á almenntri og lögmætri reglu, sem hlutafélagið hafi sett um hámarksaldur starfsfólks síns. Hafi því ekki í þessu sambandi skipt máli, hvort Theodóra var trúnaðarmaður félags síns eða ekki. Þá mótmælir stefndi því og eindregið, að Theodóru hafi verið sagt upp vegna trúnaðarmannsstarfa hennar. Geti 1. mgr. 11. gr. laga nr. 80/1938 því eigi komið hér til álita, og þá ekki heldur 2. málsg. sömu greinar, þar sem hér hafi ekki verið um fækkun starfsfólks að ræða, auk þess sem starfskonur þær eldri en 70 ára, sem enn starfi hjá hlutafélaginu, vinni ekki fullan vinnudag.

Samkvæmt ákvæðum laga nr. 38/1954 skulu starfsmenn ríkisins láta af störfum, þegar þeir hafa náð sjötugsaldri og sama máli gegnir um ýmsa starfsmenn bæjar- og sveitarfélaga, sbr. lög nr. 27/1935. Mun það nú vera almenn regla að starfsmenn opinberra aðilja láti af starfi þegar þeir eru orðnir 70 ára.

Þá hafa ýmsir vinnuveitendur nú á síðari árum tekið upp þá almennu reglu, að starfsmenn þeirra láti af störfum, er þeir hafa náð sjötugsaldri. Er eigi fram komið, að lagareglur, venja né kjarasamningar skjóti loku fyrir lögmæti slíkra ákvarðana um hámarksaldur starfsmanna. Verða trúnaðarmenn stéttarféлага jafnt sem aðrir að hlíta þessum aldursmörkum.

Með skírskotun til þessara staðreynda verður að telja, að nefnd ákvörðun stjórnar Kexverksmiðjunnar Esju h/f um aldursmörk starfsskvenna þar, hafi verið lögmæt, og tók hún jafnt til trúnaðarmannsins Theodóru Guðlaugsdóttur sem annara starfsskvenna. Og þar sem Theodóru var sagt upp með

lögmætum fyrirvara og eigi hefur verið sannað, að uppsögnin brjóti í bága við fyrirmæli 11. gr. laga nr. 80/1938, ber að meta hana gilda. Samkvæmt þessari niðurstöðu verður stefndi sýknaður af kröfum stefnanda.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Vinnuveitendasamband Íslands vegna Félags íslenzkra iðnrekenda f. h. Kexverksmiðjunnar Esju h/f, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands vegna Iðju, félags verksmiðjufólks í Reykjavík, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Þriðjudaginn 3. apríl 1973.

Nr. 6/1972. **Félag menntaskólakennara**
(Sigurður Gizurarson hrl.)
gegn
Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs
(Þorsteinn Geirsson hrl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson borgardómari, Emil Ágústsson borgardómari, Ragnar Jónsson hrl., Bjarni Sigurðsson prestur og Egill Sigurgeirsson hrl.

Frávisun. Ekki gætt ákvæða 2. mgr. 45. gr. laga nr. 80/1938.

Dómur.

Mál þetta hefur Félag menntaskólakennara höfðað á hendur fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs með stefnu, útgefinni hinn 8. nóvember 1972. Í stefnu eru þessar dómkröfur gerðar:

1. Að Félag menntaskólakennara sé réttur viðsemjandi

og samningsaðili fyrir hönd menntaskólakennara til að semja við fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs um laun fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna nemenda.

2. Að bókun sú, sem BSRB og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs gerðu hinn 1. júlí 1971 um laun kennara fyrir vinnu við úrvinnslu verkefna nemenda, hafi brotið í bága við lagalegan rétt og samning Félags Menntaskólakennara og sé því ógild að lögum.

3. Að fjármálaráðherra sé skylt að lögum að gera samning við Félag menntaskólakennara um laun fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna.

4. Að samningur um laun fyrir nefnda heimavinnu menntaskólakennara skuli gilda með afturvirkum áhrifum frá þeim tíma, er síðasti samningur um laun fyrir nefnda heimavinnu gekk úr gildi.

Stefnandi krefst málskostnaðar úr hendi fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs.

Við munnlegan flutning málsins var breyting gerð á dómkröfum stefnanda þannig, að 3. tl. var orðaður svo: „Að fjármálaráðherra sé skylt að lögum að gera nýjan samning við Félag menntaskólakennara um laun fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna“. Og í stað 4. kröfuliðs er nú gerð svohljóðandi varakrafa:

4. Ef dómurinn kemst að þeirri niðurstöðu, að samningur Félags menntaskólakennara og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs sé úr gildi, þ. e. samningur um umbun fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna nemenda, þá gerir Félag menntaskólakennara þá kröfu, að fjármálaráðherra sé dæmt skylt að gera hinn nýja samning um umbun þessa með afturvirkum áhrifum frá þeim tíma, er eldri samningur telst hafa fallið úr gildi.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Stefndi gerir ekki kröfu um málskostnað.

Í stefnu er málssókn þessari einnig beint að Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja, en eigi var stefna birt á hendur bandalaginu og undir rekstri málsins hefur verið fallið frá kröfum á hendur því.

Málavextir eru þessir:

Um árabíl fengu fastráðnir menntaskólakennarar, sem höfðu mikla heimavinnu við leiðréttingu (úrvinnslu) skriflegra verkefna nemenda frádrátt á kennsluskyldu. Mun fyrst hafa verið ákvæði um þetta efni í reglugerð fyrir Menntaskólann í Reykjavík nr. 3/1937, en í 1. mgr. 63. gr. reglugerðarinnar segir: „Kennarar, sem mikla heimavinnu hafa í skólans þágu, skulu fá 3—5 stunda frádrátt fyrir aukastörf sín“. Í 2. mgr. 51. gr. reglugerðar fyrir menntaskóla nr. 175/1951 var svofellt ákvæði: „Fækka má skyldustundum fastra kennara, sem hafa mikla heimavinnu vegna skriflegra úrlausna nemenda og aukastörf, sem skólastjórn hefur falið þeim (sbr. 52. gr.). Fækkun þessi getur numið allt að 5 stundum á viku“. Eigi er fram komið, að breyting hafi orðið á þessu fyrirkomulagi við setningu laga nr. 55/1962 um kjarasamninga opinberra starfsmanna. Hinn 22. júlí 1964 gerðu aðiljar málsins með sér samning um greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í menntaskólum. Segir svo í upphafi samningsins: „Fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs og Félag menntaskólakennara gera með sér svofelldan samning skv. 6. gr. 1. nr. 55/1962 um kjarasamninga opinberra starfsmanna“. Eru síðan í samningnum allýtarleg ákvæði um skipun námsgreina í flokka, tímastundafjölda, en greiða skyldi heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna fyrir hvern nemanda og fjölda skriflegra æfinga í viku. Eru námsgreinarnar þessar: Íslenska, danska, enska, franska, latína, þýzka, efnafræði, eðlisfræði, stærðfræði og bókfærsla, en einnig er gert ráð fyrir því, að verkleg kennsla í náttúrufræði kunni að verða tekin upp og komi þá einnig til greiðsla fyrir heimavinnu við hana. Í 8. gr. samningsins er svofellt ákvæði: „Ákvæði samnings þessa skulu gilda frá 1. október 1963 til 31. desember 1965. Aðiljar geta hvor um sig sagt samningnum upp með þriggja mánaða fyrirvara“. Það er ágreiningslaust, að ekki hafi komið til uppsagnar samningsins fyrir 31. desember 1965 og að eftir þann tíma hafi aðiljarnir haldið áfram að fara eftir ákvæðum hans. Á árinu 1970 sagði sóknaraðili samningnum upp, en ágreiningslaust er, að þeirri uppsögn hafi ekki verið fylgt

eftir og að menntaskólakennurum hafi verið greidd þóknun samkvæmt samningnum skólaárið 1970—71. Að undangengnum samningaviðræðum undirrituðu Kjararáð Bandalags starfsmanna ríkis og bæja og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs hinn 19. desember 1970 samning um föst laun opinberra starfsmanna, vinnutíma, yfirvinnukaup, röðun í launaflokka o. fl. skv. lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962. Er gildistími samnings þessa frá og með 1. júlí 1970 til 31. desember 1973. Með bréfi, dags. hinn 15. júní 1971, tilkynnti fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs stefnanda uppsögn á samningi aðiljanna um greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í menntaskólum frá 22. júlí 1964. Með bréfi stefnda til stefnanda, dags. 2. júlí 1971, var vakin athygli á bókun, sem gerð hefði verið af samningsaðiljum í tengslum við kjarasamning Bandalags starfsmanna ríkis og bæja og fjármálaráðherra, en með hliðsjón af henni hefði stefndi sagt upp öllum greiðslum fyrir úrvinnslu verkefna nemenda. Bókun þessi er svohljóðandi: „Aðilar eru um það sammála, að við mat á störfum kennara hafi tillit verið tekið til þeirrar vinnu, sem kennari leysir af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda og teljist slík vinna unnin á þeim tíma, sem kennara er ætlaður til undirbúnings kennslu“. Í bréfi stefnanda til stefnda hinn 7. júlí s. á. er skýrt frá því, að fyrirsvarsmenn stefnanda hafi ekki áður séð bókun þessa og þeir hafi ekki verið að því spurðir, hvort stefnandi féllist á svo róttæka breytingu á vinnuskyldu kennara. Var því jafnframt lýst yfir, að menntaskólakennarar teldu sig ekki bundna af þessum þætti samnings Bandalags starfsmanna ríkis og bæja og stefnda. Var í bréfinu skorað á stefnda að taka upp samninga við stefnanda um málið. Það kemur fram í bréfum Kjararáðs frá 12. og 28. september 1971 til stefnda og kennarasamtaka, að það leggi þann skilning í umrædda bókun, að almennt séð hafi við mat á störfum kennara verið tekið tillit til þeirrar vinnu, sem kennari leysir af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda. Hins vegar séu störf við úrvinnslu heimaverkefna mjög mismunandi eftir námsgreinum. Kemur og fram í bréfum þessum, að um sér-samninga kennarasamtakanna um greiðslur fyrir heimavinnu

hafi aldrei verið sérstaklega fjallað í samningaviðræðunum og hafi þeir samningar heldur ekki legið fyrir Kjararáði. Kveður Kjararáð það ekki á sínu valdi að fella niður gildandi sérsamninga, og telur því ekki hafa verið samið um niðurfellingu slíkra samninga kennara, er í gildi voru, þegar heildarkjarasamningur opinberra starfsmanna var undirritaður 19. desember 1970. Stefndi höfðaði mál fyrir Kjaranefnd á hendur Kjararáði Bandalags starfsmanna ríkis og bæja og gerði þá kröfu, að vinna, sem kennarar leysa af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda, teljist hluti af því starfi, sem þeir taka föst mánaðarlaun fyrir að gegna, og beri kennurum því ekki sérstök greiðsla fyrir úrvinnslu verkefna nemenda. Úrslit málsins fyrir Kjaranefnd urðu þau, að með úrskurði hinn 24. október f. á. var málinu vísað frá nefndinni. Undir rekstri málsins er fram komið, að stefndi innir nú af hendi greiðslur til kennara, sem eru byggðar á helmingi grunnfjárhæða þeirra, sem ákveðnar eru í samningi aðiljanna frá 22. júlí 1964.

Kröfur stefnanda eru í fyrsta lagi byggðar á því, að það sé meginregla í íslenskum rétti, að kennarar eigi rétt á sérstökum launum fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna nemenda og hafi regla þessi hlotið staðfestingu, bæði í lagaákvæðum og reglugerðum, og sé forsenda 6. gr. laga nr. 55/1962. Meginreglu þessari verði ekki breytt gegn vilja þeirra, sem hagsmuna hafa að gæta, svo sem Félags menntaskólakennara, nema með lögum settum af Alþingi á stjórnskipulegan hátt. Á framangreindum grundvelli hafi verið gerður samningur milli fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og einstakra félaga kennara, þ. á m. Félags menntaskólakennara. Þótt samningur þessi hafi átt að falla niður við árslok 1965, hafi hann þó í framkvæmd haldið gildi með því að aðiljar hafi farið eftir ákvæðum hans um greiðslu. Uppsögn Félags menntaskólakennara á greindum samningi hafi verið gert til að knýja fram endurskoðun í samræmi við ákvæði samningsins um, að samninginn skyldi endurskoða, þegar þurfa þætti og breyttir kennsluhættir hefðu raskað heimavinnuhlutfalli kennslugreina. Vegna ókunnugleika um sérstaka málsmeðferð skv. lögum nr. 55/1962 muni ekki hafa verið gætt ákvæða

10. gr. laganna, og þrátt fyrir loforð um endurskoðun samningsins hafi fjármálaráðuneytið ekkert gert af sinni hálfu til að leiðrétta hugsanlegan misskilning. Er því haldið fram að fjármálaráðuneytið hafi ekki getað samið um brottfall launa fyrir heimavinnu kennara við gerð heildarsamninga 1970, þar sem það hafi að eigin áliti enn verið bundið af sérsamningi sínum við Félag menntaskólakennara svo og af áðurgreindri meginreglu. Þá er því haldið fram, að Bandalag starfsmanna ríkis og bæja hafi með lögum nr. 55/1962 fengið stöðu stjórnvalds, þar sem því hafi verið veittur réttur til að semja um laun starfsmanna hins opinbera gegn vilja þeirra, jafnvel þótt bandalagsfélög hafi sagt skilið við Bandalag starfsmanna ríkis og bæja. Um athafnir fyrirsvarsmanna Bandalags starfsmanna ríkis og bæja gildi því meginreglur stjórnsýsluréttar við samninga um slík mál. Hvorki Bandalag starfsmanna ríkis og bæja né fjármálaráðherra hafi gefið Félagi menntaskólakennara kost á að gæta hagsmuna sinna, þegar bókun var gerð hinn 1. júlí 1971, né, ef efni hennar hefur við rök að styðjast, þegar felld voru niður sérstök laun fyrir heimavinnu við heildarsamninga í desember 1970, þó í reynd hafi verið um íþyngjandi stjórnsýslugerð að ræða. Hvorki hafi Félag menntaskólakennara fengið að kynna sér gögn, sem lögð voru til grundvallar þeim gerningi né að gera grein fyrir máli sínu, sbr. meginreglu 1. mgr. 11. gr. laga nr. 38/1954, og því hafi bókunin frá 1. júlí 1971 verið ógild. Þá er því haldið fram, að Félag menntaskólakennara sé réttur viðsejandi og samningsaðili um samninga um laun fyrir heimavinnu kennara við leiðréttingu verkefna, sbr. áðurgreinda meginreglu og 6. gr. laga nr. 55/1962, og verði Félag menntaskólakennara ekki svipt gerhæfi um þau réttindi sín, nema með sérstökum lögum, settum á stjórnskipulegan hátt. Því sé fjármálaráðherra f. h. rikissjóðs skylt að semja við Félag menntaskólakennara um greinda heimavinnu, sbr. 6. gr. laga nr. 55/1962. Ef hann vanræki þá lagaskyldu nokkurn tíma, en fullnægi henni síðar, hljóti samningar gerðir samkvæmt henni að hafa gildi aftur í tímann frá því, er skylda til að gera nýjan samning vaknaði. Þá er því að lokum haldið fram, að samkvæmt eðli máls sé ekki unnt að semja um laun fyrir

greinda heimavinnu kennara með heildarsamningum um föst laun, þar sem heimavinna leggist svo misþungt á kennarana eftir greinum, og allra þyngst á kennara í menntaskólum, þar sem verkefnin séu stærst og þyngst. Réttlætissjónarmið séu því til fyrirstöðu, að lögð sé stórlega misþung vinnuskylda á kennara eftir greinum, án þess að þess sjái stað í launum. Við munnlegan flutning málsins var því lýst yfir af hálfu stefnanda, að nú sé byggt á því, að samningur aðiljanna frá 22. júlí 1964 sé eigi fallinn niður, enda hafi uppsögn stefnda á honum verið markleysa. Var því jafnframt lýst yfir, að stefnandi hafi hug á að segja samningnum upp.

Kröfur stefnda eru byggðar á því, að í kjarasamningi fjármálaráðherra og Kjararáðs Bandalags starfsmanna ríkis og bæja frá 19. des. 1970 hafi verið mörkuð sú heildarstefna að fella sem mest niður hvers konar aukagreiðslur og sporslur, en taka hins vegar tillit til þess við ákvörðun fastra launa og röðun í launaflokka, hvaða skyldur fylgdu störfum manna í raun. Þegar virt sé skipting tíma, sem fara skuli til kennslu og undirbúnings kennslu, sé ekki nema eðlilegt, að samninganefnd ríkisins teldi, að þessi mikli undirbúningstími ætti að nægja kennurum til úrvinnslu skriflegra verkefna nemenda. Bókun, sem gerð hafi verið á fundi samningsaðilja hinn 23. október 1970, er samningaviðræður stóðu yfir, sýni glögglega, hvert hugur samningsaðilja hafi stefnt í þessu efni. Er bókun þessi svohljóðandi: „Úrvinnsla verkefna nemenda telst unnin í hluta þess tíma, sem verja á til undirbúnings kennslu. Athuga þarf, hvort réttlátt teljist að framkvæma þessa reglu gagnvart íslenzkukennslu“. Er því haldið fram, að athugun sú, sem ráð sé fyrir gert í bókuninni, hafi farið fram, og hinn 19. desember 1970 hafi fyrirvarinn um íslenzkukennsluna verið felldur niður, en þá hafi verið gerð bókun sú, sem áður hefur verið rakin, en endanlega hafi ekki verið gengið frá bókuninni fyrr en hinn 1. júlí 1971. Við endanlegan frágang bókunarinnar hafi enginn fyrirvari verið gerður af hálfu Kjararáðs Bandalags starfsmanna ríkis og bæja til takmörkunar gildi hennar, eða um sérstaka túlkun, er ekki leiddi beint af orðalagi hennar. Er því haldið fram af hálfu stefnda, að orðalag bókunarinnar frá 1. júlí 1971 svo

og málavextir allir beri það skýrt með sér, að aðiljar kjarasamningsins hafi með henni fellt alla vinnu kennara að leiðréttingum skriflegra verkefna nemenda undir aðalstarf og sé því fullgildið fyrir þá vinnu með föstum mánaðarlaunum þeirra. Er því haldið fram af hálfu stefnda, að bókunin sé fullgild að lögum. Hún hafi verið gerð af réttum og til þess bærum aðiljum, þ. e. samninganefnd í umboði fjármálaráðherra, sbr. 2. gr. laga nr. 55/1962 og Kjararáði Bandalags starfsmanna ríkis og bæja, sbr. 1. og 2. mgr. 3. gr. laga nr. 55/1962. Þá fjalli bókunin um efni, sem kjarasamningur skv. 5. gr. laga nr. 55/1962 skuli taka til, sbr. 1. mgr. 5. gr., sbr. 1. mgr. 4. gr. sömu laga. Samkvæmt þessu sé ljóst, að sersamningar um þóknun fyrir heimavinnu kennara við úrvinnslu skriflegra verkefna nemenda hafi fallið sjálfkrafa úr gildi við gerð heildarkjarasamnings, en hinar sérstöku uppsagnir samninga þessara af hálfu stefnda hafi verið gerðir til öryggis. Er bent á það af hálfu stefnda, að sersamningur sá, sem gerður hafi verið við stefnanda, hafi verið gerður með stoð í ákvæði 6. gr. laga nr. 55/1962. Ljóst sé, að óheimilt sé að gera sersamning um þóknun fyrir heimavinnu kennara að úrvinnslu skriflegra verkefna nemenda, vegna þess að í gildandi heildarkjarasamningi hafi verið ákveðið að þessi vinna teldist til aðalstarfs, og fyrir hana gildið með föstum launum. Það kemur fram af hálfu stefnda, að ef bókunin frá 1. júlí 1971 teljist gild að lögum, hljóti það að leiða til þess, að stefndi verði einnig sýknaður af kröfufliðum 1 og 3 í kröfugerð stefnanda svo og af 4. kröfuflið, en því er mótmælt, að dómurinn geti ákveðið að samningur, sem ekki hefur verið gerður, skuli gilda með afturvirkum áhrifum og það frá tímamarki, sem gæti verið óljóst. Er bent á það af hálfu stefnda, að verði umrædd bókun talin ógild að lögum, geti hæglega risið ágreiningur milli aðilja um það, hvenær samningurinn gekk úr gildi.

Eigi er ágreiningur um það með aðiljum, að menntaskólakennarar séu opinberir starfsmenn.

Samkvæmt 3. gr. laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55 frá 1962 fer Bandalag starfsmanna ríkis og bæja (BSRB) með fyrirsvor ríkisstarfsmanna um kjarasam-

inga og aðrar ákvarðanir af hendi starfsmanna samkvæmt lögum.

Samkvæmt 3. mgr. 25. gr. ofangreindra laga dæmir Félagsdómur í málum, sem rísa milli aðilja út af brotum á lögum og ágreiningi á kjarasamningi og gildi hans. Nefnir þá B.S.R.B. dómara í Félagsdóm í stað Alþýðusambands Íslands. BSRB rekur og mál fyrir Félagsdómi vegna sjálfs sín og starfsmanna, er í hlut eiga. Þessu skilyrði er eigi fullnægt.

Þá er á það að líta, að svo kann að fara samkvæmt nefndum lögum, að kjaradeila fari til meðferðar Kjaradóms, er kveði upp endanlegan dóm um ágreiningsefnið, og kjaradeila samkvæmt lögum sé því leyst án beins samnings aðilja. Þykir stefnandi ekki geta krafizt þess að fá staðfest með dómi, að stefnda sé skylt að gera nýjan samning við stefnanda, svo sem gert er í 3. lið kröfugerðar hans, enda verður að líta svo á samkv. 2. mgr. 6. gr. laganna, að þetta gildi bæði um efni, sem kjarasamningur samkv. 5. gr. tekur til, og efni, sem kjarasamningur samkv. 6. gr. tekur til. Á þetta einnig við um gerða varakröfu stefnanda.

Af framangreindu er ljóst, að málalátubúnaður og kröfugerð stefnanda er með þeim hætti, að sjálfkrafa beri að vísa málinu í heild frá dómi.

Málskostnaðar hefur eigi verið krafizt í málinu af stefnda, og verður hann því eigi dæmdur.

D ó m s o r ð :

Máli þessu í heild er sjálfkrafa vísað frá dómi.

S é r a t k v æ ð i

Guðmundar Jónssonar.

Með vísan til forsendna meiri hluta dómenda um 3. kröfulið stefnanda og varakröfu hans, tel ég, að þeim kröfum beri að vísa sjálfkrafa frá dómi.

D ó m s o r ð :

Lið 3 í kröfugerð stefnanda, svo og varakröfu, er sjálfkrafa vísað frá dómi.

Dómur Hæstaréttar 5. nóvember 1973.

Með kæru 16. apríl 1973, sem barst Hæstarétti 28. september 1973, hefur sóknaraðili samkvæmt 67. gr. laga nr. 80/1938 kært til Hæstaréttar frávísunardóm Félagsdóms uppkveðinn 3. apríl 1973 í máli sóknaraðilja gegn varnaraðilja. Kærufrestur samkvæmt 67. gr. laga nr. 80/1938 er vika frá uppsögu dóms eða úrskurðar, og hafa yngri lög eigi haggað því ákvæði. Í 64. gr. 3. málsg. laganna er boðið að tilkynna skuli málflytjendum, hvar og hvenær dómur eða úrskurður verði kveðinn upp. Samkvæmt gögnum máls sótti enginn þing af hálfu sóknaraðilja, er hinn kærði frávísunardómur var kveðinn upp, og mun málflutningsmanni hans eigi hafa verið tilkynnt um dómþingið. Þegar svo hagar til, þykir bera að beita meginreglu 22. gr. laga nr. 57/1962, nú 22. gr. laga nr. 75/1973 um upphaf kærufrests samkvæmt 67. gr. laga nr. 80/1938, og miða við það, er aðilja eða fyrirsvarsmanni hans varð kunnugt um dóm eða úrskurð. Miða verður við það, að sóknaraðili hafi eigi öðlast vitneskju um uppsögu framangreinds dóms fyrr en hinn 9. apríl 1973, og er kæran því fram komin innan réttis kærufrests.

Skýra verður kæru þessa svo, að sóknaraðili krefjist þess, að hinn kærði frávísunardómur verði úr gildi felldur, og lagt fyrir Félagsdóm að fella efnisdóm í málinu.

Varnaraðili krefst aðallega staðfestingar hins kærða dóms, en til vara, að dæmt verði í samræmi við atkvæði minni hluta Félagsdóms.

Málsatvik eru rakin í hinum kærða dómi.

Samkvæmt ákvæðum 3. mgr. 25. gr. laga nr. 55/1962, er í gildi voru á þeim tíma, sem hér skipti máli, skyldi Bandalag starfsmanna ríkis og bæja reka „mál fyrir Félagsdómi vegna sjálfs sín og starfsmanna, er í hlut eiga“, shr. nú 3. mgr. 26. gr. laga nr. 46/1973. Eigi er fram komið, að Bandalag starfsmanna ríkis og bæja hafi neitað að höfða mál þetta og reka fyrir Félagsdómi vegna sóknaraðilja eða félagsmanna hans, shr. 2. mgr. 45. gr. laga nr. 80/1938. Samkvæmt þessu ber að staðfesta hinn kærða frávísunardóm.

Kærumálskostnaðar hefur ekki verið krafizt.

D ó m s o r ð :

Hinn kærði dómur á að vera óraskaður.

Föstudaginn 13. apríl 1973.

Nr. 3/1973. **Samband veitinga- og gistihúsaeigenda f. h. Hótels Loftleiða**

(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)

gegn

Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags framreiðslumanna vegna félagsmanna þess á Hótel Loftleiðum

(Gunnar Sæmundsson hdl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Verkfall dæmt ólöglegt. Dómkröfu um ákveðinn skilning á ákvæði í kjarasamningi vísað frá dómi.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 3. þ. m., af Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda f. h. Hótels Loftleiða gegn Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags framreiðslumanna vegna félagsmanna þess á Hótel Loftleiðum.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að dæmt verði, að verkfall það, sem framkvæmt var fyrirvaralaust á hádegi 2. apríl sl. á Hótel Loftleiðum fyrir atbeina hins stefnda félags og enn stendur, verði dæmt ólöglegt.

2. Að hinu stefnda félagi verði gert að greiða sekt fyrir hið ólöglega verkfall.

3. Að dæmt verði, að réttur sé sá skilningur stefnanda á 1. gr. kjarasamnings milli málsaðilja frá 22. ágúst 1972, að

framreiðslumönnum beri að haga svo álagningu þjónustugjalds, 15% og söluskatts 13%, að í fullu samræmi sé við ákvæði 9. gr. laga nr. 10/1960 um söluskatt, og að skila til veitingamanns öllum þannig álögðum og innheimtum söluskatti.

4. Að hinu stefnda félagi verði gert að greiða stefnanda málskostnað fyrir Félagsdómi, að mati dómsins.

Stefndi hefur krafizt sýknu af öllum kröfum stefnanda.

Jafnframt hefur hann samkvæmt 53. gr. laga nr. 80/1938 gert þessar gagnkröfur:

1. að dæmt verði, að verkþann það, sem hóteltjóri Hótel Loftleiða efndi til á hádegi 2. apríl sl., án þess að fullnægt væri ákvæðum 16. gr. laga nr. 80/1938, verði dæmt ólögmætt.

2. að Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda verði gert að greiða sekt vegna hins ólögmæta verkþanns.

3. að dæmt verði, að réttur sé sá skilningur Félags framreiðslumanna á 1. gr. kjarasamnings aðilja frá 22. ágúst 1972, að framreiðslumönnum beri þjónustugjald, sem miðað sé við söluverð vörunnar til gestsins að öllu meðtöldu, öðru en þjónustugjaldinu sjálfu.

4. að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefnda hæfilegan málskostnað að mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

I.

Mál þetta á sér alllangan aðdraganda, og er hann í höfuðdráttum á þessa leið.

Í 1. gr. samnings, sem dagsettur er 22. ágúst 1972 og aðiljar telja að í gildi sé milli þeirra sem kjarasamningur, segir svo:

„Framreiðslumenn fá þóknun frá viðskiptamönnum fyrir starf sitt. Skal sú þóknun vera 15% miðað við verð veitinga til almennings“.

Ákvæði sama efnis hefur verið í kjarasamningum aðilja máls þessa nokkur undanfarin ár. Í þeim kjarasamningi aðilja, sem gerður var 4. júní 1965, var tilsvarendi ákvæði á þessa leið:

„Framreiðslumenn og barmenn taka ekki kaup hjá atvinnurekanda, en fá þóknun frá viðskiptamönnum sem

greiðslu fyrir starf sitt. Skal sú þóknun vera 15% miðað við verð veitinga til almennings“.

Í flutningi málsins kom fram, að orðin „miðað við verð veitinga til almennings“, ættu rót sína að rekja til þess, að veitingahús, sem rekið var af stjórnmalafélagi, hefði á fundum, sem félagið efndi til, gefið fundarmönnum afslátt frá almennu verði veitinga. Framreiðslumenn hefðu talið sig verða fyrir tjóni fyrir þær sakir, vegna lægra þjónustugjalds. Hefði ákvæðið um verð til almennings því verið tekið upp í kjarasamninginn til að tryggja framreiðslumönnum ákveðið þjónustugjald, þótt veitingahús veitti afslátt frá almennu verði á veitingum.

Samkvæmt skýrslu stefnda var hinn 12. maí 1965 á sameiginlegum fundi stjórnar Félags framreiðslumanna, trúnaðarráðs félagsins og yfirframreiðslumanna í veitingahúsum, lagður fram af þáverandi formanni félagsins útreikningur á verði veitinga til gesta, „þar sem þjónustugjaldið var reiknað af verði veitinganna að meðtöldum 10% „skatti“, sem veitingamenn lögðu þá á verðið“. Segir stefndi að þessari reikningsaðferð hafi svo verið beitt þegar hinn sama dag.

Samband veitinga- og gistihúsaeigenda mótmælti þessari reikningsaðferð með símskeyti til Félags framreiðslumanna þegar næsta dag. Hófst upp úr þessu hörð deila milli nefndra aðilja, m. a. um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins.

Við gerð kjarasamningsins frá 4. júní 1965 varð það að samkomulagi með deiluaðiljum að skjóta til almennra dómstóla eða Félagsdóms ágreiningi um það, hvort framreiðslumönnum væri heimilt að leggja þjónustugjaldið ofan á söluskatt. Jafnframt var samið um það, að Félag framreiðslumanna tæki á sig alla ábyrgð og áhættu af því, hvort „það væri í samræmi við íslensk lög, að þjónustugjald sé lagt á söluskattinn“, en Samband veitinga- og gistihúsaeigenda lýsti því, að það léti óatalið að framreiðslumenn leggðu „þjónustugjald ofan á söluskattinn, þar til úrslit viðkomandi dómstóls liggur fyrir“.

Dráttur varð á, að nefndur ágreiningur væri borinn undir dómstóla og hafði það ekki verið gert, þegar kjarasamningur málsaðilja frá 4. júní 1965 féll úr gildi 1. júní 1966. Nýir

samningar tókust ekki og 15. júlí 1966 voru sett bráðabirgðalög þess efnis, að gerðardómur skyldi ákveða kaup og kjör framreiðslumanna. Úrskurður gerðardóms þessa var kveðinn upp 30. des. 1966, og var 1. gr. þá orðuð svo:

„Framreiðslumenn og barmenn, sem vinna upp á prósentur, skulu fá 15% þóknun miðað við verð seldra veitinga“.

Enn kom upp ágreiningur um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins, og höfðaði Samband veitinga- og gistihúsaeigenda mál fyrir Félagsdómi í janúar 1967 gegn Félagi framreiðslumanna. Mál þetta var tvíþætt. Fjallaði það bæði um þá kröfu veitingahúsaeigenda, að framreiðslumönnum væri óheimilt að leggja þjónustugjaldið á söluskattinn og svo um skilning á verðskrá um áfengisverð, sem um skeið var mikið ágreiningsefni málsaðilja.

Hinn 31. janúar 1967 var enn gerður kjarasamningur milli málsaðilja, án þess þó að þeir gerðu hreint fyrir sínum dyrum um ágreininginn um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Þessi kjarasamningur gildi til 1. október s. á.

Næst var kjarasamningur gerður 1. apríl 1968 og gildi hann til 1. apríl 1969.

Haustið 1968 hófust viðræður í svonefndri samstarfsnefnd aðilja, sem skipuð var fulltrúum frá veitingamönnum og framreiðslumönnum. Hinn 12. des. s. á varð nefndin, að sögn stefnda, sammála um tilhögun verðlagningar á áfengi á veitingastöðum og var gefin út verðskrá, sem felur í sér þá skipan, að vínverð er reiknað út með tilliti til rýrnunar, og þjónustugjaldið reiknað af vínverðinu að söluskatti meðtöldum. Félagsdómsmál það, er höfðað var í janúar 1967, var þá enn rekið fyrir dóminum, en það féll niður 6. maí 1970, er aðiljar sóttu eigi dómþing. En áður en það gerðist, var komið af stað bæjarþingsmálið Dana Jóhannsdóttir gegn Sig-mari Péturssyni veitingamanni, þingfest 25. sept. 1969, en mál þetta fjallaði í reynd að efni til um það síkvika deilumál framreiðslumanna og veitingahúsaeigenda, hvort þeim fyrrnefndu væri rétt að leggja þjónustugjaldið á verð veitinga að viðbættum söluskatti.

Við samningaumleitanir um kjarasamninga, er fram fóru milli málsaðilja fyrri hluta árs 1971, er álagningargrundvöll-

ur þjónustugjaldsins enn ágreiningsefni, en þá höfðu kjara-samningar verið lausir í nærfellt tvö ár. Þá skömmu áður, eða í desembermánuði 1970, hafði verið kveðinn upp dómur í áðurnefndu bæjarþingsmáli. Með þeim dómi var í megin-atriðum fallizt á viðhorf veitingahúsaeigenda um álagningar-grundvöll þjónustugjaldsins. Segir stefnandi, að af því tilefni hafi í samningaviðræðunum verið rætt um áhrif málsúrslita bæjarþingsmálsins.

Þær umræður leiddu eigi til neins samkomulags um þjón-ustugjaldsdeiluna og sátu báðir aðiljar við sinn keip, en framreiðslumenn munu hafa staðið að áfrýjun málsins, sem ekki hefur enn verið dæmt í Hæstarétti.

Í aprilmánuði 1972 kveðst stefnandi hafa óskað eftir við-ræðufundi við stjórn Félags framreiðslumanna til þess m. a. ræða um hugsanlegt samkomulag í þjónustugjaldsmálinu. Af þeim fundi varð ekki, og segir stefnandi, að tilkynnt hafi verið af hálfu stjórnar framreiðslumanna, að hún hafnaði öllum viðræðum um útreikning þjónustugjaldsins.

Af þessu tilefni kveður stefnandi, að boðað hafi verið til almenns fundar veitingamanna hinn 14. apríl 1972. Hafi þar verið samþykkt að segja upp þágildandi samningum við Félag framreiðslumanna frá 11. maí 1971 til þess að fá endanlega skorið úr ágreiningi þeim, sem verið hafi milli veitingahúsa-eigenda og framreiðslumanna um framkvæmd álagningar á þjónustugjald og söluskatt, og skil framreiðslumanna á inn-heimtum söluskatti.

Í samningaumleitunum þeim, sem því næst fóru fram, rit-aði samninganefnd Félags framreiðslumanna gagnaðila sín-um svohljóðandi bréf hinn 11. júlí f. á.:

„Vegna þeirra atriða, sem fram komu af hálfu Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda á samningafundi í dag, vill samninganefnd Félags framreiðslumanna taka eftirfarandi fram:

Félag framreiðslumanna telur, að núverandi framkvæmd við álagningu þjónustugjalds hafi verið samþykkt af báðum aðilum um leið og samið var um rýrnun með milligöngu samstarfsnefndar F.F. og S.V.G. Það er álit félagsins, að þá hafi verið leystur í einu lagi sá ágreiningur, sem var á milli

aðila og var þá til meðferðar í Félagsdómi að tilhlutan S.V.G.

Þessu til stuðnings bendir félagið á, að eftir að samkomulagið var gert og sameiginleg verðskrá aðila, byggð á núverandi fyrirkomulagi, kom út, var Félagsdómsmálið látið falla niður. Inn í mál þeirra Dönu Jóhannsdóttur og Sigmars Péturssonar spinnast fleiri atriði, t. d. aðild Sigmars að S.V.G., og getur því félagið ekki fallizt á að binda sig á nokkurn hátt gagnvart S.V.G. um breytingar á gerðu samkomulagi á grundvelli niðurstöðu Hæstaréttar í því máli.

Að því er varðar kröfur veitingamanna um greiðslu fæðispeninga vill nefndin taka fram, að hún er ekki til viðræðu um afsal þeirra fæðishlunninda, sem framreiðslumenn hafa notið um margra ára skeið.

Nefndin tekur fram, að bréf þetta er ritað á hennar ábyrgð, en mun verða lagt fyrir stjórn og trúnaðarráð félagsins.

Í samninganefnd Félags framreiðslumanna“.

Samninganefnd Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda svaraði samdægurs með svolátandi bréfi:

„Með tilvísun til bréfs samninganefndar Félags framreiðslumanna, dagsett í dag, leyfir samninganefnd S.V.G. sér hér með að mótmæla eindregið þeirri fullyrðingu, sem fram kemur í téðu bréfi, að núverandi framkvæmd við álagningu þjónustugjalds hafi verið samþykkt af hálfu S.V.G. um leið og samið var um rýrnun með milligöngu samstarfsnefnda F.F. og S.V.G.

Bendir samninganefndin á, að við síðustu samningsviðræður, í marz 1971, voru aðilar ásáttir um, að úr þessum ágreiningi aðilanna myndi fást skorið með dómi Hæstaréttar í máli Dönu Jóhannsdóttur og Sigmars Péturssonar, og kemur okkur því á óvart hin breytta afstaða Félags framreiðslumanna nú.

Við ítrekum því þau tilmæli okkar á fundi með samninganefnd F.F., nú fyrr í dag, að við samningsgerðina nú verði gengið frá yfirlýsingu á milli aðilanna um, að andvirði þeirra 1.65%, sem ágreiningur er um, verði sett inn á sérstakan reikning, unz dómur Hæstaréttar liggur fyrir um ágreininginn.

Samninganefnd S.V.G.“.

Hinn 22. júlí 1972 varð samkomulag um nýjan kjarasamning milli samninganefndanna. Undir þetta samkomulag rituðu fulltrúar veitingahúsaeygenda með svofelldum hætti:

„F. h. Sambands veitinga- og gistihúsaeygenda með fyrirvara, er felst í eftirfarandi yfirlýsingu, svo og um samþykki félagsfundar:

Samband veitinga- og gistihúsaeygenda hefur vefengt, að framreiðslumönnum sé heimilt að reikna þjónustugjald af söluskatti og á þann hátt að auka þjónustugjald sitt um 1.65% —3.30% í stað þess að innheimta og skila 11% söluskatti af þjónustugjaldi í samræmi við ákvæði í 1. og 2. gr. kjarasamnings aðila og 2. gr. 1. nr. 10/1960, sbr. 1. gr. 1. nr. 3/1970. Með því að samninganefnd Félags framreiðslumanna hefur ekki fallið á að undirrita sameiginlega yfirlýsingu um að aðilar kjarasamnings þessa séu ásáttir um að á væntanlegan dóm Hæstaréttar í máli Dönu Jóhannsdóttur gegn Sigmarí Péturssyni verði litið sem endanlegan úrskurð um frammanritaðan ágreining, lýsir samninganefnd S.V.G. yfir því, að þótt nefndin nú undirriti framanritaðan kjarasamning, þá áskilur hún S.V.G. allan rétt til þess að höfða mál fyrir hlutaðeigandi dómstól til þess að fá skorið úr ágreiningi þessum um leið og nefndin áskilur einstökum veitingahúsum innan vébanda S.V.G. allan rétt til þess að endurkrefja einstaka framreiðslumenn um allt það fé, sem þeir kunna að hafa oftekið samkvæmt framansögðu á undanförunum árum“.

Undirritun af hálfu framreiðslumanna var hins vegar á þessa leið:

„Í tilefni af yfirlýsingu Sambands veitinga- og gistihúsaeygenda hér að framan, tekur Félag framreiðslumanna fram, að það telur, að með útgáfu sameiginlegrar verðskrár frá 2. desember 1968 hafi endanlega verið leyst úr ágreiningi aðila varðandi skilning á 1. mgr. 1. gr. kjarasamnings aðila og sé því núverandi tilhögun við álagningu þjónustugjalds samningsbundin. Félag framreiðslumanna mótmælir því fyrirvara Sambands veitinga- og gistihúsaeygenda, sem í yfirlýsingunni felst, en þar sem hér er um að ræða atriði, sem Félagsdómur mundi eiga úrskurðarvald um, undirritar nefndin framanritaðan kjarasamning með þessari athugasemd“.

Samningsuppkast þetta var felld í Félagi framreiðslumanna. Voru samningaumleitarnir því næst teknar upp á ný og kjarasamningar undirritaðir 22. ágúst 1972.

Jafnhliða þeirri undirritun afhentu fulltrúar veitingahúsa-eigenda fulltrúum framreiðslumanna svohljóðandi yfirlýsingu:

„Reykjavík, 22. ágúst 1972.

Samninganefnd Félags framreiðslumanna, Reykjavík.

Með hliðsjón af samningi þeim, sem nú hefur verið undirritaður í dag um kaup og kjör framreiðslumanna, vill samninganefnd S.V.G. taka fram eftirfarandi:

Eins og áður hefur komið fram í samningsviðræðum aðila, sbr. fyrirvara við samning, dags. 22/7 1972, hefur S.V.G. vefengt, að framreiðslumönnum sé heimilt að reikna þjónustugjald af söluskatti í stað þess að innheimta og skila söluskatti af þjónustugjaldi í samræmi við ákvæði í 1. og 2. gr. kjarasamnings aðila og 2. gr. 1. nr. 10/1960, sbr. 1. gr. 1. nr. 3/1970.

Með því að aðilar samningsins hafa ekki getað orðið ásáttir um, að dómur í máli því, sem nú er rekið fyrir Hæstarétti út af samskonar ágreiningi, verði talinn skera endanlega úr þessum ágreiningi, vill samninganefnd S.V.G., þrátt fyrir undirritun sína nú undir samninginn, ekki láta hjá líða að áskilja S.V.G. allan rétt til þess að höfða mál fyrir hlutaðeigandi dómstóli til þess að fá skorið úr ágreiningi þessum“.

II.

Eftir þessi málalok hinn 22. ágúst f. á. stendur enn allt við það sama um þjónustugjaldið, sem framreiðslumenn leggja áfram á verð veitinganna að viðbættum söluskatti.

Næst gerist það, að ákvæðið er með lögum nr. 4/1973 um neyðarráðstafanir vegna jarðelda á Heimaey, að leggja 2% viðlagagjald á allan söluskattstofn um eins árs skeið frá 1. marz þ. á. Segir m. a. í 8. gr. laganna, að sú hækkun á útsöluverði og þjónustu, sem af þessu gjaldi hljóttist, skuli ekki valda hækkun á kaupgreiðsluvísitölu. Í tilefni af þessari lagasetningu ritaði stefnandi fjármálaráðuneytinu hinn 1. marz sl. eftirfarandi bréf:

„Við tilvísun viðræður undirritaðs við ráðuneytisstjóra, Jón Sigurðsson, varðandi 2% viðlagagjald á söluskattsstofn, sem innheimt skal á tímabilinu 1. marz 1973 til 28. febr. 1974, sbr. ákv. í 8. gr. 1. nr. 4/1973.

Hinu háa ráðuneyti mun vera kunnugt um þá deilu, sem verið hefur um framkvæmd álagningar þjónustugjalds, þar sem þjónar hafa, þrátt fyrir andmæli veitingamanna lagt þjónustugjald á með eftirfarandi hætti:

1. verð vöru frá veitingahúsi	kr. 100.00
2. söluskattur 11%	— 11.00
	_____ kr. 111.00
3. þjónustugjald 15%	— 16.65

Heildarverð kr. 127.65

Eins og sést af þessu dæmi, reiknast enginn söluskattur af þjónustugjaldinu. Að sjálfsögðu geta allir aðilar átt von á því, að með innheimtu viðlagagjaldsins skv. 1. nr. 4/1973 muni þjónar ætla að hafa sama hátt á um álagningu þess og um álagningu söluskattsins og á þann hátt að hagnast á álagningu viðlagagjaldsins.

Við leyfum okkur því að spyrjast fyrir um það hjá hinu háa ráðuneyti, hvaða reglum skuli fylgja um álagningu og innheimtu söluskatts 11% og viðlagagjaldsins 2%, sbr. auglýsingu ráðuneytisins í dagbl. í gær, og óskum eftir skriflegum förmælum yðar í þeim efnum“.

Til svars þessari fyrirspurn sendi ráðuneytið 2. s. m. stefnanda ljósrit af bréfi ríkisskattstjóra til fjármálaráðuneytisins, dags. sama dag, svohljóðandi:

„Með vísun til bréfs yðar, dags. í dag, ásamt viðfestri fyrirspurn Sambands veitinga- og gistinguæigenda viljum vér taka fram eftirfarandi:

1. Samkvæmt ákvæðum 8. gr. laga nr. 4/1973 skal leggja viðlagagjald á söluskattsstofn frá 1. marz 1973 til 28. febrúar 1974. Viðlagagjaldið reiknast að öllu leyti eins og söluskatturinn, og er þess ekki krafizt, að því sé haldið sérgreindu frá söluskatti við útskrift reikninga

og söluskattsskil. Framkvæmdin verður því sú sama og orðið hefði, ef söluskattur hefði hækkað í 13%.

2. Þjónustugjald í veitingahúsum er söluskattsskylt skv. 9. gr. laga nr. 10/1960, sbr. 25. gr. reglugerðar nr. 169/1970 um söluskatt, og ber veitingahúsum að skila söluskatti miðað við heildarandvirði hins selda að meðtöldu þjónustugjaldi.
3. Reikningar, sem gefnir eru út af veitingahúsum með upplýsingum um innheimtan söluskatt af viðskiptavinum, ættu því að sýna eftirfarandi niðurstöður:

Verð vöru (án sölusk. og þjgj.)	kr. 100.00
Þjónustugjald 15%	— 15.00
	Kr. 115.00
Söluskattur og viðlagagj. 13%	— 15.00
	Kr. 130.00

Hlutfall þjónustugjalds, sem hér er reiknað 15%, er hins vegar mál veitingahúseigenda og þjóna.

4. Eins og áður segir, verður söluskattur og viðlagagjald samtals 13%, sem heimilt er við söluskattsskil að reikna 11.5% af heildarveltu með söluskatti og viðlagagjaldi“.

Hinn 3. marz sl. boðaði stjórn Sambands veitinga- og gisti-
húsaiegenda til fundar með stjórn Félags framreiðslumanna.
Kynnti hún stjórn stefnda framangreint bréf fjármálaráðuneytisins og óskaði eftir því að sögn stefnanda, að eftirleiðis yrði álagningu og innheimtu 13% söluskatts hagað í samræmi við þá ákvörðun, sem fram kæmi í nefndu bréfi ráðuneytisins, og yrði söluskattinum þannig álögðum skilað til veitingamanna.

Ekki er neitt fram komið í málinu um undirtektir framreiðslumanna á fundi þessum, en 6. s. m. sendi stefnandi stefnda afrit af ráðuneytisbréfinu. Jafnhliða þessu unnu veitingahúsaiegendur, að sögn stefnanda, að gerð nýrra verðskráa yfir mat og vín, þar sem 15% þjónustugjald og 13% söluskattur var falið í heildarverði. Kveður stefnandi, að

þetta hafi verið gert til aukins hagræðis fyrir gesti og jafnframt hafi það verið til samræmis við það, sem tíðkast á hótélum um verðlag á gistingu, í vinstúkum húsanna og söluklefum.

Engar viðræður fóru fram um þetta milli málsaðilja eftir hinn sameiginlega fund 3. marz sl.

Hinn 19. marz sl. sendi stjórn Sambands veitinga- og gisti-húsaeygenda félagsmönnum sínum eftirfarandi leiðbeiningar um framkvæmd nýrrar tilhögunar þess efnis, að framvegis verði þjónustugjald og söluskattur innifalið í verði veitinga-húsanna:

„A. Hið breytta fyrirkomulag skal taka gildi samtímis á öllum vínveitingahúsum í landinu, mánudaginn 2. apríl 1973.

1) Þann dag skulu matseðlar og vínlistar sýna verð, þar sem innifalið er í verðinu 15% þjónustugjald og 13% söluskattur. Skal þetta eftirleiðis kallað HÚSVERÐ.

2) Þegar 20% þjónustugjald á við, skal bætt á reikning gesta, sem skrifaður er út á húsverði: Aukaþj.gj. 4.20%.

3) Þegar 30% þjónustugjald á við, skal á sama hátt bætt á reikning gesta, sem skrifaður er út á húsverði: Aukagj. 13.04%.

B. Uppgjör framreiðslumanna við veitingamann að lokinni vakt skal fara fram á sérstökum eyðublöðum, sem veitingamaður lætur framreiðslumönnum í té, sbr. hjálagt sýnishorn.

Við útreikning á þjónustugjaldi til framreiðslumanns er þess að geta, að þjónustugjald af heildarsölu er sem hér segir:

1. 15% þjónustugj. þjónn fær ætíð 11.543% af húsverði.
2. 20% þjónustugj. þjónn fær ætíð 14.75% af húsverði að viðbættu aukaþjónustugjaldi.
3. 30% þjónustugj. þjónn fær ætíð 20.43% af húsverði að viðbættu aukaþjónustugjaldi.

Nauðsynlegt er að veitingamenn veki athygli framreiðslumanna á því, að þegar um aukaþjónustugjald er að ræða,

beri framreiðslumanni að bomma á kassa þá upphæð í einu lagi, sem aukapjónustugjaldi nemur og fylgi bomma þessi uppgjöri ásamt afriti af reikningum til gesta.

Við leggjum áherzlu á, að sú framkvæmd, sem hér er ráðgerð, verði tekin upp samtímis í öllum vínveitingahúsum í landinu, og er ætlunin að það verði 2. apríl 1973.

Til þess að svo megi verða, hefur verið ákveðið, að allir veitingamenn í vínveitingahúsum boði starfsfólk sitt (framreiðslufólk) til fundar, hver í sínu húsi, mánudaginn 26. marz n. k., þar sem hver veitingamaður kynni starfsfólki sínu, hvernig framkvæmdinni verði háttað, öll atriði hennar og hvenær hún komi til framkvæmda“.

Samkvæmt þessum fyrirmælum tilkynntu veitingamenn starfsfólki á hótélum borgarinnar þessa tilhögun hinn 26. marz sl. og skýrðu jafnframt frá því, að hinir nýju verðlistar tækju gildi 2. apríl.

Á Hótel Loftleiðum tilkynnti hótelistjórinn, Erling Aspelund, starfsfólki þar nefndar reglur. Við það tækifæri afhenti trúnaðarmaður Félags framreiðslumanna, Bergþór Bergþórs-son, hótelistjóranum eftirfarandi plagg:

„1. Um er að ræða, að þjónunum er lögð á herðar aukin vinna með breyttum uppgjörsmáta, þ. e. vinna við uppgjör í stað þess að greiða beint skv. kassauppgjöri. Þessu er mótmælt skv. 4. gr. samnings, þar sem hér er ekki um að ræða færslu á nótum, heldur breytta vinnuaðferð, sem skerðir kjör framreiðslumanna.

2. En fyrst og fremst er hér um að ræða stórfellda skerðingu á launakjörum eða rúmlega 11% af launum. Þetta er ekki einungis fráleitt, heldur svo ósvífið, að ætla að reyna slíkt á miðjum samningstíma, án þess að nokkurt sjáanlegt tilefni sé fyrir hendi, að það er ekki einungis til þess fallið að móðga framreiðslumenn, heldur og til að félag þeirra getur naumast treyst viðsemjendum sínum í framtíðinni.

3. Þar sem veitingamenn virðast ætla að leggja fram verðlista yfir allan varning með útsöluverði, munu framreiðslumenn, meðan málið er í athugun hjá félagsstjórn, bakreikna þjónustugjald af heildarsölu sem hér segir:

15% þjónustugjald sem 13.05% af sölu
 20% þjónustugjald sem 16.67% af sölu
 30% þjónustugjald sem 23.08% af sölu“.

Hinn 30. marz sl. ritaði stefndi Sambandi veitinga- og gisti-
 húsa eigenda svohljóðandi bréf:

„Almennur félagsfundur Félags framreiðslumanna haldinn
 29. marz 1973 mótmælir harðlega þeim vinnubrögðum, sem
 S.V.G. hefur frammi gegn félaginu. Komið hefur í ljós, að
 S.V.G. hefur upplýst stjórn F.F. um, að þeir ætli sér (S.V.G.)
 að setja upp nýja verðskrá, þar sem þjónustugjald skal vera
 innifalið og samkvæmt áður nefndri verðskrá skal þjónustu-
 gjald bakreiknast með 11.543%, sem samsvarar rúmlega 11%
 kaupþrygnun.

Þessu hefur verið mótmælt af stjórn F.F., og lýsti S.V.G.
 þá yfir, að þetta væri einhliða ákvörðun þeirra.

Slík vinnubrögð eru frekleg árás á tekjur framreiðslu-
 manna og svívirðing gagnvart félagi þeirra, jafnframt því
 sem hér er um að ræða gróft brot á 4. gr. samninga milli F.F.
 og S.V.G. frá 1972. Jafnframt áskilja framreiðslumenn sér
 rétt til að vinna áfram samkvæmt því fyrirkomulagi, sem
 verið hefur.

Virðingarfyllst, / f. h. Félags framreiðslumanna,
 Óskar Magnússon, formaður“.

Samkvæmt skýrslu Erlings Aspelund kveðst hann rétt fyrir
 kl. 1200 hinn 2. apríl hafa fengið í hendur svohljóðandi til-
 kynningu frá stjórn Félags framreiðslumanna til trúnaðar-
 manna félagsins:

„TRÚNAÐARMENN

Stjórn Félags framreiðslumanna vill benda trúnaðarmön-
 num félagsins á að komi fram matseðlar og vínseðlar, sem eru
 settir upp með söluskatti og þjónustugjaldi, skal trúnaðar-
 maður bakreikna af uppgefnu verði á viðkomandi seðli
 13.05% áður en slegið er á kassa.

Dæmi:	Verð vöru	kr. 1.000.00
	÷ 13.05%	— 130.50
		Verð á kassa kr. 869.50

Stjórn félagsins vill benda á, að nauðsynlegt er að allir félagsmenn standi saman sem einn maður í máli þessu. Jafnframt skal þess getið að verði misbrestur á, verður viðurlögum beitt.

Þér sem trúnaðarmanni ber að tilkynna þetta öllum félagsmönnum á viðkomandi vinnustað. Stjórnin“.

Hafi hann þá kallað fyrir sig þá framreiðslumenn, sem voru á vakt og bent þeim á, að þeir yrðu að „þomma“, þ. e. stimpla fjárhæðir á kassa samkvæmt hinum nýju verðskrá. Mundi eldhús ekki afgreiða annað. Ef þeir ætluðu að reikna sér annað þjónustugjald — þ. e. annað en það sem nýja gjaldskráin gerði ráð fyrir — mundi hann gefa þeim kvittun, en síðar yrði svo að leita úrskurðar um réttmæti álagningarprósentunnar.

Aspelund segir, að framreiðslumennirnir hafi þá neitað að vinna eftir nýja fyrirkomulaginu, eftir að hafa hringt til félagsins. Hann kveðst þá hafa bent framreiðslumönnum á, að færu þeir út, tæki hann það sem uppsögn af þeirra hálfu. Hafi þeir því næst gengið út af hótelinu. Skömmu síðar hafi þeir komið aftur ásamt formanni félags síns. Hafi málið þá verið rætt. Eftir nokkrar umræður hafi formaðurinn, Óskar Magnússon, bent á, að væri ekki farið eftir fyrirmælum í bréfi Félags framreiðslumanna, yrði ekkert umið.

Erling Aspelund kveðst þá hafa beðið framreiðslumennina að vera ekki í húsinu. Segir stefnandi að það sé regla, að framreiðslumenn, sem ekki séu að störfum, skuli ekki vera á vinnustað. Hótelstjórinn segir ennfremur, að þrír framreiðslumannanna hafi komið aftur á vakt kl. 1900.

Þessari skýrslu hefur ekki verið hnekkt.

Þennan sama dag ritaði Félag framreiðslumanna Hótel Lofhleiddum á þessa leið:

„Samkvæmt þeim upplýsingum, sem félagið hefur fengið, gerðist það á Hótel Lofhleiddum um hádegisbilið í dag, að hótelstjóri lagði fyrir tvo framreiðslumenn, sem voru að störfum í sal, að taka upp nýtt vinnufyrirkomulag, sem skerða mundi kjör framreiðslumanna mjög verulega. Er framreiðslumennirnir neituðu að verða við þessum fyrirmælum hótelstjórans og kváðust mundu halda óbreyttum vinnuaðferðum, þ. e. að

stimpla á kassa og gera upp á sama grundvelli og tíðkazi hefur, mun hóteltjóri hafa vísað þeim á brott án fyrirvara.

Félagið lítur það mjög alvarlegum augum að reynt sé í trássi við beint ákvæði í síðustu málsgrein 4. gr. kjarasamnings okkar frá 22. 8. 1972, að fá félagsmenn til að taka upp nýjar vinnuaðferðir, sem skerði kjör þeirra. Enn alvarlegri augum er það að sjálfsögðu litið, þegar félagsmönnum er víkið úr starfi fyrir það eitt að halda fast við samningsbundinn rétt sinn.

Annar manna þeirra, sem þarna var vísað af vinnustað, var trúnaðarmaður félagsins á vinnustaðnum, Bergþór Bergþórs-son, og telur félagið brottrekstur hans, er hann var að sinna starfsskyldum sínum sem slíkur, ótvírætt brot á 11. gr. laga nr. 80/1938, um stéttarfélög og vinnudeilur og jafnframt brot á kjarasamningi eins og brottrekstur hins framreiðslumannsins, Gunnars Stefánssonar.

Félagið skorar hér með á yður að taka nefnda framreiðslumenn aftur í vinnu þegar í stað, bæta þeim tjón það, sem þeir hafa orðið fyrir og biðjast afsökunar á atferli yðar. Að öðrum kosti mun félagið snúa sér til dómstólanna með mál þetta“.

Jafnframt var Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda sent afrit af bréfi þessu og þess óskað, „að þér bregðið skjótt við og fylgist með að Hótel Loftleiðir leiðrétti þau rangindi, sem umræddir framreiðslumenn hafa verið beittir og beitið áhrifum yðar í þá átt að atburðir sem þessi endurtaki sig ekki“.

Deila þessi breiddist svo út til annarra veitingahúsa.

Hinn 4. apríl sl. ritaði Samband veitinga- og gistihúsaeigenda Félagi framreiðslumanna á þessa leið:

„Út af vinnudeilu þeirri, sem nú er risin á milli félaga okkar, er félagsmenn yðar, þann 2. apríl, á Hótel Loftleiðum og síðan á öðrum veitingahúsum neituðu að fara að fyrir-mælum forsvarsmanna veitingahúsanna um að slá inn á kassa heildarandvirði veitinga (inkl. þjónustugjald og söluskatt), viljum við hér með staðfesta þá yfirlýsingu, sem fram kom á fundum með starfsfólki húsanna þann 26. marz s.l., frá hóteltjórum um að framreiðslumönnum yrði heimilað að

bakreikna þjónustugjald með þeim prósentutölum, er þeir teldu réttar skv. þeim skilningi, sem framreiðslumenn hafa haft um framkvæmd álagningar á þjónustugjaldi, en veitingamenn myndu að sjálfsögðu gera fyrirvara um uppgjör þjónustugjalds.

Á téðum fundum var hóteltjórum afhent ódagsett bréf frá félagi yðar, þar sem veitingamönnum voru kynntar þessar tölur.

Við viljum því nú ítreka, að veitingamenn eru enn reiðubúnir að standa við fyrrgreinda yfirlýsingu sína, en munu að sjálfsögðu móttaka uppgjör á þjónustugjaldi með fyrirvara, unz endanlega hefur verið skorið úr ágreiningi um framkvæmd álagningu þjónustugjalds í máli því, sem nú er rekið fyrir Félagsdómi, enda hefji þá framreiðslumenn störf nú þegar.

Væntum við svara yðar hið allra fyrsta“.

Þessu bréfi svaraði Félag framreiðslumanna 5. apríl á þessa leið:

„Á almennum félagsfundi í Félagi framreiðslumanna, sem haldinn var í dag, var tillaga sú, sem fram kemur í bréfi yðar dags. 4. þ. m. tekin til umræðu og atkvæðagreiðslu. Tillagan var felld. Fundurinn samþykkti síðan svofellda ályktun:

Almennur félagsfundur í Félagi framreiðslumanna lýsir yfir í tilefni af bréfi S.V.G., dags. 4. þ. m., að framreiðslumenn hafi ætíð verið reiðubúnir að starfa við óbreytt vinnu- og uppgjörsfyrirkomulag. Félagið vítir þau vinnubrögð, sem S.V.G. hefur viðhaft í máli þessu, vísar til niðurlagsákvæðis 4. gr. samnings aðila og ítrekar þá skoðun sína, að einu eðlilegu vinnubrögðin af hálfu S.V.G. í máli þessu hefðu verið þau, að fá skorið úr deilunni um álagningu þjónustugjalds fyrir dómstólunum, áður en verðskrá miðuð við skoðun veitingamanna var lögð fram.

Þetta tilkynnist yður hér með“.

Stóð við hið sama í deilu málsaðilja, þegar mál þetta var flutt munnlega og dómtekið 10. þ. m.

III.

Stefnandi telur, að sú afstaða framreiðslumanna Hótelshótleiða, 2. apríl sl., að neita að fara eftir þeim fyrirmælum hóteltjórans að slá inn á kassa fjárhæðir samkvæmt hinum nýju verðskrá, þ. e. heildarverð veitinga með inniföldu 15% þjónustugjaldi og 13% söluskatti, hafi verið ólöglegt. Þetta hafi þeir gert í samráði við stéttarfélag sitt og að fyrirmælum stjórnar þess, enda hafi forráðamenn félagsins staðið fyrir sams konar vinnuneitun í öðrum hótélum í borginni. Hér sé því um verkfall að ræða. Hann neitar því alfarið að sú tilhögun, sem veitingamenn hafi ákveðið að taka upp um innslátt á kassa, svo sem að framan greinir, sé andstæð 4. gr. kjarasamnings aðilja frá 22. ágúst f. á. Hann telur það fráleitt, að hér sé um þesskonar breytingar á vinnuaðferð að ræða, sem feli í sér skerðingu á kjörum framreiðslumanna, enda sé allt vinnu- og fyrirkomulag óbreytt. En hvað sem því líði, hefði ágreiningur út af slíku atriði heyrt undir dómshald Félagsdóms og samkvæmt 17. gr. laga nr. 80/1938 sé óheimilt að hefja verkfall, ef ágreiningur er aðeins um atriði, sem Félagsdómur eigi úrskurðarvald um. Sé verkfall framreiðslumanna því beint brot á nefndu lagaákvæði og beri að refsastefnda fyrir það.

Kröfu sína í þriðja lið dómkrafna stefnanda í máli þessu, um tilhögun álagningar á þjónustugjaldi, 15%, og söluskatti, 13%, og skil til veitingamanns, byggir hann á ákvæðum 9. gr. laga nr. 10/1960 og 25. gr. reglugerðar nr. 169/1970. Heldur hann því fram, að ef það hefði verið ætlan veitingamanna að semja við stefnda um það, að framreiðslumenn legðu 15% þjónustugjald ofan á söluskattinn, þrátt fyrir ákvæði í lögum um söluskattskyldu af þjónustugjaldinu, — en veitingamenn tækju þar með á sig þau auknu útgjöld, sem af slíku fyrirkomulagi leiddi, — hefði þess konar skuldbinding þurft að vera gerð með beinu og ótvíræðu orðalagi í samningi milli málsaðilja. Hins vegar sé algerlega óheimilt að leiða slíka reglu af orðalagi, sem tekið hafi verið upp af öðrum ástæðum, en stefnandi skýrir svo frá, svo sem áður er að vikið, að orðalag 1. gr. kjarasamninga undanfarinna ára, „af verði veitinga til almennings“, sé upphaflega sett að kröfu frani-

reiðslumanna vegna þess að þeir hafi talið veitingamönnum óheimilt að semja um lægra verð við viðskiptamenn en á matseðli greindi.

Þá mótmælir stefnandi því, að hann hafi nokkurn tíma fallizt á þá framkvæmd, sem framreiðslumenn hafi beitt um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins, enda sé hún algerlega andstæð ákvæðum laga um söluskatt. Um þessa aðferð hafi verið deilt við hverja kjarasamningagerð, en veitingamenn hafi aldrei samið sig undir þá skyldu gagnvart framreiðslumönnum að greiða þann mismun á fjárhæð söluskatts, sem fram komi vegna innheimtuaðferðar framreiðslumanna og þeirrar fjárhæðar, sem skattyfirvöld krefðu veitingamenn um vegna söluskattsskyldu af þjónustugjaldinu. Hefur stefnandi um þessi efni vísað til þeirra atriða, sem upp eru talin í atvikalýsingu málsins, og mótmælt því, að nokkur skylda hafi sakir tómlætis eða af öðrum ástæðum fallið á veitingamenn. Sérstaklega hefur hann bent á það, að fráleitt sé, að gjald eins og 2% viðlagasjóðsgjaldið samkvæmt lögum nr. 4/1973, sem ekki eigi að valda hækkun á kaupgreiðsluvísitölu, eigi að geta leitt til kauphækkunar hjá framreiðslumönnum vegna hærri þjónustugjaldsgrundvallar, en til slíkrar niðurstöðu leiði afstaða stefnda. Loks mótmælir stefnandi því eindregið, að kjarasamningurinn frá 22. ágúst hafi bundið honum neinar skyldur á herðar um að fylgja því fyrirkomulagi um álagningu þjónustugjalds, sem stefndi telur að fylgt hafi verið og samningar standi til. Bendir stefnandi í þessu efni til skýlausra fyrirvara af sinni hálfu við þá samningsgerð.

Af hálfu stefnda er því alfarið neitað, að um verkfall hafi verið að ræða af hálfu félagsmanna hans, er þeir neituðu að taka upp breytta aðferð við pöntun veitinga úr eldhúsi og breytta tilhögun á reikningsskilum þjónustugjalds, sem að hans áliti hefði rýrt launakjör framreiðslumanna verulega frá því, sem verið hefði um margra ára skeið. Telur stefndi, að neitun framreiðslumanna, sem hafi verið í fullu samræmi við ákvörðun stéttarfélags þeirra, hafi verið réttmæt. Heldur hann því fram, að framreiðslumenn þeir, sem hér eigi hlut að máli, mæti til vinnu, þegar þeim ber, og séu tilbúnir að hefja

störf að óbreyttum vinnuaðferðum. Þá bendir stefndi á, að þeir framreiðslumenn, sem hin nýja tilhögun nái ekki til, haldi áfram vinnu með venjulegum hætti.

Rök stefnda fyrir því, að framreiðslumönnum hafi verið rétt að hafna breyttri vinnuframkvæmd, eru í höfuðatriðum þau, að hin nýja skipan brjóti í bág við 5. mgr. 4. gr. kjarasamnings aðilja frá 22. ágúst 1972, en með því ákvæði skuldbindi veitingamenn sig til þess að taka ekki upp nýjar vinnuaðferðir, er skerði kjör framreiðslumanna. Í annan stað heldur stefndi því fram, að fyrimæli hótelsstjóra Loftleiða til framreiðslumanna 2. apríl fái alls ekki samrýmst yfirlýsingu stefnanda frá 4. júní 1965, en hennar er áður getið, — því þar sé um svo ótvíræða yfirlýsingu að ræða, að enginn vafi geti verið um efni hennar. Af þessu leiði, að sýkna beri stefnda alfarið af þeirri kröfu stefnanda, að framreiðslumenn hafi gerzt sekir um að hefja ólögmætt verkfall. Þvert á móti telur stefndi, að með viðbrögðum sínum við neitun framreiðslumanna á hádegi 2. apríl sl., hafi hótelsstjórinn á Hótel Loftleiðir hafið verkþann, án þess að fullnægt hafi verið ákvæðum 16. gr. laga nr. 80/1938. Beri því að dæma verkþanninn ólögmætt, svo sem stefndi krefst í 1. lið gagnkrafna sinna, og dæma stefnanda, sem að þessu verkþanni standi, til að greiða sekt vegna þessarar ólögmætu athafnar sinnar.

Sýknukrafa stefnda að því er varðar 3. kröfulið í dómkröfum stefnanda og rök hans fyrir 3. lið gagnkröfu sinnar — en þessir kröfuliðir báðir lúta að sama málsatriði, — eru í höfuðatriðum á því reist, að framreiðslumönnum sé rétt að reikna sér þjónustugjald af öllu verði seldra veitinga, öðru en þjónustugjaldi. Telur stefndi, að þessi réttur þeirra byggist í fyrsta lagi á upphafsákvæði 1. gr. kjarasamnings aðilja, enda sé sá skilningur einn eðlilegur. Í annan stað hafi verið um þetta samið, svo sem fram komi af verðskrá, sem aðiljar hafi sameiginlega staðið að, og loks verði tómlæti veitingamanna allar götur frá 13. maí 1965 um að fá endanlega skorið úr þessu ágreiningsefni ekki skýrt á annan hátt en þann, að veitingamenn hafi fallizt á skoðun framreiðslumanna um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Telur stefndi samkvæmt þessu að sýkna beri sig af 3. kröfulið

stefnanda, en hins vegar beri að taka 3. lið gagnkröfu sinnar að öllu leyti til greina.

IV.

Dómkröfur stefnanda og gagnkröfur stefnda lúta alfarið að sömu efnisatriðum, og eru að öllu leyti samkynja og samstæðar. Verða þær því dæmdar í senn.

1. Verkfall eða verkþann.

Atvik að ágreiningi þeim, er upp kom 2. apríl milli hóteltjóra Hótel's Loftleiða og framreiðslumanna þeirra, er þá voru að störfum, eru rakin ítarlega hér að framan undir II svo og tildrög áreksturs þess, er varð sama dag milli hóteltjórans og forráðamanna stefnda, er leiddi til þess, að vinna þeirra framreiðslumanna, er hlut áttu að máli, féll niður.

Telja verður, að hóteltjórinn Erling Aspelund hafi eigi farið út yfir valdmörk sín sem hóteltjóri, þegar hann gaf framreiðslumönnum þeim, er störfuðu á hótelinu, fyrirmæli um að fylgja þeim reglum, sem veitingamenn höfðu sett um framkvæmd nýrrar tilhögunar þess efnis, að framvegis yrði þjónustugjaldið og söluskatturinn innifalið í verði veitingahúsanna, og að reikningsskil framreiðslumanns að lokinni vakt hans skyldu gerð á sérstökum eyðublöðum. Bar framreiðslumönnum að fara eftir þeim reglum og var óheimilt að neita að beita þeim við vinnu sína eða neita að vinna á þeim grundvelli. Hins vegar áttu framreiðslumenn rétt á því að bera réttmæti hinnar nýju skipunar undir dómstól, ef þeir töldu hana brjóta í bág við fyrirmæli eða samningsákvæði í kjarasamningi aðilja. Hefur stefndi m. a. sett fram þá staðhæfingu, sem reyndar hefur ekki verið studd neinum rökum, að hin nýja skipan leiði til aukins erfiðis fyrir framreiðslumenn. Þá hefur hann og talið, að hin nýja skipan svipti hann ranglega réttmætu þjónustugjaldi. Af skýrslu hóteltjórans er ljóst, að þótt framreiðslumönnum væri lagt á herðar að slá á kassa, „bomma“, fjárhæðir samkvæmt hinum nýju verðskrá, gátu þeir reiknað sér þjónustugjald eftir þeim reglum, er þeir töldu eiga að gilda, en síðar yrði svo skorið úr um réttmæti þess hundraðshluta þjónustugjaldsins, sem framreiðslumenn reiknuðu sér.

Samkvæmt því, sem rakið er í atvikalýsingu í II. kafla hér að framan, er fram komið, að framreiðslumenn á Hótel Loftleiðum neituðu í samráði við stjórn stéttarfélags síns og með fullu samþykki hennar að fara eftir lögsmætum fyrirmælum hótelstjórans um framkvæmd vinnutilhögunar á vinnustað vegna ágreinings um skilning á ákvæðum kjarasamnings milli Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda og Félags framreiðslumanna frá 22. ágúst 1972. Hafa framreiðslumenn enn haldið þeirri afstöðu. Þessum viðbrögðum framreiðslumanna og stéttarfélags þeirra ber að jafna til verkfalls. Samkvæmt II. kafla laga nr. 80/1938 og þar sem hér er um að ræða ágreining út af skilningi á 4. gr. kjarasamnings aðilja, en um þann ágreining átti Félagsdómur úrskurðarvald, var verkfall út af þeim ágreiningi óheimilt samkvæmt 1. lið 17. gr. sömu laga og ber samkvæmt því að taka til greina þá kröfu stefnanda, að það verði dæmt ólögsmætt.

Eftir atvikum og með tilliti til allra málavaxta verður stefndi ekki dæmdur til greiðslu sektar.

2. Ágreiningur um álagningargrundvöll þjónustugjalds, þ. e. 3. liður dómkrafna stefnanda og 3. liður gagnkrafna stefnda.

Í málavaxtalýsingu I. kafla hér að framan eru rakin samskipti málsaðilja og deilur um þjónustugjaldið allt frá árinu 1965. Af þeirri atvikalýsingu kemur fram, að ágreiningur um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins hefur verið stöðugur fylgifiskur við kjarasamningagerð málsaðilja, án þess að nefndur ágreiningur hafi nokkru sinni verið brotinn til mergjar. Þessi ágreiningur hefur, eins og fram kemur af málavaxtalýsingu, verið í því fölginn, að framreiðslumenn hafa reiknað þjónustugjaldið af verði veitinganna að viðlögðum söluskatti, en ekki fylgt reglum skattyfirvalda um það, að reikna bæri söluskatt af þjónustugjaldi. Veitingamenn hafa hins vegar orðið að inna af hendi söluskatt af verði seldrar vöru og þjónustu, sem varð hærri en söluskattur sá, er framreiðslumenn innheimtu af viðskiptamönnum. Verður þessi mismunur því hærri sem söluskattur eða önnur þvílík gjöld, sem lögð eru á vörur og þjónustu, hækka, en þjónustugjald og þar með launatekjur framreiðslumanna hækka þá

að sama skapi. Getur þessi regla leitt til þess, að ákvæði laga um tiltekna skattaálögu leiði til beinnar íþyngingar fyrir veitingamenn, en beinnar launahækkunar fyrir framreiðslumenn. Kom þetta upp, eins og að framan greinir, er 2% viðlagagjald var lagt á með lögum nr. 4/1973, en það varð beint tilefni þess, að upp kom enn deilan um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins.

Þegar litið er til samskipta og kjarasamninga aðilja máls þessa á undanförunum árum, ber að hafa það í huga, að hver kjarasamningur gildir fyrir ákveðið tímabil og verður fyrst og fremst að meta ákvæði hvers einstaks kjarasamnings út frá þeim kröfum, sem settar eru fram við samningsgerð, viðbrögð við þeim og afgreiðslu þeirra á einstökum samningsatriðum eða samningnum í heild.

Ljóst er, að við gerð kjarasamnings þess, er undirritaður var 22. ágúst f. á. og gildir til 1. nóvember 1973, hefur verið tvímælalaus og augljós ágreiningur með samningsaðiljum um það, hvernig reikna skyldi þjónustugjaldið. Voru skýlausir fyrirvarar um þetta fyrst ritaðir með undirskrift samningsaðilja á samkomulag það, sem samninganefndir undirrituðu 22. júlí, en síðar var felld í Félagi framreiðslumanna. Við undirritun kjarasamningsins 22. ágúst 1972 afhentu fulltrúar veitingamanna yfirlýsingu þá, sem að framan er lýst, og mátti fulltrúum stefndu, þá þegar við undirritun, vera fullljóst, að fulltrúar veitingamanna hefðu ekki fallið frá afstöðu þeirri, sem fram kom af þeirra hálfu við undirritun samkomulagsins frá 22. júlí sama ár.

Með hliðsjón af þessari augljósu afstöðu aðilja við samningsgerð og undirritun kjarasamningsins frá 22. ágúst, sbr. og bréf stefnda til stefnanda, dags. 5. þ. m., verður að líta svo á, að fyrirvari sá, sem gerður var við undirskrift nefnds samnings, hafi verið með þeim hætti, að 2. málslíður 1. mgr. 1. gr. hans hafi ekki að geyma samningsákvæði, sem taki til þess ágreiningsefnis, sem 3. kröfulíður í dómkröfum beggja málsaðilja felur í sér. Og þar sem önnur ákvæði kjarasamningsins taka ekki heldur til þessa atriðis, dæmir Félagsdómur ekki efnislega um þann ágreining, sem felst í nefndum kröfulíðum, sbr. 2. lið 44. gr. laga nr. 80/1938.

Dómendur eru og sammála um, að ekki verði heldur lagður dómur á þessa kröfu samkvæmt 3. lið 44. gr. sömu laga, þegar af þeirri ástæðu, að málsaðiljar hafa hvorki samið ótvírætt um það, að Félagsdómur beiti þeirri heimild til að dæma í máli út af samskiptum þeirra við samningagerðina í ágúst 1972, né heldur hafa þeir samið um að Félagsdómur dæmi í margnefndu ágreiningsefni sem gerðardómur.

Samkvæmt því er 3. kröfulið í kröfugerð beggja aðilja vís- að frá Félagsdómi.

Þegar hafðir eru í huga þeir miklu hagsmunir, sem í húfi eru fyrir báða málsaðilja, að því er varðar lögmati vinnustöðvunar þeirrar, sem um er deilt í máli þessu, þykir rétt með vísun til 69. gr. laga nr. 80/1938 að dæma málið í heild, þrátt fyrir ákvæði 108. gr. laga nr. 85/1936.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Vinnustöðvun, er hófst á Hótel Loftleiðum 2. apríl sl., er verkfall af hálfu framreiðslumanna, og er verkfallið ólöglegt.

Þriðja kröfulið í dómkröfum stefnanda, Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda f. h. Hótel Loftleiða og 3ja kröfulið í gagnkröfum stefnda, Alþýðusambands Íslands f. h. Félags framreiðslumanna vegna félagsmanna þess á Hótel Loftleiðum, er vísað frá Félagsdómi.

Stefnandi og stefndi eiga að vera sýknir af refsikröfum hvors annars í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Frávísunarákvæði Félagsdóms var skotið til Hæstaréttar.

Dómur Hæstaréttar 16. júlí 1973.

Sóknaraðili hefur samkvæmt heimild í 1. tölulið 67. gr. laga nr. 80/1938 skotið máli þessu til Hæstaréttar með kæru 18. apríl 1973, sem Hæstarétti barst 14. maí s. á. Krefst hann þess, að hinum kærða dómi verði hrundið og lagt verði fyrir Félagsdóm að kveða upp efnisdóm um þá þætti málsins, sem

frávísað var. Þá krefst sóknaraðili kærumálskostnaðar úr hendi varnaraðilja.

Frá varnaraðilja hafa hvorki borizt kröfur né greinargerð.

Ágreiningur málsaðilja er um það, hvort álagningarstofn 15% þjónustugjaldsins sé verð veitinga að viðbættum sölu-skatti eða án hans. Skilur aðilja því í raun rétttri á um það, hversu hátt þjónustugjald framreiðslumenn megi reikna sér samkvæmt 1. gr. kjarasamnings 22. ágúst 1972. Þykir Félagsdómur eiga úrlausn þess ágreiningsefnis, sbr. 2. tl. 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938. Ber því að fella úr gildi frávísunarákvæði hins kærða dóms.

Kærumálskostnaður fellur niður.

D ó m s o r ð :

Frávísunarákvæði hins kærða dóms er úr gildi fellt.

Kærumálskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 13. apríl 1973.

Nr. 1/1973. **Bandalag starfsmanna ríkis og bæja**

(Guðmundur Yngvi Sigurðsson hrl.)

gegn

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Þorsteinn Geirsson hrl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson borgardómari, Ragnar Jónsson hrl., Þórður Björnsson yfirsakadómari, Bjarni Sigurðsson prestur og Egill Sigurgeirsson hrl.

Deilt um gildi uppsagnar samnings samkvæmt 6. gr. laga nr. 55/1962.

Dómur.

Mál þetta hefur Bandalag starfsmanna ríkis og bæja höfðað fyrir hönd Sambands íslenzkra barnakennara skv. heimild í 25. gr. laga nr. 55/1962 gegn fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

með stefnu útgefinni hinn 19. janúar sl. Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að dæmt verði, að samningur milli fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs og Sambands íslenskra barnakennara frá 1. febrúar 1965 um greiðslu fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í barnaskólum sé í gildi.
2. Að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda málskostnað að mati dómsins.

Dómkröfur stefnda eru þessar:

1. Að kröfum stefnanda verði hrundið.
2. Að málskostnaður verði felldur niður.

Málavextir eru þessir:

Hinn 1. febrúar 1965 gerðu fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og Samband íslenskra barnakennara með sér samning um greiðslu fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í barnaskólum. Er samningur þessi svohljóðandi:

„Greiða skal kennurum í barnaskólum sérstaka þóknun fyrir heimavinnu vegna kennslu í móðurmáli og reikningi fyrir þann nemendafjölda, sem kennari kennir umfram 20 aðra hvora námsgreinina, en umfram 10, ef hann kennir þær báðar.

Hliðstæð og hlutfallsleg regla gildir fyrir kennara, sem kenna erlend mál.

Þóknun á viku samkvæmt framansögðu verði sem hér segir:

- a. Vegna móðurmálskennslu kr. 2.94 fyrir hvern nemanda.
- b. Vegna reikningskennslu kr. 1.50 fyrir hvern nemanda.
- c. Vegna kennslu í erlendum málum kr. 2.03 fyrir hvern nemanda.

Gengið er út frá því, að skriflegar æfingar séu a. m. k. vikulega í þeim námsgreinum, sem hér um ræðir, en aunnars lækkar greiðsla hlutfallslega eða fellur niður. Skulu skólastjórar hafa umsjón með því að heimavinna sé unnin.

Akvæði samnings þessa skulu gilda frá 1. september 1963 til ársloka 1965.

Verði breyting á föstum launum barnakennara á samnings tímabilinu má krefjast endurskoðunar á upphæð þóknunar

samkvæmt samningnum. Gildir þetta einnig um þá 6.6% launahækkun, sem samið var um 28. jan. sl.

Aðiljar geta hvor um sig sagt samningnum upp með þriggja mánaða fyrirvara.

Við gildistöku samnings þessa falla úr gildi ákvæði reglugerðar nr. 146, 16. okt. 1961 með síðari breytingum“.

Stefndi hafði gert samninga um sama efni við Landssamband framhaldsskólakennara hinn 15. maí 1964 og Félag menntaskólakennara hinn 22. júlí 1964. Þrátt fyrir það þótt gildistími samningsins við stefnanda væri ákveðinn til ársloka 1965, var ákvæðum samningsins beitt í samskiptum aðiljanna eftir það. Að undangengnum samningaviðræðum undirrituðu Kjararáð Bandalags starfsmanna ríkis og bæja og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs hinn 19. desember 1970 samning um föst laun opinberra starfsmanna, vinnutíma, yfirvinnukaup, röðun í launaflokka o. fl. skv. lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962. Hinn 28. maí 1971 ritaði stefndi stefnanda svohljóðandi bréf:

„Ráðuneytið segir hér með upp samningi um greiðslu fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í barnaskóli, dags. 1. febrúar 1965. Samkvæmt ákvæðum nefnds samnings telst hann því úr gildi fallin að þremur mánuðum liðnum frá uppsögn þessari“.

Landssamband framhaldsskólakennara og Félag menntaskólakennara munu einnig hafa fengið sams konar bréf frá varnaraðila varðandi áðurgreinda samninga þessara aðilja. Með bréfi, dags. hinn 5. ágúst 1971, fór Samband íslenzkra barnakennara þess á leit við stefnda, að viðræður yrðu teknar upp milli aðiljanna um nýjan samning, og var um það efni vísað til laga nr. 55/1962, II. kafla, 6. gr. Málaleitan þessari var svarað með bréfi, dags. hinn 9. ágúst s. á., svohljóðandi:

„Í tengslum við kjarasamning ríkissjóðs og B.S.R.B. var gerð svofelld bókun:

„Aðiljar eru um það sammála, að við mat á störfum kennara hafi tillit verið tekið til þeirrar vinnu, sem kennari leysir af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda og teljist slík vinna unnin á þeim tíma, sem kennara er ætlaður til undirbúnings kennslu“.

Með hliðsjón af bókun þessari hefur ráðuneytið sagt öllum samningum upp, er lúta að greiðslum fyrir úrlausnir á verk-efnum nemenda.

Ráðuneytið er að sjálfsögðu reiðubúið til að hlýða á greinargerð Sambands íslenzkra barnakennara um rök fyrir gerð samnings skv. heimild í ákv. 6. gr. laga nr. 55/1962, svo framarlega sem þeim rökum telst ekki fullsvarað með ofangreindri bókun“.

Með bréfi, dags. hinn 13. ágúst s. á., sneri Samband íslenzkra barnakennara og Landssamband framhaldsskólakennara sér til samninganefndar ríkisins og óskuðu eftir, að viðræður gætu hafizt sem fyrst milli aðilja um uppsagnir á samningum um greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna. Samband íslenzkra barnakennara sneri sér einnig til sáttaemjara ríkisins með bréfi, dags. hinn 13. ágúst, þar sem vakin er athygli á því, að samningi aðiljanna um þetta efni hefði verið sagt upp. Viðræður fóru fram milli Sambands íslenzkra barnakennara, Landssambands framhaldsskólakennara og samninganefndar ríkisstjórnarinnar, en ekki leystist ágreiningsefni aðiljanna. Í bréfi, sem Samband íslenzkra barnakennara og Landssamband framhaldsskólakennara ritaði Kjararáði Bandalags starfsmanna ríkis og bæja hinn 21. september 1971, var gerð grein fyrir þeirri afstöðu samninganefndar ríkisins, að samningum um vinnutíma kennara væri lokið og um hann hefði verið samið við Kjararáð Bandalags starfsmanna ríkis og bæja, því kæmu sér-samningar við kennarasamtökin ekki til greina og að samninganefnd ríkisins vísaði um þetta efni til bókunar, sem gerð hafi verið í tengslum við gerð kjarasamnings opinberra starfsmanna frá 19. desember 1970. Var óskað eftir áliti Kjararáðs á því, hvort og á hvern hátt hafi verið fjallað um sérsamning kennarasamtakanna um greiðslur fyrir heima-vinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna, og að hve miklu leyti tekið hafi verið tillit til þessarar vinnu, þegar samið var um vinnutíma kennara. Svarbréf Kjararáðs, dags. 28. september 1971, er svohljóðandi:

„Sem svar við bréfi sambandanna, dags. 21. þ. m., tekur Kjararáð fram, að um sérsamninga kennarasamtakanna um

greiðslur fyrir heimavinnu var aldrei sérstaklega fjallað í samningaviðræðum og þeir samningar lágu heldur aldrei fyrir Kjararáði.

Kjararáð telur það ekki á sínu valdi að fella niður gildandi sérsamninga, og telur því að ekki hafi verið samið um niðurfellingu þessa samnings, sem um er rætt.

Í bókun þeirri, sem til er vitnað, kemur fram sú almenna stefna í samningunum, að um leið og föst laun eru hækkuð verulega, falli niður aukagreiðslur eftir því sem unnt er.

Um vinnutíma kennara liggur eingöngu fyrir sundurliðun sú, sem er á fskj. 1, en sá þáttur, sem snertir undirbúning fyrir kennslu, var aldrei sundurliðaður og því aldrei sérstaklega um það samið, hve mikill hluti þess tíma væri fyrir úrvinnslu verkefna“.

Með bréfi, dags. hinn 28. september 1971, sneru Samband íslenzkra barnakennara og Landssamband framhaldsskólakennara sér til fjármálaráðherra með tilmælum um að samningurinn frá 1. febrúar 1965 yrði látinn gilda óbreyttur það skólaár, að því viðhættu, að kennurum 6 ára barna yrði greitt eftir sömu reglum og kennurum annarra deilda barnaskóla, og einnig yrði greitt fyrir eðlisfræði í barnaskólum. Kemur og fram í bréfinu, að ef fallizt yrði á málaleitan þessa, væri eðlilegt, að samningaviðræður um nýjan samning gætu hafizt sem fyrst, svo að niðurstaða fengist fyrir upphaf næsta skólaárs. Með bréfi, dags. hinn 30. nóvember 1971, tilkynnti fjármálaráðuneytið Sambandi íslenzkra barnakennara, að það hefði ákveðið, að greiðslum fyrir heimavinnu kennara yrði haldið áfram út skólaár það, sem þá stóð yfir, en á greiðslum yrðu gerðar breytingar um næstu áramót. Er einnig skýrt frá því í bréfi þessu, að unnið sé að því af hálfu ráðuneytisins að móta greiðslureglur, er verði kynntar sambandinu áður en frá þeim verði gengið af hálfu ráðuneytisins. Með bréfi, dags. hinn 13. desember 1971, var því fagnað af stefnanda, að fallizt hefði verið á áframhaldandi greiðslur og lýst yfir, að samtökin væru reiðubúin til viðræðna um greiðslureglur.

Það kemur fram, að stefndi innti af höndum greiðslur fyrir heimavinnu kennara skólaárið 1971, en um áramótin 1971—

72 varð sú breyting á greiðslum þessum, að greiðslur byggðust á 60% grunnfjárhæða þeirra, sem ákveðnar eru í samningi aðiljanna frá 1. febrúar 1965. Í tilefni af ágreiningi, sem reis út af greiðslum til kennara við menntaskóla fyrir vinnu við leiðréttingar skriflegra verkefna, ritaði fjármálaráðuneytið Kjararáði bréf hinn 8. september 1972 og óskaði eftir, að ráðið tjáði sig um það efni. Í svarbréfi Kjararáðs segir svo:

„Kjararáð leggur þann skilning í umrædda bókun, að almennt séð hafi við mat á störfum kennara verið tekið tillit til þeirrar vinnu, sem kennari leysir af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda. Störf við úrvinnslu heimaverkefna eru hins vegar mjög mismunandi eftir námsgreinum. Með hliðsjón af því telur Kjararáð grundvöll fyrir því, að samið sé um sérstakar greiðslur fyrir úrvinnslu heimaverkefna í þeim námsgreinum, þar sem þessi vinna er meiri en almennt gerist, enda voru slíkir samningar milli ríkisins og samtaka kennara í gildi, þegar síðustu heildarsamningar voru undirritaðir 19/12 1970 og giltu áfram, unz þeim var sagt upp með fyrirvara. Vakin er athygli á því, að í umræddri bókun er heldur ekki tekið fram, að fullt tillit hafi verið tekið til vinnu við úrvinnslu verkefna nemenda.

Kjararáð vill benda á, að um meðferð sérsamninga um greiðslur fyrir heimavinnu verkefna fer eftir ákvæðum 6. gr. kjarasamningalaganna frá 1962. Samkvæmt því á Kjara-dómur að úrskurða um ágreiningsatriði, ef ekki næst samkomulag um nýjan samning milli ríkisins og hlutaðeigandi aðildarfélags B.S.R.B.“.

Stefndi höfðaði mál fyrir Kjaranefnd á hendur Kjararáði Bandalags starfsmanna ríkis og bæja og gerði þá kröfu, að vinna, sem kennarar leysa af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda, teljist hluti af því starfi, sem þeir taka föst mánaðarlaun fyrir að gegna og beri kennurum því ekki sérstök greiðsla fyrir úrvinnslu verkefna nemenda. Úrslit málsins fyrir Kjaranefnd urðu þau, að með úrskurði hinn 24. október f. á. vísaði nefndin málinu frá sér.

Bókun sú, sem gerð var af samninganefnd stefnda og Kjara-ráði Bandalags starfsmanna ríkis og bæja hinn 23. október 1970, er í heild svohljóðandi:

„Um útreikning á vinnutíma kennara:

Vikulegur vinnutími barnakennara sé 40 klst. að jafnaði á viku, eða 1831.40 klst. á ári. Má finna hana á eftirfarandi hátt:

Til kennslu	24 klst. 00 mín.
Í vinnuhlé (frímínútur)	6 klst. 00 mín.
Kaffihlé	3 klst. 15 mín.
Til undirbúnings kennslu . .	13 klst. 55 mín.
Til ráðstöfunar skólastj. . . .	2 klst. 00 mín.

49 klst. 10 mín.

Auk starfa í 34 kennsluvikur skulu kennarar verja 160 klst. yfir sumartímann til undirbúnings starfi á komandi kennsluvetri.

Kennarar skipuleggja sjálfir störf sín í þessar 160 klst., og sé þessi tími eingöngu til ráðstöfunar kennaranum sjálfum.

Kennarar fá ekki greiðslur umfram föst laun vegna tilfærslu vinnu við undirbúning kennslu milli vikna.

Úrvinnsla verkefna nemenda telst unnin í hluta þess tíma, sem verja á til undirbúnings kennslu. Athuga þarf, hvort réttlátt teljist að framkvæma þessa reglu gagnvart íslenzku-kennslu.

Annist kennari vörzlu í stundahléum reiknast sá tími, sem til vörzlu er varið, sem hluti þeirra stunda, sem eru til ráðstöfunar skólastjóra.

Eyða í stundaskrá greiðist með kr. 45.00.

Tími sá, sem ætlaður er til ráðstöfunar skólastjóra, er ekki tilflytjanlegur milli vikna. Tímanum sé jafnframt ráðstafað innan dagvinnutímabilsins og eigi til annarra verka en þeirra, sem telja megí eðlilegan hluta skólastarfs“.

Fylgiskjal nr. 1 með kjarasamningi þeim, sem gerður var hinn 19. desember 1970, er samkomulag um skiptingu á vinnutíma kennara og um kennsluskyldu skólastjóra. Er skipting vinnutíma þar sú sama og í greindri bókun frá 23. október 1970, en ekki er þar getið tíma, sem fer til úrvinnslu skriflegra verkefna nemenda.

Krafa stefnanda er byggð á því, að hinum ýmsu kennslu-

greinum fylgi mismunandi mikil heimavinna við leiðréttingu skriflegra verkefna nemenda. Kennararnir hafi hins vegar sömu föstu launin. Langt sé um liðið síðan hið opinbera hafi viðurkennt nauðsyn þess, að kennarar, sem mikla heimavinnu hafa í þágu skólans, skyldu fá sérstaka umbun fyrir heima-vinnu. Komi þetta fram í reglugerð nr. 3/1937 fyrir Menntaskólann í Reykjavík og síðar í reglugerð fyrir menntaskóla nr. 175/1951. Með reglugerð nr. 146/1961 hafi kennurum í móðurmáli og reikningi í barnaskólum verið veittar sérstak- ar greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verk- efna nemenda. Sama sjónarmið komi fram í erindisbréfi fyrir skólanefnd í barna- og gagnfræðaskólum nr. 118/1962 og er- indisbréfi nr. 120/1962. Eftir gildistöku laga um kjarasam- ninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962 hafi verið gerðir sér- stakir samningar um greiðslur fyrir heimavinnu við leið- réttingu skriflegra verkefna nemenda, svo sem fram sé komið í máli þessu, og hafi samningar þessir verið gerðir á grund- velli 6. gr. greindra laga. Er því haldið fram, að þótt fyrr- greindur samningur aðiljanna hafi aðeins átt að gilda til árs- loka 1965 hafi verið farið eftir ákvæðum hans eftir það, og samningurinn því í gildi að áliti beggja aðilja, svo sem ráða megi af uppsagnarfresti stefnda. Þá er því haldið fram, að þar sem samningurinn hafi verið gerður á grundvelli 6. gr. laga nr. 55/1962, gildi ákvæði þeirra laga um samninginn, sbr. 2. mgr. 6.. gr. laganna. Þetta þýði, að ákvæðin um upp- sögn, meðferð sáttasemjara og Kjaradóm gildi um þennan samning. Er því haldið fram, að þrátt fyrir það þótt stefndi hafi ekki lengur viljað greiða fyrir leiðréttingu skriflegra úrlausna nemenda og hafi ekki haft neinar tillögur fram að færa, þá hafi engu að síður borið að senda sáttasemjara upp- sagnarbréfin og hafi sáttasemjara borið að taka deiluna til meðferðar, sbr. III. kafla laganna. Ef sættir hafi ekki komizt á, hafi málið átt að fara fyrir Kjaradóm. Þrátt fyrir það þótt Samband íslenzkra barnakennara hafi brugðizt réttilega við uppsögninni með því að senda sáttasemjara ríkisins málið til meðferðar, hafi aldrei komið til þess, að hann léti það til sín taka. Því hafi málið aldrei fengið þá löglegu meðferð, sem kjarasamningalögin ætlist til. Er því haldið fram, að þessi

skortur á að gætt væri ákvæða kjarasamningalaga um sátta-meðferð og kjaradóm þýði, að uppsögn samningsins hafi verið markleysa. Auk þess er því haldið fram, að farið hafi verið eftir ákvæðum samningsins eftir að hann átti að falla úr gildi í lok ágústmánaðar 1971 og hafi kennarar fengið hluta af greiðslu fyrir leiðréttingar verkefna nemenda samkvæmt samningnum allt til vorsins 1972. Þetta leiði einnig til þess, að uppsögnin hafi verið marklaus og efni samnings aðiljanna frá 1965 sé því enn í gildi. Að því er varðar bókunina frá 1. júlí 1971, er því haldið fram af hálfu stefnanda, að hana megi skilja svo, að nokkurt tillit hafi verið tekið til heimavinnu kennara við leiðréttingar skriflegra verkefna nemenda, þegar kennurum voru ákveðin föst laun, en ekki hafi verið tekið fullt tillit til þeirra. Þetta sé atriði, sem til álita geti komið við gerð nýs samnings milli aðilja á grundvelli 6. gr. laga nr. 55/1962, en haggi því ekki, að samningur aðiljanna frá 1965 sé enn í gildi.

Sýknukrafa stefnda er byggð á því, að við gerð kjarasamnings opinberra starfsmanna, sem undirritaður var hinn 19. desember 1970, hafi aðiljar verið sammála um að skilgreina vinnutíma kennara og hafi bókun, sem gerð var hinn 23. október 1970 glöggst borið með sér hvert hugur samningsaðilja stefndi. Bókun þessi er svohljóðandi: „Aðilar eru um það sammála, að við mat á störfum kennara hafi tillit verið tekið til þeirrar vinnu, sem kennari leysir af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda og teljist slík vinna unnin á þeim tíma, sem kennara er ætlaður til undirbúnings kennslu“. Athugun á því, hvort fyrirvaranum, sem fram kemur í bókun þessari, skyldi beitt gagnvart íslenzkukennslu, hafi verið framkvæmd og við lokagerð kjarasamningsins hinn 19. desember 1970 hafi fyrirvarinn um íslenzkukennsluna verið felldur niður og hafi þá legið fyrir bókun, sem endanlega hafi þó ekki verið gengið frá fyrr en 1. júlí 1971. Við endanlegan frágang þessarar bókunar hafi enginn fyrirvari verið gerður af hálfu Kjararáðs Bandalags starfsmanna ríkis og bæja til takmörkunar á gildi hennar eða um sérstaka túlkun, er ekki leiddi beint af orðalagi bókunarinnar. Þá er á það bent af hálfu stefnda, að í 3. gr. fylgiskjals nr. 1 með kjarasamningi opin-

berra starfsmanna sé vinnutími kennara með fulla kennsluskyldu í barnaskólum ákveðinn og á móti 24 klukkustundum í kennslu komi 13 klukkustundir og 55 mínútur til undirbúnings kennslu. Er því haldið fram, að ekki fari á milli mála, að kennarar hafi með kjarasamningi þessum fengið verulegan tíma til ráðstöfunar til undirbúnings kennslu, þar á meðal úrvinnslu skriflegra verkefna nemenda. Er því haldið fram, að samningur aðiljanna frá 1. febrúar 1965 hafi fallið úr gildi af sjálfu sér við gerð heildarkjarasamnings opinberra starfsmanna frá 19. desember 1970. Uppsögn stefnda á samningnum frá 1. febrúar 1965 hafi einungis verið gerð til öryggis og beri að skoða þá uppsögn nánast sem tilkynningu á því, að samningurinn væri úr gildi fallinn. Þá er því haldið fram af hálfu stefnda, að það hafi algerlega skort lagalegan grundvöll, að sóknaraðili færi að senda sáttasemjara ríkisins afrit af uppsögn samningsaðiljanna frá 1. febrúar 1965, enda hafi með öllu verið óheimilt að gera nýjan samning um þessi atriði, sbr. 6. gr. laga nr. 55/1962. Er því haldið fram, að ágreiningsefni það, sem fram kemur í bréfi stefnanda frá 13. ágúst 1971 hafi raunverulega fjallað um það, hvort stílaleiðréttingar skyldu falla undir aðalstarf eða ekki og því sé ljóst, að málið hafi ekki heyrt undir sáttasemjara, heldur undir dómstóla. Varðandi greiðslur þær, sem inntar hafa verið af hendi af hálfu stefnda eftir lok ágústmánaðar 1971, er því haldið fram, að þær séu algerlega unfram lögskyldu og í greiðaskyni, enda séu þær til muna lægri en samningur aðiljanna sagði til um.

Svo sem áður hefur verið rakið, gerði stefndi á árinu 1964 samninga við Landssamband framhaldsskólakennara og Félag menntaskólakennara um greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna nemenda. Er í báðum samningum þessum tekið fram, að þeir séu gerðir á grundvelli 6. gr. laga nr. 55/1962. Í samningi þeim, sem stefndi gerði við Samband íslenzkra barnakennara hinn 1. febrúar 1965, er að vísu ekki vísað til 6. gr. laga nr. 55/1962, en þar sem sá samningur fjallar algerlega um sams konar efni og hinir fyrrgreindu samningar, verður að telja, að gerð hans hafi einnig

byggzt á ákvæðum 6. gr. laga nr. 55/1962. Verður samkvæmt því að líta svo á, að það hafi verið skilningur aðilja á þeim tíma, að greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna nemenda féllu utan atriða þeirra, sem samið skyldi um í almennum kjarasamningi skv. 5. gr. laga nr. 55/1962, og að hlutaðeigandi kennarasamtök væru þar réttur samingaaðili. Gildi samnings aðilja máls þessa var að visu bundið tímamörkum, svo sem áður er rakið, en ágreiningslaust er, að í samskiptum aðiljanna hafi verið farið eftir ákvæðum samningsins eftir 31. desember 1965. Verður því, sbr. ákvæði 9. gr. laga nr. 55/1962 að telja, að ákvæði samningsins hafi haldið gildi sínu eftir þann tíma. Eigi var um það samið í sambandi við gerð hins almenna kjarasamnings hinn 19. desember 1970, að samningur aðiljanna frá 1. febrúar 1965 skyldi falla niður, enda verður ekki séð, að áðurgreind bókun frá 1. júlí 1971 hafi verið borin undir Samband íslenzkra barnakennara, né því verið um hana kunnugt. Það þykir eigi í ljós leitt, að slíkt tillit hafi verið tekið til efnis þess, sem fjallað er um í samningi aðiljanna frá 1. febrúar 1965, að efni þess samnings hafi ekki lengur gildi. Verður því að líta svo á, að samningurinn hafi haldið gildi sínu eftir 19. desember 1970. Ekki var það fyrr en með bréfi, dags. hinn 28. maí 1971, sem stefndi sagði samningnum upp. Ekki var í framhaldi af því farið eftir ákvæðum 10., 11. og 14. gr. laga nr. 55/1962. Samkvæmt því og með tilliti til þess, hvernig samskiptum aðilja er háttað skv. lögum nr. 55/1962, verður því að telja, að ekki sé fyrir hendi fullgild uppsögn á samningi aðiljanna frá 1. febrúar 1965 og að samningurinn sé enn í gildi. Í samræmi við það verður krafa stefnanda tekin til greina, en eftir öllum málsatvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Samningur fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og Sambands íslenzkra barnakennara frá 1. febrúar 1965 um greiðslu fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í barnaskólum er í gildi.

Sératkvæði

Egils Sigurgeirssonar.

Svo sem áður hefur verið rakið, er það viðurkennt af Kjararáði B.S.R.B., að „almennt séð hafi við mat á störfum kennara verið tekið tillit til þeirrar vinnu, sem kennari leysir af hendi við úrvinnslu verkefna nemenda“. Kjararáð er lög-ákveðinn samningsaðili fyrir Samband ísl. barnakennara og hafði því umboð til þess að semja að þessu leyti fyrir barnakennara. Efnislega styðst þessi gerningur Kjararáðs við bókun þá, sem gerð er 23. október 1970, fráganginn á gerð sjálfs heildarsamningsins 19. des. 1970, þar sem felldur var niður fyrirvari um sérstöðu íslenzkukennslu í skólum, svo og við bókunina frá 1. júlí 1971. Til stuðnings þessu eru einnig ákvæði 3. gr. fylgiskjals nr. 1 með kjarasamningi op-inberra starfsmanna frá 19. des. 1970.

Með hliðsjón af ofansögðu er á það að líta, hvort ganga megi út frá því, að samningur aðiljanna frá 1. febrúar 1965 hafi verið felldur úr gildi með heildarkjarasamningi aðiljanna frá 19. des. 1970, eða hann fallið úr gildi af sjálfu sér við heildarkjarasamninginn, eins og stefndi vill halda fram.

Í því efni verður að líta til þess, að það hefði verið í löfa lagið fyrir stefnda að láta það koma beint fram við gerð og undirskrift heildarkjarasamningsins 19. des. 1970, að með þeim samningi væri samningurinn frá 1. febrúar 1965 úr gildi felldur.

Stefndi lét undir höfuð leggjast að láta slíkt koma ótvírætt fram 19. des. 1970 og í stað þess að byggja á því að svo hafi verið umsamið þá, sendir hann Sambandi ísl. barnakennara bréf, dags. 28. maí 1971, þar sem hann segir upp samningnum frá 1. febrúar 1965 með þriggja mánaða fyrirvara, og tekur um leið fram í uppsagnarbréfinu, að samkvæmt ákvæðum nefnds samnings teljist hann „úr gildi fallinn að þremur mánuðum liðnum frá uppsögn þessari“.

Þegar virt er sú viðurkenning stefnda á gildi samningsins frá 1. febrúar 1965, sem kemur fram í þessu uppsagnarbréfi og með hliðsjón af því sem rakið hefur verið hér að framan, þykir varhugavert að telja samninginn frá 1. febrúar 1965

hafa fallið úr gildi með heildarkjarasamningnum 19. des. 1970.

Það er ágreiningslaust í málinu, að stefnandi fékk í hendur uppsögnina frá 28. maí 1971. Hinn 5. ágúst 1971 skrifaði Samband ísl. barnakennara stefnda bréf, þar sem sambandið viðurkennir móttöku uppsagnarbréfsins, og segir svo í 2. mgr. bréfsins: „Samband íslenzkra barnakennara fer þess hér með á leit við hæstvirtan fjármálaráðherra, að viðræður verði teknar upp um nýjan samning milli þessara aðila, sbr. lög nr. 55/1962, II. kafla, 6. gr.“.

Bréfi þessu svaraði stefndi síðan með bréfi, dags. 9. ágúst s. á., þar sem hann vísar til bókunarinnar 1. júlí 1971, en kveðst reiðubúinn að hlýða á greinargerð Sambands ísl. barnakennara um rök fyrir gerð samninga skv. heimild í ákvæðum 6. gr. laga nr. 55/1962, svo framarlega sem stefndi hefði ekki þá þegar fullsvarað þeim rökum.

Með bréfi, dags. 13. ágúst s. á., sneri svo Samband ísl. barnakennara sér til samninganefndar ríkisins með beiðni um að viðræður gætu hafizt sem fyrst um nýja samninga á grundvelli 6. gr. laga nr. 55/1962, og segir svo í niðurlagi þess bréfs: „Það er álit stjórna kennarasamtakanna, enda þótt hér sé talað um „tillit“, að mikið skorti á, að fullt tillit hafi verið tekið til þessarar vinnu í heildarsamningunum, og af þessum sökum sé ekki sanngjarnt að fella niður greiðslur fyrir þessa vinnu“.

Sama dag skrifaði svo Landssamband framhaldsskólakennara og Samband ísl. barnakennara bréf til sáttasemjara ríkisins, þar sem þau vöktu athygli hans á því, að þessi samtök hefðu sent samninganefnd ríkisins bréf, þar sem farið væri fram á að viðræður hæfust milli aðilja vegna uppsagnar fjármálaráðherra á samningum um greiðslu fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra verkefna í barna- og gagnfræðastigsskólum.

Hinn 21. sept. 1971 skrifa svo Landssamband framhaldsskólakennara og Samband ísl. barnakennara Kjararáði B.S.R.B. bréf, þar sem samtök þessi skýra frá því, að þau hafi þá að undanfögnu átt viðræður við samninganefnd ríkisins um greiðslur fyrir heimavinnu við leiðréttingu skriflegra

verkefna í barna- og gagnfræðaskólum, vegna uppsagnar fjármálaráðherra á samningum um það efni þá um sumarið, og falli samningurinn úr gildi við upphaf þess skólaárs, sem þá var að byrja.

Jafnframt var í bréfi þessu óskað skýringa á bókuninni frá 1. júlí 1971.

Bréfi þessu svaraði Kjararáð með bréfi, dags. 28/9 1971, og skýrir þar sín sjónarmið varðandi umrædda bókun.

Hinn 29. sept. 1971 skrifa svo Landssamband framhaldsskólakennara og Samband ísl. barnakennara fjármálaráðherra bréf, þar sem segir m. a.: „Við undirritaðir förum þess eindregið á leit við yður, hæstvirtur ráðherra, að þér beitið yður fyrir því, að samningur sá, sem sagt hefur verið upp, gildi óbreyttur þetta skólaár að því viðbættu, að kennurum 6 ára barna verði greitt eftir sömu reglum og kennurum annarra deilda barnaskóla er greitt, enn fremur verði greitt fyrir eðlisfræði í barnaskólum“.

Þegar virt er það, sem hér hefur verið rakið, ótvíræð viðurkenning Sambands ísl. barnakennara í orði og í verki á gildi uppsagnarinnar frá 28. maí 1971 og fortakslaus heimild í 6. gr. laga nr. 55/1962 um uppsagnarrétt aðilja með þriggja mánaða uppsagnarfresti á samningum gerðum samkvæmt þeirri grein, verður að telja, að gild uppsögn sé fyrir hendi á samningi aðiljanna frá 1. febrúar 1965. Að áliti dómsins getur það ekki haggð gildi uppsagnarinnar, þótt meðferð málfefnis þess, sem um ræðir, sé enn hjá sáttasemjara ríkisins, en því ekki verið fram haldið til Kjaradóms samkv. 14. gr. laga nr. 55/1962. Í samræmi við þetta verður krafa stefnda tekin til greina.

Rétt þykir með hliðsjón af málsatvikum, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, á að vera sýkn af kröfum stefnanda í málinu.

Málskostnaður falli niður.

Miðvikudaginn 25. apríl 1973.

Nr. 2/1973. **Hörður Ingólfsson**

gegn

**Alþýðusambandi Íslands f. h. Landssambands
vörubifreiðastjóra vegna Félags vörubíla-
eigenda, Hafnarfirði.**

Dómsátt um félagsréttindi í vörubílaeigendafélagi.

Af hálfu stefnanda sótti dómþingið hrl. Þorvaldur Þórarinsson, en af hálfu stefnda hdl. Jón Þorsteinsson. Einnig sækja dómþingið stefnandi, Hörður Ingólfsson, og formaður Félags vörubílaeigenda í Hafnarfirði, Bjarni Ágústsson.

Varð þá með málsaðiljum svohljóðandi átt:

Félag vörubílaeigenda í Hafnarfirði skuldbindur sig til að veita Herði Ingólfssyni inngöngu í félagið með vinnuréttindum og stöðvarréttindum strax og félagsmönnum þess hefur fækkað niður í 27, en þó eigi síðar en 1. október 1973.

Inngangan er háð því skilyrði, að Hörður leggi fram yfirlýsingu frá Vörubílstjórafélaginu á Ísafirði þess efnis, að hann sé formlega genginn úr félaginu.

Málskostnaður fellur niður.

Miðvikudaginn 16. maí 1973.

**Nr. 4/1973. Alþýðusamband Íslands vegna
Sambands matreiðslu- og framreiðslumanna
f. h. Félags matreiðslumanna
(Gunnar Sæmundsson hdl.)
gegn
Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.).**

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Sýknað af kröfu matreiðslunema um vaktaálag.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 10. apríl sl., af Alþýðusambandi Íslands vegna Sambands matreiðslu- og framreiðslumanna f. h. Félags matreiðslumanna gegn Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að skilja beri kjarasamning málsaðilja frá 10. júní 1972 á þá lund, að vinni matreiðslunemar á vöktum, beri þeim 33% vaktaálag á laun sín fyrir hverja klukkustund á vaktinni, sem fellur utan tímamarkanna kl. 0800—1700 á mánudögum til föstudags að þeim dögum báðum meðtöldum.

Þá krefst stefnandi málkostnaðar úr hendi stefnda að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá L.M.F.Í.

Stefndi krefst algerrar sýknu af kröfum stefnanda og málkostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þeir, að Félag matreiðslumanna semur um kaup og kjör matreiðslunema jafnframt kjörum matreiðslumanna. Er þó ekki gerður sérstakur samningur um kjör matreiðslumanna, heldur eru sérákvæði um þá tekin upp í (19. gr.) kjarasamninga matreiðslumanna. Segir þar m. a. í núgildandi kjarasamningi, sem gerður var 10. júní 1972, að lágmarkskaup matreiðslunema skuli vera:

- „1. ár 30% af launataxta sveins á 1. ári.
- 2. ár 40% af launataxta sveins á 1. ári.
- 3. ár 50% af launataxta sveins á 1. ári.
- 4. ár 60% af launataxta sveins á 1. ári“.

Enn fremur segir svo í sömu grein kjarasamningsins:

„Fyrir alla aukavinnu (eftir- og næturvinnu) skal lágmarkskaup iðnnema á 1., 2. og 3. ári vera samkvæmt aðstoðarmannataxta verkamanna í fagvinnu (Dagsbrúnartaxta), en á 4. ári samkvæmt taxta matreiðslumanna á 1. ári“.

Samkvæmt 3. gr. kjarasamningsins skal vinna framkvæmd á tímabilinu frá kl. 0800 til kl. 1700 á mánudögum til föstudaga. Heimilt er þó að vinna á vöktum alla daga vikunnar og skal vinna á vakt, sem fellur utan dagvinnutíma, greiddast með 33% vaktaálagi.

Í aðurnefndri 19. gr. kjarasamningsins, þar sem fjallað er um kaup matreiðslunema og aukavinnu (eftir- og næturvinnu), er ekki vikið að vaktaálagi þeim til handa. En stefnandi heldur fram þeim skilningi á ákvæðum samningsins, að það leiði af sjálfu sér, að vinni nemar á vöktum, beri þeim vaktaálag. Telur hann það leiða beint af þeirri staðreynd, að laun nema séu ákveðin sem hundraðshluti af kaupi sveina. Bendir stefnandi í þessu sambandi á það, að í 26. gr. laga nr. 68/1966 um iðnfræðslu sé svo mælt, að vinnutími iðnnema á vinnustöð skuli vera sá sami og sveina í viðkomandi iðn samkvæmt kjarasamningi sveinanna. Samkvæmt þessari lagagrein sé nemum ekki skylt að vinna eftirvinnu eða helgidagavinnu. Þetta ákvæði verði að skýra með hliðsjón af því ákvæði sömu greinar, að vinnutími nemanna sé hinn sami og sveinanna og þá á þann veg, að þar sem kjarasamningur heimili að sveinar vinni á vöktum alla daga vikunnar, verði nemar einnig að hlíta slíkri vinnutílhögun. Hins vegar telur stefnandi það fráleitt, að nemar þurfi að þola bótalaust, að venjulegum og lögmæltum vinnutíma þeirra sé raskað með þessum hætti, enda sé það nú orðin algild regla hérlandis að vinna á vöktum, sem falli utan dagvinnutíma, sé greidd með vaktaálagi. Væri það því gagnstætt meginreglum laga, ef nemar nytu ekki að þessu leyti sama réttar og aðrir.

Stefndi byggir sýknukröfu sína á því, að allt frá þeim tíma, er ákvæði um greiðslu álags á kaup, 33%, á vöktum utan dagvinnutíma, voru tekin upp í kjarasamninga málsaðilja 1970, hafi það verið sameiginlegur skilningur beggja aðilja, að ekki bæri að greiða nemum vaktaálag og hafi félögin gefið út kauptaxta, nú síðast 1. marz þ. á., er sýni tvímælausa skoðun samningsaðiljanna í þessu efni. Sé og skýrt kveðið á um það í 19. gr. kjarasamnings aðilja frá 10. júní 1972, að laun nema í matreiðslu skuli vera tiltekinn hundraðshluti af launataxta sveins á 1. ári, en ekki af launum hans. Hafi þetta og verið skilið svo, að nemum bæri tiltekinn hundraðshluti af mánaðarkaupi sveins á 1. ári, en skýr ákvæði séu hins vegar í greininni, hvernig greiða beri fyrir aukavinnu nemanna. Álag á vaktavinnu nema í matreiðslu hafi hins vegar ekki komið til álita fyrr en í sl. desembermánuði. Þá hafi Iðnnemasamband Íslands óskað eftir viðræðum um vaktaálag þeim til handa, sem sambandið hafi talið, að þeir ættu að fá samkvæmt gildandi kjarasamningi. Um þetta atriði hafi svo aftur verið rætt 9. febrúar sl., en niðurstaðan orðið sú, að kröfum Iðnnemasambandsins um vaktaálag matreiðslunemum til handa hafi verið hafnað. Heldur stefndi því fram, að hann hafi ekki með núgildandi kjarasamningi frá 10. júní 1972 tekið á sig skuldbindingu um það að greiða nemum vaktaálag það, sem krafizt sé viðurkenningar á í máli þessu.

Samkvæmt gögnum málsins og málflutningi aðilja var í fyrsta sinn með kjarasamningi aðilja, dags. 18. júní 1970, samið um heimild til að matreiðslumenn ynnu á skiptivöktum og að vaktavinna, sem félli utan venjulegs dagvinnutíma, skyldi greidd með 33% álagi. Í þessum sama samningi voru einnig í fyrsta sinn tekin upp í kjarasamning málsaðilja ákvæði um kaup matreiðslunema og greiðslur til þeirra fyrir „aukavinnu (eftir- og næturvinnu)“. Aðiljar eru sammála um það, að við þá kjarasamningsgerð hafi álagspóknun til nema vegna vaktavinnu ekki borið á góma, og að framkvæmd þess samnings, sem gildi til 15. maí 1972, hafi verið á þá lund, að nemar hafi ekki fengið vaktavinnuálag. Þá eru málsaðiljar einnig sammála um það, að við samningsgerð 10. júní 1972, er samið var um nýjan kjarasamning, hafi vaktavinnu-

álag til matreiðslunema ekki heldur borið á góma, og þeir ekki eftir gildistöku nágildandi kjarasamnings fengið slíkt álag greitt. Segir stefnandi, að ástæðan til þess, að ekki hafi verið rætt um vaktaálagsgreiðslu til matreiðslunemanna við kjarasamningsgerðina 1972 hafi verið sú, að samningamönnum matreiðslumanna hafi verið algerlega ókunnugt um, að það væri nokkurt álitamál, hvort matreiðslunemar ættu rétt til vaktaálags, en nemarnir hafi ekki átt sérstakan fulltrúa við samningsgerðina. Hins vegar hafi það á engan hátt verið ætlun stefnanda að semja þenna sjálfsagða rétt af nemunum.

Svo sem að framan er rakið, var ekkert rætt um álagsgreiðslur til matreiðslunema, þegar samið var um vaktavinnu matreiðslumanna árið 1970 og sérstakt álag fyrir slíka vinnu. Matreiðslunemum var ekki heldur greitt neitt álag fyrir vaktavinnu á því samningstímabili, sem þá fór í hönd og ekki komu þá fram neinar kröfur um álagsgreiðslu af þeirra hálfu. Sama varð uppi á teningnum við kjarasamningsgerð málsaðilja í júní 1972 og eftir gildistöku þess samnings 10. júní það ár fengu matreiðslunemar ekki heldur vaktaálagsgreiðslur, og er það ekki fyrr en hálfu ári síðar, í desembermánuði síðastliðnum, að Iðnnemasambandið tekur þetta mál upp við stefnda.

Þegar litið er til þessara staðreynda, verður ekki talið, hvað sem líða kann almennum rétti til álagsgreiðslna, þegar unnið er á vöktum utan venjulegs dagvinnutíma, að kjarasamningur málsaðilja frá 10. júní f. á. verði skýrður á þann veg, að stefndi hafi með ákvæðum hans samið sig undir skyldu til að greiða matreiðslunemum 33% álag á kaup, þegar þeir vinna á vöktum utan tímamarkanna kl. 0800 til kl. 1700 mánudaga til föstudaga, að báðum þeim dögum meðtöldum.

Samkvæmt þessu verður stefndi sýknaður af kröfum stefnanda, en rétt þykir að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Samband veitinga- og gistihúsa eigenda, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Ís-

lands, vegna Sambands matreiðslu- og framreiðslumanna
f. h. Félags matreiðslumanna, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Miðvikudaginn 20. júní 1973.

Nr. 6/1973. **Vinnuveitendasamband Íslands f. h.**
Meistarafélags járníðnaðarmanna vegna
Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)

gegn

Alþýðusambandi Íslands f. h.
Félags járníðnaðarmanna
(Egill Sigurgeirsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Stéttarfélagi heimilt að banna félagsmönnum sínum
að vinna með utanfélagsmanni.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 9.
f. m., af Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. Meistarafélags
járníðnaðarmanna vegna Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f gegn
Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags járníðnaðarmanna.

Stefnandi gerir þessar dómkröfur í málinu:

1. að dæmt verði, að verkfall, sem hófst í Vélsmiðju Jens
Árnasonar h/f 2. maí og enn stendur yfir, sé ólögmaett,
2. að stefnda verði dæmt að greiða sekt vegna þessa ólög-
mæta verkfalls,
3. að dæmt verði, að stefndi beri bótaábyrgð á tjóni, sem
hlýzt af hinu ólögmeta verkfalli og
4. að stefnda verði dæmt að greiða stefnanda málskostnað
að skaðlausu eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af öllum kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Undanfarið eða nánar tiltekið frá því í júnímánuði 1971 hefur járníðnaðarsveinninn Jens G. Friðriksson starfað hjá Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f. Er Jens hluthafi í nefndu hlutafélagi.

Í 12. gr. kjarasamnings milli Félags járníðnaðarmanna og Meistarafélags járníðnaðarmanna, en málsaðiljar eiga báðir aðild að þeim samningi, er svo um samið, að atvinnurekendur skuli greiða 1% af útborguðu kaupi sveina í sjúkrasjóð Félags járníðnaðarmanna og enn fremur 0.25% af sama kaupi í orlofssjóð stéttarfélagsins.

Í bréfi, er stefndi skrifar vélsmiðjunni 9. apríl sl., vísar hann til þess, að hann hafi oftsinnis óskað þess við Jens Friðriksson, að hann gerðist félagsmaður og greiddi félagsgjöld til stefnda, en hann hafi hafnað því. Þá vísar stefndi í bréfi þessu og til þess, að vélsmiðjan hafi einnig hafnað því að greiða sjúkrasjóðs- og orlofsgjald til stefnda vegna Jens samkvæmt 12. gr. kjarasamningsins. Er í bréfi þessu vísað til þess, að stefndi hafi ítrekað og nú síðast 5. apríl þ. á. reynt að ná samkomulagi við vélsmiðjuna um framangreindar greiðslur, en hún hafnað öllum tilmælum stefnda í þá átt.

Samkvæmt þessu segist stefndi því tilneyddur í samræmi við 12. gr. félagslaga sinna að láta þá félagsmenn sína, sem starfað hafi með Jens Friðrikssyni, „hætta störfum hjá fyrir-tæki yðar“.

Í 12. gr. félagslaganna, sem vísað er til, segir svo:

„Án samþykkis félagsins er félagsmönnum óheimilt að vinna með utanfélagsmönnum að járníðnaði“.

Bréfi sínu lýkur stefndi á þessa leið:

„Vegna þess sem að framan er rakið tilkynnist yður hér með, að félagsmönnum í Félagi járníðnaðarmanna er óheimilt að starfa hjá Vélsm. Jens Árnasonar h/f frá og með 30. apríl, hafi ekki áður tekizt samkomulag um félagsgjalda-greiðslur frá Jens G. Friðrikssyni og sjúkrasjóðsgjald og orlofsgjalds greiðslur vegna hans til Félags járníðnaðarmanna“.

Vélsmiðja Jens Árnasonar h/f sinnti ekki þessari kröfu stefnda og ritaði stefndi vélsmiðjunni því næst hinn 18. apríl sl. svohljóðandi bréf:

„Á fundi trúnaðarmannaráðs Félags járníðnaðarmanna 1 gær, 17. apríl, var gerð grein fyrir bréfi frá Félagi járníðnaðarmanna til fyrirtækis yðar, dags. 9. apríl sl.

Trúnaðarmannaráð félags vors samþykkti ákvörðun stjórnar félagsins, sem tilkynnt var yður í bréfi dags. 9. apríl 1973 og byggð er á 12. gr. laga Félags járníðnaðarmanna.

Vér tilkynnum því Vélsm. Jens Árnasonar vinnustöðvun félagsmanna vorra frá 30. apríl n. k., hafi ekki áður tekizt samkomulag um það ágreiningsefni, sem fram kemur í bréfi voru frá 9. apríl sl.

Þetta tilkynnist yður hér með“.

Þessu svaraði Vinnuveitendasambands Íslands með svohljóðandi bréfi, dags. 27. apríl:

„Oss hefir fyrir milligöngu Meistarafélags járníðnaðarmanna borizt heiðrað bréf yðar til Vélsmiðju Jens Árnasonar h.f., Súðavogi 14, Reykjavík, dags. 18. 4. s.l., þar sem þér tilkynnið fyrirtækinu vinnustöðvun frá og með 30. apríl n. k., hafi ekki áður tekizt samkomulag um það ágreiningsefni, er fram kemur í bréfi yðar til sama aðila, dags. 9. apríl s.l.

Þar sem þau atriði, er þér tilgreinið í bréfi yðar frá 9. apríl, eru ekki þess eðlis, að gera megí verkfall í þeim tilgangi að knýja þau fram, sbr. II. kafla l. nr. 80 frá 11. júní 1938, mótmælum vér téðu verkfalli, ef til framkvæmda kemur, sem algerlega ólöglegu og áskiljum umbj. vorum rétt til skaðabóta vegna alls þess tjóns, sem af því kann að leiða“.

Samkomulag náðist ekki milli málsaðilja um framangreint deiluatriði. Hættu félagsmenn stefnda vinnu hjá Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f 2. maí sl. og 9. s. m. höfðaði stefnandi mál þetta, eins og áður er rakið.

Dómkröfur stefnanda í máli þessu eru byggðar á þeim grundvelli, að Jens G. Friðriksson hafi vegna eignaraðildar sinnar að Vélsmiðju Jens Árnasonar ekki talið rétt að gerast félagsmaður í Félagi járníðnaðarmanna og hafi hann því

neitað að greiða félagsgjöld til þess. Hafi vélsmiðjan af þessari ástæðu ekki getað orðið við ósk stefnda um að draga félagsgjöld til Félags járníðnaðarmanna af kaupi hans eða að greiða gjöld hans vegna til sjúkrasjóðs og orlofssjóðs félagsins, og þar sem svona stóð á, hafi sér heldur ekki verið skylt samkvæmt 12.1. gr. kjarasamnings aðilja að greiða nefnd gjöld, þar sem greiðsluskylda samkvæmt nefndu ákvæði sé bundin því skilyrði, að sveinn sé félagsbundinn í Félagi járníðnaðarmanna.

En hvernig sem lítið sé á þetta ágreiningsefni, hafi stefnda verið óheimilt vegna ákvæða 17. gr. laga nr. 80/1938 að hefja verkfall til þess að knýja fram sinn skilning á málinu. Milli aðilja sé gildur kjarasamningur. Eigi Félagsdómur því úrskurðarvald um þann ágreining, sem hér sé um að tefla, og verkfall af þeim sökum ólögmætt og refsivert. Þá telur stefnandi, að stefndi hafi með ólögmætu verkfalli fellt á sig bótaskyldu á öllu því tjóni, sem af því hljótist og vísar í því efni til 8. gr. laga nr. 80/1938. Hins vegar sé ekki í máli þessu unnt að gera kröfu til ákveðinnar bótafjárhæðar, þar sem verkfallið standi enn og ekki verði séð, hvert tjón verði af völdum þess fyrr en því lýkur.

Sýknukrafa stefnda er studd þeim rökum, að samkvæmt gildandi kjarasamningi skuli félagsmenn stefnda sitja fyrir allri vinnu, sem heyrir undir iðngreinar járníðnaðar. Jafnframt sé um það samið, að vinnuveitandi skuli halda eftir af kaupi hvers félagsbundins sveins því vikugjaldi, sem hverjum félagsmanni beri að greiða til Félags járníðnaðarmanna. Þá sé svo kveðið á í 12. gr. kjarasamningsins, að atvinnurekandi greiði tiltekinn hundraðshluta af útborguðu kaupi sveina í sjúkra- og orlofssjóði sveinafélagsins. Um þessi atriði hafi á undanförunum árum skapazt fastar venjur á þá lund, að vinnuveitendur greiði félagsgjöld og nefnd sjóðsgjöld vegna starfsmanna sinna, án tillits til þess, hvort þeir hafi öðlazzt full félagsréttindi í stéttarfélagi því, sem hlut á að máli. Hafi aldrei komið til nokkurs ágreinings út af þessum atriðum milli vinnuveitenda og Félags járníðnaðarmanna fyrr en nú, að járníðnaðarsveinninn Jens Gunnar Friðriksson, sem lokið hafi prófi í vélvirkjun árið 1971 og frá þeim tíma

unnið hjá stefnanda, hafi ekki fengizt til þess að ganga í Félag járníðnaðarmanna og stefnandi, Vélsmiðja Jens Árnasonar h/f, ekki heldur fengizt til að greiða framangreind gjöld hans vegna til félagsins. Þessi afstaða stefnanda sé andstað beinum ákvæðum gildandi kjarasamninga og áratuga venju og skipti það engu máli í þessu sambandi, þótt Jens Gunnar sé hluthafi í vélsmiðjunni, því um hann gildi þrátt fyrir það sömu reglur og aðra starfsmenn þar. Hann njóti góðs af kaup- og kjarasamningum stefnda, og sé það reyndar ekki óalgengt, einkum í byggingavinnu, að sveinar séu hluthafar í byggingafélögum, og hafi enginn af þeirri ástæðu gert tilraun til að koma sér undan greiðslu samningsbundinna gjalda.

Þar sem vélsmiðjan hafi nú ekki viljað fylgja viðteknum reglum um greiðslu þessara gjalda, en stefndi ekki átt þess kost að fá Jens Gunnar dæmdan inn í Félag járníðnaðarmanna, hafi stefndi ekki átt annars úrkosta, þegar félagsmenn stefnda neituðu að vinna með utanfélagsmanni, en að beita ákvæðum 12. gr. félagslaga sinna. Hafi ákvörðun um það verið tekin á trúnaðarráðsmannafundi í félaginu 17. apríl sl. og tilkynnt stefnanda með ríflegum fyrirvara. Sé þetta í alla staði lögleg ákvörðun, og ekki um verkfall að ræða, þótt ákvörðunin hafi verið gerð með þeim hætti sem um verkfallsboðanir gildi. Það hafi verið gert umfram skyldu, því félagsmönnum stefnda hafi, eins og á stóð, verið heimilt að ganga fyrirvaralaust út af vinnustað stefnanda. Telur stefndi, að þessar málsástæður hans leiði til þess, að sýkna beri hann algerlega af öllum kröfum stefnanda.

Ágreiningslaust er í máli þessu, að stefndi hafi oftsinnis eftir að Jens Gunnar öðlaðist sveinsréttindi í járníðnaði og hóf störf í þeirri iðngrein í júnímánuði 1971 í vélsmiðju stefnanda, óskað þess, að hann gerðist félagsmaður í Félagi járníðnaðarmanna. Ekki er heldur ágreiningur um það, að vélsmiðjan hafi jafnan neitað að greiða framangreind gjöld til Félags járníðnaðarmanna. Því hefur ekki verið haldið fram, að Jens Gunnar skorti almenn skilyrði til þess að vera félagsmaður í Félagi járníðnaðarmanna, og eigi verður talið, að hlutfjáreign hans í Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f sé á

nokkurn hátt því til hindrunar, að hann hafi full félagsréttindi í nefndu stéttarfélagi.

Þegar litið er til þessara staðreynda, verður að telja, að Félagi járníðnaðarmanna hafi verið heimilt að beita þeim ákvæðum 12. gr. félagssamþykktanna sinna, að félagsmenn þess ynnu ekki í vélsmiðju stefnanda að járníðnaði með utanfélagsmanninum Jens Gunnari Friðrikssyni. Og þar sem sú ákvörðun stefnda var tekin með lögmætum hætti og tilkynnt Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f með fyrirvara, sem ekki verður, eins og á stóð, talinn of stuttur, þykir stefndi eigi hafa með nefndri samþykkt og framkvæmd hennar gerzt brotlegur við ákvæði laga nr. 80/1938, og ber samkvæmt því að sýkna hann af öllum kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftir þessum málsúrslitum þykir rétt, að stefnandi greiði stefnda málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn kr. 15.000.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Alþýðusamband Íslands f. h. Félags járníðnaðarmanna, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Vinnuveitendasambands Íslands f. h. Meistarafélags járníðnaðarmanna vegna Vélsmiðju Jens Árnasonar h/f, í máli þessu.

Stefnandi greiði stefnda kr. 15.000 í málskostnað innan 15 daga frá birtingu dóms þessa að telja að viðlagðri aðför að lögum.

Mánudaginn 25. júní 1973.

Nr. 5/1973. **Alþýðusamband Íslands f. h.**
Sjómannasambands Íslands vegna
Sjómanna- og vélstjóradeildar
Verkalýðsfélags Akraness
 (Jón Þorsteinsson hdl.)

gegn

Vinnuveitendasambandi Íslands f. h.
Landssambands íslenzkra útvegsmanna vegna
Útvegsmannafélags Akraness
 (Jónas Haraldsson cand. jur.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Einar Arnalds.
 Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Skýrð ákvæði kjarasamnings um aukahlut háseta.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 12. apríl þ. á., af Alþýðusambandi Íslands f. h. Sjómannasambands Íslands vegna Sjómanna- og vélstjóradeildar Verkalýðsfélags Akraness gegn Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. Landssambands íslenzkra útvegsmanna vegna Útvegsmannafélags Akraness.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að skilja beri 2. mgr. 2. gr. kjarasamnings málsaðilja frá 31. des. 1971 þannig, að þegar skipverja vantar í róður á linubát, sem stundar landróðra, skuli hlutur hans ætíð skiptast jafnt milli þeirra manna, sem í þann róður fara, án tillits til kauptryggingar.

Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af öllum kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Í 2. mgr. 2. gr. kjarasamnings, dags. 31. des. 1971, milli sjómanna og útvegsmanna, þar á meðal milli Sjómanna- og

véltjóradeildar Verkalýðsfélags Akraness og Útvegsmannafélags Akraness, segir svo:

„Vanti skipverja í róður skal hlutur hans skiptast jafnt milli þeirra manna, sem í þann róður fara“.

Út af þessu samningsákvæði hefur risið ágreiningur milli nefndra samningsaðilja á Akranesi.

Heldur stefnandi því fram, að skýra beri þetta ákvæði svo, að þegar færri menn fari í róður en tilskilið sé í kjarasamningnum, skuli aflahlutur þess skipverja, sem vant er, skiptast á milli hinna skipverjanna án nokkurs tillits til ákvæða 17. gr. sama kjarasamnings, en þar segir, að útgerðarmaður skuli tryggja „skipverjum lágmarkskaup fyrir hvern mánuð (30 daga) af ráðningartímanum . . .“ og eru fjárhæðir þess lágmarkskaups tilgreindar.

Stefndi leggur hins vegar þann skilning í nefnd ákvæði, að ekki megi blanda saman hlut og kauptryggingu og komi ákvæðið um greiðslu kauptryggingar þá fyrst til álita, ef heildarhlutur skipverja og þá að meðtöldum hlut samkvæmt 2. mgr. 2. gr. nær ekki þeirri lágmarksfjárhæð kaups, sem skipverjum sé tryggð með ákvæðum áðurnefndrar 17. gr.

Nánar skýrir stefnandi svo frá málavöxtum, að eigi hafi á árinu 1971 eða þar áður komið til ágreinings milli sjómanna og útgerðarmanna á Akranesi út af því ákvæði kjarasamninga, að vanti skipverja í róður, skuli hlutur hans skiptast jafnt milli þeirra manna, er í þann róður fara, enda muni það hafa verið almennast áður, að menn á veiðum með línu reru upp á fast kaup.

Í ársbýrjun 1972 hafi sjómenn á Akranesi hins vegar verið ráðnir á línubáta samkvæmt ákvæðum núgildandi kjarasamnings frá 31. des. 1971, en samkvæmt honum hafi kauptrygging hækkad mjög frá því sem áður var. Stefnandi segir, að í upphafi þessarar vertíðar, þ. e. vertíðarinnar janúar—maí 1972, hafi sjómenn spurzt fyrir um það hjá stéttarfélagi sínu, hvort þeir ættu ekki alltaf að fá greiddan hlut 6. mannsins, ef hann vantaði á bátinn, og hafi því alfarið verið svarað játandi af félagsins hálfu.

Við reikningsskil í maí 1972 hafi hins vegar komið í ljós, að á þeim bátum, þar sem einungis voru 5 menn um borð í

stað sex, hafi sjómenn ekki fengið neinn viðbótarhlut, heldur aðeins kauptryggingu þá, sem um hafi verið samið, en afli þessarar vertíðar hafi reynzt svo rýr, að kauptryggingar-ákvæðin hafi komið til framkvæmda. Stefnandi segir, að verkalýðsfélagið hafi mótmælt þessum reikningsskilum og ætlað að ræða þessi mál við formann Útvegsmannafélags Akraness, en þá hafi komið í ljós, að enginn starfandi formaður hafi verið í félaginu. Þá hafi mál þetta verið rætt við þrjá tilgreinda útvegsmenn á Akranesi og lögfræðing L.Í.Ú. Hafi útvegsmennirnir færzt undan að verða við kröfu sjómannanna um greiðslu viðbótarhlutar án samráðs við L.Í.Ú. Um haustið 1972 hafi svo borizt skilaboð frá L.Í.Ú., að viðbótarhluturinn yrði ekki greiddur. Hafi þá næst legið fyrir að leita úrlausnar dómstóla um ágreiningsefni þetta. En áður en því yrði komið í framkvæmd, hafi nefndur ágreiningur vaknað á ný að því er varðaði línuvertíðina okt.—des. 1972 og svo vetrarlínuvertíðina jan.—marz 1973.

Stefnandi kveður, að í upphafi þessara tveggja síðastnefndu vertíða hafi sjómenn á Akranesi, minnugir þess, að þeir hafi talið sig svikna um viðbótarhlutinn á vetrarvertíðinni jan.—marz 1972, farið fram á það við útvegsmenn, að ætíð væri full tala skipverja á línuveiðabátum. Hafi sjómenn talið sig eiga samningslegan rétt til þess, nema um óvænt forföll væri að ræða. Er því í þessu sambandi haldið fram af stefnanda, að útvegsmenn á Akranesi hafi mjög tíðkað það að hafa færri menn á línuveiðabátum en kjarasamningar standi til. Verkalýðsfélagið hafi eindregið stutt nefnda málaleitan sjómannanna. Þegar hér var komið, segir stefnandi, að útvegsmenn hafi boðið sjómönnum að greiða þeim ætíð kaup sjötta mannsins, hvort heldur væri hlutur eða kauptrygging, þegar vant væri á fulla tölu skipverja og skipta því á milli þeirra, sem á sjó færu í hvert sinn. Við þetta hafi verið staðið á línuvertíðinni haustið 1972 og veturinn 1973, en hins vegar hafi útvegsmenn enn synjað um greiðslu á aukahlutum samkvæmt 2. mgr. 2. gr. vegna línuveiðanna á vetrarvertíðinni jan.—marz 1972.

Stefnandi styður skilning sinn á framangreindu ákvæði 2. mgr. 2. gr. kjarasamnings málsaðilja þeim rökum, að fyrir-

mæli þetta sé alveg óháð ákvæði 17. gr. sama samnings um kauptryggingu. Viðbótarhluturinn samkvæmt 2. mgr. 2. gr. sé borgun fyrir sérstakt vinnuframlag skipverja, þegar færri menn eru á skipi en almennt sé gert ráð fyrir. Þá borgun eigi að inna af hendi fyrir hvern sérstakan róður, sem farið er í með færri mönnum en kjarasamningurinn miðar við. Eigi þessi aukahlutur ekki að orka á heildarhlut vertúðarinnar, þegar metið sé, hvort kauptryggingarákvæðin verði virk. Þessi skilningur eigi m. a. að koma í veg fyrir það, að útgerðarmaður geti sparað sér útgjöld með því að láta 5 menn leysa af hendi 6 manna störf. Kauptryggingin sé einvörðungu til að bæta hinn reglulega aflahlut sjómannsins, ef hann reynist svo rýr, að hann nái ekki ákveðnu marki. Hún sé greiðsla fyrir venjulegt vinnuframlag. En leggi skipverji á sig aukið erfiði vegna þess, að mann vanti í róður, eigi hann að fá það greitt sérstaklega. Þetta eigi 2. mgr. 2. gr. kjarasamningsins að tryggja skipverjanum. Benidir stefnandi í þessu efni einnig á 23. gr. sjómannalaga nr. 67 frá 1963 máli sínu til stuðnings.

Stefndi hefur af sinni hálfu alfarið hafnað skilningi stefnanda á 2. mgr. 2. gr. kjarasamnings málsaðilja frá 31. des. 1971. Heldur hann því fram, að samkvæmt ákvæðum samningsins fái sjómenn á línuveiðum ákveðinn hundraðshluta af brúttóafla skips þess, er hlut á að máli, og sé sá hundraðshluti fenginn samkvæmt þeim skiptakjörum, sem samningurinn ákveði. En þar sem sjósókn sé áhættusamur atvinnuvegur, sé sjómönnum tryggt ákveðið lágmarkskaup, ef afli bregst, svonefnd kauptrygging. Sé því annað hvort um hlut eða kauptryggingu að ræða, eftir því hvernig aflabroðum sé háttað. Hins vegar séu engin ákvæði í kjarasamningum aðilja, er mæli fyrir um það, að laun sjómanna skuli bæði vera hlutur og kauptrygging og hugtak það, sem stefnandi kalli „viðbótarhlut“ eigi hér ekki við. Sé því alrangur sá skilningur stefnanda, að ákvæði 2. mgr. 2. gr. nefnds kjarasamnings sé óháð ákvæðum 17. gr. sama samnings um kauptrygginguna. Vanti skipverja í róður, skiptist hlutur hans milli hinna skipverjanna og auki þannig hlut þeirra og ráði stærð hlutar, sem þannig fáist, hvort til kauptryggingar komi.

Þá heldur stefndi því fram, að ákvæði 23. gr. sjómanna-laganna eigi hér ekki við, því sú grein fjalli um það tilvik, ef skipverjum fækki eftir að ferð er hafin.

Stefndi skýrir enn fremur svo frá, að framkvæmd þessa samningsatriðis, sem hér er deilt um, hafi verið með þeim hætti á Akranesi, að á línuvetrarvertíðinni jan.—marz 1972 hafi einstakir skipverjar án afskipta sjómannadeildarinnar krafizt þessa svonefnda „viðbótarhlutar“, en þeirri kröfu hafi útgerðarmenn vísað á bug. Hafi einstakir sjómenn gert sams konar kröfur haustið 1972 og muni einstakir útvegs-menn hafa látið undan þeirri kröfu vegna ótta við það, að þeir myndu að öðrum kosti ekki fá menn til róðra. Hins vegar hafi skilningi stefnanda verið hafnað af hálfu Útvegsman-nafélags Akraness, og formaður þess sagt af sér formennsku vegna „yfirborgana“ einstakra útvegsmanna í þessum efnum og öðrum, sem formaðurinn taldi brjóta í bág við gerða kjarasamninga. Er því eindregið mótmælt af hálfu stefnda, að viðbrögð eða framkvæmd einstakra útvegsmanna á Akra-nesi, eða jafnvel framkvæmd einstakra útvegsmannafélaga geti orkað á það, hvernig 2. mgr. 2. gr. oftnefnds kjarasamn-ings sé skýrð, þar sem hér sé um að ræða heildarkjarasamn-ing, sem eigi færri en 9 útvegsmannafélög séu aðiljar að.

Í 2. gr. framangreinds kjarasamnings frá 31. des. 1971 eru ákvæði um skiptakjör, þegar veitt er með línu. Fá skipverjar í sinn hlut ákveðinn hundraðshluta af bruttó afla, en sá hlut-ur er mismunandi mikill eftir stærð bátsins. Þá er og við hvern stærðarflokk báta miðað við tiltekinn mannfjölda á bát. Þannig fá skipverjar 31% bruttóafla á 30 til 50 rúm-lesta skipum miðað við 10 menn, þar af 5 í landi. Á skipum yfir 50 rúmlestir er hundraðshluti aflans hinn sami, en miðað er við 11 menn, þar af 5 í landi. Ekki er lagt bann við því, að færri menn en hlutaskiptin miðast við vinni við landróðra-bát, sem stundar línuveiðar, en bregði út af því af einhverj-um ástæðum, að viðmiðunartala manna við bát sé ekki full, hvort heldur er um háseta eða landmenn að ræða, skal hlutur þess manns, sem vant er, skiptast milli hinna. Þannig skal hlutur skipverja, sem vantar í róður, skiptast jafnt milli

þeirra manna, sem í þann róður fara, en hlutur landmanns, þegar hann vantar, skal skiptast milli landmanna, enda vinni þeir störf hans. Er eðlilegt að skilja þetta ákvæði svo, að hásetar og landmenn fái hér sérstaka þóknun fyrir aukið álag, sem leiðir af því að færri mönnum er hér ætlað að skila sömu afköstum.

Með kauptryggingarákvæðum 17. gr. er hins vegar verið að tryggja skipverjum tiltekið lágmarkskaup, sem þeir fá greitt án tillits til stærðar skips eða mannfjölda á skipi og án nokkurrar viðmiðunar við afköst eða sérstakt álag á þá.

Þegar til þessa er litið, verður eigi séð, að tengsl þurfi að vera milli ákvæðis 2. mgr. 2. gr. og ákvæða 17. gr. kjarasamnings aðilja. Ekki verður við skýringu á hinu umdeilda samningsákvæði stuðzt við ákveðna almenna framkvæmd, enda hefur verið að því vikið í flutningi málsins, að hún sé ef til vill ekki hin sama hjá öllum þeim aðiljum, sem kjarasamningurinn frá 31. des. 1971 tekur til, en hér er um mörg sjómanna- og útvegsmannafélög að ræða. Segir og í 35. gr. samningsins, að þótt hann gildi sameiginlega fyrir félögin, skuli þó hvert þeirra teljast sérstakur samningsaðili.

Með tilliti til þeirra atriða, sem rakin hafa verið, telur dómurinn rétt að skýra 2. mgr. 2. gr. oftnefnds kjarasamnings á þá lund, að þegar skipverja vantar í róður á bát, sem stundar línuveiðar, skuli hlutur hans skiptast jafnt á milli þeirra manna, sem í þann róður fara og að ekki skuli tekið tillit til þessarar aukabóknunar skipverja, þegar metið er, hvort kauptryggingarákvæðin samkvæmt 17. gr. sama kjarasamnings skuli koma til framkvæmdar.

Verða kröfur stefnanda samkvæmt þessu teknar til greina. Rétt þykir eftir atvikum að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Skilja ber 2. mgr. 2. gr. kjarasamnings málsaðilja frá 31. des. 1971 á þá lund, að þegar skipverja vantar í róður á bát, sem stundar veiðar með línu, skuli hlutur hans skiptast jafnt milli þeirra manna, sem í þann róður fara, og skal ekki telja hann með heildarhlut sjómanns, þegar

metið er, hvort greiða skuli kauptryggingu samkvæmt
17. gr. sama kjarasamnings.

Málkostnaður fellur niður.

Föstudaginn 24. ágúst 1973.

Nr. 7/1973. **Alþýðusamband Íslands f. h.**
Verzlunarmannafélags Reykjavíkur vegna
Flugfreyjufélags Íslands
(Árni Guðjónsson hrl.)
gegn
Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. Flug-
félags Íslands h/f og Loftleiða h/f
(Hafsteinn Baldvinsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Flugfreyjur. Skýrð ákvæði kjarasamnings um dagpeninga.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 17. júlí sl., af Alþýðusambandi Íslands f. h. Verzlunarmannafélags Reykjavíkur vegna Flugfreyjufélags Íslands gegn Vinnuveitendasambandi Íslands f. h. Flugfélags Íslands h/f og Loftleiða h/f.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

Aðalkrafa: Að sami hundraðshluti flugfreyja annars vegar og flugmanna og flugvélstjóra hins vegar skuli njóta ákvæða kjarasamninga á réttarskj. nr. 4 og 5 um dagpeninga, eins og þau ákvæði eru framkvæmd.

Varakrafa: Að allar flugfreyjur, sem starfað hafa hjá Flugfélagi Íslands h/f og Loftleiðum h/f í 1 mánuð eða lengur hinn 11. maí 1973 fái, frá þeim degi, fulla dagpeninga eins og flugliðar, þ. e. flugmenn og flugvélstjórar, samkvæmt

samningum F.Í.A. og F.V.F.Í. frá 11. maí 1973 við stefndu, en að flugfreyjur, sem starfað hafa $\frac{1}{2}$ til 1 mánuð fái 70% af fullum dagpeningum nefndra félaga, og að þær flugfreyjur, sem hinn 11. maí sl. hafa starfað skemur en $\frac{1}{2}$ mánuð, fái 60% af fullum dagpeningum nefndra félaga, skv. samningi þeirra frá 11. maí 1973.

Þrautavarakrafa: Að flugfreyjur njóti dagpeningaákvæða kjarasamninga á réttarskj. nr. 4 og 5 með þeim aldurstakmörkunum, sem þar eru, en framkvæmd samninganna verði af hálfu F.Í. og LL. eins og samningarnir eru framkvæmdir gagnvart F.Í.A. og F.V.F.Í.

Loks krefst stefnandi þess, að stefndu verði in solidum dæmdir til þess að greiða málskostnað að skaðlausu samkvæmt mati Félagsdóms.

Stefndi krefst þess, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda og dæmdur málskostnaður úr hendi hans samkvæmt lágmarksgjaldskrá L.M.F.Í., dags. 7. apríl 1973.

Málavextir eru þessir:

Stefndu í máli þessu, Flugfélag Íslands h/f og Loftleiðir h/f, greiða flugverjum á flugvélum félaganna, þ. e. flugmönnum, flugvélstjórum og flugfreyjum, dagpeninga, þegar þeir dveljast fjarri heimilum sínum. Er fjárhæð dagpeninga ákveðin í kjarasamningum hverju sinni og er hún mismunandi eftir því um hvaða land er að ræða. Talið er, að mörg undanfarin ár hafi fjárhæð dagpeninga verið sú sama fyrir alla flokka flugverja, að flugstjórum undanteknum, en sjálfstæð ákvæði um nefnda dagpeninga eru tekin upp í kjarasamninga hverrar starfsstéttar.

Kjarasamningur sá, sem nú er í gildi milli aðilja máls þessa, er dagsettur 29. febrúar 1972 og gildir hann til 1. nóv. þ. á. Samkvæmt prentaðri útgáfu af honum, sem Flugfreyjufélag Íslands hefur gefið út, geymir hann eftirtalin ákvæði um dagpeninga:

„8. kafli

Ferða- og dvalarkostnaður.

Flugfreyjum skulu greiddir dagpeningar, meðan þær dveljast fjarri heimilum sínum í þágu félaganna, hvort heldur er við venjuleg störf eða aukastörf“.

Þá kemur upptalning á fjárhæð dagpeninga í ýmsum tilgreindum löndum og stöðum og enn fremur eru í þessum kafla ákvæði um dagpeninga fyrir hluta úr sólarhring.

Loks segir svo í þessum kafla samningsins:

„Verði breytingar á dvalarkostnaði erlendis á samnings tímabilinu, er aðilum heimilt að fara fram á endurskoðun á dagpeningagreiðslum á misserisfresti. Um aðra staði en þá, er að ofan greinir, skal semja um sérstaklega ef þörf krefur. Þá skal miða við það, að flugfreyjur geti keypt sér jafn góða þjónustu og dagpeningar þeirra á þegar umsömdum stöðum hafa gert þeim kleift“.

Í 17. kafla þessa sama samnings eru venjuleg ákvæði um gildistíma og uppsögn.

Þá kemur samkvæmt þessari sömu samningsútgáfu, dskj. 3, viðbótarkafli, 18. kafli, og er upphaf hans svohljóðandi:

„DC-8

Flugfreyjufélag Íslands og Vinnuveitendasamband Íslands vegna Loftleiða h.f. og Flugfélag Íslands h.f. gera með sér eftirfarandi samning um kaup og kjör flugfreyja við starf á þotum af gerðinni DC-8“.

Í 1. lið þessa kafla koma svo ýmis ákvæði um svonefnt þotuálag. Í 2. lið sama kafla segir svo: „Um dagpeninga gildi sömu reglur og um flugliða á hverjum tíma“.

Í 3. lið þessa kafla er tekið upp ákvæði um gjald samkvæmt 6. kafla 4. fl. B, ef flugferðir verða fleiri en 60 á ári, og í 4. lið eru ákvæði um vinnutíma (DC-8), flug- og vaktatíma og þvínæst fjallað um ýmsar undantekningar. Í 5. lið kaflans segir svo:

„Samkomulag þetta gildir um flug á ofan nefndum þotum frá og með 1. maí 1970 og verður hluti af heildarsamningi aðilja um kaup og kjör“.

Þessi 18. kafli í nefndri samningsútgáfu er að stofni til sérstakur samningur, sem gerður var milli aðilja máls þessa hinn 14. maí 1970 vegna tilkomu DC-8 þota, sem Loftleiðir h/f voru þá að taka í notkun, en kjarasamningar flugverja munu almennt gera ráð fyrir því, að samið sé sérstaklega um kjör, ef nýjar flugvélategundir eru teknar í notkun á samn-

ingstímabili almennra kjarasamninga. Svo stóð á í þetta sinn, að kjarasamningar flugfreyjufélagsins frá 23. júlí 1969 gengu úr gildi um miðjan maí 1970, en vegna þess að ekki vannst tími til að ganga frá nýjum heildarsamningum fyrir þann tíma, en flugfreyjur vildu ekki taka til starfa á DC-8 þotum Loftleiða h/f án þess að sérstaklega hefði verið um þau störf samið, var nefndur samningur gerður. Nýr heildarkjarasamningur var svo undirritaður 27. júlí 1970.

Í upphafi þess samnings segir svo:

„Samningar aðilja, dags. 23. júlí 1969 og 14. maí 1970 um flug á þotum af gerðinni DC-8 framlengist (svo) með eftirfarandi breytingum“.

Samkvæmt þessum kjarasamningi eru eigi gerðar neinar breytingar á 8. kafla hins eldri samnings, um dagpeninga, og ekki verður séð, að neinar breytingar hafi orðið á samningnum frá 14. maí 1970 um flug á DC-8 þotum. Fram er komið, að þær breytingar, sem nú voru gerðar, voru ekki felldar inn í heildarsamning, sem undirritaður væri og staðfestur af báðum samningsaðiljum.

Hinn 29. febrúar 1972 gera aðiljar máls þessa nýjan kjarasamning. Í upphafi þess samnings segir:

„Samningur aðila, dagsettur 27. júlí 1970, framlengist með eftirfarandi breytingum“.

Með þessum samningi eru gerðar ýmsar breytingar á nokkrum köflum hins eldra samnings, en hvorki er hreyft við dagpeningaákvæðum 8. kafla né heldur dagpeningaákvæði DC-8 þotu samningsins frá 14. maí 1970, sem nú virðist talinn 18. kafli svo sem gert er í útgáfu Flugfreyjufélags Íslands, sem áður er að vikið. Hins vegar er svohljóðandi ákvæði bætt við 13. tölulið 14. kafla um hvíldartíma:

„Þetta ákvæði á einnig við 18. kafla (DC-8) þotusamnings við Loftleiðir h.f. (aftan við 4. tl.)“ og hefur það verið fellt inn í 18. kafla í nefndri útgáfu. Ekki var eftir þessa samninga gefinn út kjarasamningur, þar sem gerðar breytingar væru felldar inn í heildartexta, sem undirritaður væri af báðum aðiljum.

Hinn 11. maí sl. var undirritaður kjarasamningur milli Flugfélags Íslands h/f og Loftleiða h/f annars vegar og Fé-

lags íslenzkra atvinnuflugmanna hins vegar svo og kjarasamningar milli nefndra flugfélaga og Flugvirkjafélags Íslands.

Með ákvæðum þessara kjarasamninga um dagpeninga, en þeir eru samhljóða um þau atriði, eru gerðar verulegar breytingar á þeirri tilhögun, er áður hafði um áráðil gilt um dagpeningagreiðslur. Veigamest þessara breytinga er sú, að nú skal fjárhæð dagpeninga fara eftir starfsaldri, þannig, að þeir flugliðar, sem eigi hafa starfað full 5 ár hjá flugfélagi því, er hlut á að máli, fái 70% af umsamdri dagpeningafjárhæð, en byrjendur fái 60% fyrstu 6 mánuðina. Þá sér flugfélagið flugliðum nú fyrir ókeypis gistingu, en gistihús skal valið í samráði við fulltrúa flugliða. Enn fremur skulu flugliðar á eigin kostnað sjá sér fyrir fæði í flugferðum, þ. e. á flugleiðum og flugvöllum og á innlendum og erlendum áfangastöðum. Þessi nýju samningsákvæði leiddu til þess, að deila reis milli aðilja máls þessa um það, hvernig reikna bæri flugfreyjum dagpeninga. Töldu þær, að hlutur þeirra væri nú fyrir borð borinn í samanburði við flugliða. Samkomulag náðist ekki, og höfðaði stefnandi þá mál þetta og gerir nú í flutningi málsins þær dómkröfur, sem að framan greinir.

Kröfur sínar byggir stefnandi á því, að í 25 ár hafi allir flugverjar, þ. e. flugmenn, flugvélstjórar og flugfreyjur, að flugstjórum undanskildum, setið við sama borð að því er varðar fjárhæð dagpeninga og annað í sambandi við þá. Þetta jafnrétti flugfreyjanna sé beinlínis skjalfest með ákvæðum DC-8 þótusamningsins frá 14. maí 1970. Dagpeningaákvæði þess samnings hafi verið tekið upp að tilhlutan flugfreyjanna, sem þá hafi viljað tryggja sig gegn því, að jafnréttisaðstaða þeirra kynni að verða skert í kjarasamningum þeim við flugmenn og flugvélstjóra, sem þá hefði verið í undirbúningi. Ákvæði nefnds DC-8 þótusamnings um dagpeninga hefðu svo orðið hluti af heildarsamningi flugfreyjufélagsins við flugfélögin, og gildi því fyrir allar flugfreyjur, sem hjá þeim starfa, án tillits til flugvélategunda.

Nú hafi það hins vegar gerzt, er stéttarfélög flugmanna og flugstjóra gerðu nýjan kjarasamning í sl. maímánuði, að eldri grundvelli um dagpeningagreiðslur hafi verið gerbreytt, sér-

staklega þó með því, að starfsaldur flugliða ráði nú fjárhæð dagpeninga. Í reynd skipti þetta starfsaldursákvæði engu máli fyrir flugliðana vegna þess að langflestir þeirra flugmanna og flugvélstjóra, sem nú starfi hjá flugfélögunum tveimur, Flugfélagi Íslands h/f og Loftleiðum h/f, hafi þann starfsaldur, að þeir fái fulla greiðslu, og þar að auki muni þeir sárfáir flugliðar, sem ekki hafi starfað í full 5 ár, í reynd og framkvæmd fá fulla dagpeninga.

Um flugfreyjurnar skipti hér allt öðru máli. Þeirra starfsaldri sé svo háttað, að aðeins 14% þeirra hafi náð fullum 5 ára starfsaldri. Hljóti því allar hinar, eða 86% þeirra, aðeins 70% eða 60% af fullri dagpeningagreiðslu, ef fylgt væri um þær þeim starfsaldri, sem flugliðar hafa samið um. Hér hafi því sýnilega verið samið við þá með það fyrir augum að ganga á hefðbundinn og samningalegan rétt flugfreyjanna um jafnræði í dagpeningagreiðslum. Samkvæmt þessu er aðalkrafa stefnanda sú, að sami hundraðshluti flugfreyjanna hjá hvoru hinna stefndu flugfélaga njóti sömu dagpeningakjara og hliðstæður hundraðshluti flugliða samkvæmt nefndum kjarasamningum frá 11. maí sl., og sé þá miðað við þær fjárhæðir, sem einstökum flugliðum séu í reynd greiddar í dagpeninga.

Varakrafa stefnanda virðist byggð á málamiðlun og sanngirnissjónarmiðum, en þrautavarakrafan byggist á því, að dagpeningagreiðslur til flugliða séu í reynd framkvæmdar svo, að dagpeningar séu greiddir án tillits til starfsaldurs flugliða.

Stefndi, sem hefur krafizt sýknu af öllum dómkröfum stefnanda, styður sýknukröfu sína þeim rökum, að kröfugerð stefnanda eigi sér enga stoð í ákvæðum þess kjarasamnings, sem nú sé í gildi milli aðilja máls þessa. Kveður hann, að í 8. kafla þess samnings — um ferða- og dvalarkostnað — sé samið um þau dagpeningakjör, sem flugfreyjur eigi rétt til. Hafi ákvæði 2. tölul. 18. kafla DC-8 þotusamningsins frá 14. maí 1970 engu breytt í þessum efnum, þegar þau voru tekin upp í nefndan samning, og séu nú reyndar niðurfalinn vegna síðari samninga og því ekki í gildi sem almennt ákvæði milli málsaðilja. En hvað sem þessu atriði líði, þá hafi flugfélögin reyndar boðið flugfreyjum í þeim viðræðum, sem

fram hafi farið í sl. maí og júní, eftir að samið hafði verið við flugmenn og flugstjóra, og nýjar og all mjög breyttar reglur um dagpeninga uppteknar, — að þær nyttu sömu kjara og flugliðar, en því hafi verið hafnað af þeirra hálfu. Hafi Flugfreyjufélagi Íslands þá verið tilkynnt, að dagpeningagreiðslur til félagsmanna þess héldust óbreyttar og yrðu í samræmi við kjarasamning þeirra og þær reglur, er áður giltu. Þar séu ótvíræðar reglur um það, hvernig ferða- og dvalarkostnaði flugfreyja skuli hagað. En jafnvel þótt flugfreyjufélagið ætti rétt til að notfæra sér ákvæði 2. töluliðar 18. kafla DC-8 þotusamningsins í störfum á öðrum flugleiðum, þá yrði það ákvæði ekki skilið á annan veg en þann, að sömu reglur skyldu gilda um flugfreyjur og flugliða að því er dagpeningagreiðslur varðar og þá einnig reglan um það, að greiðslur fari eftir starfsaldri. Þessu hafi flugfreyjufélagið hafnað. Aftur á móti hafi það engan stuðning í núgildandi kjarasamningi málsaðilja, að flugfreyjur geti krafizt þess, að tiltekinn hundraðshluti þeirra, án tillits til starfsaldurs, skuli njóta fyllstu dagpeningagreiðslu og annar hundraðshluti 70% eða 60% hámarksfjárhæðar þeirra, og að nefndir hundraðshlutar miðist við það, hve stór hundraðshluti flugliðanna falli í hvern flokk. Slík flokkun hafi enga stoð í kjarasamningum né þeim sjónarmiðum, sem ráða við gerð slíkra samninga. Þá mótmælir stefndi því alfarið, að hin nýju ákvæði í kjarasamningum flugliða um ferða- og dvalarkostnað séu tekin upp í því skyni að rýra hlut flugfreyjanna. Þær hafi að öllu leyti sjálfstæðan samningsrétt, sem þær geti beitt innan þeirra marka, sem kjarasamningur þeirra veiti heimild til.

Ákvæði kjarasamninga flugmanna, flugvélstjóra og flugfreyja um ferða- og dvalarkostnað munu á undanförunum árum hafa verið samhljóða að kalla, en samið hefur verið sjálfstætt um þessi atriði við hvert einstakt stéttarfélag nefndra starfsstétta. Hefur því ekki verið haldið fram, að í kjarasamningum þessum hafi verið almenn ákvæði, sem bundu að þessu leyti kjör einnar starfsstéttar flugverja við kjör annarrar. Þó var, svo sem að framan greinir, ákvæði í þessa átt tekið upp í 2. lið DC-8 þotusamningsins frá 14. maí 1970, sem er sérsamningur um starf í nefndri flugvélategund

milli Flugfreyjufélags Íslands og flugfélaganna tveggja. Sá samningur varð svo, eins og rakið hefur verið, sérstakur kafli um sérgreind atriði í heildarkjarasamningi Flugfreyjufélags Íslands og flugfélaganna. Var ákvæði nefnds 2. liðar ekki tekið upp í 8. kafla hins almenna kjarasamnings um ferða- og dvalarkostnað.

Því er haldið fram af hálfu stefnanda í máli þessu, að með kjarasamningum flugfélaganna við flugmenn og flugvélstjóra, sem undirritaðir voru 11. maí sl., hafi ákvæði um starfsaldur í sambandi við greiðslu ferða- og dvalarkostnaðar verið sett til þess að útiloka flugfreyjur frá því að fá sömu dagpeninga og flugmenn og flugvélstjórar. Ekki verður séð, að ákvæði DC-8 þotusamningsins þess efnis, að „um dagpeninga gildi sömu reglur og um flugliða á hverjum tíma“ geti á nokkurn hátt, þótt það væri talið í fullu gildi, bundið hendur flugfélaganna um að semja við flugmenn og flugvélstjóra um nýja og breytta tilhögun á greiðslu ferða- og dvalarkostnaðar, en með samningum nefndra flugliða frá 11. maí sl. voru, eins og áður er getið, teknar upp nýjar reglur, þ. á m. um það, að fjárhæð dagpeninga fari eftir starfsaldri. Flugfreyjufélag Íslands átti ekki aðild að nefndum kjarasamningum, en fram er komið, að ákvæði umgetinna kjarasamninga, hvað starfsaldur varðar, falla illa að viðhorfum flugfreyjanna vegna þess, hve starfsaldur þeirra er í fjölmörgum tilvikum annar og skemmri en flugliðanna.

Þessi atriði sýna, að fara verður með gát í því að gera ákvæði í kjarasamningi eins stéttarfélags skuldbindandi fyrir annað stéttarfélag, sem ekki hefur átt hlut að samningsgerð hins. Verða ákvæði kjarasamninga um slíka bindingu að vera skýlaus og ótvíræð.

Þegar litið er til þessara atriða, þykja framangreind ákvæði 2. liðar 18. kafla ekki nægilega tvímællaus til þess að telja meg, að þau skapi Flugfreyjufélagi Íslands rétt til að krefjast almennt félagsmönnum sínum til handa allra þeirra dagpeningakjara, sem flugliðar hafa samið um með kjarasamningunum frá 11. maí sl., en slíkum rétti fylgdi þá einnig, að flugfreyjur þyrftu að hlíta ákvæðum þeirra samninga um starfsaldur.

Samkvæmt þessu svo og með hliðsjón af kröfugerð stefnanda, verður eigi í þessu máli tekin afstaða til þess atriðis, hvort flugfreyjur á DC-8 þotum kunni að hafa einhverja sérstöðu samkvæmt 2. lið 18. kafla nágildandi kjarasamninga.

Samkvæmt þessari niðurstöðu ber að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Vinnuveitendasamband Íslands f. h. Flugfélags Íslands h/f og Loftleiða h/f, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands f. h. Verzlunarmannafélags Reykjavíkur vegna Flugfreyjufélags Íslands, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 29. október 1973.

**Nr. 3/1973. Samband veitinga- og gistihúsaeygenda f. h.
Hótels Loftleiða**

(Hafsteinn Baldvinsson hrl.)

gegn

**Alþýðusambandi Íslands f. h. Félags
framreiðslumanna vegna félagsmanna þess
á Hótel Loftleiðum**

(Gunnar Sæmundsson hdl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Kjarasamningur. Deilt um álagningu þjónustugjalds
framreiðslumanna.

Dómur.

I.

Mál þetta var upphaflega höfðað fyrir Félagsdómi með
stefnu, dags. 3. apríl sl., af Sambandi veitinga- og gistihúsa-
eygenda f. h. Hótels Loftleiða gegn Alþýðusambandi Íslands
f. h. Félags framreiðslumanna vegna félagsmanna þess á
Hótel Loftleiðum.

Dómkröfur stefnanda voru þessar:

1. Að dæmt yrði, að verkfall það, sem framkvæmt var fyr-
irvaralaust á hádegi 2. apríl sl. á Hótel Loftleiðum fyrir at-
beina hins stefnda félags, yrði dæmt ólögmætt.

2. Að hinu stefnda félagi yrði gert að greiða sekt fyrir
hið ólögmæta verkfall.

3. Að dæmt yrði, að réttur sé sá skilningur stefnanda á
1. gr. kjarasamnings á milli aðiljanna frá 22. ágúst 1972, að
framreiðslumönnum beri að haga svo álagningu þjónustu-
gjalds, 15% og söluskatts 13%, að í fullu samræmi sé við
ákvæði 9. gr. laga nr. 10/1960 um söluskatt og að skila til
veitingamanns öllum þannig álögðum og innheimtum sölu-
skatti.

4. Að hinu stefnda félagi verði gert að greiða stefnanda
málkostnað fyrir Félagsdómi, að mati dómsins.

„Framreiðslumenn fá þóknun frá viðskiptamönnum fyrir

starf sitt. Skal sú þóknun vera 15% miðað við verð veitinga til almennings“.

Ákvæði sama efnis hefur verið í kjarasamningum aðilja máls þessa nokkur undanfarin ár. Í þeim kjarasamningi aðilja, sem gerður var 4. júní 1965, var tilsvarendi ákvæði á þessa leið:

„Framreiðslumenn og barmenn taka ekki kaup hjá atvinnurekanda, en fá þóknun frá viðskiptamönnum sem greiðslu fyrir starf sitt. Skal sú þóknun vera 15% miðað við verð veitinga til almennings“.

Í flutningi málsins hefur komið fram, að orðin „miðað við verð veitinga til almennings“ ættu rót sína að rekja til þess, að veitingahús, sem rekið var af stjórnmalafélagi, hefði á fundum, sem félagið efni til, gefið fundarmönnum afslátt frá almennu verði veitinga. Framreiðslumenn hefðu talið sig verða fyrir tjóni fyrir þær sakir vegna lægra þjónustugjalds og ákvæðið um „verð til almennings“ því verið tekið upp í kjarasamninginn til að tryggja framreiðslumönnum ákveðið þjónustugjald, þótt veitingahús veitti afslátt frá almennu verði á veitingum.

Samkvæmt skýrslu stefnda var hinn 12. maí 1965 á sam-eiginlegum fundi stjórnar Félags framreiðslumanna, trúnaðarráðs félagsins og yfirframreiðslumanna í veitingahúsum, lagður fram af þáverandi formanni félagsins útreikningur á verði veitinga til gesta, „þar sem þjónustugjaldið var reiknað af verði veitinganna að meðtöldum 10% „skatti“, sem veitingamenn lögðu þá á verðið“. Segir stefndi að þessari reikningsaðferð hafi svo verið beitt þegar hinn sama dag.

Samband veitinga- og gistihúsaeigenda mótmælti þessari reikningsaðferð með símskeyti til Félags framreiðslumanna þegar næsta dag. Hófst upp úr þessu hörð deila milli nefndra aðilja m. a. um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins.

Við gerð kjarasamningsins frá 4. júní 1965 varð það að samkomulagi með deiluaðiljum að skjóta til almennra dómstóla eða Félagsdóms ágreiningi um það, hvort framreiðslumönnum væri heimilt að leggja þjónustugjaldið ofan á söluskatt. Jafnframt var samið um það, að Félag framreiðslumanna tæki á sig alla ábyrgð og áhættu af því, hvort „það

væri í samræmi við íslensk lög, að þjónustugjald sé lagt á söluskattinn“, en Samband veitinga- og gistihúsaeigenda lýsti því, að það léti óátalið að framreiðslumenn leggðu „þjónustugjald ofan á söluskattinn, þar til úrslit viðkomandi dómstóls liggur fyrir“.

Dráttur varð á að nefndur ágreiningur væri borinn undir dómstóla og hafði það ekki verið gert, þegar kjarasamningur málsaðilja frá 4. júní 1965 féll úr gildi 1. júní 1966. Nýir samningar tókust ekki og 15. júlí 1966 voru sett bráðabirgðalög þess efnis, að gerðardómur skyldi ákveða kaup og kjör framreiðslumanna. Úrskurður gerðardóms þessa var kveðinn upp 30. des. 1966, og var 1. gr. þá orðuð svo:

„Framreiðslumenn og barmenn, sem vinna upp á prósentur, skulu fá 15% þóknun miðað við verð seldra veitinga“.

Enn kom upp ágreiningur um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins, og höfðaði Samband veitinga- og gistihúsaeigenda mál fyrir Félagsdómi í janúar 1967 gegn Félagi framreiðslumanna. Mál þetta var tvíþætt. Fjallaði það bæði um þá kröfu veitingahúsaeigenda, að framreiðslumönnum væri óheimilt að leggja þjónustugjaldið á söluskattinn og svo um skilning á verðskrá um áfengisverð, sem um skeið var mikið ágreiningsefni málsaðilja.

Hinn 31. janúar 1967 var enn gerður kjarasamningur milli málsaðilja, án þess þó að þeir gerðu hreint fyrir sínum dyrum um ágreininginn um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Þessi kjarasamningur gildi til 1. október s. á.

Næst var kjarasamningur gerður 1. apríl 1968, og gildi hann til 1. apríl 1969.

Haustið 1968 hófust viðræður í svonefndri samstarfsnefnd aðilja, sem skipuð var fulltrúum frá veitingamönnum og framreiðslumönnum. Hinn 12. des. s. á. varð nefndin, að sögn stefnda, sammála um tilhögun verðlagningar á áfengi á veitingastöðum, og var gefin út verðskrá sem felur í sér þá skipan, að vínverð er reiknað út með tilliti til rýrnunar og þjónustugjaldið reiknað af vínverðinu að söluskatti meðtöldum. Félagsdómsmál það, er höfðað var í janúar 1967, var þá enn rekið fyrir dómnum, en það féll niður 6. maí 1970, er aðiljar sóttu eigi dómþing. En áður en það gerðist, var komið

af stað bæjarþingsmálið Dana Jóhannsdóttir gegn Sigmari Péturssyni veitingamanni, þingfest 25. sept. 1969, en mál þetta fjallaði í reynd að efni til um það síkvika deilumál framreiðslumanna og veitingahúsaeigenda, hvort þeim fyrrnefndu væri rétt að leggja þjónustugjaldið á verð veitinga að viðbættum söluskatti.

Við samningaumleitunir um kjarasamninga, er fram fóru milli málsaðilja fyrri hluta árs 1971, er álagningargrundvöllur þjónustugjaldsins enn ágreiningsefni, en þá höfðu kjarasamningar verið lausir í nærfellt tvö ár. Þá skömmu áður, eða í desembermánuði 1970, hafði verið kveðinn upp dómur í áðurnefndu bæjarþingsmáli. Með þeim dómi var í meginatriðum fallizt á viðhorf veitingahúsaeigenda um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Segir stefnandi, að af því til efni hafi í samningaviðræðunum verið rétt um áhrif málsúrslita bæjarþingsmálsins.

Þær umræður leiddu eigi til neins samkomulags um þjónustugjaldsdeiluna, þar sem báðir aðiljar sátu við sinn keip, en framreiðslumenn munu hafa staðið að áfrýjun málsins. Var það dæmt í Hæstarétti 18. júní sl.

Í aprílmánuði 1972 kveðst stefnandi hafa óskað eftir viðræðufundi við stjórn Félags framreiðslumanna til þess m. a. að ræða um hugsanlegt samkomulag í þjónustugjaldsmálinu. Af þeim fundi varð ekki, og segir stefnandi að tilkynnt hafi verið af hálfu stjórnar framreiðslumanna, að hún hafnaði öllum viðræðum um útreikning þjónustugjaldsins.

Af þessu tilefni kveður stefnandi, að boðað hafi verið til almenns fundar veitingamanna hinn 14. apríl 1972. Hafi þar verið samþykkt að segja upp þágildandi samningum við Félag framreiðslumanna frá 11. maí 1971 til þess að fá endanlega skorið úr ágreiningi þeim, sem verið hafi milli veitingahúsaeigenda og framreiðslumanna um framkvæmd álagningar á þjónustugjaldi og söluskatti og skil framreiðslumanna á innheimtum söluskatti.

Í samningaumleitunum þeim, sem því næst fóru fram, ritaði samninganefnd Félags framreiðslumanna gagnaðilja sín um svohljóðandi bréf hinn 11. júlí f. á.:

„Vegna þeirra atriða, sem fram komu af hálfu Sambands

veitinga- og gistihúsaeigenda á samningafundi í dag, vill samninganefnd Félags framreiðslumanna taka eftirfarandi fram:

Félag framreiðslumanna telur, að núverandi framkvæmd við álagningu þjónustugjalds hafi verið samþykkt af báðum aðilum um leið og samið var um rýrnun með milligöngu samstarfsnefndar F.F. og S.V.G. Það er álit félagsins að þá hafi verið leystur í einu lagi sá ágreiningur sem var á milli aðila og var þá til meðferðar í Félagsdómi að tilhlutan S.V.G.

Þessu til stuðnings bendir félagið á, að eftir að samkomulagið var gert og sameiginleg verðskrá aðila, byggð á núverandi fyrirkomulagi, kom út, var Félagsdómsmálið látið falla niður. Inn í mál þeirra Dönu Jóhannsdóttur og Sigmars Péturssonar spinnast fleiri atriði, t. d. aðild Sigmars að S.V.G., og getur því félagið ekki fallizt á að binda sig á nokkurn hátt gagnvart S.V.G. um breytingar á gerðu samkomulagi á grundvelli niðurstöðu Hæstaréttar í því máli.

Að því er varðar kröfur veitingamanna um greiðslu fæðispeninga vill nefndin taka fram, að hún er ekki til viðræðu um afsal þeirra fæðishlunninda, sem framreiðslumenn hafa notið um margra ára skeið.

Nefndin tekur fram, að bréf þetta er ritað á hennar ábyrgð, en mun verða lagt fyrir stjórn og trúnaðarráð félagsins.

Í samninganefnd Félags framreiðslumanna“.

Samninganefnd Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda svaraði samdægurs með svolátandi bréfi:

„Með tilvísun til bréfs samninganefndar Félags framreiðslumanna, dagsett í dag, leyfir samninganefnd S.V.G. sér hér með að mótmæla eindregið þeirri fullyrðingu, sem fram kemur í téðu bréfi, að núverandi framkvæmd við álagningu þjónustugjalds hafi verið samþykkt af hálfu S.V.G. um leið og samið var um rýrnun með milligöngu samstarfsnefnda F.F. og S.V.G.

Bendir samninganefndin á, að við síðustu samningaviðræður, í marz 1971, voru aðilar ásáttir um, að úr þessum ágreiningi aðiljanna myndi fást skorið með dómi Hæstaréttar í máli Dönu Jóhannsdóttur og Sigmars Péturssonar, og kemur okk-

ur því á óvart hin breytta afstaða Félags framreiðslumanna nú.

Við ítrekum því þau tilmæli okkar á fundi með samninganefnd F.F. nú fyrr í dag, að við samningsgerðina nú verði gengið frá yfirlýsingu á milli aðiljanna um, að andvirði þeirra 1.65%, sem ágreiningur er um, verði sett inn á sérstakan reikning, unz dómur Hæstaréttar liggur fyrir um ágreininginn.

Samninganefnd S.V.G.“.

Hinn 22. júlí 1972 varð samkomulag um nýjan kjarasamning milli samninganefndanna. Undir þetta samkomulag rituðu fulltrúar veitingahúsaeigenda með svofelldum hætti:

„F. h. Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda með fyrirvara, er felst í eftirfarandi yfirlýsingu, svo og um samþykki félagsfundar:

Samband veitinga- og gistihúsaeigenda hefur vefengt, að framreiðslumönnum sé heimilt að reikna þjónustugjald af söluskatti og á þann hátt að auka þjónustugjald sitt um 1.65%—3.30% í stað þess að innheimta og skila 11% söluskatti af þjónustugjaldi í samræmi við ákvæði í 1. og 2. gr. kjarasamnings aðila og 2. gr. 1. nr. 10/1960, sbr. 1. gr. 1. nr. 3/1970. Með því að samninganefnd Félags framreiðslumanna hefur ekki fallist á að undirrita sameiginlega yfirlýsingu um að aðilar kjarasamnings þessa séu ásáttir um að á væntanlegan dóm Hæstaréttar í máli Dönu Jóhannsdóttur gegn Sigmarí Péturssyni verði litið sem endanlegan úrskurð um framanritaðan ágreining, lýsir samninganefnd S.V.G. yfir því, að þótt nefndin nú undirriti framanritaðan kjarasamning, þá áskilur hún S.V.G. allan rétt til þess að höfða mál fyrir hlutaðeigandi dómstól til þess að fá skorið úr ágreiningi þessum um leið og nefndin áskilur einstökum veitingamönnum innan vébanda S.V.G. allan rétt til þess að endurkrefja einstaka framreiðslumenn um allt það fé, sem þeir kunna að hafa oftekið samkvæmt framsögðu á undanförunum árum“.

Undirritun af hálfu samninganefndar framreiðslumanna var hins vegar á þessa leið:

„Í tilefni af yfirlýsingu Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda hér að framan tekur Félag framreiðslumanna fram,

að það telur, að með útgáfu sameiginlegrar verðskrár frá 2. desember 1968 hafi endanlega verið leyst úr ágreiningi aðila varðandi skilning á 1. mgr. 1. gr. kjarasamnings aðila og sé því núverandi tilhögun við álagningu þjónustugjalds samningsbundin. Félag framreiðslumanna mótmælir því fyrirvara Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda, sem í yfirlýsingunni felst, en þar sem hér er um að ræða atriði, sem Félagsdómur mundi eiga úrskurðarvald um, undirritar nefndin framanritaðan kjarasamning með þessari athugasemd“.

Samningsuppkast þetta var felld í Félagi framreiðslumanna. Voru samningaumleitanir því næst teknar upp á ný og kjarasamningar undirritaðir 22. ágúst 1972.

Jafnhliða þeirri undirritun afhentu fulltrúar veitingahúsa-eigenda fulltrúum framreiðslumanna svohljóðandi yfirlýsingu:

„Reykjavík, 22. ágúst 1972.

Samninganefnd Félags framreiðslumanna, Reykjavík.

Með hliðsjón af samningi þeim, sem nú hefur verið undirritaður í dag um kaup og kjör framreiðslumanna, vill samninganefnd S.V.G. taka fram eftirfarandi:

Eins og áður hefur komið fram í samningaviðræðum aðila, sbr. fyrirvara við samning, dags. 22/7 1972, hefur S.V.G. vefengt, að framreiðslumönnum sé heimilt að reikna þjónustugjald af söluskatti í stað þess að innheimta og skila söluskatti af þjónustugjaldi í samræmi við ákvæði 1. og 2. gr. kjarasamnings aðila og 2. gr. 1. nr. 10/1960, sbr. 1. gr. 1. nr. 3/1970.

Með því að aðilar samningsins hafa ekki getað orðið ásáttir um, að dómur í máli því, sem nú er rekið fyrir Hæstarétti út af samskonar ágreiningi verði talinn skera endanlega úr þessum ágreiningi, vill samninganefnd S.V.G., þrátt fyrir undirritun sína nú undir samninginn, ekki láta hjá liða að áskilja S.V.G. allan rétt til þess að höfða mál fyrir hlutaðeigandi dómstóli til þess að fá skorið úr ágreiningi þessum“.

Eftir þessi málalok hinn 22. ágúst 1972 stóð enn við það sama um þjónustugjaldið og héldu framreiðslumenn áfram að leggja það á verð veitinganna að viðbættum söluskatti.

Næst gerðist það, að ákveðið var með lögum nr. 4/1973 um

neyðarráðstafanir vegna jarðelda á Heimaey að leggja 2% viðlagagjald á söluskattsstofn allra sömu aðilja og lög nr. 10/1960 taka til, um eins árs skeið, frá 1. marz þ. á. Segir m. a. í 8. gr. laganna, að sú hækkun á útsöluverði á vöru og þjónustu, sem af þessu gjaldi hljóttist, skuli ekki valda hækkun á kaupgreiðsluvisitölu. Í tilefni af þessari lagasetningu ritaði stefnandi fjármálaráðuneytinu hinn 1. marz sl. eftirfarandi bréf:

„Við tilvísum viðræður undirritaðs við ráðuneytisstjóra, Jón Sigurðsson, varðandi 2% viðlagagjald á söluskattsstofn, sem innheimt skal á tímabilinu 1. marz 1973 til 28. febr. 1974, sbr. ákv. í 8. gr. l. nr. 4/1973.

Hinu háa ráðuneyti mun vera kunnugt um þá deilu, sem verið hefur um framkvæmd álagningar þjónustugjalds, þar sem þjónar hafa, þrátt fyrir andmæli veitingamanna, lagt þjónustugjald á með eftirtöldum hætti:

1. verð vöru frá veitingahúsi	kr. 100.00
2. söluskattur 11%	— 11.00 kr. 111.00
3. þjónustugjald 15%	— 16.65

Heildarverð kr. 127.65

Eins og sést af þessu dæmi reiknast enginn söluskattur af þjónustugjaldinu. Að sjálfsögðu geta allir aðilar átt von á því, að með innheimtu viðlagagjaldsins skv. l. nr. 4/1973 muni þjónar ætla að hafa sama hátt á um álagningu þess og um álagningu söluskatts og á þann hátt að hagnast á álagningu viðlagagjaldsins.

Við leyfum okkur því að spyrjast fyrir um það hjá hinu háa ráðuneyti, hvaða reglum skuli fylgja um álagningu og innheimtu söluskatts 11% og viðlagagjaldsins 2%, sbr. auglýsingu ráðuneytisins í dagbl. í gær og óskum eftir skriflegum fyrirmælum yðar í þeim efnum“.

Til svars þessari fyrirspurn sendi ráðuneytið 2. s. m. stefnanda ljósrit af bréfi ríkisskattstjóra til fjármálaráðuneytisins, dags. sama dag, svohljóðandi:

„Með vísun til bréfs yðar, dags. í dag, ásamt viðfestri fyrirspurn Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda viljum vér taka fram eftirfarandi:

1. Samkvæmt ákvæðum 8. gr. laga nr. 4/1973 skal leggja viðlagagjald á söluskattsstofn frá 1. marz 1973 til 28. febrúar 1974. Viðlagagjaldið reiknast að öllu leyti eins og söluskatturinn, og er þess ekki krafizt, að því sé haldið sérgreindu frá söluskatti við útskrift reikninga og söluskattsskil. Framkvæmd verður því sú sama og orðið hefði, ef söluskattur hefði hækkað í 13%.
2. Þjónustugjald í veitingahúsum er söluskattsskylt skv. 9. gr. laga nr. 10/1960, sbr. 25. gr. reglugerðar nr. 169/1970 um söluskatt, og ber veitingahúsum að skila söluskatti miðað við heildarandvirði hins selda að meðtöldu þjónustugjaldi.
3. Reikningar, sem gefnir eru út af veitingahúsum með upplýsingum um innheimtu söluskatts af viðskiptavinum, ættu því að sýna eftirfarandi niðurstöður:

Verð vöru (án sölusk. og þjgj.)	kr. 100.00
Þjónustugjald 15%	— 15.00
	Kr. 115.00
Söluskattur og viðlagagj. 13%	— 15.00
	Kr. 130.00

Hlutfall þjónustugjalds, sem hér er reiknað 15%, er hins vegar mál veitingahúsaeigenda og þjóna.

4. Eins og áður segir, verður söluskattur og viðlagagjald samtals 13%, sem heimilt er við söluskattsskil að reikna 11.5% af heildarveltu með söluskatti og viðlagagjaldi“

Hinn 3. marz sl. boðaði stjórn Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda til fundar með stjórn Félags framreiðslumanna. Kynnti hún stjórn stefnda framangreint bréf fjármálaráðuneytisins og óskaði eftir því að sögn stefnanda, að eftirleiðis yrði álagningu og innheimtu 13% söluskatts hagað í samræmi við þá ákvörðun, sem fram kæmi í nefndu bréfi ráðu-

neytisins og yrði söluskattinum þannig álögðum skilað til veitingamanna.

Ekki er neitt fram komið í málinu um undirtektir framreiðslumanna á fundi þessum, en 6. s. m. sendi stefnandi stefnda afrit af ráðuneytisbréfinu. Jafnhliða þessu unnu veitingahúsaeigendur, að sögn stefnanda, að gerð nýrra verðskráa yfir mat og vín, þar sem 15% þjónustugjald og 13% söluskattur var falið í heildarverði. Kveður stefnandi, að þetta hafi verið gert til aukins hagræðis fyrir gesti og jafnframt hafi það verið til samræmis við það, sem liðkast á hótélum um verðlag á gistingu, í vinstúkum húsanna og söluklefum.

Engar viðræður fóru fram um þetta milli málsaðilja eftir hinn sameiginlega fund 3. marz sl.

Hinn 19. marz sl. sendi stjórn Sambands veitinga- og gisti-húsaeigenda félagsmönnum sínum eftirfarandi leiðbeiningar um framkvæmd nýrrar tilhögunar þess efnis, að framvegis verði þjónustugjald og söluskattur innifalið í verði veitingahúsanna:

„A. Hið breytta fyrirkomulag skal taka gildi samtímis á öllum veitingahúsum í landinu, mánudaginn 2. apríl 1973.

- 1) Þann dag skulu matseðlar og vínlistar sýna verð þar sem innifalið er í verðinu 15% þjónustugjald og 13% söluskattur. Skal þetta eftirleiðis kallað HÚSVERÐ.
- 2) Þegar 20% þjónustugjald á við, skal bætt á reikning gesta, sem skrifaður er út á húsverði Aukaþj.gj. 4.20%.
- 3) Þegar 30% þjónustugjald á við, skal á sama hátt bætt á reikning gesta, sem skrifaður er út á húsverði: Aukaþj.gj 13.04%.

B. Uppgjör framreiðslumanns við veitingamann, að lokinni vakt, skal fara fram á sérstökum eyðublöðum, sem veitingamaður lætur framreiðslumönnum í té, sbr. hjálagt sýnishorn.

Við útreikning á þjónustugjaldi til framreiðslumanns er þess að geta, að þjónustugjald af heildarsölu er sem hér segir:

1. 15% þjónustugj. Þjónn fær ætíð 11.543% af húsverði.
2. 20% þjónustugj. Þjónn fær ætíð 14.75% af húsverði að viðbættu aukabjónustugjaldi.
3. 30% þjónustugj. Þjónn fær ætíð 20.43% af húsverði að viðbættu aukabjónustugjaldi.

Nauðsynlegt er að veitingamenn veki athygli framreiðslumanna á því, að þegar um aukabjónustugjald er að ræða, beri framreiðslumanni að bomma á kassa þá upphæð í einu lagi, sem aukabjónustugjaldi nemur og fylgi bomma þessi uppgjöri ásamt afriti af reikningum til gesta.

Við leggjum áherzlu á, að sú framkvæmd, sem hér er ráðgerð, verði tekin upp samtímis í öllum vínveitingahúsum í landinu, og er ætlunin að það verði 2. apríl 1973.

Til þess að svo megi verða hefur verið ákveðið, að allir veitingamenn í vínveitingahúsum boði starfsfólk sitt (framreiðslufólk) til fundar, hver í sínu húsi, mánudaginn 26. marz n. k., þar sem hver veitingamaður kynni starfsfólki sínu, hvernig framkvæmdinni verði háttað, öll atriði hennar og hvenær hún komi til framkvæmda“.

Samkvæmt þessum fyrirmælum tilkynntu veitingamenn starfsfólki á hótelum borgarinnar þessa tilhögun hinn 26. marz sl. og skýrðu jafnframt frá því, að hinir nýju verðlistar tækju gildi 2. apríl.

Á Hótel Loftleiðum tilkynnti hóteltjórinn, Erling Aspelund, starfsfólki þar nefndar reglur. Við það tækifæri afhenti trúnaðarmaður Félags framreiðslumanna, Bergþór Bergþórs-son, hóteltjóranum eftirfarandi plagg:

„1. Um er að ræða að þjónunum er lögð á herðar aukin vinna með breyttum uppgjörsmáta, þ. e. vinna við uppgjör í stað þess að greiða beint skv. kassauppgjöri. Þessu er mótmælt skv. 4. gr. samnings, þar sem hér er ekki um að ræða færslu á nótum, heldur breytta vinnuaðferð, sem skerðir kjör framreiðslumanna.

2. En fyrst og fremst er hér um að ræða stórfellda skerðingu á launakjörum eða rúmlega 11% af launum. Þetta er ekki einungis fráleitt, heldur svo ósvífið að ætla að reyna slíkt á miðjum samningstíma, án þess að nokkurt sjáanlegt

tilefni sé fyrir hendi, að það er ekki einungis til þess fallið að móðga framreiðslumenn, heldur og til að félag þeirra getur naumast treyst viðsemjendum sínum í framtíðinni.

3. Þar sem veitingamenn virðast ætla að leggja fram verðlista yfir allan varning með útsöluverði, munu framreiðslumenn, meðan málið er í athugun hjá félagsstjórn, bakreikna þjónustugjald af heildarsölu sem hér segir:

15% þjónustugjald sem 13.05% af sölu
 20% þjónustugjald sem 16.67% af sölu
 30% þjónustugjald sem 23.08% af sölu“.

Hinn 30. marz sl. ritaði stefndi Sambandi veitinga- og gisti-húsaeigenda svohljóðandi bréf:

„Almennur félagsfundur Félags framreiðslumanna haldinn 29. marz 1973 mótmælir harðlega þeim vinnubrögðum, sem S.V.G. hefur frammi gegn félaginu. Komið hefur í ljós, að S.V.G. hefur upplýst stjórn F.F. um, að þeir ætli sér (S.V.G.) að setja upp nýja verðskrá, þar sem þjónustugjald skal vera innifalið og samkvæmt áður nefndri verðskrá skal þjónustugjald bakreiknast með 11.543%, sem samsvarar rúmlega 11% kaupþýrnum.

Þessu hefur verið mótmælt af stjórn F.F., og lýsti S.V.G. þá yfir, að þetta væri einhliða ákvörðun þeirra.

Slík vinnubrögð eru frekleg árás á tekjur framreiðslumanna og svívirðing gagnvart félagi þeirra, jafnframt því sem hér er um að ræða gróft brot á 4. gr. samninga milli F.F. og S.V.G. frá 1972. Jafnframt áskilja framreiðslumenn sér rétt til að vinna áfram samkvæmt því fyrirkomulagi, sem verið hefur.

Virðingarfyllst, f. h. Félags framreiðslumanna,
 Óskar Magnússon, formaður“.

Eigi þykir ástæða til að rekja hér nánar atburði þá, er leiddu til þess verkfalls framreiðslumanna, sem dæmt var ólögmaett af Félagsdómi 13. apríl sl. Voru viðhorf aðilja, eins og fram kemur í dóminum, algerlega andstæð um það, af hvaða fjárhæð bæri að reikna þjónustugjaldið.

III.

Viðhorf aðilja.

Dómkrafa stefnanda, sem felur það í sér, að framreiðslumenn skuli reikna þjónustugjald 15% af verði veitinga án söluskatts, en svo söluskatt af verði og þjónustugjaldi, er byggð á ákvæðum 9. gr. laga nr. 10/1960 og 25. gr. reglug. nr. 169/1970. Heldur hann því fram, að ef það hefði verið ætlan veitingamanna að semja við stefnda um það, að framreiðslumenn legðu 15% þjónustugjald ofan á söluskattinn, þrátt fyrir ákvæði í lögum um söluskattskyldu af þjónustugjaldinu, — en veitingamenn tækju þar með á sig þau auknu útgjöld, sem af slíku fyrirkomulagi leiddi, — hefði þess konar skuldbinding þurft að vera gerð með beinu og ótvíræðu orðalagi í samningi milli málsaðilja. Sé algerlega óheimilt að leiða slíka reglu af orðalagi, sem tekið hafi verið upp af öðrum ástæðum, en stefnandi skýrir svo frá, svo sem áður er að vikið, að orðalag 1. gr. kjarasamninga undanfarinna ára, „af verði veitinga til almennings“, sé upphaflega sett að kröfu framreiðslumanna vegna þess að þeir hafi talið veitingamönnum óheimilt að semja um lægra verð á veitingum við viðskiptamenn en almennt gildi, þannig að sú verðlækkun hefði áhrif á fjárhæð þjónustugjaldsins.

Þá mótmælir stefnandi því, að hann hafi nokkurn tíma fallizt á þá framkvæmd, sem framreiðslumenn hafi beitt um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins, enda sé hún algerlega andstæð ákvæðum laga um söluskatt. Um þessa aðferð hafi verið deilt við hverja kjarasamningagerð, en veitingamenn hafi aldrei samið sig undir þá skyldu gagnvart framreiðslumönnum að greiða þann mismun á fjárhæð söluskatts, sem fram kæmi vegna innheimtuaðferðar framreiðslumanna og þeirrar fjárhæðar, sem skattyfirvöld kröfðu veitingamenn um vegna söluskattsskyldu af þjónustugjaldinu. Hefur stefnandi um þessi efni vísað til þeirra atvika, sem upp eru talin í atvikaýsingu málsins og mótmælt því að nokkur skylda þess efnis hafi sakir tómlætis eða af öðrum ástæðum, svo sem útgáfu verðskrár þeirrar, sem stefndi m. a. byggi málstað sinn á, fallið á veitingamenn. Sérstaklega hefur stefnandi bent á það, að fráleitt sé, að gjald eins og 2% viðlagasjóðsgjald

samkvæmt lögum nr. 4/1973, sem ekki eigi að valda hækkun á kaupgreiðsluvísitölu, eigi að geta leitt til kauphækkunar hjá framreiðslumönnum vegna hærri þjónustugjaldsgrundvallar, en til slíkrar niðurstöðu leiði afstaða stefnda. Mótmælir stefnandi því eindregið, að kjarasamningurinn frá 22. ágúst hafi bundið honum neinar skyldur á herðar um að fylgja því fyrirkomulagi um álagningu þjónustugjalds, sem stefndi telur að fylgt hafi verið og samningar standi til. Bendir stefnandi í þessu efni til skýlausra fyrirvara af sinni hálfu við þá samningsgerð.

Loks vísar stefnandi til þess, að með dómi Hæstaréttar 18. júní sl. í máli Dönu Jóhannsdóttur gegn Sigmari Péturssyni hafi verið úr því skorið, að framreiðslumönnum bæri að reikna söluskatt af verði veitinga að viðbættu þjónustugjaldi, svo sem hann hefði alla tíð haldið fram.

Sýknukrafa stefnda að því er varðar framangreindan 3. kröfulið í dómkröfum stefnanda og rök hans fyrir 3. lið gagnkröfu sinnar, — en þessir kröfuliðir báðir lúta að sama málsatriði, — er í höfuðatriðum á því reist, að framreiðslumönnum sé rétt að reikna sér þjónustugjald af öllu verði seldra veitinga, öðru en þjónustugjaldi. Telur stefndi, að þessi réttur þeirra byggist í fyrsta lagi á upphafsákvæði 1. gr. kjarasamnings aðilja, enda sé sá skilningur einn eðlilegur. Í annan stað hafi veitingamenn samþykkt þessa afstöðu framreiðslumanna í orði og verki þegar í desember 1968, er samið hafi verið um það, hvernig mæta skyldi rýrnun á áfengi, sem framreiðslumaður yrði fyrir, og gefin hafi verið út verðskrá um áfengi á veitingastöðum, sem báðir málsaðiljar hafi staðið að. En samkvæmt henni sé þjónustugjald reiknað af verði áfengis að viðbættum söluskatti. Telur stefndi, að á þessa verðskrá megi líta sem ígildi skriflegs samnings um það, að veitingamenn hafi samþykkt hina undeildu aðferð framreiðslumanna við útreikning þjónustugjalds, og sé sá samningur enn í gildi. Heldur stefndi því og fram í þessu sambandi, að þess séu dæmi, að hundraðshlutar sölumanna sé reiknaður af heildarverði vöru, þ. e. að meðtöldum söluskatti.

Þá heldur stefndi því fram, að tómlæti veitingamanna, all-

ar götur frá 1965 um það að fá með dómi skorið úr þessu ágreiningsefni um þjónustugjaldið, verði eigi skýrt á annan hátt en þann, að þeir séu í reynd bundnir við skoðun framreiðslumanna um álagningargrundvöll þjónustugjaldsins. Loks telur stefndi, að nefndur dómur Hæstaréttar frá 18. júní sl. skipti ekki máli um samskipti aðilja þessa máls. Krefst hann þess samkvæmt þessari málsútlitun, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda, en gagnkrafa hans hins vegar að öllu leyti tekin til greina.

IV.

Þær dómkröfur aðilja, sem um er fjallað í þessu máli, lúta alfarið að sömu efnisatriðum og eru að öllu leyti samkynja og samstæðar. Verða þær því dæmdar í senn.

Eigi hefur verið hnekkt þeirri staðhæfingu stefnanda, að orðin „miðað við verð veitinga til almennings“ í 1. gr. kjarasamnings aðilja hafi upphaflega verið sett í samning þeirra til að tryggja framreiðslumönnum ákveðna viðmiðun við töku þjónustugjalds, enda þótt veitingamaður veitti sérstakan afslátt frá almennu veitingaverði, svo sem stundum mun hafa tíðkast. Verður með hliðsjón af þessu að skýra tilvitnuð orð 1. gr. kjarasamnings aðilja svo, að þar sé átt við almennt verð veitinga til viðskiptamanna eins og það er á hverjum tíma, án söluskatts og án þjónustugjalds.

Samkvæmt lögum nr. 10/1960 um söluskatt er söluskattur gjald, sem hverjum söluskattskyldum seljanda vöru og þjónustu ber að leggja á og innheimta af heildarverði vöru og þjónustu án nokkurs konar frádráttar, sbr. 2. og 9. gr. nefndra laga. Samkvæmt þessum lagareglum ber veitingamönnum að reikna söluskattinn af heildarandvirði seldra veitinga að meðtöldu umsömdu þjónustugjaldi, og telst söluskatturinn þá ekki með í heildarandvirðinu.

Sýnt er, að sá háttur hefur viðgengist undanfarin ár, að framreiðslumenn innheimtu af viðskiptavinum veitingahúsa umsamið 15% þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti. Veitingamaður galt hins vegar skattheimtuyfirvöldum söluskatt af verði veitinga auk þjónustugjalds, svo sem lögskylt var. Jafnframt er fram komið, að stöðugur

ágreiningur hefur verið um þetta atriði milli aðilja máls þessa, þótt aðiljar séu hvorki samsaga um viðbrögð hvors annars, né heldur, hvaða skilning hafi mátt leggja í þau. En hvernig sem meta ber afstöðu veitingamanna á undanförunum árum til innheimtuaðferðar framreiðslumanna að því er þjónustugjaldið varðar, og hvað sem liður seinagangi af hálfu þeirra fyrrnefndu til að fá skýlausa úrlausn um þetta ágreiningsefni, sem borið hefur sí og æ á góma í samskiptum málsaðilja, þá er fram komið, að við kjarasamningsgerð sumarið 1972 er álagningarstofn þjónustugjaldsins tvímælalaust ágreiningsefni milli samningsaðilja, svo sem rakið er í kafla II. hér að framan. Lauk samningum aðilja með þeim hætti, að við undirskrift kjarasamningsins 22. ágúst 1972 afhenti samninganefnd veitinga- og gistihúsaeigenda gagnaðilja sínum, samninganefnd Félags framreiðslumanna, yfirlýsingu þá, sem áður er getið.

Með hliðsjón af því, sem nú hefur verið rakið, og þegar síðastgreind yfirlýsing er virt, verður ekki talið, að stefndi hafi haft réttmæta ástæðu til að treysta því, að gagnaðili hans við samningsgerðina, stefnandi máls þessa, hafi gengið undir þá samningsskyldu, að hlíta því að taka á sínar herðar að greiða skattheimtuyfirvöldum þann mismun á söluskatti, sem kemur fram veitingamönnum til gjalda við þá aðferð framreiðslumanna að reikna sér þjónustugjald af verði veitinga að viðbættum söluskatti, í stað þess að fylgja lögmæltri aðferð og reikna söluskatt af samanlögðu verði veitinga og þjónustugjaldi. Og þar sem ekki verður talið, að stefnandi hafi síðar á samningstímabili núgildandi kjarasamnings gengið undir slíka skyldu, ber að taka til greina framangreinda dómkröfu hans um skilning á 1. gr. kjarasamnings aðilja frá 22. ágúst 1972.

Samkvæmt þessu ber að sýkna stefnanda af gagnkröfu stefnda.

Rétt þykir eftir atvikum að málskostnaður falli niður.

Dómsorð:

Skýra ber 1. gr. kjarasamnings málsaðilja, dags. 22. ágúst 1972, svo, að álagningarstofn þjónustugjalds til

framreiðslumanna sé verð veitinga án söluskatts, en söluskatt ber að reikna af verði veitinga að viðbættu þjónustugjaldi.

Málkostnaður fellur niður.

Föstudaginn 21. desember 1973.

Nr. 8/1973. **Alþýðusamband Íslands vegna
Iðju, félags verksmiðjufólks í Reykjavík**
(Gunnar Sæmundsson hdl.)
gegn

**Vinnuveitendasambandi Íslands vegna
Félags íslenzkra iðnrekenda**
(Páll S. Pálsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason,
Einar B. Guðmundsson og Ragnar Ólafsson.

Deilt um ákvæði kjarasamnings um kaupgreiðslu á frídögum.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 4. þ. m., af Alþýðusambandi Íslands vegna Iðju, félags verksmiðjufólks í Reykjavík, gegn Vinnuveitendasambandi Íslands vegna Félags íslenzkra iðnrekenda.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að dæmt verði, að réttur sé sá skilningur hans á 4. gr. kjarasamnings málsaðilja frá 4. des. 1972, að til viku- eða mánaðarkaups samkvæmt nefndri 4. gr. teljist laun fyrir fasta yfirvinnu.

Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af öllum kröfum stefnanda og hæfilegs málskostnaðar úr hans hendi.

Málavextir eru þessir:

I 4. gr. framangreinds kjarasamnings segir svo:

„Almennir helgidagar þjóðkirkjunnar, 1. sumardagur, 1. maí og 17. júní, eru frídagar. Aðfangadag jóla og gamlársdag skal dagvinnu ljúka kl. 12 á hádegis. Þessar undantekningar hafa engin áhrif á viku- eða mánaðarkaupið. Fyrsta mánudag í ágúst skal ekki vera unnið í verksmiðjum, enda falli niður kaupgreiðsla fyrir þann dag. Þó er starfsfólki heimilt að vinna þann dag af sér með því að vinna annaðhvort fyrir eða eftir þann dag þeim mun lengur, sem samsvarar þessum degi“.

Af hálfu stefnanda eru orðin „viku- eða mánaðarkaupið“ skilin svo, að þar sé átt við raunveruleg föst laun, þ. e. að þeir starfsmenn, sem jafnan vinna tiltekinn lágmarksfjölda yfirvinnustunda, — t. d. tvær eftirvinnustundir hvern vinnudag, — skuli fá greidd laun fyrir þann fjölda yfirvinnustunda þá frídaga, sem 4. gr. nefnir, þegar þeir falla á þá daga, sem ella hefði verið unnið, þannig að starfsmaður sá, sem í hlut á, missi einskis í launum vegna slíkra frídaga. Telur stefnandi, að viku- og mánaðarkaup hvers launþega verði að miðast við starfskjör hans sjálfs. Sé föst yfirvinna þáttur í starfskjörum hans, hljóti greiðsla fyrir hana að vera hluti af því viku- eða mánaðarkaupi hans, sem honum ber á hverjum tíma, nema það sé sérstaklega undanskilið. Vísar stefnandi og í þessu efni til ákvæða núgildandi orlofslaga, sem feli það í sér, að orlof skuli greiddast af heildarlaunum starfsmanns.

Stefnandi segir, að ákvæði það, sem deilt er um skilning á, hafi verið í kjarasamningum aðilja árum saman, en núverandi formanni Iðju hafi fyrst orðið um það kunnugt á sl. sumri, að eigi væri af hálfu sumra iðnrekenda goldin starfs-laun samkvæmt þeim skilningi stefnanda, sem hér er haldið fram, þótt ýmsir iðnrekendur greiddu samkvæmt skilningi Iðju. Formaður félagsins hafi við undirritun kjarasamningsins 1972 lagt þenna skilning í nefnt ákvæði 4. gr., en það hafi þó ekki komið til umræðu milli samningsaðilja við þá samningsgerð, hvernig skilja bæri umrætt ákvæði.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að ákvæði 4. gr. kjarasamnings aðilja séu sett til að tryggja það, að starfsmaður sé hvorki kauplaus á lögboðnum helgidögum þjóðkirkjunnar né heldur á öðrum hátíðisdögum. Telur hann, að það væri að færa umdeilt ákvæði út í hreinar öfgar, ef skilja ætti það

svo, að eftirvinna, e. t. v. unnin hjá sumum fyrirtækjum á sumum tímum árs venjulega virka daga, ætti að greiðast ofan á hið reglulega dagvinnukaup hjá öllum fyrirtækjum á frídögum. Eftirvinna sé ekki sjálfsagður hlutur, heldur fari hún eftir lögmálum framboðs og eftirspurnar, atvinnuástandi o. fl. Telur hann, að þegar hið umdeilda ákvæði var tekið upp í kjarasamninga hafi aðeins dagvinnukaup verið haft í huga. Bendir hann í þessu sambandi á það, að samkonar ákvæði í kjarasamningum Dagsbrúnar hafi ávallt verið framkvæmt með þeim skilningi, sem Félag íslenskra iðnrekenda haldi fram, að eigi skuli greitt fyrir fasta yfirvinnu á þeim frídögum, er nefnd 4. gr. eigi við um, enda hafi þeirri reglu alla tíð verið fylgt af meginþorra félagsaðilja í Félagi íslenskra iðnrekenda. Skipti það ekki máli í þessu sambandi, þótt einhver fyrirtæki greiði, með frjálsu samkomulagi við starfsmenn sína, eftirvinnukaup á frídagakaupið. Eins og samningum og atvikum sé háttað, geti slíkt eigi bundið Félag íslenskra iðnrekenda almennt til að inna slíkar greiðslur af hendi, heldur þurfi að semja sérstaklega við kjarasamningsgerð um slíka skuldbindingu og sé fráleitt, að hún verði eftir margra ára gagnstæða framkvæmd lögð á iðnrekendur almennt án skýlausra samningsákvæða. Þá mótmælir stefndi því, að heimilt sé að beita lögjöfnun frá ákvæðum orlofslaga við skýringu á samningsákvæði því, sem hér sé um að tefla.

Kjarasamningur sá, sem hér er krafist skýringar á, dags. 4. des. 1972, gildi til 1. nóvember sl., og var honum sagt upp miðað við þann dag. Aðiljar eru sammála um það, að farið sé eftir honum í lögskiptum aðilja um kaup og kjör, þar til samningar takast að nýju.

Sáttatilraun samkvæmt 28. gr. kjarasamningeins hefur farið fram án árangurs.

Aðiljar málsins eru sammála um að ákvæði það, sem deilt er um skilning á í máli þessu, hafi verið í kjarasamningi þeirra allt fá árinu 1937. Þeir vita eigi til, að rætt hafi verið um skilning á því við samningsgerð undanfarinna ára, hvorki við samningsgerðina 1972 né þar áður. Ágreiningur um skilning á margnefndu ákvæði hefur heldur ekki komið upp fyrr en nú. Forráðamenn Iðju telja, að þeim hafi eigi fyrr en á

sl. sumri verið kunnugt um það, að skilningi iðnrekenda og framkvæmd á oftnefndu ákvæði væri annan veg farið en stefnandi taldi rétt vera. Hafa þó eigi af hans hálfu verið tilgreind nema þrjú iðnfyrirtæki, sem goldið hafi kaup á frídögum, sem falla á venjulega vinnudaga, með tilliti til fastrar eftirvinnu. Af hálfu eins þessara fyrirtækja er því lýst yfir, að þessi greiðsluháttur hafi verið upp tekinn á sl. vori vegna þess að skrifstofa stefnanda hafi sagt, að þannig skyldi greitt. Hins vegar hafa 9 iðnfyrirtæki lýst yfir því, að þau hafi öll fasta yfirvinnu, en greiði aðeins dagvinnukaup, þegar fridagar falli á venjulega vinnudaga. Þessum yfirlýsingum félagsaðilja stefnda hefur ekki verið mótmælt. Aðrar upplýsingar um framkvæmd kaupgreiðsluákvæðis 4. gr. kjarasamnings málsaðilja hafa eigi komið fram.

Þegar litið er til framangreindra atriða og staðreynda og það jafnframt haft í huga, að einstökum iðnfyrirtækjum, sem eru aðilar að kjarasamningi þeim, er hér ræðir um, er heimilt að veita starfsmönnum sínum betri kjör en kjarasamningur áskilur, verður eigi talið, að ákvæði 4. gr. hans verði skýrð á þá lund, að í þeim felist almenn skylda af hálfu stefnda til að greiða fast eftirvinnukaup ásamt dagvinnukaupi, þegar fridagar samkvæmt nefndri 4. gr. falla á venjulega vinnudaga.

Samkvæmt þessu ber að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftir atvikum þykir rétt, að hvor aðili beri sinn kostnað af máli þessu.

Dómsorð:

Stefndi, Vinnuveitendasamband Íslands vegna Félags íslenzkra iðnrekenda, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands f. h. Iðju, Félags verksmiðjufólks í Reykjavík, í máli þessu.

Hvor aðili beri sinn kostnað af máli þessu.

Þriðjudaginn 25. júní 1974.

Nr. 1/1974. Vinnuveitendasamband Íslands fyrir sína hönd og Landssambands íslenzkra útvegsmanna vegna Útvegsmannafélags Vestfjarða
(Jónas Haraldsson cand. jur.)
gegn
Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands
(Jón Þorsteinsson hrl.).

Dómarar:

Hákon Guðmundsson, Gunnlaugur E. Briem, Bjarni K. Bjarnason,
Guðmundur Vignir Jósefsson og Ragnar Ólafsson.

Deilt um lögmæti verkfalls.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. 2. f. m., af Vinnuveitendasambandi Íslands fyrir sína hönd og Landssambands íslenzkra útvegsmanna vegna Útvegsmannafélags Vestfjarða gegn Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands.

Stefnandi gerir þær dómkröfur:

1. Að dæmt verði, að vinnustöðvun sú, er F.F.S.Í. f. h. Vélstjórafélags Íslands boðaði þann 17. apríl sl. hjá vélstjór-um á skuttogurum undir 500 rúmlestum að stærð, sem gerðir eru út á félagssvæði Útvegsmannafélags Vestfjarða, verði dæmd ólögmæt.
2. Að stefndi verði dæmdur til greiðslu sektar.
3. Að stefnda verði dæmt að greiða stefnanda málskostnað að skaðlausu eftir mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af dómkröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

I.

Hinn 9. marz sl. var undirritaður kjarasamningur milli Farmanna- og fiskimannasambands Íslands f. h. Vélstjórafélags Íslands og Vélstjórafélags Vestmannaeyja annarsvegar

og Landssambands íslenzkra útvegsmanna vegna 10 nafngreindra útvegsmannafélaga hinsvegar. Var undirritun af hálfu beggja aðilja með fyrirvara um samþykki félagsstjórna og samþykki hinna nafngreindu stéttarfélaga og útvegsmannafélaga.

Í 26. gr. þessa kjarasamnings er svohljóðandi ákvæði: „Félagar í L.Í.Ú. skuldbinda sig til að láta félaga í F.F.S.Í. ganga fyrir vinnu“.

Útvegsmannafélag Vestfjarða, sem er félagsaðili í Landsambandi íslenzkra útvegsmanna, var ekki meðal þeirra útvegsmannafélaga, sem voru aðilar að nefndum kjarasamningi. Er fram komið, svo sem síðar verður rakið, að undanfarin ár hafi sá háttur verið á kjarasamningum á Vestfjörðum, að útvegsmenn þar hafa samið við Alþýðusamband Vestfjarða fyrir hönd háseta, matsveina og vélstjóra um kaup þeirra og kjör.

Hinn 25. marz sl. ritar Farmanna- og fiskimannasamband Íslands Landssambandi íslenzkra útvegsmanna bréf þess efnis, að stjórn Vélstjórafélags Íslands hafi falið sér að tilkynna L.Í.Ú. þá stjórnarsamþykkt sína, „að samningur milli félagsins og L.Í.Ú., dags. 9. marz 1974, verði ekki staðfestur fyrr en öll útvegsmannafélög innan L.Í.Ú. hafa gerst aðilar að samningi félagsins um kaup og kjör vélstjóra“.

Jafnframt ítreki stjórnin (þ. e. stjórn vélstjórafélagsins) af því tilefni „Kröfu sína um það, að það verði eini viðurkenndi samningsaðilinn fyrir skip með vélar yfir 500 hö.“

Landssamband íslenzkra útvegsmanna svaraði bréfi þessu hinn 1. apríl sl., og segir m. a. svo í svari þess:

„Í þessu sambandi viljum vér taka fram, að hvert einstakt útvegsmannafélag innan samtaka vorra er sérstakur samningsaðili og að Útvegsmannafélag Vestfjarða hefur ekki ósk að eftir því að gerast aðili að sameiginlegum kjarasamningi milli samtaka vorra og Vélstjórafélags Íslands.

Vér vekjum athygli á, að algjörlega er um hliðstætt atriði að ræða varðandi Skipstjóra- og stýrimannafélagið Bylgjuna á Ísafirði. Það félag virðist ekki æskja aðildar að heildarsamningi L.Í.Ú. og F.F.S.Í. um kaup og kjör skipstjóra og

stýrimanna, og þér virðist ekki hafa aðstöðu til að sjá um að svo verði“.

Næst gerist það, að hinn 9. apríl sl. sendir stefndi Landsambandi íslenzkra útvegsmanna eftirfarandi verkfallsboðun:

„Farmanna- og fiskimannasamband Íslands tilkynnir yður hér með fyrir hönd Vélstjórafélags Íslands, að félagið boðar vinnustöðvun vélstjóra á skuttogurum undir 500 rúmllestum að stærð, sem gerðir eru út á félagssvæði Útvegsmannafélags Vestfjarða. Vinnustöðvunin hefst miðvikudaginn 17. apríl næstkomandi kl. 24.00. Ákvörðun um vinnustöðvunina var tekin á fundi stjórnar- og trúnaðarmannaráðs Vélstjórafélags Íslands hinn 3. apríl s.l.“.

Í framhaldi af nefndri verkfallsboðun sendir svo Vélstjórafélag Íslands hinn 30. apríl sl. Landssambandi íslenzkra útvegsmanna svohljóðandi tilkynningu um samúðarverkfall:

„Þar sem samningar hafa enn ekki tekist milli félagsins og Útvegsmannafélags Vestfjarða, hefur stjórn og trúnaðarmannaráð félagsins ákveðið að boða samúðarverkfall hjá eftirtöldum útvegsmannafélögum og komi það til framkvæmda á miðnætti hinn 7. maí 1974, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma:

Útvegsmannafélag Reykjavíkur,
 Útvegsmannafélag Hafnarfjarðar,
 Útvegsmannafélag Hornafjarðar og Djúpavogs,
 Útvegsmannafélag Vestmannaeyja,
 Útvegsmannafélag Þorlákshafnar,
 Útvegsmannafélag Suðurnesja,
 Útvegsmannafélag Akraness,
 Útvegsmannafélag Snæfellsness,
 Útvegsmannafélag Eyjafjarðar og nágrennis,
 Útvegsmannafélag Austfjarða“.

Sama dag sendi Vélstjórafélag Íslands Félagi ísl. botnvörpukippaeigenda einnig eftirfarandi tilkynningu um samúðarverkfall:

„Þar sem samningar hafa ekki tekist milli félagsins og Útvegsmannafélags Vestfjarða, hefur stjórn og trúnaðarmannaráð félagsins ákveðið að boða samúðarverkfall á tog-

araflotanum, sem kæmi til framkvæmda á miðnætti hinn 7. maí 1974, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma“.

Jafnframt tilkynnti vélstjórafélagið þenna sama dag Vinnuveitendasambandi Íslands samúðarverkfall með eftirfarandi bréfi:

„Þar sem samningar hafa enn ekki tekist milli félagsins og Útvegsmannafélags Vestfjarða, hefur stjórn og trúnaðarmannaráð félagsins ákveðið að boða samúðarverkfall á kaupskipum eftirtalinna útgerðarfélaga innan Vinnuveitendasambands Íslands, og kemur verkfallið til framkvæmda á miðnætti 7. maí 1974, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma.

Eimskipafélag Íslands,
Eimskipafélag Reykjavíkur,
Hafskip h/f,
Jöklar h/f“.

Þrátt fyrir verkfallsboðun stefnda, að því er tók til verkfalls á félagssvæði Útvegsmannafélags Vestfjarða og hefjast átti 17. apríl sl., lögðu engir vélstjórar niður vinnu þar vestra og stendur svo enn. Hefur boðað verkfall því ekki komið til framkvæmda í verki.

I flutningi máls þessa er það komið fram, að Vélstjórafélag Íslands hefur við almenna atkvæðagreiðslu samþykkt framangreindan kjarasamning frá 9. marz og af hálfu Landssambands íslenskra útvegsmanna er því lýst yfir, að hann hafi einnig verið samþykktur af hálfu þeirra útvegsmannafélaga, sem þá undirrituðu hann með fyrirvara um samþykki félagsmanna sinna.

II.

Samkvæmt gögnum málsins og málflutningi aðilja, hefur kjarasamningum á Vestfjörðum verið svo háttað, að Alþýðusamband Vestfjarða semur með einum sameiginlegum kjarasamningi við Útvegsmannafélag Vestfjarða um kaup og kjör háseta, matsveina og vélstjóra þar vestra, en stéttarfélögum sjómanna á þessu svæði mun a. m. k. að einhverju leyti svo háttað, að hásetar, matsveinar og vélstjórar eru í einu og sama stéttarfélagi.

Samkvæmt upphafsákvæði kjarasamnings milli nefndra aðilja frá 28. des. 1971 tekur hann til „allra skipa, sem út-

vegsmenn á Vestfjörðum eiga, leigja eða hafa útgerðarstjórn á og sem gerð eru út frá svæði því, sem samningur þessi nær til“.

Í 23. gr. þessa sama samnings er svohljóðandi ákvæði um forgangsrétt:

„Fullgildir félagsmenn þeirra félaga, er að samningi þessum standa, skulu hverjir um sig hafa forgangsrétt til skiprúms á skipum og bátum þeim, er samningur þessi tekur til og gerðir eru út frá félagssvæði viðkomandi félags“.

Hinn 25. marz sl. varð enn samkomulag milli samninga-nefnda Alþýðusambands Vestfjarða og Útvegsmannafélags Vestfjarða um framlengingu og breytingar á nefndum kjarasamningi frá 28. des. 1971. M. a. er nú samið sérstaklega um skiptakjör á skuttogurum allt að 500 rúmlestir og nokkur önnur atriði, sem tengd eru þessari tegund skipa, og varða sum þeirra vélstjóra sérstaklega. Framangreind atriði um gildissvæði og forgangsrétt héldust óbreytt frá því sem áður var. Samkomulag þetta var undirritað með fyrirvara um samþykki viðkomandi félaga og samningsaðilja. Hefur það nú samkvæmt gögnum málsins verið staðfest af hálfu Útvegsmannafélags Vestfjarða og af hálfu Vélstjórafélags Ísafjarðar, sem er í Alþýðusambandi Vestfjarða, sem og af öllum öðrum stéttarfélögum innan sambandsins, þar sem vélstjórar eru félagsmenn, nema Verklýðsfélaginu Brynju á Þingeyri, en hvert stéttarfélag innan sambandsins er sérstakur samningsaðili að því leyti, að gildistaka kjarasamnings er háð samþykki hvers þeirra fyrir sig. Hefur þannig stofnazi kjarasamningur milli Útvegsmannafélags Vestfjarða annars vegar og Vélstjórafélags Ísafjarðar og annarra stéttarfélaga vélstjóra á Vestfjörðum hins vegar, um kjör félagsmanna þeirra, að undanskildu Verkalýðsfélaginu Brynju.

III.

Að tilhlutan dómsins, shr. 56. gr. laga nr. 80/1938, hefur Alþýðusambandi Íslands og Alþýðusambandi Vestfjarða verið gefinn kostur á því að tjá sig um ágreiningsatriði máls þessa og hafa verið lagðar fram greinargerðir af þeirra hálfu.

Í greinargerð Alþýðusambands Íslands segir svo:

„Tekið skal fram, að Alþýðusamband Íslands hefur haft undir höndum og kynnt sér skjöl ofangreinds máls nr. 1–29.

Alþýðusamband Vestfjarða, ásamt þeim stéttarfélögum sem í því sambandi eru, hefur allt frá stofnun sinni verið meðlimur í Alþýðusambandi Íslands. Allan þenna tíma hefur ASV og/eða félögin innan þess verið samningsaðili um kaup og kjör á Vestfjörðum. Kjarasamningar þessara aðilja hafa alltaf náð til vélstjóra á Vestfjörðum.

Einnig nú er í gildi kjarasamningur um kaup og kjör vélstjóra á Vestfjörðum, eins og fyrir liggur í máli þessu.

Alþýðusamband Íslands mun ekki taka afstöðu til og telur það ekki skipta máli í þessu sambandi hvor samningurinn er hagstæðari fyrir vélstjóra, kjarasamningur ASV eða samningur Vélstjórafélags Íslands.

Hinsvegar beinist krafa Vélstjórafélags Íslands að því að knýja útvegsmenn á Vestfjörðum til samningsaðildar um kaup og kjör vélstjóra á Vestfjörðum, sem ASV eða félög innan þess hafa ávallt samið fyrir og hafa nú nýgerðan kjarasamning fyrir.

Beinist þessi kröfugerð vélstjórafélagsins því engu síður að Alþýðusambandi Vestfjarða en útvegsmönnum á Vestfjörðum.

Alþýðusamband Íslands getur ekki viðurkennt rétt stéttarfélaga til þess að beita hvert annað þvingunum í þessa átt.

Samkvæmt framangreindu telur Alþýðusamband Íslands aðgerðir Vélstjórafélags Íslands gegn Útvegsmannafélagi Vestfjarða ekki kjarabaráttu í venjulegum skilningi þess orðs og telur félaginu því óheimilt að beita verkfalli samkvæmt II. kafla laga nr. 80/1938 til þess að knýja fram þessar kröfur sínar gegn Útvegsmannafélagi Vestfjarða.

Bréf þetta hefur verið borið undir Jón Sigurðsson forseta Sjómannasambands Íslands, og er hann samþykkur efni þess.

Sjónarmið Alþýðusambands Vestfjarða eru m. a. þessi samkvæmt greinargerð umboðsmanns þess:

„Umbjóðandi minn tekur í einu og öllu undir kröfur stefnda í máli þessu, enda telur hann verkfallsboðun stefnda óviðurkvæmilega íhlutun í samningamál útvegsmanna og vél-

stjóra á Vestfjörðum, sem kosið hafa að leysa þau mál heima í héraði og þá stundum á annan veg en hliðstæð samtök í Reykjavík.

Það mun rétt, sem segir í greinargerð stefnda á dskj. nr. 17, að félagssvæði stefnda sé landið allt. Stefndi hefur kosið að reyna að hasla sér völl á félagssvæðum annarra hliðstæðra félaga og í íslenskum lögum er ekkert sem bannar honum það. Hins vegar virðist á það skorta, að stefndi geri sér nægilega ljóst, að einhliða ákvörðun hans um stærð félagssvæðis skapar honum engan rétt til að krefjast þess að stefnandi sviki nýgerðan kjarasamning við Vélstjórafélag Ísafjarðar o. fl., en í honum er svohljóðandi forgangsréttarákvæði: „Fullgildir félagsmenn þeirra félaga, er að samningi þessum standa, skulu hverjir um sig hafa forgangsrétt til skiprúms á skipum og bátum þeim, er samningur þessi tekur til og gerðir eru út frá félagssvæði viðkomandi félags“. Samkvæmt upphafsákvæði samningsins tekur hann til allra skipa, sem útvegsmenn á Vestfjörðum eiga, leigja eða hafa útgerðarstjórn á og sem gerð eru út frá því svæði, er samningurinn nær til.

Framangreint forgangsréttarákvæði verður ekki samrýmt forgangsréttarákvæði samnings þess, sem stefndi hefur reynt að þvinga Útvegsmannafélag Vestfjarða til að gerast aðili að, en það hljóðar svo: „Meðlimir L.Í.Ú. skuldbinda sig til þess að láta meðlimi F.F.S.Í. ganga fyrir um vinnu“. Í sambandi við það ákvæði er raunar rétt að geta þess, að eins og undirritun samningsins er háttað, verður ekki lögð í það viðtækari merking en sú, að þar sé átt við þá meðlimi L.Í.Ú., sem aðild eiga að samningnum.

Rétt er að geta þess, að skuttogar þeir, sem verkfallsboð-unin tók til, eru allir gerðir út frá félagssvæði Vélstjórafélags Ísafjarðar, nema Framnes I, ÍS 708, sem gert er út frá Þingeyri.

Í greinargerðinni er hin umdeilda boðun vinnustöðvunar aðallega réttlætt með því, að Vélstjórafélagi Íslands beri réttur og skylda til að gæta hagsmuna félagsmanna sinna, sem starfa á fiskiskipum gerðum út frá Vestfjörðum, með því að reyna að tryggja þeim hliðstæðan samningsrétt og félags-

bræður þeirra annars staðar á landinu njóta. Þessi röksemda-færsla verður ærið brotleg þegar til þess er litið, að hagsmunagæzlan er hér fólgin í því, að semja um lakari kjör vélstjórum þessum til handa en þeir njóta skv. kjarasamningi umbjóðanda míns við útvegsmenn. Samningur L.Í.Ú. og stefnda mælir t. d. fyrir um næstum 3% lægri kauptryggingu vélstjóra, svo dæmi séu nefnd, sbr. 21. og 23. (sic).

Samkvæmt dskj. nr. 3 beinist krafa stefnda á hendur útvegsmönnum á Vestfjörðum að því m. a., að þeir viðurkenni hann sem eina samningsaðilann fyrir skip með vélar yfir 500 hestöfl. Hér verður að ætla, að átt sé við vélstjóra á slíkum skipum, en þau eru álitlegur hluti vestfirzka flotans, eða 32 stærstu skipin, sbr. meðfylgjandi skrá, sem gerð er eftir Sjómannaalmanakinu 1974. Það er því töluverður hópur félaga í aðildarfélögum umbjóðanda míns, sem stefndi ætlar að þvinga til að yfirgefa stéttarfélag sín og ganga sér á hönd í þessari lotu, jafnframt því sem hann hyggst skerða kjör þeirra, eins og áður getur.

Eins og nú hefur verið sýnt fram á, er hér ekki um kjara-baráttu að ræða, og þegar talað er um rétt samkvæmt lögum nr. 80/1938 í 14. gr. þeirra, er fráleitt að telja að átt sé við rétt til að brjóta niður löglega gerða samninga annarra stéttarfélaga og ásælast meðlimi þeirra. Hér er því ekki um að ræða tilvik, þar sem heimilt er að beita verkfalli skv. ákvæðum II. kafla laga nr. 80/1938.

Ég tel sérstaka ástæðu til að mótmæla röngum og óviðurkvæmlegum fullyrðingum í greinargerð stefnda um að skipstjórar og útvegsmenn skuttogaranna hafi þvingað vélstjórana sem séu félagsmenn Vélstjórafélags Íslands til áframhaldandi starfa. Hér mundi, skv. dskj. nr. 24, vera átt við menn eins og Steinþór Steinþórsson á Guðbjörgu, Sigurð Þórðarson á Guðbjarti, Braga Ragnarsson á Bessa og Kristján Pálsson á Páli Pálssyni, sem allir hafa mótmælt afskiptum stefnda af kjarasamningum á Vestfjörðum í símskeyti til L.Í.Ú.

Ég vil að lokum ítreka þá skoðun mína, að taka beri kröfur stefnanda í máli þessu til greina að öllu leyti og lýsi fyllsta stuðningi umbjóðanda míns við þá kröfugerð.

IV.

Stefnandi styður dómkröfur sínar þeim rökum, að tilgangur boðaðs verkfalls stefnda sé að þvinga Útvegsmannafélag Vestfjarða til þess að gerast aðili að kjarasamningi þeim milli Landssambands íslenzkra útvegsmanna vegna útvegsmannafélaga þeirra, sem þar eiga hlut að máli, og Vélstjórafélags Íslands, sem undirritaður var 9. marz þ. á., og hefur nú hlotið endanlegt samþykki beggja samningsaðilja.

Þetta verkfall telur stefnandi hins vegar ólögmætt. Í fyrsta lagi vegna þess, að hér sé um að ræða ágreining um það, hvort Útvegsmannafélagi Vestfjarða sé skylt að gerast aðili að kjarasamningi L.Í.Ú. og Vélstjórafélags Íslands. Það atriði eigi Félagsdómur úrskurðarvald um samkvæmt 17. gr. laga nr. 80/1938 og sé því óheimilt að beita verkfalli meðan Félagsdómur hafi eigi kveðið upp dóm um það efni.

Í öðru lagi telur stefnandi, að kröfur stefnda á hendur Útvegsmannafélagi Vestfjarða séu ekki þess efnis, að þeim verði fylgt fram með verkfalli. Útvegsmannafélag Vestfjarða sé sjálfstæður samningsaðili og verði hvorki gert skylt að gerast aðili að framangreindum kjarasamningi L.Í.Ú. og Vélstjórafélags Íslands né heldur verði það skyldað til að fela L.Í.Ú. að semja fyrir sína hönd um kaup og kjör. Vélstjórum á Vestfjörðum sé ekki heldur skylt að vera félagar í Vélstjórafélagi Íslands, og eigi það félag því ekki aðild að kjarasamningi útvegsmanna og vélstjóra á Vestfjörðum. Vélstjórar þar séu ýmist félagsmenn í Vélstjórafélagi Ísafjarðar eða öðrum stéttarfélögum á Vestfjörðum, sem Alþýðusamband Vestfjarða annist nú kjarasamningagerð fyrir og hafi alla tíð gert.

Telur stefnandi, að eitt stéttarfélag geti ekki heldur boðað verkfall á félagssvæði annars stéttarfélags eða stéttarfélaga í sömu starfsgrein, sem hafi auk þess, eins og hér standi á, gert kjarasamning við það félag vinnuveitenda, er hlut eigi að máli á því félagssvæði. En hér sé málum einmitt þannig háttað, og taki sá kjarasamningur til allra þeirra skipa, sem útvegsmenn á Vestfjörðum geri út á því svæði, þ. e. Vestfjörðum. Sú hafi líka verið venjan, að útvegsmenn á Vestfjörðum hafi alltaf miðað kaup og kjör sjómanna sinna við þann kjarasamning, hvort sem sjómaðurinn var félagsmaður

í stéttarfélagi í Alþýðusambandi Vestfjarða eða stéttarfélögum utan þess svæðis. Sé það og meginregla í vinnumálarétti, að launþegum séu greidd laun samkvæmt kjarasamningi þeim, er gildir á vinnustað launþegans.

Hér standi líka þannig á, að kjarasamningar vestfirzakra sjómanna og kjarasamningur stefnda og útvegsmanna séu að ýmsu leyti ólíkir og geti því ekki gilt báðir á sama svæði. Auk þess séu vestfjarðasamningarnir hagstæðari vélstjórum, enda hafi vélstjórar, sem starfa á Vestfjörðum, alfarið neitað að hlíta verkfallsboðun stefnda. Telur stefnandi, að enda þótt Vélstjórafélag Íslands sé landsfélag, þýði það aðeins, að vélstjórum, hvar sem er á landinu, sé heimil innganga í það, en hins vegar hafi félagið ekki rétt til þess að boða til verkfalls á þeim svæðum, þar sem í gildi séu kjarasamningar, sem taki til vélstjóra. Tekur stefnandi undir þá staðhæfingu Alþýðusambands Íslands, sem fram er sett í greinargerð þess hér að framan, að hér sé ekki um kjarabaráttu að ræða í venjulegri merkingu þess orðs, heldur sé hér í reynd á ferðinni ágreiningur milli stéttarféлага um áhrifasvæði. Nú sé málum þann veg farið, að Alþýðusamband Vestfjarða hafi árum eða jafnvel áratugum saman farið með samningsaðild fyrir sjómenn, og þá einnig vélstjóra, á félagssvæði sínu og m. a. samið um forgangsrétt fyrir þá. Sé það út af fyrir sig nægur grundvöllur að samningslegum yfirráðarétti sambandsins á félagssvæði þess, Vestfjörðum.

Þar sem svo standi á um samningsréttarlega aðstöðu, sé stefnda, einnig af þeirri ástæðu, óheimilt að beita verkfalli samkvæmt II. kafla laga nr. 80/1938 til að knýja fram, að útvegsmenn á Vestfjörðum gerist aðiljar að nefndum kjarasamningi frá 9. marz þ. á.

Loks heldur stefnandi því fram, að Vélstjórafélagi Íslands hafi verið óheimilt að boða til þessa verkfalls, eins og því er háttað, meðan ekki hafi verið endanlega úr því skorið, hvort félagið samþykkti samning þann, er undirritaður var 9. marz þ. á. með fyrirvara um samþykki félagsins.

Stefndi, sem krafizt hefur sýknu af kröfum stefnanda, byggir dómkröfu sína á því, að Vélstjórafélag Íslands sé stéttarfélag, sem hafi það megin verkefni að gera kjarasamninga

um kaup og kjör vélstjóra við útvegsmannafélög og aðra vinnuveitendur. Félagssvæðið nái yfir allt landið, þar á meðal Vestfirði, enda séu þar búsettir margir félagsmenn þess eða starfi þar á sjó og landi. T. d. sé um það bil þriðjungur vélstjóra á skipum vestfirzkra útvegsmanna félagsmenn þess. Vélstjórafélag Íslands fari eitt með kjarasamninga vélstjóra á öllum kaupskipaflotanum og á öllum togurum yfir 500 lestir, og þá einnig á togurum af þessari stærð, er gerðir hafi verið út frá Vestfjörðum. Hins vegar hafi samningsréttur að því er varðar fiskiskip undir 500 lestir verið tvískiptur. Annars vegar hafi Vélstjórafélag Íslands samið fyrir félagsmenn sína við útvegsmannafélögin, en á hinn bóginn hafi félag innan Sjómannasambandsins og staðbundin vélstjórafélag samið fyrir sína félagsmenn við hin sömu útgerðarfélög um kaup og kjör vélstjóra og fleiri skipverja. Hafi þessi tilhögun gengið árekstralaust.

Á Vestfjörðum hafi skipan þessara máli verið með öðrum hætti. Þar séu einvörðungu gerð út fiskiskip undir 500 lestir að stærð. Fari Alþýðusamband Vestfjarða með kjarasamningagerð fyrir sjómenn þar, þ. á m. fyrir hönd Vélstjórafélags Ísafjarðar við Útvegsmannafélag Vestfjarða. Vélstjórafélag Íslands hafi jafnan sótt eftir því að ná einnig á þessu svæði samningum um kaup og kjör félagsmanna sinna, sem stæðu við hlið kjarasamninga Alþýðusambands Vestfjarða á sama hátt og kjarasamningar vélstjórafélagsins annarsstaðar á landinu standi við hlið samninga Sjómannasambands Íslands. Þess vegna hafi stefndi á sl. vetri sett fram kröfu um nýjan kjarasamning við öll útvegsmannafélög á landinu, þar með talið Útvegsmannafélag Vestfjarða, sem eigi hafi áður verið samningsaðili hans. Útvegsmannafélagið hafi þá alls eigi viljað semja við stefnda. Hafi því grundvöllur fyrir viðræðum um efni kjarasamnings eigi verið til staðar. Hins vegar hafi verið samið við önnur útvegsmannafélög hinn 9. marz og sá kjarasamningur nú verið staðfestur af öllum samningsaðiljum. Vélstjórafélag Íslands hafi samþykkt hann við almenna atkvæðagreiðslu.

Að því er sjálft verkfallið varðar, heldur stefndi því fram, að það sé í alla staði lögmætt. Ákvörðun um það hafi verið

tekin með lögmæltum hætti og hún boðuð með réttum fyrirvara. Verkfallið sé í því skyni gert, að knýja Útvegsmannafélag Vestfjarða til að semja um kaup og kjör þeirra félagsmanna Vélstjórafélags Íslands, sem starfa á fiskiskipum, er gerð séu út á Vestfjörðum, þ. e. gerð út af útgerðarmönnum, sem eru félagar í Útvegsmannafélagi Vestfjarða. Heldur stefndi því fram, eins og áður getur, að um það bil þriðjungur þeirra vélstjóra, er starfa á fiskiskipum 50—500 smálestir að stærð, sem gerð eru út frá Vestfjörðum, séu félagsmenn sínir, og á þeim sex skuttogurum, sem verkfallið nær til og gerðir eru út á félagssvæði Útvegsmannafélags Vestfjarða, séu 7 vélstjórar félagsmenn í Vélstjórafélagi Íslands.

Við þessar aðstæður telur stefndi, að ljóst sé, að hann eigi samkvæmt 5. gr. laga nr. 80/1938 fullan rétt til þess að krefjast þess, að Útvegsmannafélag Vestfjarða gangi til samninga við sig um kaup og kjör þeirra félagsmanna í Vélstjórafélagi Íslands, sem starfi hjá félagsmönnum útvegsmannafélagsins, og skipti það engu máli í því sambandi, þótt einhverjir félagsmenn stefnda séu jafnframt félagsmenn í stéttarfélögum í Alpýðusambandi Vestfjarða. Sé þeim jafn skylt, þrátt fyrir það, að hlíta verkfallsboði stéttarfélags síns. Samkomulag það um kaup og kjör, sem undirritað hafi verið vestra hinn 25. marz sl., hafi heldur ekki verið staðfest af stéttarfélögum þar vestra fyrr en eftir að verkfall stefnda var boðað, og geti sú samningsgerð ekki á nokkurn hátt haft áhrif á lögmæti verkfallsins.

Þá mótmælir stefndi eindregið þeim staðhæfingum, sem fram koma í framanrituðum greinargerðum Alpýðusambands Íslands og Alpýðusambands Vestfjarða, að hér sé ekki um kjarabaráttu að ræða, og að tilgangur stefnda með hinni umdeildu verkfallsboðun sé sá, að brjóta niður kjarasamninga annarra stéttarféлага. Stefndi sé hér aðeins að framfylgja lögmætri félagsskyldu sinni um að fá kjarasamninga vegna félagsmanna sinna við þá vinnuveitendur á Vestfjörðum, sem þeir starfi hjá, en neitað hafi réttri samningsaðild stefnda. Tekur stefndi fram í því sambandi, að forgangsréttarákvæði það, sem sé í þeim kjarasamningi hans við önnur aðildarfélög innan L.Í.Ú., sem hann nú óski eftir, að Útvegsmannafé-

lag Vestfjarða gerist aðili að, sé aðeins eitt af mörgum kröfugerðaratriðum, sem í þessari samningsumleitan hans felist. Þetta kröfugerðaratriði sé hann reiðubúinn til að fella niður, enda þótt það skipti ekki að hans áliti máli að því er varðar lögmæti boðaðs verkfalls. Á það sé og að líta, að forgangsréttarákvæði stefnda nái til alls landsins, en forgangsréttur vélstjóra samkvæmt samningum Alpýðusambands Vestfjarða nái aðeins til takmarkaðs svæðis. Loks skipti forgangsréttarákvæðið í reynd mjög litlu máli. Mikill hörgull sé á vélstjórum og því starfi fjölmargir menn sem vélstjórar á vestfirzka fiskiflotanum, er ekki hafi full vélstjóraréttindi, en hafi fengið undanþágu frá lögmæltum réttindaskilyrðum.

V.

1. Samkvæmt 1. gr. laga Vélstjórafélags Íslands er landið allt félagssvæði þess. Tilgangur félagsins er samkvæmt 2. gr. sömu laga m. a. sá, að gæta hagsmuna íslenzku vélstjórastéttarinnar og semja við rétta aðila um kaup hennar og kjör almennt. Í 9. gr. laganna segir: „Almennir félagar teljast þeir, sem starfa að vélstjórn á sjó eða landi samkvæmt kjarasamningum félagsins og eru engum öðrum stéttarfélögum háðir um kaup og kjör. Aukafélagar geta þeir orðið, sem ekki stunda vélstjórn eða verða, vegna stöðu sinnar, að greiða félagsgjöld eða gerast félagar í öðrum stéttarfélögum“.

Því hefur ekki verið mótmælt, að allmargir félagsmenn stefnda vinni á sjó og í landi á félagssvæði Alpýðusambands Vestfjarða, og skýlaus gögn hafa komið fram um það, að á 33 skipum, sem gerð eru út af félagsmönnum í Útvegsmannafélagi Vestfjarða, starfi 19 vélstjórar, sem stefndi telur félagsmenn sína. Gegna þeir I. eða II. vélstjórastöðum, en samtals eru I. og II. vélstjórar á skipum þessum taldir vera 62 samkvæmt skrá, sem lögð hefur verið fram í málinu.

Þegar þetta er virt, er ljóst, að Vélstjórafélag Íslands er almennt samkvæmt 5. gr. laga nr. 80/1938 réttur aðili til að semja um kaup og kjör félagsmanna sinna hvar sem þeir eru á landinu og er heimilt að gera verkfall til stuðnings kröfum sínum samkvæmt II. kafla nefndra laga. Gildir þetta þá einnig á félagssvæði Alpýðusambands Vestfjarða, nema sérstakar

aðstæður seti einhverjar skorður við lögmæltu samningsumboði þess eða verkfallsheimild.

Verður eigi talið, að 17. gr. sömu laga skjóti loku fyrir að félagið geti framfylgt lögmætum samningsrétti sínum með verkfalli, þótt ágreiningur um þenna rétt þess sé eigi áður borinn undir Félagsdóm.

2. Svo sem að framan greinir, semur Alþýðusamband Vestfjarða við Útvegsmannafélag Vestfjarða um kaup og kjör sjómanna á Vestfjörðum. Ná þeir samningar bæði til háseta, matsveina og vélstjóra, sem að jafnaði eru félagsmenn í sama stéttarfélagi, en auk þess er sérstakt stéttarfélag vélstjóra þar vestra, Vélstjórafélag Ísafjarðar, og er það einnig í Alþýðusambandi Vestfjarða. Eru öll stéttarfélög sjómanna á Vestfjörðum, en þau eru samkvæmt gögnum málsins 12 talsins, nú bundin kjarasamningi við Útvegsmannafélag Vestfjarða samkvæmt framangreindu samkomulagi frá 25. marz þ. á., að einu undanskildu, Verkalýðsfélaginu Brynju á Þingeyri.

Samkvæmt gögnum máls þessa er högum framangreindra 19 félagsmanna í Vélstjórafélagi Íslands svo háttað, að 12 þeirra eru einnig félagsmenn í stéttfélögum sjómanna þar vestra og eru þeir allir, að einum undanskildum, svo sem áður er greint, vegna þeirrar félagsaðildar sinnar, sbr. 3. gr. laga nr. 80/1938, bundnir þeim kjarasamningum, sem vestfirzki stéttarfélög hafa nú gert við Útvegsmannafélag Vestfjarða samkvæmt áðurnefndu samkomulagi frá 25. marz þ. á.

Stefndi hefur ekki farið þá leið, sem framangreind 9. gr. félagslaga hans heimilar, að gera þessa félaga sína að aukafélögum. Og þar sem þessir 11 félagsmenn hans eru þannig vegna nefndrar félagsaðildar þeirra þar vestra og vegna gerðra kjarasamninga þar, bundnir lögmætum kjarasamningi annarra stéttarfélaga sömu starfsgreinar, verður stefndi að hlíta því, að þessir félagsmenn hans kunni að vera undanþegnir því að fara eftir annars lögmætum fyrirmælum hans, ef þau brjóta í bága við áðurgerða kjarasamninga, sem þeir eru bundnir af.

3. Þegar litið er sérstaklega til verkfalls þess, sem stefndi hefur boðað og aðeins tekur til sex skuttogara, þá standa

sakir þannig, að á þessum skipum starfa 7 vélstjórar, sem eru félagar í Vélstjórafélagi Íslands. Af þeim eru 5 jafnframt félagsmenn í Vélstjórafélagi Ísafjarðar, en það félag samþykkti endanlega hinn 15. apríl sl. aðild sína að nefndu samkomu-
lagi frá 25. marz sl., eða 2 dögum áður en boðað verkfall stefnda skyldi hefjast. Eru þessir 5 vélstjórar samkvæmt framansögðu bundnir kjarasamningi Vélstjórafélags Ísa-
fjarðar við Útvegsmannafélag Vestfjarða og þátttaka af þeirra hálfu í verkfalli, sem beinist gegn félagsmönnum þess félags, því ólögmaet.

Með hliðsjón af bréfi Farmanna- og fiskimannasambands Íslands til Landssambands íslenskra útvegsmanna, dags. 25. marz sl. og verkfallsboðun stefnda 9. apríl sl., verður að telja, að verkfallsboðun Vélstjórafélags Íslands sé gerð í þeim til-
gangi að knýja Útvegsmannafélag Vestfjarða til að gerast að-
ili að kjarasamningi þeim, sem nú hefur tekið gildi milli Vél-
stjórafélags Íslands og allra annarra útvegsmannafélaga inn-
an L.Í.Ú. Í 26. gr. þess samnings er, svo sem áður er greint, svohljóðandi ákvæði: „Félagar í L.Í.Ú. skuldbinda sig til að láta féлага í F.F.S.Í. ganga fyrir vinnu“. Því er einnig áður lýst, að í 23. gr. kjarasamnings þess, sem Alþýðusamband Vestfjarða hefur gert við Útvegsmannafélag Vestfjarða, er samið um það, að félagsmenn Vestfjarðafélaganna skuli „hafa forgangsrétt til skiprúms í skipum og bátum þeim, er samningur þessi tekur til og gerðir eru út frá félagssvæði viðkomandi félags“. Þenna samning staðfesti Vélstjórafélag Ísafjarðar 15. apríl sl. Var Útvegsmannafélag Vestfjarða samkvæmt því þegar bundið forgangsréttarákvæði við nefnt stéttarfélag vélstjóra, áður en verkfall stefnda skyldi hefjast.

Dómurinn telur, að fylgja verði þeirri grundvallarreglu, að hafi stéttarfélag náð samningi við vinnuveitanda um for-
gangsrétt félagsmönnum sínum til handa, megi annað stéttar-
félag í sömu starfsgrein ekki beita verkfalli til þess að knýja þann sama vinnuveitanda til að skuldbinda sig til að veita sér sama rétt, enda er það andstætt réttum rökum, að tveir aðiljar geti haft hliðstæðan forgangsrétt til vinnu. Skiptir eigi máli, þótt högum kunni að vera svo háttað í stétt vél-
stjóra, að forgangsréttur vegi ekki nú um skeið mikið í sam-

skiptum útvegsmanna og vélstjóra vegna skorts á hinum siðarnefndu. Er verkfall af hálfu framangreindra 5 vélstjóra einnig ólögmætt af þessari ástæðu.

4. Þá kemur til álitu og athugunar verkfallsaðstaða tveggja vélstjóra af þeim sjö, sem boðað verkfall stefnda átti að ná til. Þeir eru báðir vélstjórar á skuttogaranum Framnesi I, ÍS 708. Annar þeirra, Einar Gunnarsson, er aðeins félagsmaður í Vélstjórafélagi Íslands. Hinn, Davíð Kristjánsson, er bæði félagsmaður í Vélstjórafélagi Íslands og Verkalýðsfélaginu Brynju á Þingeyri. Það félag hefur ekki enn gert kjarasamning við Útvegsmannafélag Vestfjarða. Þessir tveir vélstjórar eru samkvæmt þessu eigi bundnir ákvæðum kjarasamnings stéttarfélags við nefnt útvegsmannafélag. Af því leiðir, að þeir eru samkvæmt 3. gr. laga nr. 80/1938 bundnir við ákvarðanir stéttarfélags síns, Vélstjórafélags Íslands, enda hefur eigi verið sýnt fram á, að sérstakir samningar eða önnur lögmæt atriði takmarki félagsskyldur þeirra gegn því stéttarfélagi.

Með vísun til framanritaðra atriða verður niðurstaða máls þessa sú, að taka ber til greina þá kröfu stefnanda, að verkfall það, sem Vélstjórafélag Íslands boðaði að hefjast skyldi hjá vélstjórum á skuttogurum undir 500 rúmlestum að stærð, sem gerðir eru út á félagssvæði Útvegsmannafélags Vestfjarða, sé ólögmætt, að undanskildu verkfalli hjá vélstjórunum Einari Gunnarssyni og Davíð Kristjánssyni á skuttogaranum Framnesi I, ÍS 708.

Eins og málsatvikum er háttað, þykja ekki efni til að dæma sekt á hendur stefnda, Vélstjórafélagi Íslands, og ber að sýkna hann af þeirri dómkröfu stefnanda.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Dómsorð:

Verkfall það, sem stefndi, Vélstjórafélag Íslands, boðaði að hefjast skyldi 17. apríl sl. á skuttogurum undir 500 rúmlestir að stærð á félagssvæði Útvegsmannafélags Vestfjarða, er ólögmætt, að því undanskildu, að lögmætt er verkfall af hálfu vélstjórana Einars Gunnarssonar

og Davíðs Kristjánssonar á skuttogaranum Framnesi I, ÍS 708.

Stefndi á að vera sýkn af kröfu stefnanda um greiðslu sektar.

Málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 20. desember 1974.

Nr. 3/1974. **Félag íslenzka prentiðnaðarins**

(Áki Jakobsson hrl.)

gegn

Alþýðusambandi Íslands f. h.

Hins íslenzka prentarafélags

(Egill Sigurgeirsson hrl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Lindal, Bjarni K. Bjarnason, Ragnar Ólafsson og Jónas Aðalsteinsson hrl. nefndur til dómsetu í þessu máli af hálfu stefnanda samkvæmt 2. mgr. 39. gr. laga nr. 80/1938.

Frávísun. Málið átti að fara fyrir gerðardóm.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, dags. hinn 28. október 1974, af Félagi íslenzka prentiðnaðarins gegn Alþýðusambandi Íslands fyrir hönd Hins íslenzka prentarafélags, „til þess að fá það dæmt til þess að þola að meðlimir þess fái ekki greitt orlof, hvorki úttekna orlofsdaga né greitt orlofsfé fyrir tímenn frá 27. marz til 9. maí 1974, eða 43 daga, sem verkfall prentara stóð“. Er þess og krafizt, að varnaraðila verði gert að greiða sóknaraðila málskostnað samkvæmt mati dómsins.

Af hálfu varnaraðila eru þær dómkröfur gerðar aðallega, að málinu verði vísað frá Félagsdómi og til samningsbundins gerðardóms aðiljanna, en til vara, að varnaraðili verði sýkn-

aður af öllum kröfum sóknaraðila. Þá er krafizt málskostnaðar úr hendi sóknaraðila, hver sem úrslit málsins verða.

Frávísunarkrafa varnaraðila er tekin til meðferðar sérstaklega samkvæmt 2. mgr. 108. gr. laga nr. 85/1936, sbr. 69. gr. laga nr. 80/1938, og fór fram munnlegur málflutningur um hana 13. þ. m. Af hálfu varnaraðila var þess þá krafizt, að málinu yrði vísað frá Félagsdómi og sóknaraðila gert að greiða varnaraðila málskostnað að mati dómsins. Af hálfu sóknaraðila var þess krafizt, að frávísunarkröfu varnaraðila yrði hrundið og varnaraðila gert að greiða sóknaraðila málskostnað að mati dómsins.

Málavextir eru þessir:

Frá 27. marz til 9. maí á síðastliðnu vori stóð yfir verkfall Hins íslenska prentarafélags. Leystist verkfallið, er nýr kjarasamningur var gerður milli félagsins og sóknaraðila hinn 9. maí sl. Var um það samið, að kjarasamningur þessara aðilja frá 15. desember 1971 skyldi framlengdur með nánar tilteknum breytingum. Ein af breytingum þeim, sem gerðar voru, var á ákvæðum fyrri samnings um orlof. Eru ákvæði hins nýja samnings um þetta efni svohljóðandi:

„Grein 6.1. Sumarleyfi. Starfsfólk skal fá 25 virka daga í sumarleyfi með fullu kaupi og orlofsfé $8\frac{1}{3}\%$ af yfirvinnukaupi, enda hafi það unnið í sömu prentsmiðju í eitt ár samfleytt.

Starfsfólk, sem unnið hefur 12 ár í iðninni, á rétt á 28 virkra daga sumarleyfi og $9\frac{1}{3}\%$ orlofsfé af yfirvinnukaupi.

Á tímabilinu 1. júní til 30. september skal veita í einu lagi a. m. k. 21 orlofsdag í samráði við prentsmiðjustjóra og á þann hátt, að sem minnst truflun verði á rekstri prentsmiðjunnar. Verði ekki fullt samkomulag um skiptinguna, skal hlutkesti ráða hverjir fari á hverjum tíma. Starfsfólk, sem unnið hefur skemur en eitt ár í prentsmiðjunni, skal fá sumarleyfi með fullu kaupi að tiltölu við þann tíma, sem það hefur unnið.

Orlofsárið reiknast frá 1. maí til 30. apríl. Laun fyrir orlofsdaga skulu greidd næsta virkan dag áður en orlof hefst. Þá skal einnig greitt orlofsfé af aukavinnu síðasta orlofsárs.

Hækkun orlofsfjár úr $8\frac{1}{3}\%$ í $9\frac{1}{3}\%$ af yfirvinnukaupi þeirra, sem unnið hafa 12 ár í iðninni, gildir frá 1. maí 1974“.

Í fyrri samningi hafði lengd sumarleyfis verið 24 og 27 dagar. Var ákvæði um orlofsárið eins í báðum samningunum. Hinn 14. maí sl. sendi stjórn sóknaraðila umburðarbréf til félaga sinna, þar sem gerð var grein fyrir því, hvernig reikna skyldi sumarleyfi árin 1974 og 1975. Kom þar fram, að verkfall Hins íslenska prentarafélags hefði staðið í 43 daga og samkvæmt því yrði stytting orlofs hjá yngri starfsmönnum þrír orlofsdagar, en hjá starfsmönnum með meira en tólf ára starfsreynslu yrði styttingin þrír og hálfur dagur. Einnig kom fram, að þar sem verkfallið hefði fallið á tvö orlofstímabil, yrði að skipta orlofsstyttingunni milli tveggja ára og kæmi því einn dagur af henni „á orlofsárið 1974—1975, þ. e. vegna sumarleyfis næsta ár“. Var og tekið fram, að samkvæmt því væri orlof starfsmanna, sem starfað hefðu í iðninni tólf ár eða skemur, 22 virkir dagar í orlof 1974, en þeirra, sem starfað hefðu lengur, 24.5 orlofsdagar.

Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs Hins íslenska prentarafélags hinn 27. júní sl. var samþykkt að skora á félagsmenn að taka fullt sumarleyfi samkvæmt samningi aðiljanna frá 9. maí sl., þ. e. 25 daga og 28 daga eftir starfsaldri og væri litið á það sem brot á samningi aðiljanna, ef þetta orlof yrði skert.

Það kemur fram, að á fundi stjórnar sóknaraðila hinn 5. júlí sl. hafi verið fjallað um tvö atriði, sem fram höfðu komið í samtölum fyrirvarsmanna aðilja, annars vegar að starfsmenn fengju upphót á orlofsárið, sem lauk 30. apríl sl., er næmi einum orlofsdegi, og hins vegar að viðurkennt yrði orlof í verkfallstíma sem um orlofsskyldan vinnutíma væri að ræða, og fyrst um sinn skyldi sex vikna verkfallstími vera innan þeirra takmarka. Í bréfi, sem stjórn sóknaraðila ritaði Hinu íslenska prentarafélagi hinn 6. júlí sl., var þessum til-mælum hafnað og skýrt frá því, að stjórnin hefði samþykkt að vísa málinu til Félagsdóms. Með bréfi, sem sóknaraðili ritaði Hinu íslenska prentarafélagi hinn 27. júlí sl., var m. a. óskað eftir umsögn um það, hvort félagið teldi ágreinings-efnið réttilega lagt fyrir Félagsdóm eða hvort ágreiningurinn

félli undir verksvið gerðardóms skv. 10.1. gr. kjarasamnings aðiljanna. Í svarbréfi Hins íslenska prentarafélags, dags. hinn 26. ágúst sl., kom fram sú afstaða, að ágreiningsefnið bæri undir úrskurð gerðardóms samkvæmt hinu tilgreinda samningsákvæði, en þar sem Grafíska sveinafélagið hefði ákveðið að leggja í gerð sams konar ágreining milli þess og sóknaraðila, þá væri óþarft að reka tvö gerðardómsmál um sams konar ágreining og því styddi félagið málsstað Grafíska sveinafélagsins fyrir gerðardóminum.

Frávísunarkrafa varnaraðila er byggð á því, að samkvæmt ákvæði gr. 10.1. í kjarasamningi aðiljanna skuli leggja sérhvern ágreining út af honum eða einhverjum atriðum í honum í gerð fimm manna, en ákvæði þetta hafi um langan tíma verið í kjarasamningum aðiljanna. Ákvæði þetta sé fortakslaust og þótt ekki hafi verið í gildi kjarasamningur meðan á verkfallinu stóð, þá hafi ekki átt að taka neitt orlof á verkfallstímanum. Hinn nýi samningur taki því til þessa tilviks, enda hafi verið unnið eftir honum frá því verkfallinu lauk og sé enn. Þá er því og haldið fram, að ákvæði orlofslaga standi ekki í vegi fyrir því, að ágreiningsefnið verði lagt undir samningsbundinn gerðardóm, enda beri gerðardómi að fara eftir landslögum í úrskurði sínum.

Krafa sóknaraðila um það, að frávísunarkröfunni verði hrundið, er einkum byggð á því, að ágreiningsefnið falli að verulegu leyti utan kjarasamnings aðiljanna og falli því ekki undir gerðardómsákvæðið. Er því haldið fram, að ágreiningurinn sé raunverulega um framkvæmd orlofslaga, þar sem hann snúist um það, hvernig reikna eigi orlofsdaga, þ. e. hvort menn eigi að fá orlof fyrir verkfallsdaga. Slíkur ágreiningur falli undir dómstóla en ekki gerðardóm. Ágreiningsefnið sé kjaraágreiningur svo nátengt kjarasamningi aðiljanna, að heimilt sé að leggja það fyrir Félagsdóm, enda taki ákvæði 16. gr. orlofslaga ekki til máls eins og þessa.

Gerðardómsákvæði gr. 10.1. kjarasamnings aðiljanna frá 15. desember 1971 er svohljóðandi:

„Gerðardómur. Rísi ágreiningur út af samningi þessum eða út af einhverjum atriðum í honum, skal leggja sérhvern slíkan ágreining í gerð fimm manna, og er gerðardómur skip-

aður þannig: Hið íslenska prentarafélag velur tvo menn og Félag íslenska prentiðnaðarins aðra tvo, síðan kjósa þessir fjórir gerðarmenn hinn fimmta, oddamanninn, en komi þeir sér ekki saman um oddamanninn, tilnefnir borgardómari hann. Dómur sá, er gerðarmenn kveða upp, sker úr ágreiningnum til fullnustu“.

Hliðstætt ákvæði hefur verið í kjarasamningum aðilja málsins um langan tíma og það var óbreytt upp tekið í kjarasamninginn frá 9. maí 1974.

Deilufni aðiljanna í máli þessu fjallar um það, hvernig skuli ákveða orlofsdaga og orlofsfé á gildistíma samningsins. Slíkur ágreiningur skal lagður í gerð fimm manna skv. gr. 10.1. í kjarasamningi aðiljanna. Að svo vöxnu máli ber að vísa máli þessu frá Félagsdómi.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Máli þessu er vísað frá Félagsdómi.

Málskostnaður fellur niður.

Þessi frávísunardómur var staðfestur í Hæstarétti 12. febr. 1975 með skirskotun til forsendna hans.

Miðvikudaginn 9. apríl 1975.

Nr. 4/1974. **Alþýðusamband Íslands vegna**

Félags framreiðslumanna

(Gunnar Sæmundsson hdl.)

gegn

Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda vegna

Sigmars Péturssonar

(Ingi R. Helgason hrl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línðal, Bjarni K. Bjarnason, Guðmundur Vignir Jósefsson og Ragnar Ólafsson.

Uppsögn trúnaðarmanns dæmd ólögmæt. Sératkvæði.

Dómur.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 4. þ. m., er höfðað fyrir Félagsdómi af Alþýðusambandi Íslands með stefnu útgefinni 30. október 1974 vegna Félags framreiðslumanna gegn Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda vegna Sigmars Péturssonar. Eru dómkröfur stefnanda þær, að uppsögn Sigmars Péturssonar á trúnaðarmanni Félags framreiðslumanna, Sigurði Sævari Matthíassyni, hinn 29. september 1974, verði dæmd brot á 11. gr. laga nr. 80/1938 og ólögmæt af þeim sökum, og að stefnda verði dæmd refsing samkvæmt 11. gr., sbr. 70. gr. laga nr. 80/1938. Þá er krafist málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands úr hendi stefnda.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans að mati dómsins.

Málavextir eru þeir, að Sigurður Sævar Matthíasson réðist til starfa í Veitingahúsinu Sigtúni sem framreiðslumaður síðari hluta vetrar 1974, en ágreiningslaust er, að Sigmar Pétursson sé einkaeigandi veitingahússins. Með bréfi, dags. hinn 4. júlí 1974, tilkynnti Félag framreiðslumanna Sigmari, að það tilnefndi Sigurð Sævar Matthíasson og Brynju Guðmundsdóttur til trúnaðarmannsstarfa fyrir félagið í veitingahúsinu og samkvæmt 9. gr. laga nr. 80/1938 var Sigmari

boðið að velja á milli þessara félagsmanna sem trúnaðarmanns fyrir 15. júlí. Var Sigmari jafnframt tjáð, að ef tilkynning um val hefði ekki borizt fyrir þann dag, yrði litið svo á, að sá félagsmaður, sem fyrr var nefndur, hefði verið samþykktur sem trúnaðarmaður. Ekki barst félaginu svar, og með bréfi, dags. hinn 20. júlí 1974, var Sigurður Sævar Matthíasson skipaður trúnaðarmaður Félags framreiðslumanna í Veitingahúsinu Sigtúni. Hinn 29. september 1974 sagði Sigmar Pétursson Sigurði Sævari Matthíassyni upp starfi í Veitingahúsinu Sigtúni frá 15. október s. á. að telja. Síðar féllst Sigmar á, að Sigurður Sævar ætti rétt á uppsagnarfresti til og með 31. október, en hélt að öðru leyti fast við uppsögnina. Í samtali, sem formaður Félags framreiðslumanna átti við Sigmar Pétursson, kom fram, að uppsögnin væri byggð á þeirri forsendu, að gestir veitingahússins hefðu kvartað yfir störfum Sigurðar Sævars Matthíassonar. Sigurður Sævar Matthíasson hefur hins vegar andmælt þessari ásökun, og er því mál þetta höfðað.

Sigurður Sævar Matthíasson hefur skýrt svo frá, að hann hafi byrjað að starfa í Veitingahúsinu Sigtúni 29. marz 1974. Hann kveðst hafa verið skipaður trúnaðarmaður Félags framreiðslumanna í veitingahúsinu hinn 20. júlí. Áður en hann fór í sumarleyfi um mánaðamótin júlí—ágúst, kveður hann til tals hafa komið, að framreiðslumenn í húsinu færðust mánaðarlega milli „stillinga“, en það er kallað það safn borða, sem hver framreiðslumaður hefur til umsjónar. Sigurður Sævar kveðst hafa verið mótfallinn þessari tilhögun, en kveður hana hafa verið samþykkt á meðan hann var í sumarleyfi. Hann kveðst svo hafa byrjað að vinna á sinni gömlu „stillingu“, er hann hóf störf að nýju hinn 30. ágúst, en nokkrar breytingar hafi þá verið búið að gera á „stillingum“, jafnframt því sem búið hafi verið að breyta inngangi í húsið. Hann kveður yfirframreiðslumann hafa haldið sinni „stillingu“, en tveir framreiðslumenn hafi flutzt milli „stillinga“. Um mánaðamótin september og október kveðst Sigurður Sævar hafa verið látinn skipta um „stillingu“ við annan þessara framreiðslumanna, en hinn hafi haldið sinni „stillingu“ og hafi orðið nokkur óánægja af þessu, en ekki kveður Sig-

urður Sævar hafa komið til árekstra milli sín og Sigmars út af þessum breytingum. Sigurður Sævar kveðst hafa veitt því athygli, eftir að hann kom úr sumarleyfinu, að Sigmar hafi fylgzt meira með sér við vinnu en áður. Snemma í september kveður hann yfirframreiðslumanninn hafa komið og saggt vera að taka sýnishorn af vodka. Hafi hann tekið í glös sýnishorn úr tveimur vodkaflöskum og farið með þau á bak við. Ekki kveðst Sigurður Sævar vita annað en þetta hafi verið gert hjá öðrum framreiðslumönnum hússins. Hann kveður þetta svo hafa verið endurtekið síðar þetta sama kvöld, en ekki kveðst hann hafa heyrt frekar um þessi sýnishorn. Sigurður Sævar kveður það svo hafa verið nálægt miðjum september, að Sigmar hafi komið til sín við vinnu og tekið vín-málin af borðinu, en þau hafi verið tvö, bæði löggilt af Lög-gildingarstofu mælitækja. Sigurður Sævar kveður yfirframreiðslumanninn hafa skýrt sér frá því, að Sigmar hafi verið að mæla málin. Hinn 20. september kveður Sigurður Sævar Sigmar svo hafa komið að þar sem eiginkona sín, Oddný Elva Hannesdóttir, er verið hafi sér til aðstoðar, hafi verið að mæla í glös og sakað hana um að mæla ranglega. Sigurður Sævar kveður eiginkonu sína hafa mótmælt þessu sem tilhæfulausu. Hann kveður svo yfirframreiðslumanninn hafa komið stuttu seinna og spurt, hvort konan væri að mæla skakkt, en því hafi einnig verið mótmælt. Um kl. 0030 þetta sama kvöld kveður Sigurður Sævar svo yfirframreiðslumanninn hafa komið og tjáð sér þau fyrirmæli Sigmars, að hann vildi ekki að Oddný Elva kæmi frammar til starfa í veitingahúsinu, því að hún blandaði skakkt. Hún hafi þá óskað að fá að tala við Sigmar, en hann hafi haldið fast við ákvörðun sína. Sigurður Sævar kveður yfirframreiðslumanninn hafa komið til sín um mánaðamótin september—október og saggt sér, að Sigmar mundi ætla að segja sér upp starfi. Hafi yfirframreiðslumaðurinn mælt til þess, að hann segði sjálfur upp, þar sem þá mundi verða betra að fá vinnu að nýju. Ekki kveðst Sigurður Sævar hafa svarað þessu neinu, en um mánaðamótin hafi svo uppsögnin borizt með símskeyti. Sigurður Sævar kveðst í fyrstu hafa sett þá athygli, sem Sigmar veitti sér að loknu sumarleyfi, í samband við það, að sala hafi

dregizt verulega saman á „stillingu“ hans eftir að inngangi í húsið var breytt. Áður hafi gestir fyrst komið að borðum hans, en eftir breytinguna hafi þeir komið fyrst að borðum, sem voru næst inngöngudyrunum. Síðar kveður Sigurður Sævar sér hafa orðið ljóst, að Sigmar kynni að vera að leita að ástæðu til að losna við sig. Hann kveðst ekki geta bent á einstök atvik, sem sýni að uppsögnin standi í sambandi við trúnaðarmannsstarfið, en sú staðreynd, að það hafi fyrst verið eftir skipunina í það, sem athygli Sigmars hafi farið að beinast að sér, bendi til þess, að ástæðan fyrir uppsögninni standi í sambandi við trúnaðarmannsstarfið.

Sigmar Pétursson, einkaeigandi Veitingahússins Sigtúns, hefur skýrt svo frá, að yfirframreiðslumaður veitingahússins hafi ráðið Sigurð Sævar Matthíasson til starfa með vitneskju sinni. Sigmar kveður sér hafa verið kunnugt um tilnefningu Félags framreiðslumanna á Sigurði Sævari sem trúnaðarmanni félagsins á vinnustaðnum. Hann kveðst ekki hafa fundið að starfi Sigurðar Sævars sem trúnaðarmanns, enda hafi það aldrei borið á góma þeirra í milli og hafi Sigurður Sævar aldrei haft afskipti af einu eða neinu varðandi starfsfólkið í veitingahúsinu, ekki einu sinni innheimt félagsgjöld, því það hafi yfirframreiðslumaðurinn gert. Hins vegar kveðst Sigmar hafa fundið að starfi Sigurðar Sævars sem framreiðslumanns og einnig að starfi eiginkonu hans, Oddnýjar Elvu Hannesdóttur, sem starfað hafi þarna á vegum Sigurðar Sævars. Sigmar kveðst fyrst og fremst hafa fundið að mælingum eiginkonu Sigurðar Sævars á áfengi, en hann kveðst einnig hafa orðið var við það hjá honum sjálfum, er hann átti leið framhjá borðum þar sem hann var að mæla, að hann mældi ekki rétt. Því hafi hann ekki talið ástæðu til að Sigurður Sævar væri lengur við störf í veitingahúsinu. Sigmar kveðst hafa bannað Sigurði Sævari að hafa Oddnýju Elvu lengur í vinnu, en kveðst hafa beðið með að láta Sigurð Sævar hætta að vinna, þar til eðlilegur uppsagnarfrestur var liðinn. Sigmar kveður sér einnig hafa fundizt það óeðlilegt eftir að Sigurður Sævar kom úr sumarleyfi, að þá hafi hann tekið upp á þeirri nýbreytni að gera upp með ávísunum, annað hvort útgefnum af honum sjálfum eða útgefnum af eigin-

konu hans, en hins vegar hafi hann ekki skilað neinu af þeim peningum, sem komu inn. Kveðst Sigmar hafa einnig fundið að þessu við Sigurð Sævar, en það hafi ekki dugað til. Sigmar kveðst aldrei hafa orðið fyrir óþægindum af þessum ávísunum, en hann kveður aldrei hægt að vita, hvenær þær bregðast. Sigmar kveður sér hafa horizt þó nokkrar kvartanir viðskiptavina út af afgreiðslu á „stillingu“ Sigurðar Sævars og muni hann kannast við nokkra þeirra, sem kvörtuðu. Hann kveður kvartanirnar einnig hafa horizt til eiginkonu sinnar, sem starfi þarna við bar þann, sem næstur er „stillingu“ Sigurðar Sævars. Sigmar kveðst hafa kvartað við Sigurð Sævar fyrst fyrir milligöngu yfirframreiðslumannsins, en einnig kveðst hann sjálfur hafa talað við Sigurð Sævar. Sigmar kveður sýnishorn hafa verið tekin af vodkaflöskum hjá Sigurði Sævari, en þau hafi aldrei verið send í rannsókn. Sigmar kveður Sigurð Sævar hafa verið ráðinn um mánaðamótin marz—apríl og kveður kvartanir hafa horizt út af störfum hans, m. a. í maí, júní og júlí. Sigmar kveður sér ekki hafa horizt kvartanir út af öðrum framreiðslumönnum. Hafi kvartanir þá einkum horizt til eiginkonu hans, sem starfi í veitingahúsinu.

Hann kveður formann Félags framreiðslumanna hafa haft samband við sig út af uppsögn Sigurðar Sævars og bent sér á, að uppsögn ætti að miðast við mánaðamót, þ. e. að Sigurður Sævar hætti að vinna um mánaðamót, en ekki um miðjan mánuð, eins og hann hafi sjálfur talið og kveðst hann hafa leiðrétt þetta. Ekki kveðst Sigmar minnst þess, að rætt væri um það, að hann væri að segja upp trúnaðarmanni félagsins. Sigmar kveðst hafa ráðið annan framreiðslumann í stað Sigurðar Sævars.

Örn Ólafsson, yfirframreiðslumaður í Veitingahúsinu Sigtúni, hefur skýrt svo frá, að starf yfirframreiðslumanns sé fyrst og fremst fólgið í því að vera fulltrúi veitingamanns á vinnustað gagnvart gestum og gegna öðrum trúnaðarstörfum. Kveðst hann reyna eftir beztu getu að fylgjast með öllu, sem við kemur framreiðslumönnum og öðru starfsfólki. Örn kveður ekki hafa verið kvartað við sig yfir störfum Sigurðar Sævars Matthíassonar, en kveður Sigmar Pétursson hafa tjáð

sér, að töluvert hafi verið kvartað við hann út af störfum Sigurðar Sævars. Örn kveður Sigmar hafa rætt þetta við sig og að sögn Sigmars hafi fólk kvartað út af mælingu á víni í veitingahúsinu og er hann, þ. e. Sigmar, hafi spurt fólk, hvaða framreiðslumaður ætti þarna hlut að máli, hafi Sigurður Sævar verið nefndur. Örn kveðst hafa trúað þessu mátulega og talið, að þetta gæti ekki átt sér stað og reynt að hilma yfir þetta, en kvartanir frá Sigmari hafi alltaf ágerzt. Ekki kveður Örn sér kunnugt um, að svona áberandi kvartanir hafi horizt út af öðru starfsfólki í veitingahúsinu. Örn kveður úttekt framreiðslumanna í veitingahúsinu hagað þannig, að þeir áætli hvað þeir þurfi af áfengi og öðrum vörum til sölu á laugardags- og föstudagskvöldum og taki þeir vörurnar út hjá birgðaverði á föstudagskvöldum gegn kvittun á miða og síðan sé þetta gert upp í lok vinnutíma. Ef þeir hafi þá ekki selt allt, þá sé gefinn út annar miði og sé þetta síðan gert upp á laugardögum. Örn kveður sér það minnisstætt, að hann hafi farið í leyfi föstudag og laugardag í byrjun septembermánaðar, og þegar hann kom aftur, hafi sér fundizt eitthvað vera að. Hann kveður Sigmar hafa boðað sig inn á skrifstofuna til sín ásamt framreiðslumanni nr. 2, sem sé aðstoðarmaður sinn. Þar hafi þeir rætt um söluna yfir helgina og hafi sér þá verið bent á kvittanir útgefnar á föstudeginum. Hafi þá komið fram, að Sigurður Sævar hafi ekki tekið út nema eina flösku af áfengi, þegar aðrir framreiðslumenn seldu ágætlega á föstudeginum og tóku út meira magn á laugardeginum, t. d. 15 flöskur. Örn kveður sölu Sigurðar Sævars hafa verið óeðlilega litla. Örn kveðst hafa talað við Sigurð Sævar og beðið um skýringu. Hafi hann ekki haft aðra skýringu en þá, að það hafi verið svo lítið að gera hjá sér á föstudeginum og hafi hann ekki þurft að taka meira út. Örn kveðst hafa látið þessa skýringu nægja. Hann kveður þetta hafa verið eina skiptið, sem þess varð vart, að Sigurður Sævar tæki út miklu minna en aðrir. Örn kveður þetta hafa verið upphafið að því, að farið var að fylgjast meira með Sigurði Sævari en áður var gert. Sigmar hafi komið síðar til sín og sagt sér, að hann hefði staðið eigin konu Sigurðar Sævars að því að mæla illa. Hafi Sigmar sagzt

hafa staðið fyrir aftan hana og séð það. Kveðst Örn hafa sagt Sigmari, að hann tryði þessu ekki og honum hlyti að hafa missýnzt, en Sigmar hafi haldið fast við þetta. Örn kveðst hafa rætt þetta við Sigurð Sævar og þetta atvik hafi leitt til þess, að Sigmar hafi viljað segja Sigurði Sævari upp starfi. Örn kveður miklar sveiflur hafa verið á sölu veitinga síðastliðið sumar, því minnst sé að gera á sumrin, en nú kveður hann sölu svipaða hjá öllum framreiðslumönnum, enda sé aðsókn alltaf að aukast og því verði sala miklu jafnari yfir húsið, en það geti alltaf komið tímabil, er minna sé að gera hjá einhverjum. Örn kveður Sigurð Sævar aðallega hafa starfað á einum stað í veitingahúsinu og hafi „stilling“ hans verið við neyðarútganginn við hliðina á barnum, sem eiginkona Sigmars stjórnar. Hinn 8. ágúst sl. kveður Örn inngangi í veitingahúsið hafa verið breytt og eftir það dreifist gestir meira um húsið, en áður hafi Sigurður Sævar getað byrjað að selja gestum fyrr en aðrir. Kveðst Örn telja, að þessi litla sala hjá Sigurði Sævari, sem áður er vikið að, geti skýrzt af þessari breytingu.

Bjarni Bjarnason, birgðavörður veitingahússins, hefur skýrt svo frá, að hann afgangi til framreiðslumanna úr birgðageymslu það, sem þeir selji, svo sem áfengi og tóbak. Þessu sé hagað þannig, að framreiðslumenn komi og geri pantanir sínar og komi þá með seðil, sem þeir fái úttekt á, en þeir kvitti ekki fyrir móttöku, en síðan sé svo gengið frá uppgjöri að lokinni vinnu. Bjarni kveður viðskipti sín við Sigurð Sævar yfirleitt hafa verið góð, en þó hafi virzt eins og það kæmi stundum fyrir gleymaska hjá honum, en þegar honum hafi verið bent á það, þá hafi hann gert upp greiðlega og hann hafi aldrei þrætt fyrir úttekt. Kveðst Bjarni telja, að svona ósamræmi hafi komið fyrir hjá öllum framreiðslumönnum hússins.

Oddný Elva Hannesdóttir, eiginkona Sigurðar Sævars Matthíassonar, kveðst hafa starfað hjá eiginmanni sínum við framreiðslu veitinga til gesta veitingahússins. Hún kveður sér ekki kunnugt um, að gestir hafi kvartað yfir störfum sínum. Hún kveður yfirframreiðslumanninn ekki hafa kvartað, nema kvöldið, er Sigmar vék henni úr húsinu. Atvik hafi verið

þau, að hún hafi verið að mæla í glös, er Sigmar hafi komið og sagt hana mæla slaklega. Hún kveðst hafa mótmælt þessu.

Vitnið Hansína Sesselja Gísladóttir, er starfar við bar þann, sem næstur er „stillingu“ Sigurðar Sævars Matthíassonar, kveðst hafa heyrt í eitt skipti, að kona, sem hafði verið með gestum á „stillingu“ Sigurðar Sævars, kvartaði við eiginkonu Sigmars Péturssonar yfir því, að of lítið vín væri í glasi hennar.

Vitnið Margrét Halldórsdóttir, sem einnig starfar við bar þann, sem næstur er „stillingu“ Sigurðar Sævars, kveður svolítið hafa verið kvartað yfir því, að ekki væri vel mælt í glös á „stillingu“ Sigurðar Sævars. Kveðst hún muna eftir einu tilviki, er hjón hafi kvartað við eiginkonu Sigmars Péturssonar yfir því, að illa væri mælt í glös þar, en ekki kveðst hún hafa séð hver afgreiddi þau. Margrét kveðst telja, að allt starfsfólk veitingahússins fái á sig slíkar kvartanir frá gestum, en það sé annað mál, hvort þær séu alltaf réttmætar.

Vitnin Valdimar Valdimarsson og Ásbór Guðmundsson, sem segjast mikið hafa sótt veitingahúsið Sigtún, hafa borið um það, að þeir hafi eitt sinn orðið varir við, að áfengi væri illa mælt á „stillingu“, þar sem þeir voru afgreiddir.

Krafa stefnanda er byggð á því, að Sigurður Sævar Matthíasson hafi verið tilnefndur trúnaðarmaður stéttarfélags síns á vinnustað með lögmætum hætti og hafi hann því borið réttindi og skyldur í samræmi við það. Ekki sé fram komið, að neinir árekstrar hafi orðið milli Sigurðar Sævars sem trúnaðarmanns og Sigmars Péturssonar. Er því mótmælt af hálfu stefnanda, að fram hafi komið kvartanir út af starfi Sigurðar Sævars, enda geti kvartanir, sem vitni hafi borið um, ekki átt við Sigurð Sævar. Er og á það bent, að engar kvartanir hafi borizt yfirframreiðslumanni og sé Sigmar Pétursson því einn til frásagnar um kvartanir þær, sem hann telji fram komnar. Þá er því haldið fram, að yfirframreiðslumaður hafi aldrei fundið að störfum Sigurðar Sævars, og hvorki verið sannað né gert sennilegt, að Sigmar hafi sjálfur látið í ljós aðfinnslur við hann. Er því haldið fram, að ósannað sé með öllu, að Sigurður Sævar hafi brotið af sér í starfi sínu

eða vanrækt starfsskyldur sínar í veitingahúsinu og því sé uppsögn hans brot á ákvæðum 11. gr. laga nr. 80/1938.

Sýknukrafa stefnda er byggð á því, að ástæðan fyrir uppsögn Sigurðar Sævars Matthíassonar úr starfi sé sú, að viðskiptavinir veitingahússins hafi kvartað meira og minna yfir framreiðslustörfum hans, einkanlega fyrir þá sök, að þeim hafi ekki fundist eðlilegt bragð af blönduðum áfengum drykkjum hjá honum, þótt hann mæla helzt til þunnt. Kvartanir þessar hafi eingöngu borizt frá borðum þeim, sem Sigurður Sævar hafi unnið við. Kvartanir þessar hafi verið mjög margar allt það tímabil, sem Sigurður Sævar starfaði í veitingahúsinu, en þær hafi farið vaxandi er leið á sumarið og fram á haust. Þegar svo gestir veitingahússins hafi yfirgefið húsið af þessum ástæðum, hafi ekki verið annað að gera en segja Sigurði Sævari upp starfi. Er því haldið fram, að vegna kvartana þessara hafi oft verið talað við Sigurð Sævar og hann áminntur, bæði hafi yfirframreiðslumaðurinn og Sigmar gert það, en Sigurður Sævar ekki sinnt þeim, né bætt ráð sitt. Önnur ástæða fyrir uppsögninni hafi verið sú, að birgðaverðir veitingahússins hafi þurft að hafa mikla aðgát við afgreiðslu til Sigurðar Sævars og þurft að leggja vandlega á minnið það magn áfengis, sem Sigurður Sævar hafi fengið, því hann hafi sjaldnast viðurkennt móttöku þess, nema hann væri minntur á það. Sliks hafi aldrei verið þörf við aðra framreiðslumenn.

Við munnlegan flutning málsins var sýknukrafa stefnda einnig byggð á því, að sala Sigurðar Sævars á veitingum hafi verið óeðlilega lítil, án þess nokkur skýring hafi fengizt hjá honum, en slíku eigi veitingamaður ekki að þurfa að sæta. Þá var því einnig haldið fram, að uppsögn eiginkonu Sigurðar Sævars úr starfi vegna þess að hún hafi mælt slaklega megi leggja að jöfnu við það, að Sigurður Sævar væri áminntur fyrir slaklega mælingu. Samkvæmt því, sem hér hefur verið rakið, er því haldið fram af hálfu stefnda, að uppsögn Sigurðar Sævars úr starfi sé ekki í neinum tengslum við stöðu hans sem trúnaðarmanns stéttarfélags síns, enda sé fram komið, að hann hafi sem trúnaðarmaður ekki haft

nein samskipti við Sigmar Pétursson og hafi hann því ekki verið látinn gjalda þess með neinum hætti, að hann var trúnaðarmaður. Af þessum sökum hrófli uppsögnin ekki við þeim hagsmunum, sem 11. gr. laga nr. 80/1938 sé ætlað að vernda. Hins vegar megi regla þessa lagaákvæðis ekki leiða til þess, að trúnaðarmaður geti í skjóli hennar brotið starfsskyldur sínar svo sem fram sé komið um Sigurð Sævar. Af hálfu stefnda er því sérstaklega mótmælt, að refsingu verði beitt í máli þessu, þar sem ekki sé fyrir hendi huglæg afstaða Sigmars Péturssonar til að skerða þá félagslegu hagsmuni, sem umræddri lagagrein sé ætlað að vernda.

Réttmætt er, að vinnuveitandi geri þá kröfu til trúnaðarmanns stéttarfélags á vinnustað, að hann gefi gott fordæmi og gæti þess að framfylgja sjálfur réttum og eðlilegum starfsreglum á vinnustað. Verður að telja, að misbrestur í þeim efnum af hálfu trúnaðarmanns geti veitt vinnuveitanda heimild til þess að segja trúnaðarmanni upp störfum, þrátt fyrir þá sérstöku vernd gegn uppsögn, sem leiða verður af ákvæðum 11. gr. laga nr. 80/1938 trúnaðarmanni til handa. Líkur eru fyrir því, að starfshættir Sigurðar Sævars hafi ekki verið misfellausir með öllu. En þar sem hann var trúnaðarmaður stéttarfélags síns, hefði Sigmar Pétursson, ef hann ætlaði að láta meintar misfellur varða uppsögn, átt að tjá Sigurði Sævari það skýlaust, að það gæti varðað hann uppsögn, ef eigi yrði breyting á. Ósannað er, að Sigmar Pétursson eða starfsmenn hans hafi gefið slíka aðvörun, og verður þegar af þeirri ástæðu að telja, að framangreind uppsögn hafi brotið í bága við meginreglu 2. mgr. 11. gr. laga nr. 80/1938 og er uppsögnin ólögmat af þeim sökum.

Með tilliti til málavaxta er ekki ástæða til að dæma Sigmar Péturssyni refsingu samkvæmt 11. gr., sbr. 70. gr. laga nr. 80/1938.

Eftir atvikum er rétt, að stefndi greiði stefnanda kr. 20.000 í málskostnað.

D ó m s o r ð :

Uppsögn Sigmars Péturssonar á trúnaðarmanni Félags framreiðslumanna, Sigurði Sævari Matthíassyni, úr

starfi hinn 29. september 1974 er brot á 11. gr. laga nr. 80/1938 og ólögmæt af þeim sökum.

Krafa stefnanda þess efnis, að Sigmari Péturssyni verði dæmd refsing samkvæmt 11. gr., sbr. 70. gr. laga nr. 80/1938, er ekki tekin til greina.

Stefndi, Samband veitinga- og gistihúsaeigenda vegna Sigmars Péturssonar, greiði stefnanda, Alþýðusambandi Íslands vegna Félags framreiðslumanna, kr. 20.000 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

S é r a t k v æ ð i

Guðmundar Vignis Jósefssonar.

Ég er samþykkur framangreindu dómsorði að öðru leyti en því, að ég tel eflir atvikum rétt, að málskostnaður verði látinn falla niður.

Fimmtudaginn 5. júní 1975.

**Nr. 6/1975. Vinnuveitendasamband Íslands vegna
H/f Eimskipafélags Íslands, Jökla h/f,
Hafskips h/f og Jóns Franklins, skipaútgerðar
(Baldur Guðlaugsson cand. jur.)
gegn
Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands
vegna Vélstjórafélags Íslands
(Finnur Torfi Stefánsson hdl.).**

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Lindal, Bjarni K. Bjarnason, Árni
Guðjónsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Frávisunarkröfu hrundið.

Úrskurður.

Mál þetta, sem tekið var til dóms eða úrskurðar 4. þ. m. um framkomna frávisunarkröfu, er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 28. maí 1975, og var málið þingfest 30. sama mánaðar.

Stefnandi málsins er Vinnuveitendasamband Íslands vegna H/f Eimskipafélags Íslands, Jökla h/f, Hafskips h/f og Jóns Franklins, skipaútgerðar.

Stefndi er Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands.

Í stefnu hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

„Að samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem ákveðið var af stjórn og trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands á fundi 4. maí s.l. og kom til framkvæmda 14. sama mánaðar, samkvæmt áður tilkynntri verkfallsboðun, dags. 7. maí s.l., verði dæmd ólögmaet aðgerð, sem fari í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands beri skaðabótaábyrgð gagnvart stefnanda á öllu því tjóni, sem greind vinnustöðvun hefur haft eða kann að hafa í för með sér.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands verði dæmt til að greiða stefnanda málskostnað að skaðlausu að mati dómsins“.

Er málið var tekið fyrir 3. þ. m., var af hálfu stefnanda fallið frá kröfu um viðurkenningu á skaðabótaábyrgð stefnda, en stefnanda var jafnframt áskilinn réttur til að hafa slíka kröfu uppi í sérstöku máli síðar.

I greinargerð stefnda eru þær dómkröfur gerðar aðallega, að málinu verði vísað frá Félagsdómi, en til vara, að stefndi verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Þá er krafizt málskostnaðar úr hendi stefnanda samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Munnlegur málflutningur fór fram 4. þ. m. um frávisunarkröfuna.

I þessum þætti málsins er þess krafizt af hálfu stefnda, að málinu verði vísað frá Félagsdómi og að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefnda málskostnað.

Kröfur stefnanda i þessum þætti málsins eru þær, að frávisunarkröfu stefnda verði hrundið.

Málavextir eru þeir, að hinn 24. apríl sl. hófu vélstjórar á togurum, sem eru að stærð 500 rúmlestir og stærri, verkfall. Áður hafði komið til framkvæmda verkfall undirmanna á þessum skipum. Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs Vélstjórafélags Íslands hinn 4. maí sl. var samþykkt, „að boða til samúðarverkfalls á kaupskipum til stuðnings vélstjórum á togurum i deilu þeirra“. Með bréfi, dagsettu 7. maí sl., tilkynnti Vélstjórafélag Íslands Vinnuveitendasambandi Íslands, að samúðarverkfall samkvæmt áðurgreindri fundarsamþykkt kæmi „til framkvæmda á miðnætti miðvikudaginn 14. maí 1975, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma“. Samningar tókust ekki, og hafa skip sóknaraðila stöðvazt vegna samúðarverkfallsins, þegar þau hafa komið til hafnar hér á landi.

Frávisunarkrafa stefnda er studd þeim rökum, að það sé grundvallarregla íslenzks réttar, að dómstólar verði ekki krafðir álits um lögfræðileg efni, nema að því leyti sem nauðsynlegt er til úrlausnar ákveðinni kröfu i dómsmáli, sbr. 67. gr. laga nr. 85/1936. Málshöfðun verði „að fylgja ákveðin krafa, t. d. um greiðslu skaðabóta, refsingu, jákvæðar afhafnir af hálfu stefnda að viðlögðum dagsektum o. s. frv.“. I máli þessu geri stefnandi enga slíka ákveðna kröfu, og

verði því með dómi í málinu engar lyktir á ágreiningi aðiljanna. Er því og haldið fram, að krafa stefnanda feli ekki í sér kröfu um viðurkenningardóm. Að lokum er því haldið fram, að hér sé ekki um að ræða skiptingu á sakarefni samkvæmt 5. mgr. 71. gr. laga nr. 85/1936, enda hafi stefndi ekki samþykkt slíka skiptingu.

Krafa stefnanda um að frávísunarkröfu stefnda verði hrundið er byggð á því, að mörg skip sóknaraðilja hafi þegar stöðvazt eða séu um það bil að stöðvast vegna samúðarverkfallsins. Mjög miklir hagsmunir séu hér í húfi og hafi sóknaraðiljar raunar þegar orðið fyrir miklu tjóni. Stefnandi eigi rétt á að fá um það dæmt, hvort samúðarverkfall þetta sé ólögmæt aðgerð, og slíkan ágreining sé heimilt að leggja fyrir Félagsdóm samkvæmt 44. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélag og vinnudeilur. Þá er á það bent, að það geti ekki verið skilyrði fyrir lögmæti dómkrafna, að gerðar séu ítrustu kröfur. Af þessum ástæðum beri að hrinda frávísunarkröfu stefnda.

Það er ágreiningslaust, að samúðarverkfall vélstjóra í Vélstjórafélagi Íslands á skipum sóknaraðilja, sem boðað var með bréfi 7. maí 1975, hafi komið til framkvæmda og standi enn.

Svo sem fyrr er lýst, gerir stefnandi þá kröfu, að samúðarverkfall þetta verði dæmd ólögmæt aðgerð gagnvart sóknaraðiljum. Hér er um að ræða ákveðna kröfu, sem stefnandi hefur lögmæta hagsmuni af að fá skorið úr og Félagsdómur er bær að dæma um skv. 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938. Að svo vöxnu máli ber að hrinda frávísunarkröfu stefnda.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður í þessum þætti málsins.

Dómendur í málinu eru: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Sigurður Líndal, Árni Guðjónsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Úrskurðarorð:

Krafa stefnda um frávísun málsins er ekki tekin til greina.

Málskostnaður fellur niður.

Fimmtudaginn 5. júní 1975.

**Nr. 7/1975. Vinnuveitendasamband samvinnufélaganna
vegna Skipadeildar Sambands íslenskra
samvinnufélaga (Skúli Pálmason hrl.)
gegn
Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands
vegna Vélstjórafélags Íslands
(Finnur Torfi Stefánsson hdl.).**

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línðal, Bjarni K. Bjarnason, Árni
Guðjónsson og Halsteinn Baldvinsson.

Frávísunarkröfu hrundið.

Úrskurður.

Mál þetta, sem tekið var til dóms eða úrskurðar 4. þ. m. um framkomna frávísunarkröfu, er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 28. maí 1975, og var málið þingfest 30. sama mánaðar.

Stefnandi málsins er Vinnumálasamband samvinnufélaganna vegna Skipadeildar Sambands íslenskra samvinnufélaga.

Stefndi er Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands.

Í stefnu hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

„Að samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem ákveðið var af stjórn og trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands á fundi 4. maí s.l. og kom til framkvæmda 14. sama mánaðar, samkvæmt áður tilkynntri verkfallsboðun, dags. 7. maí s.l., verði dæmd ólögmet aðgerð, sem fari í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands beri skaðabótaábyrgð gagnvart stefnanda á öllu því tjóni, sem greind vinnustöðvun hefur haft eða kann að hafa í för með sér.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands verði dæmt til að greiða stefnanda málskostnað að skaðlausu að mati dómsins“.

Er málið var tekið fyrir 3. þ. m. var af hálfu stefnanda

fallið frá kröfu um viðurkenningu á skaðabótaábyrgð stefnda, en stefnanda var jafnframt áskilinn réttur til að hafa slíka kröfu uppi í sérstöku máli síðar.

Í greinargerð stefnda eru þær dómkröfur gerðar aðallega, að málinu verði vísað frá Félagsdómi, en til vara, að stefndi verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Þá er krafizt málskostnaðar úr hendi stefnanda samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Munnlegur málflutningur fór fram 4. þ. m. um frávísunarkröfuna.

Í þessum þætti málsins er þess krafizt af hálfu stefnda, að málinu verði vísað frá Félagsdómi og að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefnda málskostnað.

Kröfur stefnanda í þessum þætti málsins eru þær, að frávísunarkröfu stefnda verði hrundið og hann dæmdur til greiðslu málskostnaðar samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Málavextir eru þeir, að hinn 24. apríl sl. hófu vélstjórar á togurum, sem eru að stærð 500 rúmlestir og stærri, verkfall. Aður hafði komið til framkvæmda verkfall undirmanna á þessum skipum. Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs Vélstjórufélags Íslands hinn 4. maí sl. var samþykkt, „að boða til samúðarverkfalls á kaupskipum til stuðnings vélstjórum á togurum í deilu þeirra“. Með bréfi dagsettu 7. maí sl. tilkynnti Vélstjórufélag Íslands Sambandi íslenzkra samvinnufélaga, skipadeild, að samúðarverkfall samkvæmt áðurgreindri fundarsamþykkt kæmi „til framkvæmda á miðnætti miðvikudaginn 14. maí 1975, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma“. Samningar tókust ekki, og hafa skip sóknaraðila stöðvazt vegna samúðarverkfallsins, þegar þau hafa komið til hafnar hér á landi.

Frávísunarkrafa stefnda er studd þeim rökum, að það sé grundvallarregla íslenzks réttar, að dómstólar verði ekki krafðir álits um lögfræðileg efni, nema að því leyti sem nauðsynlegt er til úrlausnar ákveðinni kröfu í dómsmáli, sbr. 67. gr. laga nr. 85/1936. Málshöfðun verði „að fylgja ákveðin krafa, t. d. um greiðslu skaðabóta, refsingu, jákvæðar afhafnir af hálfu stefnda að viðlögðum dagsektum o. s. frv.“.

Í máli þessu geri stefnandi enga slíka ákveðna kröfu, og verði því með dómi í málinu engar lyktir á ágreiningi aðiljanna. Er því og haldið fram, að krafa stefnanda feli ekki í sér kröfu um viðurkenningardóm. Að lokum er því haldið fram, að hér sé ekki um að ræða skiptingu á sakarefni samkvæmt 5. mgr. 71. gr. laga nr. 85/1936, enda hafi stefndi ekki samþykkt slíka skiptingu.

Krafa stefnanda um að frávísunarkröfu stefnda verði hrundið, er byggð á því, að mörg skip sóknaraðila hafi þegar stöðvazt eða séu um það bil að stöðvast vegna samúðarverkfallsins. Mjög miklir hagsmunir séu hér í húfi og hafi sóknaraðili raunar þegar orðið fyrir miklu tjóni. Stefnandi eigi rétt á að fá um það dæmt, hvort samúðarverkfall þetta sé ólögmæt aðgerð, og slíkan ágreining sé heimilt að leggja fyrir Félagsdóm samkvæmt 44. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur. Þá er á það bent, að það geti ekki verið skilyrði fyrir lögmæti dómkrafna, að gerðar séu ítrustu kröfur. Af þessum ástæðum beri að hrinda frávísunarkröfu stefnda.

Það er ágreiningslaust, að samúðarverkfall vélstjóra í Vélstjórafélagi Íslands á skipum sóknaraðila, sem boðað var með bréfi 7. maí 1975, hafi komið til framkvæmda og standi enn.

Svo sem fyrr er lýst, gerir stefnandi þá kröfu, að samúðarverkfall þetta verði dæmt ólögmæt aðgerð gagnvart sóknaraðila. Hér er um að ræða ákveðna kröfu, sem stefnandi hefur lögmæta hagsmuni af að fá skorið úr og Félagsdómur er bær að dæma um skv. 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938. Að svo vöxnu máli ber að hrinda frávísunarkröfu stefnda.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður í þessum þætti málsins.

Dómendur í málinu eru: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Sigurður Líndal, Árni Guðjónsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Úrskurðarorð:

Krafa stefnda um frávísun málsins er ekki tekin til greina.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 16. júní 1975.

**Nr. 6/1975. Vinnuveitendasamband Íslands vegna
H/f Eimskipafélags Íslands, Jökla h/f,
Hafskips h/f og Jóns Franklins, skipaútgerðar
(Baldur Guðlaugsson cand. jur.)
gegn
Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands
vegna Vélstjórafélags Íslands
(Finnur Torfi Stefánsson hdl.).**

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Líndal, Bjarni K. Bjarnason, Árni
Guðjónsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Dæmt um lögmæti samúðarverkfalls. Sératkvæði.

Dómur.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 12. þ. m., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 28. maí 1975, og var málið þingfest 30. s. m.

Stefnandi málsins er Vinnuveitendasamband Íslands vegna H/f Eimskipafélags Íslands, Jökla h/f, Hafskips h/f og Jóns Franklins, skipaútgerðar.

Stefndi er Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands.

Í stefnu hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

„Að samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem ákveðið var af stjórn og trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands á fundi 4. maí s.l. og kom til framkvæmda 14. sama mánaðar, samkvæmt áður tilkynntri verkfallsboðun, dags. 7. maí s.l., verði dæmd ólögmæt aðgerð, sem fari í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands beri skaðabótaábyrgð gagnvart stefnanda á öllu því tjóni, sem greind vinnustöðvun hefur haft eða kann að hafa í för með sér.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands verði dæmt til að greiða stefnanda málskostnað að skaðlausu að mati dómsins“.

Er málið var tekið fyrir 3. þ. m., var af hálfu stefnanda fallið frá kröfu um viðurkenningu á skaðabótaábyrgð stefnda, en stefnanda var jafnframt áskilinn réttur til að hafa slíka kröfu uppi í sérstöku máli síðar.

Í greinargerð stefnda eru þær dómkröfur gerðar aðallega, að málinu verði vísað frá Félagsdómi, en til vara, að stefndi verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Þá er krafist málskostnaðar úr hendi stefnanda samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Að undangengnum munnlegum málflutningi, sem fram fór 4. þ. m., var 5. þ. m. kveðinn upp úrskurður, þar sem hrundið var frávisunarkröfu stefnda. Hefur því verið lýst yfir af hálfu stefnda, að úrskurðurinn verði ekki kærður.

Málavextir eru þeir, að 24. apríl sl. hófu vélstjórar á togurum, sem eru 500 rúmlestir að stærð og stærri, verkfall, en áður hafði komið til framkvæmda verkfall undirmanna á þessum skipum. Á fundi „stjórnar og trúnaðarmannaráðs“ Vélstjórafélags Íslands, sem haldinn var 4. maí sl. og níu nafngreindir menn sátu, þar af tveir vélstjórar af togurum 500 rúmlestir eða stærri, var samþykkt svohljóðandi tillaga: „Fundur stjórnar og trúnaðarmannaráðs, haldinn að Báru götu 11 sunnudaginn 4. maí 1975, samþykkir að boða til samúðarverkfalls á kaupskipum til stuðnings vélstjórum á togurum í deilu þeirra“. Um samþykkt tillögunnar segir svo í fundargerð: „Samþykkt með öllum greiddum atkvæðum“. Með bréfi, dags. 7. maí sl., tilkynnti Vélstjórafélag Íslands Vinnuveitendasambandi Íslands, að samúðarverkfall samkvæmt áðurgreindri fundarsamþykkt kæmi „til framkvæmda á miðnætti miðvikudaginn 14. maí 1975, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma“. Samningar tókust ekki, og hafa skip sóknaraðilja stöðvazt vegna samúðarverkfallsins, þegar þau hafa komið til hafnar. Höfðaði stefnandi síðan mál þetta, eins og áður er rakið. Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs 9. júní 1975 var samþykkt að aflýsa samúðarverkfallinu.

Krafa stefnanda er í fyrsta lagi reist á þeirri málsástæðu, sem fyrst var hreyft við munnlegan flutning málsins, að í tillögu þeirri, sem stjórn og trúnaðarmannaráð Vélstjórafélags Íslands samþykkti, sé ekki tekið fram, hvaða dag sam-

úðarverkfallið eigi að hefjast, svo sem lög félagsins mæli fyrir um. Því hafi stjórn og trúnaðarmannaráð ekki tekið þá ákvörðun, að láta samúðarverkfallið hefjast 14. maí og sé hún af þeim sökum ólögmæt. Krafa stefnanda er í öðru lagi studd þeim rökum, að samúðarverkföll séu eðli málsins samkvæmt verkfall eins stéttarfélags til styrktar og stuðnings öðru. Þess vegna geti hópur, þar sem að talsverðu leyti séu fulltrúar þeirra vélstjóra, sem þegar eru í verkfalli, ekki ákveðið samúðarverkfall með sjálfum sér. Sé litið á Vélstjórafélagið sem eina heild, sé ljóst, að með samúðarverkfalli sé verið að reyna að knýja fram breytingar á kjörum eða samningum félagsins sjálfs, en slíkar aðgerðir brjóti gegn viðurkenndri friðarskyldu á samningstíma og séu því ólögmæt. Ef á hinn bóginn sé talið, að Vélstjórafélag Íslands sé skipað undirhópum, sem geti boðað verkfall hver með öðrum, þá hljóti skilyrði fyrir lögmæti slíkrar verkfallsboðunar að vera það, að sá hópur, sem gerir samúðarverkfall, ákveði það út af fyrir sig, og þar greiði ekki atkvæði menn, sem þegar séu í verkfalli eða séu í hvorugum hópnum, eins og gerzt hafi í tilviki því, sem hér er fjallað um. Þá eru kröfur stefnanda í þriðja lagi byggðar á því, að í lögum um stéttarfélög og vinnudeilur sé hvergi vikið beint að samúðarverkföllum, nema í 3. tl. 17. gr. Við mótun reglna um samúðarverkföll verði að hafa hliðsjón af þeim grundvallarreglum, sem ráða megi af II. kafla laganna. Samúðarverkföll séu að því leyti ólík öðrum verkföllum, að þau miði að því að stuðla að framgangi krafna annars aðila en þess, sem standi að samúðarverkfalli. Af þessum sökum verði að setja þær skorður við beitingu samúðarverkfalla, að þau beinist að aðila, sem á einhvern hátt sé í beinum tengslum við þann vinnuveitanda, sem stendur í kjaradeilu, þannig að líklegt sé, að samúðarverkfallið hafi áhrif til lausnar deilunni en séu ella ólögmæt. Verði að skýra ákvæði 14. gr. laga nr. 80/ 1938 á þennan hátt, en af því leiði, að samúðarverkföll verði að beinast gegn þeim, sem geti haft áhrif á framgang kjaradeilunnar. Forsenda þess að svo megi verða sé sú, að beint samband sé milli verkfallspola, en ekki sé slíkt samband milli Félags íslenzkra

botnvörpuskipaeigenda og farskipaútgerða þeirra, sem séu sóknaraðiljar máls þessa, að líkur séu til, að samúðarverkfallið hafi áhrif á gang kjaradeilu vélstjóra á togurum. Allt hljóti það, sem hér hefur verið rakið, að leiða til þess, að samúðarverkfall Vélstjórafélags Íslands sé ólögmætt gagnvart sóknaraðiljum.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að friðarskylda, sem kjarasamningar leggi samningsaðiljum á herðar, verði stundum að víkja, m. a. fyrir réttinum til samúðarverkfalla, sbr. 3. tl. 17. gr. laga nr. 80/1938. Af orðalagi 14. gr. laga nr. 80/1938, sem sé meginheimild laganna um verkfallsrétt, virðist ljóst, að réttur til verkfalla sé aðeins takmarkaður af ákvæðum settra laga, en þau ákvæði sé einkum að finna í 15., 16. og 17. gr. laga nr. 80/1938. Af síðastnefndri lagagrein megi ráða, að samúðarverkföll séu óheimil, ef tilgangur þeirra sé að knýja fram breytingar á gildandi kjarasamningi milli aðilja, en að öðru leyti virðist réttur til samúðarverkfalla ótakmarkaður. Þá er því haldið fram, að sett lög og aðrar réttarheimildir takmarki ekki rétt til samúðarverkfalls á þeim grundvelli, að verkalýðsfélagi sé óheimilt að boða samúðarverkfall „með sjálfu sér“. Er því haldið fram, að ekki sé nema eðlilegt, að vélstjórar á kaupskipum vilji sýna stuðning sinn við vélstjóra á togurum með því að boða til samúðarverkfalls. Þá er því mótmælt af hálfu stefnda, að það sé skilyrði lögmæts samúðarverkfalls, að beint samband sé milli verkfallspola í samúðarverkfalli og aðalverkfalli, enda eigi það hvorki stoð í lögum nr. 80/1938 né öðrum réttarheimildum. Með slíkri reglu væri heimild til samúðarverkfalls gerð sem næst að engu.

Loks er því haldið fram, að ákvörðunin um að höfða samúðarverkfall hafi verið tekin af stjórn og trúnaðarmannaráði félagsins með lögmætum hætti og hafi ákvörðunin um það, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast, verið tekin í samræmi við þær venjur, sem tíðkast hafi innan félagsins í samskiptum við vinnuveitendur.

Alit dómsins.

Þótt samúðarverkfallinu hafi verið aflýst, eins og fyrr

greinir, verður að telja, að sóknaraðiljar hafi lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm í máli þessu, eins og það liggur nú fyrir.

Í lögum um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938 eru engin ákvæði um samúðarverkföll, ef frá er skilinn 3. tl. 17. gr. Samúðarverkföll hafa þó tíðkast hér á landi um langan aldur, og taldi Félagsdómur þau heimil í dómi, sem upp var kveðinn 14. febrúar 1941 (Dómar Félagsdóms I, 130) og jafnframt að reglur II. kafla laganna um framkvæmd vinnustöðvana (Um verkföll og verkbönn) ætti að ná til þeirra. Hefur þetta síðan verið regla í íslenskum rétti.

Samúðarverkfall telst vinnustöðvun eins aðila til stuðnings kröfum annars, sem á í verkfalli. Ekki verður það talið skilyrði, að eitt stéttarfélag styðji annað, heldur hitt, að samúðarverkfallinu sé ekki ætlað að hafa áhrif á samningsbundna skipan mála milli þess aðila, sem að verkfallinu stendur og hins, sem það verður að þola. Er sú almenna friðarskylda, sem hvílir á aðiljum gildandi kjarasamnings, háð þeim takmörkunum, sem leiðir af heimild stéttarféлага til að boða samúðarverkfall.

Um það er ekki ágreiningur, að innan Vélstjórafélags Íslands séu vélstjórar í ýmsum starfsgreinum. Semur félagið meðal annars sérstaklega fyrir vélstjóra á togurum og sérstaklega fyrir vélstjóra á kaupskipum.

Samningar milli vélstjórafélagsins og þeirra útgerðarféлага, sem eru sóknaraðiljar þessa máls, rann að vísu út 1. júní sl. Hins vegar hefur því ekki verið haldið fram í þessu máli, að tilgangur samúðarverkfallsins sé sá, að knýja fram breytingar á honum, enda hefur ekki annað verið leitt í ljós en vélstjórar kaupskipanna starfi samkvæmt ákvæðum hans, eftir að samúðarverkfalli þeirra var aflýst 9. þ. m. Togaravélstjórar hafa hins vegar sagt upp samningum við útgerðarmenn og verið í verkfalli síðan 24. apríl 1975.

Hér hefur því einn samningsbundinn starfshópur gert samúðarverkfall til stuðnings öðrum, sem ekki er bundinn samningi og á í verkfalli. Verður það að teljast heimilt samkvæmt framansögðu og skiptir ekki máli, þótt báðir starfshóparnir

séu innan eins og sama stéttarfélags, enda taki réttir aðiljar innan félagsins ákvarðanir og hegði sér að öðru leyti í samræmi við lög þess og með hliðsjón af II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur.

Eins og fyrr segir, var því fyrst hreyft við munnlegan flutning málsins, að samþykkt stjórnar og trúnaðarmannaráðs frá 4. maí 1975 um boðun samúðarverkfalls væri áfátt að því leyti, að þar væri ekkert kveðið á um, hvenær verkfallið skyldi hefjast.

Um hlutverk trúnaðarmannaráðs við töku slíkra ákvarðana segir í 2. mgr. 22. gr. laga Vélstjórafélags Íslands:

„Trúnaðarmannaráð félagsins hefur vald til þess að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir og hvenær þeim skuli aflétt“.

Til skýringar á því, hvernig slíkar ákvarðanir eru teknar í framkvæmd, hafa þeir Ingólfur Sig. Ingólfsson, formaður Vélstjórafélags Íslands, Guðlaugur Gíslason, stjórnarmaður Stýrimannafélags Íslands, Guðmundur Jensson, formaður Félags ísl. loftskyeitamanna, og Ingólfur Stefánsson, framkvæmdastjóri stefnda, tekið fram í yfirlýsingu, sem lögð hefur verið fram í Félagsdómi, að algengt sé við boðun vinnustöðvunar, að formanni og/eða samninganefnd sé falið að tímasetja verkfallsboðun með hliðsjón af aðstæðum í samningaviðræðum. Hafi verið litið svo á, að samninganefndir, sem standi að viðræðum, séu bezt færar um að meta samkomulagslíkur án verkfalla og aðrar aðstæður. Sé af þeim ástæðum oft og tíðum óraunhæft, að trúnaðarmannaráð ákveði dagsetningu, enda þótt nauðsynlegt sé að afla heimildar til verkfallsboðunar annað hvort með samþykkt þess og stjórnar eða allsherjaratkvæðagreiðslu.

Í þinghaldi 9. júní var því lýst yfir af hálfu stefnanda, að því sé út af fyrir sig ekki mótmælt, að sú venja hafi tíðkazt í einhverjum mæli, að samninganefndum hafi verið falin endanleg ákvörðun um það, hvenær verkföll, sem stjórn og trúnaðarmannaráð stéttarfélaga hafi ákveðið, skyldu koma til framkvæmda. Það hljóti þó að vera skilyrði fyrir slíkri framkvæmd, að fundur stjórnar og trúnaðarmannaráðs hafi

með formlegum hætti falið samninganefnd eða stjórn ákvörðunarvald um þetta atriði, en ekki sjáist í gögnum málsins, að það hafi verið gert.

Sá háttur á boðun verkfalla, sem hér er lýst, virðist ekki í fullu samræmi við 2. mgr. 22. gr. félagslaganna. Þegar hins vegar á það er litið, að hér var um að ræða aðgerð til stuðnings vélstjórum á togurum, sem þegar voru í verkfalli, þykir mega skýra samþykktina þannig, að samúðarvinnustöðvunin hafi átt að koma til framkvæmda í eðlilegu framhaldi af samþykktinni. Var ákvörðunin um samúðarverkfallið tilkynnt stefnanda með bréfi 7. maí 1975 og kom til framkvæmda 7 sólarhringum síðar, eða frá miðnætti aðfaranótt 15. maí.

Með hliðsjón af þessum málavöxtum verður ekki talið, að á fundarsamþykktinni sé svo verulegur ágalli, að hann valdi því einn út af fyrir sig, að samúðarverkfall það, sem hér er fjallað um, teljist ólöglegt.

Í c lið 15. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur er trúnaðarmannaráði stéttarfélags heimilað að ákveða vinnustöðvun, ef lög þess fela því slíkt vald, enda hafi vinnustöðvunin verið samþykkt a. m. k. með $\frac{3}{4}$ hlutum greiddra atkvæða á lögsmætum trúnaðarmannaráðsfundi. Samkvæmt 22. gr. laga Vélstjórafélags Íslands er trúnaðarmannaráð skipað 15 mönnum, stjórn félagsins, en í henni eru níu menn, og sex mönnum, sem kosnir eru sérstaklega á aðalfundi. Samkvæmt sömu grein laga félagsins hefur trúnaðarmannaráð vald til að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir og hvenær þeim skuli aflétt, og er fundur trúnaðarmannaráðs lögsmætur, ef meirihluti ráðsins sækir fund. Eru ákvarðanir um að hefja verkföll eða aflýsa þeim lögsmætar og bindandi fyrir félagsmenn, ef þær hafa hlotið minnst $\frac{3}{4}$ hluta greiddra atkvæða á lögsmætum trúnaðarmannaráðsfundi. Verður samkvæmt þessu að telja, að trúnaðarmannaráð Vélstjórafélags Íslands hafi vald til að boða vinnustöðvun, sem nái til sérhvers aðilja, sem félagið hefur gert kjarasamning við, án tillits til þess, hvar þeir menn starfa, sem skipa trúnaðarmannaráðið. Sama eigi við um samúðarvinnustöðvun. Eins og fyrr er rakið, sóttu níu menn trúnaðarmannaráðsfundinn 4. maí 1975 og greiddu allir tillögunni um

samúðarvinnustöðvun atkvæði. Hefur því sú ákvörðun verið löglega tekin.

Í lögum um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938 eru engin ákvæði, sem kveða á um, að lögmæti samúðarverkfalls sé háð því, að bein tengsl séu milli þess atvinnurekanda, sem samúðarverkfall beinist gegn og þess, sem aðalverkfall beinist gegn, þannig að líklegt sé, að samúðarverkfallið hafi áhrif til lausnar kjaradeilunnar.

Til þessa álitaefnis var að nokkru leyti tekin afstaða í dómi, sem kveðinn var upp í Félagsdómi 17. júlí 1945 (Dómar Félagsdóms II, 159). Var talið leitt í ljós, að eignarsamband væri milli fyrirtækis þess, sem átti í aðalverkfalli og þess, sem samúðarverkfall beindist gegn, en einkaeigandi þess átti $\frac{4}{5}$ hlutabréfa hins fyrrnefnda. Segir í dóminum: „Eftir því sem málið horfir við hér fyrir dómi verður að telja, að nægilegt samband sé á milli V . . . (þar sem aðalverkfall stóð), sem er félagi í kaupsýslumannafélaginu, og H . . . (þar sem samúðarverkfall stóð) til þess að umrætt samúðarverkfall hjá stefnanda (H) verði talið réttmætt“.

Ekki eru rök til að túlka þessa afstöðu Félagsdóms þannig, að eignartengsl séu skilyrði fyrir réttmæti samúðarverkfalls, heldur felist það eitt í honum, að milli þess, sem aðalverkfallið beinist gegn og þess, sem verður að þola samúðarverkfall, verði að vera eitthvert samband, en eignartengsl eins og þau, sem leidd hafi verið í ljós í málinu, hafi ein úi af fyrir sig nægt til að réttlæta samúðarverkfallið í því tilviki.

Í II. kafla laga nr. 80/1938 hefur löggjafinn almennt viðurkennt verkfall og verkbönn sem löglega aðferð í skiptum aðilja vinnumarkaðarins, sbr. 14. gr. og sett þar fáar skorður, sbr. þó 15.—17. gr. Hvorki þar né annars staðar í íslenskum lögum eru ákvæði, sem kveða á um tengsl milli samúðarverkfalls og aðalverkfalls.

Eins og þegar er tekið fram, var samúðarverkfali á kaupskipum boðað með bréfi, dags. 7. maí 1975, og kom það til framkvæmda á miðnætti aðfaranótt 15. maí 1975. Ekki hefur verið leitt í ljós, hér fyrir dómi, að stefnandi málsins eða umbjóðendur hans hafi hreyft neinum andmælum við verk-

fallinu á þeim forsendum, að það færi í bága við lög, þrátt fyrir það að mjög miklir hagsmunir væru í húfi. Var hins vegar mál þetta höfðað með stefnu í máli þessu 28. maí 1975, þegar samúðarverkfallið hafði staðið í um það bil tvær vikur, en um þrjár vikur liðnar frá því að það var boðað. Stefnandi hefur og hvorki haldið því fram né lagt fram nein gögn, sem bendi til þess, að þetta samúðarverkfall brjóti í bága við ríkjandi framkvæmd undanfarin ár eða áratugi. Verða þessi viðbrögð hans og umbjóðanda hans ekki túlkuð á annan veg en þann, að þeir hafi talið að nægileg tengsl væru milli sín og þeirra, sem aðalverkfallið beinist gegn, til þess að samúðarverkfallið sé réttmætt. Þegar á þetta er litið og svo hitt, að í II. kafla laga nr. 80/1938 eru verkföll viðurkennd án verulegra takmarkana, að enginn áskilnaður er þar eða annars staðar í íslenskum lögum um tengsl aðilja aðalverkfalls og samúðarverkfalls og loks að ekki hefur verið sýnt fram á, að umdeilt samúðarverkfall sé í ósamræmi við ríkjandi framkvæmd, verður niðurstaðan sú, að samúðarverkfall vélstjóra hjá umbjóðendum stefnanda máls þessa, sem hófst á miðnætti aðfaranótt 15. maí 1975 og lauk 9. júní s. á., fari ekki í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Samkvæmt þessu ber að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í máli þessu.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Dóminn kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Sigurður Línadal og Árni Guðjónsson.

Dómsorð:

Stefndi, Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands, á að vera sýku af kröfum stefnanda, Vinnuveitendasambands Íslands vegna H/f Eimskipafélags Íslands, Jökla h/f, Hafskips h/f og Jóns Franklins, skipaútgerðar.

Málskostnaður fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

Bjarna Kristins Bjarnasonar og Hafsteins Baldvinssonar.

I.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 12. þ. m., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 28. maí 1975 og var málið þingfest 30. sama mánaðar.

Stefnandi málsins er Vinnuveitendasamband Íslands vegna H/f Eimskipafélags Íslands, Jökla h/f, Hafskips h/f og Jóns Franklins, skipaútgerðar.

Stefndi er Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands.

Í stefnu hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

„Að samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem ákveðið var af stjórn og trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands á fundi 4. maí s.l. og kom til framkvæmda 14. sama mánaðar, samkvæmt áður tilkynntri verkfallsboðun, dags. 7. maí s.l., verði dæmd ólögmæt aðgerð, sem fari í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands beri skaðabótaábyrgð gagnvart stefnanda á öllu því tjóni, sem greind vinnustöðvun hefur haft eða kann að hafa í för með sér.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands verði dæmt til að greiða stefnanda málskostnað að skaðlausu að mati dómsins“.

Er málið var tekið fyrir 3. þ. m., var af hálfu stefnanda fallið frá kröfu um viðurkenningu á skaðabótaábyrgð stefnda, en stefnanda var jafnframt áskilinn réttur til að hafa slíka kröfu uppi í sérstöku máli síðar.

Í greinargerð stefnda, sem dagsett er 3. júní 1975, voru þær dómkröfur gerðar aðallega, að málinu yrði vísað frá Félagsdómi, en til vara, að stefndi yrði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Þá var og krafizt málskostnaðar úr hendi stefnanda.

Félagsdómur kvað upp úrskurð um frávísunarkröfuna 5. þ. m. með svofelldu úrskurðarorði:

„Krafa stefnda um frávísun málsins er ekki tekin til greina.

Málskostnaður fellur niður“.

Munnlegur málflutningur um efnishlið málsins hófst 7. þ. m.

Stefnandi gerði þá þær dómkröfur, svo sem hann hafði breytt þeim 3. þ. m.

Stefndi hélt fast við sýknukröfu sína svo og málskostnaðarkröfu sína.

Sáttatilaunir af hálfu dómsins hafa ekki borið árangur.

II.

Málavextir eru þeir, að hinn 24. apríl sl. hófu vélstjórar á togurum, sem eru að stærð 500 rúmlestir og stærri, verkfall. Aður hafði komið til framkvæmda verkfall undirmanna á þessum skipum. Á fundi stjórnar og trúnaðarmannráðs Vélstjórafélags Íslands hinn 4. maí sl. var samþykkt svofelld til-laga:

„Fundur stjórnar og trúnaðarmannaráðs, haldinn að Báru-götu 11 sunnudaginn 4. maí 1975, samþykkir að boða til sam-úðarverkfalls á kaupskipum til stuðnings vélstjórum á tog-urum í deilu þeirra“.

Með bréfi dagsettu 7. maí 1975 ritaði Ingólfur Sig. Ingólfs-son, formaður Vélstjórafélags Íslands, f. h. félagsins svofellt bréf til Vinnuveitendasambands Íslands:

„Þar sem samningar hafa enn ekki tekist á togurum 500 rúml. og stærri, hefur stjórn og trúnaðarmannaráð félagsins ákveðið á fundi sínum sunnudaginn 4. maí 1975 að boða til samúðarverkfalls á kaupskipaflotanum og kemur það til framkvæmda á miðnætti miðvikudaginn 14. maí 1975, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma“.

Ofangreint bréf sendi Vélstjórafélag Íslands samdægurs til Vinnuveitendasambands Íslands og sáttasemjara ríkisins.

Samningar tókust ekki og hófst samúðarverkfall vélstjóra á kaupskipum á miðnætti aðfaranótt fimmtudagsins 15. maí 1975, og stóð verkfallið til 9. þ. m., en þá var það felld niður án þess að samningar tækjust við vélstjóra á togurum að stærð 500 rúmlestir og stærri.

III.

Lögmaður stefnanda hefur í greinargerð rökstutt kröfur sínar á þessa leið:

„Ákvörðun um boðun samúðarverkfallsins var tekin á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs Vélstjórafélagsins, þar sem sæti eiga fulltrúar ólíkra starfsgreina vélstjóra. Samúðarverkföll eru eðli málsins samkvæmt verkfall eins stéttarfélags til styrktar og stuðnings öðru. Þar af leiðandi getur hópur, sem að talsverðu leyti er saman settur af fulltrúum þeirra vélstjóra, sem þegar eru í verkfalli, ekki ákveðið samúðarverkfall með sjálfum sér. Sé litið á Vélstjórafélagið sem eina heild, er augljóst, að með samúðarverkfalli er verið að reyna að knýja fram breytingu á kjörum eða samningum félagsins sjálfs, en slíkt brýtur þvert gegn viðurkenndri friðarskyldu á samningstíma og er því ólöglegt. Ef á hinn bóginn yrði talið, að Vélstjórafélagið væri í eðli sínu sett saman af undirhópum, sem gætu boðað samúðarverkföll hver með öðrum, þá hlýtur skilyrði lögmætis slíkrar verkfallsboðunar að vera það, að sá hópur sem gerir samúðarverkfall ákveði slíkt út af fyrir sig, en ekki með atkvæðum manna, sem þegar eru í verkfalli eða hvorugum undirhópnum tilheyra, eins og ætla má að gerzt hafi í þessu tilfelli. Þegar af þessum ástæðum ber að taka kröfu umþjóðenda minna til greina, en hér kemur fleira til. Í II. kafla laganna um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938 er markaður sá rammi, sem aðiljum vinnumarkaðarins er ætlað að starfa eftir við framkvæmd verkfalla og verkþanna. Þær reglur, sem þar eru að finna, eru um margt ófullkomnar og óljósar og láta ýmsum spurningum ósvarað, m. a. er hvergi beinlínis vikið að samúðarverkföllum, ef undan er skilinn 3. tl. 17. gr. Hlutverk Félagsdóms er því að fylla í þann ramma, sem lögin marka og móta reglur, þar sem lögin taka ekki afstöðu. Við þá mótun verður að hafa hliðsjón af þeim grundvallarreglum, sem ráða má af II. kafla laganna. Samúðarverkföll eru að því leyti ólík öðrum verkföllum, að þau miða að því að stuðla að framgangi krafna annars aðila en þess, sem að samúðarverkfallinu stendur. Af þessum sökum verður að setja þær skorður

við beitingu samúðarverkfalls, að það sé því aðeins lögmætt, að það beinist gegn aðilja, sem á einhvern hátt er í beinum tengslum við þann vinnuveitanda, sem í kjaradeilu stendur, þannig að líklegt sé að samúðarverkfallið hafi áhrif til lausnar deilunni. Á þennan hátt verður að skýra 14. gr. laganna nr. 80/1938. Eftir orðalagi greinarinnar er verkfall lögmætt, ef tilgangur þess er að vinna að framgangi krafna í vinnudeilum. Af þessu má ráða, að samúðarverkföll verða að beinast gegn þeim, sem áhrif geta haft á framgang vinnudeilunnar. Forsenda þess að svo megi verða er sú, að beint samband sé milli verkfallsþola. Félagsdómur hefur áður lagt mat á þau sjónarmið, sem hér eru rakin, shr. dóm frá 17. júlí 1945 í máli nr. 2/1945 og vísast þar til. Ég vil taka það fram, að í máli þessu er ekki það samband á milli verkfallsþola, þ. e. Félags ísl. botnvörpuskipaeigenda og framangreindra farskipaútgerða, að líkur séu til, að samúðarverkfallið verki til áhrifa á framgang kjaradeilu vélstjóra á togurum. Samúðarverkfall Vélstjórafélags Íslands hlýtur því að vera ólögmætt gagnvart umbjóðendum mínum, bæði skv. þeim sjónarmiðum, sem síðast voru rakin og ekki sízt samkvæmt þeim rökum, sem tilgreind eru undir lið 1“.

Við hinn munnlega málflutning var því einnig haldið fram af hálfu stefnanda, að samúðarverkfallið væri ólögmætt, vegna þess að trúnaðarmannaráð Vélstjórafélags Íslands hafi ekki á fundi sínum 4. maí 1975 tekið ákvörðun um, hvenær verkfallið skyldi hefjast. Eigi sé heldur í ljós leitt, að trúnaðarmannaráð félagsins hafi síðar tekið löglega ákvörðun um upphafstíma samúðarverkfallsins. Hafi því engin lögleg ákvörðun af hálfu trúnaðarmannaráðsins eða á annan hátt skv. 15. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur verið tekin hvenær samúðarverkfall skyldi lagt á. Ákvörðun um það, hvenær verkfall skuli hefjast, sé svo mikilvægt atriði, að eigi geti á því leikið vafi, að slík ákvörðun sé tekin með þeim hætti, sem ofangreind 15. gr. laganna segir til um.

IV.

Lögmaður stefnda hefur í greinargerð sinni stutt kröfu sína um sýknu á þessa leið:

„Varla er ágreiningur um það í íslenskum rétti, að friðarskylda um kjarasamninga er afstæð og verður stundum að víkja, m. a. fyrir réttinum til samúðarverkfalla. Sá réttur á sér traustar rætur, sjá m. a. 17. gr., 3. t.l., l. 80/1938. Í málinu er deilt um takmörk þessa réttar. Meginheimild um verkfallsrétt er að finna í 14. gr. l. 80/1938. Þar segir m. a., að verkfallsréttur sé heimill „með þeim skilyrðum og takmörkunum einum, sem sett eru í lögum“. Ljóst virðist af orðalaginu, að þarna er átt við lög í þrengri merkingu, þ. e. sett lög. Ýmis ákvæði laga nr. 80/1938 fjalla um takmarkanir og skilyrði fyrir verkfallsrétti, einkum 15., 16. og 17. gr. Af síðastnefndu greininni er leidd sú regla, að samúðarverkföll séu óheimil, ef tilgangur þeirra er að knýja fram breytingar á gildandi kjarasamningi milli aðila. Sé horft hjá þessum atriðum sýnist réttur til samúðarverkfalla almennt ótakmarkaður. Virðist hér gilda sama um íslenskan rétt og rétt nágrannaríkja.

Skal nú vikið nánar að málsástæðum stefnanda.

1.) Stefnandi telur verkalýðsfélagi óheimilt að boða samúðarverkfall „með sjálfu sér“. Ekki á sú skoðun sér stöð í settum lögum, né öðrum þekktum réttarheimildum, nema ef vera skyldi eðli máls, og ekki verður verkfallsréttur takmarkaður á þeim grundvelli. Eðli málsins mælir auk þess mjög gegn skoðun stefnanda. Hafi vélstjóri skv. eðli máls ástæðu til að vilja sýna t. d. járnsmið í verkfallsbaráttu samúð sína í verki, hve mun ríkari ástæðu hefur hann þá ekki til að sína starfs- og félagsbróður sínum sama stuðning. Skoðun stefnanda, ef fram næði að ganga, gæti einnig leitt af sér óheppilegar niðurstöður. Stefndi tók ekki sérstaklega fram í verkfallsboðun sinni hver vera ætti aðnjótandi samúðarinnar, enda ekki lögskylt. Sé litið svo á, að stefndi hafi jafnframt vélstjórum einnig viljað sýna samúð öðrum launþegum, sem standa að togaradeilu, yrði það þá ekki nauðsynleg afleiðing af skoðun stefnanda, að verkfallið væri lögmætt gagnvart hinum síðarnefndu njótendum samúðar, en ólögmætt gagnvart félagsbræðrum? Slík niðurstaða gæti naumast talist samkvæmt eðli málsins, né í samræmi við réttarvitund almennings.

2.) Þá telur stefnandi það skilyrði lögmæts samúðarverkfalls að „beint samband“ sé milli verkfallsþola í samúðarverkfalli og aðalverkfalli. Hér gildir það sama og um fyrri málsástæðuna. Þessi skoðun á ekki frekar stoð í settum lögum né öðrum skýrum réttarheimildum. Staðhæfingu stefnanda um, að Félagsdómur geti ex *acquo et bono* fjölgað takmörkunum á verkfallsrétti, er mótmælt með tilvísun til þess, sem áður er sagt. Ekki er ljóst hvað stefnandi á við með „beinu sambandi“. Eru samtaka- og félagssambönd nægileg? Eða hin almenna samstaða atvinnurekenda gegn launþegum á vinnumarkaði? Fyrir liggur, að þau útgerðarfélög kaupskipa, sem að þessu máli standa, eru ásamt Félagi íslenskra botnvörpuskipaeigenda í Vinnuveitendasambandi Íslands. Útgerðir kaupskipa hafa um margt sameiginlega hagsmuni með útgerðum togara gagnvart launamálum starfsfólks síns, enda er það iðulega í sömu verkalýðsfélögum. Einna helst virðist mega skilja stefnanda svo, að eignarréttur að fyrirtækjum verkfallsþola í aðalverkfalli og verkfallsþola í samúðarverkfalli þurfi að vera á sömu hendi, svo að um lögmætt samúðarverkföll geti verið að ræða. Með slíkri reglu væru samúðarverkföll gerð ólögmæt nema í fátíðum undantekningartilvikum. Svo afdrifarík regla verður ekki reist á þeim ótrausta grunni, sem hér er lagður. Engar kröfur eru gerðar í lögum um virkni verkfalla. Sé samúðarverkföll áhrifalaust, er það höfuðverkur verkfallsmanna. Hægt er að stofna til samúðarverkfalla jafnt í þeim tilgangi að sýna almenna samstöðu verkalýðsins sem að knýja fram ákveðnar kröfur í þágu annarra launþega, sem falla undir hið hefðbundna verkalýðshugtak. Þá er talið heimilt að stofna til samúðarverkfalla með verkfallsmönnum erlendis, sem sýnir vel hve fjarri lagi kröfur um „beint samband“ eru. Meginhugsun bak samúðarverkföllum er siðferðilegs eðlis. Með því að færa sömu fórnir og aðalverkfallsmenn vilja þeir, sem stofna til samúðarverkfalls, sýna stéttarlega samstöðu og veita siðferðilegan stuðning. Þessi sjónarmið eru ríkur þáttur í því máli, sem hér er um fjallað.

Við munnlegan málflutning var því mótmælt af hálfu stefnda, að það geti skipt nokkru máli þó fundargerð trún-

aðarmannaráðs vélstjórafélagsins frá 4. maí 1975 hafi ekki að geyma ákvörðun um það, hvenær hið samþykkt samúðarverkfall skyldi hefjast. Var jafnframt á það benti, að samúðarverkfallið hafi verið boðað í beinu framhaldi af fundar- samþykktinni og aðalverkfallið hafi þá enn staðið. Beri því að hafna þessari málsástæðu stefnanda.

Til stuðnings máli sínu er af hálfu stefnda m. a. vitnað til eftirgreindra dóma: Dómur Félagsdóms 14. febrúar 1941, dómasafn I, bls. 130, dómur Félagsdóms 9. sept. 1944, dómasafn II, bls. 73, og dómur Félagsdóms 30. júní 1947, dómasafn II, bls. 184.

V.

Enda þótt samúðarverkfallinu hafi nú verið aflétt, verður að líta svo á, að stefnandi hafi lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm í málinu, eins og það liggur fyrir nú.

Eigi er ágreiningur um það, að samúðarverkföll séu heimil samkvæmt íslenskum rétti.

Í lögum nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur er hins vegar hvergi berum orðum á samúðarverkföll minnst. Af 3. tölulið 17. gr. laganna má þó ráða, að slík verkföll séu heimil.

Eitt af skilyrðum fyrir því að gera megi samúðarverkfall er, að þegar hafi verið stofnað til lögmæts aðalverkfalls. Eigi er um það deilt í málinu, að verkfall vélstjóra á togurum að stærð 500 rúmlestir og stærri, sem áður er getið, sé lögmæt vinnustöðvun.

Í 15. gr. laga nr. 80/1938 er fjallað um á hvern hátt taka skuli ákvörðun um vinnustöðvanir. Ætla verður, að þetta ákvæði laganna gildi einnig um samúðarverkföll. Lagagrein þessi er svohljóðandi:

„Þegar stéttarfélag eða félag atvinnurekenda ætlar að hefja vinnustöðvun, þá er hún því aðeins heimil, að ákvörðun um hana hafi verið tekin: a) við almenna leynilega atkvæðagreiðslu, sem staðið hefur a. m. k. í 24 klst., enda hafi félagsstjórnin auglýst nægilega, hvar og hvenær atkvæðagreiðslan um vinnustöðvunina skyldi fara fram, b) af samninganefnd eða félagsstjórn, sem gefið hefur verið umboð til að taka ákvörðun um vinnustöðvunina með almennri atkvæðagreiðslu, sem farið hefur fram á sama hátt og greint

er undir a lið, c) af trúnaðarmannaráði, ef lög viðkomandi félags fela því slíkt vald, enda hafi vinnustöðvunin verið samþykkt með a. m. k. $\frac{3}{4}$ hlutum greiddra atkvæða á lög-mætum trúnaðarmannaráðsfundi“.

Í lögum Vélstjórafélags Íslands, 22. gr., segir svo:

„TRÚNAÐARMANNARÁÐ skal skipað stjórn félagsins og 6 mönnum að auki. Aðalfundur kýs árlega þessa sex menn og jafnmarga til vara.

Trúnaðarmannaráð félagsins hefur vald til þess að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir og hvenær þeim skuli aflétt.

Fundur trúnaðarmannaráðs er lögmatetur, ef meirihluti þess sækir fundinn.

Formaður kveður til funda trúnaðarmannaráðs með þeim hætti sem hann telur heppilegastan.

Ákvarðanir um að hefja verkföll eða aflýsa þeim eru lög-mætar og bindandi fyrir félagsmenn, ef þær hafa hlotið minnst $\frac{3}{4}$ hluta greiddra atkvæða á lögmatum trúnaðarmannaráðsfundi“.

Samkvæmt ofangreindu ákvæði félagslaga Vélstjórafélags Íslands, sbr. og c lið 15. gr. laga nr. 80/1938, hefur trúnaðarmannaráð félagsins heimild og vald til þess að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir.

Ágreiningslaust er, að trúnaðarmannaráðsfundurinn, sem haldinn var 4. maí 1975, þar sem mættir voru 9 af 15 fulltrúum í trúnaðarmannaráði, hafi verið lögmatetur.

Í fundargerð fundarins um atkvæðagreiðslu fundarmanna um áðurgreinda fundarsamþykkt segir: „Samþykkt með öllum greiddum atkvæðum“. Fundargerðin ber því ekki með sér, svo ótvírætt sé, hve margir fundarmanna tóku þátt í atkvæðagreiðslunni, en til þess að hún næði fram að ganga þurftu 7 af 9 fundarmanna að samþykkja tillöguna með atkvæði sínu.

Ingólfur Sig. Ingólfsson, Þórður Guðlaugsson, Þorsteinn Ársælsson, Sigurjón G. Þórðarson og Guðni Sigurjónsson hafa í vottorði, sem lagt var fram 7. þ. m., gefið svofellda yfirlýsingu:

„Við undirritaðir staðfestum að hafa greitt atkvæði með

tillögu um boðun samúðarverkfalls á kaupskipum á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs Vélstjórafélags Íslands 4. maí 1975. Jafnframt vottast að tillagan var samþykkt með atkvæðum allra fundarmanna“.

Þegar ofangreind yfirlýsing er virt svo og það, hvernig fundargerðin er uppsett, þykja eigi efni vera til að leggja annan skilning í orðalag þetta en þann, að allir fundarmenn hafi greitt tillögunni atkvæði sitt.

Enginn vélstjóri af kaupskipum var á fundi trúnaðarmannaráðs þegar ákvörðun var tekin um samúðarverkfallið, en þeir 9 trúnaðarmannaráðsfulltrúar, sem fundinn sátu, voru ýmist vélstjórar af togurum, sem þegar voru í verkfalli, eða vélstjórar, sem starfa við ýmis störf í landi.

Í yfirlýsingu, sem lögmaður stefnda lagði fram 9. þ. m. og undirrituð er af formanni Vélstjórafélags Íslands, Ingólfi Sig. Ingólfssyni, Guðlaugi Gíslasyni, Guðmundi Jenssyni og Ingólfi Stefánssyni, segir svo:

„Það er algengur háttur við boðun vinnustöðvunar, einkum þegar um er að ræða verkföll einstakra starfshópa, að formanni og/eða samninganefnd er falið að tímasetja verkfallsboðun með hliðsjón af aðstæðum í samningaviðræðum. Í þessu sambandi er vert að taka fram, að iðulega hafa samninganefndir frestað afhendingu verkfallsboðunar um nokkra daga, m. a. að beiðni atvinnurekenda, og hefur verið litið svo á, að samninganefndir, sem í viðræðum standa, væru að jafnaði bezt færar um að meta aðstæður og samkomulagslíkur án verkfallsaðgerða, og af þeim sökum oft og tíðum óraunhæft að ákveða dagsetningu, enda þótt nauðsynlegt sé talið að afla heimildar til verkfallsboðunar annað hvort með allsherjaratkvæðagreiðslu eða samþykkt stjórnar og trúnaðarmannaráðs“.

Þegar ofangreind yfirlýsing var lögð fram, fékk lögmaður stefnanda bókað m. a., „að ekki sé út af fyrir sig mótmælt, að sú venja hafi tíðkast í einhverjum mæli, að samninganefndum hafi verið falið endanlega ákvörðun þess, hvenær verkföll, sem stjórn og trúnaðarmannaráð stéttarfélags hafi ákveðið, skyldi koma til framkvæmda. Hins vegar verði það

að vera mat dómsins, hvort slík framkvæmd sé lögmæt samkvæmt c lið 15. gr. laga nr. 80/1938. Í öllu falli hljóti það þó að vera lögmætisskilyrði fyrir slíkri framkvæmd, að fundur stjórnar og trúnaðarmannaráðs hafi með formlegum hætti falið samninganefnd eða stjórn ákvörðunarvald um það atriði, en fundargerð á dskj. nr. 13 beri ekki með sér, að slíkt hafi verið gert“.

Lögmaður stefnda upplýsti þá, „að ákvörðunin um það, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast nákvæmlega, var tekin af formanni og samninganefnd í umboði trúnaðarmannaráðs“.

Lögmaður stefnda lagði fram 11. þ. m. eftirfarandi yfirlýsingu, sem dagsett er 9. þ. m. og undirrituð er af formanni Vélstjórafélags Íslands og fleirum:

„Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs félagsins, sem haldinn var sunnudaginn 4. maí 1975, var samþ. að fela formanni og samninganefnd félagsins boðun og nánari tíma-setningu samúðarverkfallsins á kaupskipunum.

Er þetta samkvæmt fastri venju og hefur ekki tíðkast að bóka slíkt sérstaklega“.

Af þessari yfirlýsingu má ráða, að trúnaðarmannaráð Vélstjórafélags Íslands tók ekki ákvörðun um það, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast.

Skýra verður c lið 15. gr. laga nr. 80/1938 þann veg, að trúnaðarmannaráð verði í ákvörðun sinni um boðun verkfalls að tilgreina, hvenær verkfall skuli hefjast. Þetta var ekki gert og var því ákvörðunin um boðun verkfallsins brot á 22. gr. félagslaga Vélstjórafélags Íslands og andstæð c lið 15. gr. laga nr. 80/1938, svo sem skýra ber hann í þessu efni.

Upplýst er í málinu, að Vélstjórafélag Íslands hefur gert sérstaka kjarasamninga fyrir ýmsa starfshópa félagsmanna sinna, svo sem vélstjóra á togurum, sem eru að stærð 500 rúmlestir og stærri, vélstjóra á kaupskipum og vélstjóra, sem vinna í landi. Ekki er vélstjórum í hinum einstöku starfsgreinum þó skipað í sérstakar deildir, og er stjórn og trúnaðarmannaráð félagsins því í fyrirsvari fyrir alla starfshópa félagsins.

Þegar svara á þeirri spurningu, hvort trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands hafi verið heimilt að boða til samúðarverkfalls hjá vélstjórum á skipum sóknaraðila til stuðnings vélstjórum á togurum að stærð 500 rúmlestir og stærri, sem einnig voru félagar í Vélstjórafélagi Íslands, og voru í verkfalli, þá er þess enn að geta, að ekki er við að styðjast nein sett lög í þessu efni. Á hitt er að líta, að Félagsdómur hefur í einum dómi sínum, sem upp var kveðinn 17. júlí 1945 og birtur er í dómasafni Félagsdóms, II. bindi, bls. 159, dæmt um samúðarverkfall, þar sem á áþekk atriði reynir, en í forsendum dómsins segir svo:

„Þó að Vélstjórafélag Vestmannaeyja hafi verið bundið samningi við stefnda, verður því að teljast heimilt, eins og á stóð, að hefja samúðarverkfall, þar sem ekki var um að ræða breyting á kjörum eða samningum félagsins sjálfs, heldur til styrktar öðru félagi“.

Þegar eðli samúðarverkfalla er virt og höfð er í huga sú stefnumörkun, sem telja verður, að Félagsdómur hafi markað um þetta efni í ofangreindum dómi sínum svo og þegar virt er félagslegt skipulag Vélstjórafélags Íslands, þá þykir varhugavert að fallast á það með stefnda, að hið umdeilda samúðarverkfall eigi stoð í réttarreglum, sem ætla verður að gildi hér á landi um samúðarverkföll að þessu leyti.

Þá er næst að víkja að því álítaefni, hvort nægjanleg tengsl hafi verið annars vegar á milli vélstjóra á skipum sóknaraðila og verkfallsþola í aðalverkfallinu, þ. e. eigenda togara að stærð 500 rúmlestir og stærri, og hins vegar á milli verkfallsþola í aðalverkfalli og samúðarverkfallinu innhyrðis, að nægði til þess að heimila hið umdeilda samúðarverkfall. Eigi er í ljós leitt, að eignarréttarleg tengsl séu á milli verkfallsþolanna í þessum verkföllum, en allir eru verkfallsþolar innan vébanda Vinnuveitendasambands Íslands. Ekkert er fram komið í málinu um það, að samúðarverkfallið hafi eða geti haft nein áhrif á starfsemi verkfallsþola í aðalverkfallinu.

Um þetta réttarsvið er ekki heldur við sett lög að styðjast, en í áðurgreindum dómi Félagsdóms er fjallað um samband

á milli verkfallsþola í samúðarverkfalli og aðalverkfalli, en í dóminum segir m. a.:

„Vöruhús Vestmannaeyja h/f er í Félagi kaupsýslumanna. Samkvæmt símskeyti bæjarfógetans í Vestmannaeyjum, dags. 16. þ. m., er Einar Sigurðsson, sem óvefengt er, að sé einkaeigandi Hraðfrystistöðvar Vestmannaeyja, einn eigandi að öllum hlutabréfum í H/f Vöruhúsi Vestmannaeyja samkvæmt tilkynningu hans til firmaskrár Vestmannaeyja hinn 16. maí 1936. Hér fyrir dómi hefur því verið haldið fram, en ósannað, að Vöruhús Vestmannaeyja sé hlutafélag, en samkomulag er um það, að Einar Sigurðsson og kona hans eigi 80% af hlutafé þess. Eftir því sem málið horfir við hér fyrir dómi verður að telja, að nægilegt samband sé á milli Vöruhúss Vestmannaeyja, sem er félagi í kaupsýslumannafélaginu, og Hraðfrystistöðvar Vestmannaeyja, til þess að umdeilt samúðarverkfall hjá stefnanda verði talið réttmætt“.

Þegar virt eru þau sjónarmið, sem fram koma í ofangreindum dómi Félagsdóms og hafðar eru í huga þær reglur, sem ætla verður að gildi hér á landi um tengsl verkfallsþola innbyrðis annars vegar og samúðarverkfallsmanna og verkfallsþola í aðalverkfalli hins vegar, þá þykir stefndi ekki hafa sýnt fram á nægileg tengsl eins og á stendur á milli verkfallsaðilja, svo að hið umdeilda samúðarverkfall verði talið réttmætt, þrátt fyrir sameiginlega aðild verkfallsþola að Vinnuveitendasambandi Íslands.

Þegar allt það er virt, sem að framan greinir, þá þykja slíkir annmarkar vera á hinu boðaða samúðarverkfalli, að eigi verður hjá því komizt að fallast á þá kröfu stefnanda, að samúðarverkfallið sé ólögmæt aðgerð gagnvart sóknaraðiljum.

Eigi þykir skipta máli eins og á stendur, þó að stefnandi hafi látið alllangan tíma liða, áður en hann hófst handa um að mótmæla gildi samúðarverkfallsins og leita úrskurðar um lögmæti þess, en slíkt gæti haft áhrif við mat á skaðabótaskyldu varnaraðilja, ef til úrskurðar slíks kæmi. Það skal þó tekið fram, að stefndi hefur ekki byggt sýknukröfu sína á aðgerðarleysi stefnanda.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem hófst 15. maí 1975 og lauk 9. júní 1975, er ólögmet aðgerð gagnvart sóknaraðiljum.

Málkostnaður fellur niður.

Mánudaginn 16. júní 1975.

Nr. 7/1975. Vinnumálasamband samvinnufélaganna vegna Skipadeildar Sambands íslenzkra samvinnufélaga

(Skúli Pálmason hrl.)

gegn

Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands

(Finnur Torfi Stefánsson hdl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línal, Bjarni K. Bjarnason, Árni Guðjónsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Dæmt um lögmeti samúðarverkfalls. Sératkvæði.

Dómur.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 12. júní sl., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 28. maí 1975, og var málið þingfest 30. s. m.

Stefnandi málsins er Vinnumálasamband samvinnufélaganna vegna Skipadeildar Sambands íslenzkra samvinnufélaga.

Stefndi er Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands.

Í stefnu hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

„Að samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem ákveðið var af stjórn og trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands á fundi 4. maí s.l. og kom til framkvæmda 14. sama mán-

aðar samkvæmt áður tilkynntri verkfallsboðun, dags. 7. maí s.l. verði dæmd ólögmaet aðgerð, sem fari í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands beri skaðabótaábyrgð gagnvart stefnanda á öllu því tjóni, sem greind vinnustöðvun hefur haft eða kann að hafa í för með sér.

Að Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands verði dæmt til að greiða stefnanda málskostnað að skaðlausu að mati dómsins“.

Er málið var tekið fyrir 3. þ. m., var af hálfu stefnanda fallið frá kröfu um viðurkenningu á skaðabótaábyrgð stefnda, en stefnanda jafnframt áskilinn réttur til að hafa slíka kröfu uppi í sérstöku máli síðar.

Í greinargerð stefnda eru þær dómkröfur gerðar aðallega, að málinu verði vísað frá Félagsdómi, en til vara, að stefndi verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Þá er krafist málskostnaðar úr hendi stefnanda samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Að undangengnum munnlegum málflutningi, sem fram fór 4. þ. m., var 5. þ. m. kveðinn upp úrskurður, þar sem hrundið var frávísunarkröfu stefnda. Hefur því verið lýst yfir af hálfu stefnda, að úrskurðurinn verði ekki kærður.

Málavextir eru þeir, að 24. apríl sl. hófu vélstjórar á togurum, sem eru 500 rúmlestir að stærð og stærri, verkfall, en áður hafði komið til framkvæmda verkfall undirmanna á þessum skipum. Á fundi „stjórnar og trúnaðarmannaráðs“ Vélstjórafélags Íslands, sem haldinn var 4. maí s.l., og níu nafngreindir menn sátu, þar af tveir vélstjórar af togurum 500 rúmlestir eða stærri, var samþykkt svohljóðandi tillaga: „Fundur stjórnar og trúnaðarmannaráðs, haldinn að Bárugötu 11 sunnudaginn 4. maí 1975, samþykkir að boða til samúðarverkfalls á kaupskipum til stuðnings vélstjórum á togurum í deilu þeirra“. Um samþykkt tillögunnar segir svo í fundargerð: „Samþykkt með öllum greiddum atkvæðum“. Með bréfi, dags. 7. maí sl., tilkynnti Vélstjórafélag Íslands Skipadeild Sambands íslenskra samvinnufélaga, að samúðar-

verkfall samkvæmt áðurgreindri fundarsamþykkt kæmi „til framkvæmda á miðnætti miðvikudaginn 14. maí 1975, hafi samningar ekki tekist fyrir þann tíma“. Samningar tókust ekki og hafa skip sóknaraðilja stöðvazt vegna samúðarverkfallsins, þegar þau hafa komið til hafnar. Höfðaði stefnandi síðan mál þetta, eins og áður er rakið. Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs 9. júní 1975 var samþykkt að aflýsa samúðarverkfallinu.

Krafa stefnanda er í fyrsta lagi reist á þeirri málsástæðu, sem fyrst var hreyft við munnlegan flutning málsins, að í tillögu þeirri, sem stjórn og trúnaðarmannaráð Vélstjórafélags Íslands samþykkti, sé ekki tekið fram, hvaða dag samúðarverkfallið eigi að hefjast, svo sem lög félagsins mæli fyrir um. Því hafi stjórn og trúnaðarmannaráð ekki tekið þá ákvörðun að láta samúðarverkfallið hefjast 14. maí og sé hún af þeim sökum ólögmæt. Krafa stefnanda er í öðru lagi studd þeim rökum, að samúðarverkföll séu eðli málsins samkvæmt verkfall eins stéttarfélags til styrktar og stuðnings öðru. Þess vegna geti hópur, þar sem að talsverðu leyti séu fulltrúar þeirra vélstjóra, sem þegar eru í verkfalli, ekki ákveðið samúðarverkfall með sjálfum sér. Sé litið á Vélstjórafélagið sem eina heild, sé ljóst, að með samúðarverkfalli sé verið að reyna að knýja fram breytingar á kjörum eða samningum félagsins sjálfs, en slíkar aðgerðir brjóti gegn viðurkenndri friðarskyldu á samningstíma og séu því ólögmætar. Ef á hinn bóginn sé talið, að Vélstjórafélag Íslands sé skipað undirhópum, sem geti boðað verkfall hver með öðrum, þá hljóti skilyrði fyrir lögmæti slíkrar verkfallsboðunar að vera það, að sá hópur, sem gerir samúðarverkfall, ákveði það út af fyrir sig, og þar greiði ekki atkvæði menn, sem þegar séu í verkfalli eða séu í hvorugum hópnum, eins og gerzt hafi í tilviki því, sem hér er fjallað um. Þá eru kröfur stefnanda í þriðja lagi byggðar á því, að í lögum um stéttarfélög og vinnudeilur sé hvergi vikið beint að samúðarverkföllum, nema í 3. tl. 17. gr. Við mótnun reglna um samúðarverkföll verði að hafa hliðsjón af þeim grundvallarreglum, sem ráða megi af II. kafla laganna. Samúðarverkföll séu að því leyti ólík öðrum verkföllum, að þau miði að því að stuðla

að framgangi krafna annars aðila en þess, sem standi að samúðarverkfalli. Af þessum sökum verði að setja þær skordur við heitingu samúðarverkfalla, að þau beinist að aðila, sem á einhvern hátt sé í beinum tengslum við þann vinnuveitanda, sem stendur í kjaradeilu, þannig að líklegt sé, að samúðarverkfallið hafi áhrif til lausnar deilunni, en séu ella ólögmæt. Verði að skýra ákvæði 14. gr. laga nr. 80/1938 á þennan hátt, en af því leiði, að samúðarverkföll verði að beinast gegn þeim, sem geti haft áhrif á framgang kjaradeilunnar. Forsenda þess að svo megi verða sé sú, að beint samband sé milli verkfallspola, en ekki sé slíkt samband milli Félags íslenzkra botnvörpuskipaeigenda og farskipaútgerðar þeirrar, sem er sóknaraðili máls þessa, að líkur séu til, að samúðarverkfallið hafi áhrif á gang kjaradeilu vélstjóra á togurum. Allt hljóti það, sem hér hefur verið rakið, að leiða til þess, að samúðarverkfall Vélstjórafélags Íslands sé ólögmætt gagnvart sóknaraðilja.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að friðarskylda, sem kjarasamningar leggi samningsaðiljum á herðar, verði stundum að vikja m. a. fyrir réttinum til samúðarverkfalla, sbr. 3. tl. 17. gr. laga nr. 80/1938. Af orðalagi 14. gr. laga nr. 80/1938, sem sé meginheimild laganna um verkfallsrétt, virðist ljóst, að réttur til verkfalla sé aðeins takmarkaður af ákvæðum settra laga, en þau ákvæði sé einkum að finna í 15., 16. og 17. gr. laga nr. 80/1938. Af síðastnefndri lagagrein megi ráða, að samúðarverkföll séu óheimil, ef tilgangur þeirra sé að knýja fram breytingar á gildandi kjarasamningi milli aðilja, en að öðru leyti virðist réttur til samúðarverkfalla ótakmarkaður. Þá er því haldið fram, að sett lög og aðrar réttarheimildir takmarki ekki rétt til samúðarverkfalls á þeim grundvelli, að verkalýðsfélagi sé óheimilt að boða samúðarverkfall „með sjálfu sér“. Er því haldið fram, að ekki sé nema eðlilegt, að vélstjórar á kaupskipum vilji sýna stuðning sinn við vélstjóra á togurum með því að boða til samúðarverkfalls. Þá er því mótmælt af hálfu stefnda, að það sé skilyrði lögmæts samúðarverkfalls, að beint samband sé milli verkfallspola í samúðarverkfalli og aðalverkfalli, enda eigi það hvorki stoð í lögum nr. 80/1938 né öðrum réttarheimildum.

Með slíkri reglu væri heimild til samúðarverkfalls gerð sem næst að engu.

Loks er því haldið fram, að ákvörðunin um að höfða samúðarverkfall hafi verið tekin af stjórn og trúnaðarmannaráði félagsins með lögsmætum hætti og hafi ákvörðunin um það, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast, verið tekin í samræmi við þær venjur, sem tíðkast hafi innan félagsins í samskiptum við vinnuveitendur.

Álit dómsins.

Þótt samúðarverkfallinu hafi verið aflýst, eins og fyrr greinir, verður að telja, að sóknaraðili hafi lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm í máli þessu, eins og það liggur nú fyrir.

Í lögum um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938 eru engin ákvæði um samúðarverkföll, ef frá er skilinn 3. tl. 17. gr. Samúðarverkföll hafa þó tíðkast hér á landi um langan aldur, og taldi Félagsdómur þau heimil í dómi, sem upp var kveðinn 14. febrúar 1941 (Dómar Félagsdóms I, 130), og jafnframt að reglur II. kafla laganna um framkvæmd vinnustöðvana (Um verkföll og verkhönn) ætti að ná til þeirra. Hefur þetta síðan verið regla í íslenskum rétti.

Samúðarverkfall telst vinnustöðvun eins aðila til stuðnings kröfum annars, sem á í verkfalli. Ekki verður það talið skilyrði, að eitt stéttarfélag styðji annað, heldur hitt, að samúðarverkfallinu sé ekki ætlað að hafa áhrif á samningsbundna skipan máls milli þess aðila, sem að verkfallinu stendur og hins, sem það verður að þola. Er sú almenna friðarskylda, sem hvílir á aðiljum gildandi kjarasamnings, háð þeim takmörkunum, sem leiðir af heimild stéttarfélaga til að boða samúðarverkfall.

Um það er ekki ágreiningur, að innan Vélstjórafélags Íslands séu vélstjórar í ýmsum starfsgreinum. Semur félagið meðal annars sérstaklega fyrir vélstjóra á togurum og sérstaklega fyrir vélstjóra á kaupskipum.

Samningur milli vélstjórafélagsins og þess útgerðarfélags, sem er sóknaraðili þessa máls, rann að vísu út 1. júní sl. Hins vegar hefur því ekki verið haldið fram í þessu máli, að tilgangur samúðarverkfallsins sé sá, að knýja fram breytingar á honum, enda hefur ekki annað verið leitt í ljós en

véltjórar kaupskipanna starfi samkvæmt ákvæðum hans, eftir að samúðarverkfalli þeirra var aflýst 9. þ. m. Togara-véltjórar hafa hins vegar sagt upp samningum við útgerðarmenn og verið í verkfalli síðan 24. apríl 1975.

Hér hefur því einn samningsbundinn starfshópur gert samúðarverkfall til stuðnings öðrum, sem ekki er bundinn samningi og á í verkfalli. Verður það að teljast heimilt samkvæmt framansögðu og skiptir ekki máli, þótt báðir starfshóparnir séu innan eins og sama stéttarfélags, enda taki réttir aðiljar innan félagsins ákvarðanir og hegði sér að öðru leyti í samræmi við lög þess og með hliðsjón af II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur.

Eins og fyrr segir, var því fyrst hreyft við munnlegan flutning málsins, að samþykkt stjórnar og trúnaðarmannaráðs frá 4. maí 1975 um boðun samúðarverkfallsins væri áfátt að því leyti, að þar væri ekkert kveðið á um, hvenær verkfallið skyldi hefjast.

Um hlutverk trúnaðarmannaráðs við töku slíkra ákvarðana segir í 2. mgr. 22. gr. laga Véltjórafélags Íslands:

„Trúnaðarmannaráð félagsins hefur vald til þess að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir og hvenær þeim skuli aflétt“.

Til skýringar á því, hvernig slíkar ákvarðanir eru teknar í framkvæmd, hafa þeir Ingólfur Sig. Ingólfsson, formaður Véltjórafélags Íslands, Guðlaugur Gislason, stjórnarmaður Stýrimannafélags Íslands, Guðmundur Jensson, formaður Félags ísl. loftskreytamanna, og Ingólfur Stefánsson, framkvæmdastjóri stefnda, tekið fram í yfirlýsingu, sem lögð hefur verið fram í Félagsdómi, að algengt sé við boðun vinnustöðvunar, að formanni og/eða samninganefnd sé falið að tímasetja verkfallsboðun með hliðsjón af aðstæðum í samningaviðræðum. Hafi verið litið svo á, að samninganefndir, sem standi að viðræðum, séu bezt færar um að meta samkomulagslíkur án verkfalla og aðrar aðstæður. Sé af þeim ástæðum oft og tíðum óraunhæft, að trúnaðarmannaráð ákveði dagsetningu, enda þótt nauðsynlegt sé að afla heimildar til verkfallsboðunar annað hvort með samþykkt þess og stjórnar eða allsherjaratkvæðagreiðslu.

Í þinghaldi 9. júní var því lýst yfir af hálfu stefnanda, að hann geti fallizt á það sjónarmið, að algengt sé að samninga-nefndum sé falið að tímasetja verkfallsboðun með hliðsjón af aðstæðum í samningaviðræðum, enda liggi þá fyrir formlegt umboð frá félagsfundum eða stjórn og trúnaðarmannaráði viðkomandi stéttarfélags. Hins vegar viti hann ekki til, að formanni stéttarfélags sé veitt slíkt umboð, enda telji hann að slík framkvæmd fari í bága við 15. gr. laga nr. 80/1938.

Sá háttur á boðun verkfalla, sem hér er lýst, virðist ekki í fullu samræmi við 2. mgr. 22. gr. félagslaganna. Þegar hins vegar á það er litið, að hér var um að ræða aðgerð til stuðnings vélstjórum á togurum, sem þegar voru í verkfalli, þykir mega skýra samþykktina þannig, að samúðarvinnustöðvunin hafi átt að koma til framkvæmda í eðlilegu framhaldi af samþykktinni. Var ákvörðunin um samúðarverkfallið tilkynnt stefnanda með bréfi 7. maí 1975 og kom til framkvæmda 7 sólarhringum síðar, eða frá miðnætti aðfaranótt 15. maí.

Með hliðsjón af þessum málavöxtum verður ekki talið, að á fundarsamþykktinni sé svo verulegur ágalli, að hann valdi því einn út af fyrir sig að samúðarverkfall það, sem hér er fjallað um, teljist ólöglegt.

Í c lið 15. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur er trúnaðarmannaráði stéttarfélags heimilað að ákveða vinnustöðvun, ef lög þess fela því slíkt vald, enda hafi vinnustöðvunin verið samþykkt a. m. k. með $\frac{3}{4}$ hlutum greiddra atkvæða á lögsmætum trúnaðarmannaráðsfundi. Samkvæmt 22. gr. laga Vélstjóraráðs Íslands er trúnaðarmannaráð skipað 15 mönnum, stjórn félagsins, en í henni eru níu menn, og sex mönnum, sem kosnir eru sérstaklega á aðalfundi. Samkvæmt sömu grein laga félagsins hefur trúnaðarmannaráð vald til að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir og hvenær þeim skuli aflétt, og er fundur trúnaðarmannaráðs lögsmætur, ef meirihluti ráðsins sækir fund. Eru ákvarðanir um að hefja verkföll eða aflýsa þeim lögsmætar og bindandi fyrir félagsmenn, ef þær hafa hlotið minnst $\frac{3}{4}$ hluta greiddra atkvæða á lögsmætum trúnaðarmannaráðsfundi. Verður samkvæmt þessu að telja, að trúnaðarmannaráð Vélstjóraráðs Íslands hafi vald til að boða vinnustöðvun,

sem nái til sérhvers aðilja, sem félagið hefur gert kjarasamning við, án tillits til þess, hvar þeir menn starfa, sem skipa trúnaðarráðið. Sama eigi við um samúðarvinnustöðvun. Eins og fyrr er rakið, sóttu níu menn trúnaðarmannaráðsfundinn 4. maí 1975 og greiddu allir tillögunni um samúðarvinnustöðvun atkvæði. Hefur því sú ákvörðun verið löglega tekin.

Í lögum um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938 eru engin ákvæði, sem kveða á um, að lögmæti samúðarverkfalls sé háð því, að bein tengsl séu milli þess atvinnurekanda, sem samúðarverkfall beinist gegn og þess, sem aðalverkfall beinist gegn, þannig að líklegt sé, að samúðarverkfallið hafi áhrif til lausnar kjaradeilunni.

Til þessa álitaefnis var að nokkru leyti tekin afstaða í dómi, sem kveðinn var upp í Félagsdómi 17. júlí 1945 (Dómar Félagsdóms II, 159). Var talið leitt í ljós, að eignarsamband væri milli fyrirtækis þess, sem átti í aðalverkfalli og þess, sem samúðarverkfall beindist gegn, en einkaeigandi þess átti $\frac{1}{2}$ hlutabréfa hins fyrrnefnda. Segir í dóminum: „Eftir því sem málið horfir við hér fyrir dómi verður að telja, að nægilegt samband sé á milli V . . . (þar sem aðalverkfall stóð), sem er félagi í kaupsýslumannafélaginu, og H . . . (þar sem samúðarverkfall stóð), til þess að umrætt samúðarverkfall hjá stefnanda (H) verði talið réttmætt“.

Ekki eru rök til að túlka þessa afstöðu Félagsdóms þannig, að eignartengsl séu skilyrði fyrir réttmæti samúðarverkfalls, heldur felist það eitt í honum, að milli þess, sem aðalverkfallið beinist gegn og þess, sem verður að þola samúðarverkfallið, verði að vera eitthvert samband, en eignartengsl eins og þau, sem leidd hafi verið í ljós í málinu, hafi ein út af fyrir sig nægt til að réttlæta samúðarverkfallið í því tilviki.

Í II. kafla laga nr. 80/1938 hefur löggjafinn almennt viðurkennt verkföll og verkbönn sem löglega aðferð í skiptum aðilja vinnumarkaðarins, sbr. 14. gr., og sett þar fáar skorður, sbr. þó 15.—17. gr. Hvorki þar né annars staðar í íslenskum lögum eru ákvæði, sem kveða á um tengsl milli samúðarverkfalls og aðalverkfalls.

Eins og þegar er tekið fram, var samúðarverkfall á kaup-

skipum boðað með bréfi, dags. 7. maí 1975, og kom það til framkvæmda á miðnætti aðfaranótt 15. maí 1975. Ekki hefur verið leitt í ljós, hér fyrir dómi, að stefnandi málsins eða umbjóðandi hans hafi hreyft neinum andmælum við verkfallinu á þeim forsendum, að það færi í bága við lög, þrátt fyrir það að mjög miklir hagsmunir væru í húfi. Var hins vegar mál þetta höfðað með stefnu í máli þessu 28. maí 1975, þegar samúðarverkfallið hafði staðið í um það bil tvær vikur, en um þrjár vikur liðnar frá því að það var boðað. Stefnandi hefur og hvorki haldið því fram né lagt fram nein gögn, sem bendi til þess, að þetta samúðarverkfall brjóti í bága við ríkjandi framkvæmd undanfarin ár eða áratugi. Verða þessi viðbrögð hans og umbjóðanda hans ekki túlkuð á annan veg en þann, að þeir hafi talið að nægileg tengsl væru milli sín og þeirra, sem aðalverkfallið beinist gegn til þess að samúðarverkfallið sé réttmætt. Þegar á þetta er litið og svo hitt, að í II. kafla laga nr. 80/1938 eru verkföll viðurkennd án verulegra takmarkana, að enginn áskilnaður er þar eða annars staðar í íslenskum lögum um tengsl aðilja aðalverkfalls og samúðarverkfalls og loks að ekki hefur verið sýnt fram á, að umdeilt samúðarverkfall sé í ósamræmi við ríkjandi framkvæmd, verður niðurstaðan sú, að samúðarverkfall vélstjóra hjá umbjóðanda stefnanda máls þessa, sem hófst á miðnætti aðfaranótt 15. maí 1975 og lauk 9. júní s. á., fari ekki í bága við II. kafla laga um stéttarfélög og vinnudeilur nr. 80/1938.

Samkvæmt þessu ber að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í máli þessu.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Dóminn kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Sigurður Líndal og Árni Guðjónsson.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Farmanna- og fiskimannasamband Íslands vegna Vélstjórafélags Íslands, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Vinnumálasambands samvinnufélaganna vegna Skipadeildar Sambands íslenskra samvinnufélaga.

Málskostnaður fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

Bjarna Kristins Bjarnasonar og Hafsteins Baldvinssonar.

Enda þótt samúðarverkfallinu hafi nú verið aflétt, verður að líta svo á, að stefnandi hafi lögvarða hagsmuni af því að fá efnisdóm í málinu, eins og það liggur fyrir nú.

Eigi er ágreiningur um það, að samúðarverkföll séu heimil samkvæmt íslenskum rétti.

Í lögum nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur er hins vegar hvergi þerum orðum á samúðarverkföll minnt. Af 3. tölulið 17. gr. laganna má þó ráða, að slík verkföll séu heimil.

Eitt af skilyrðum fyrir því að gera megí samúðarverkfall er, að þegar hafi verið stofnað til lögmæts aðalverkfalls. Eigi er um það deilt í málinu, að verkfall vélstjóra á togurum að stærð 500 rúmlestir og stærri, sem áður er getið, sé lögmæt vinnustöðvun.

Í 15. gr. laga nr. 80/1938 er fjallað um á hvern hátt taka skuli ákvörðun um vinnustöðvanir. Ætla verður, að þetta ákvæði laganna gildi einnig um samúðarverkföll. Lagagrein þessi er svohljóðandi:

„Þegar stéttarfélög eða félag atvinnurekenda ætla að hefja vinnustöðvun, þá er hún því aðeins heimil, að ákvörðun um hana hafi verið tekin: a) við almenna leynilega atkvæðagreiðslu, sem staðið hefur a. m. k. í 24 klst., enda hafi félagsstjórnin auglýst nægilega, hvar og hvenær atkvæðagreiðslan um vinnustöðvunina skyldi fara fram, b) af samninganefnd eða félagsstjórn, sem gefið hefur verið umboð til að taka ákvörðun um vinnustöðvunina með almennri atkvæðagreiðslu, sem farið hefur fram á sama hátt og greint er undir a-lið, c) af trúnaðarmannaráði, ef lög viðkomandi félags fela því slíkt vald, enda hafi vinnustöðvunin verið samþykkt með a. m. k. $\frac{3}{4}$ hlutum greiddra atkvæða á lögmætum trúnaðarmannaráðsfundi“.

Í lögum Vélstjórafélags Íslands, 22. gr., segir svo:

„TRÚNAÐARMANNARÁÐ skal skipað stjórn félagsins og 6 mönnum að auki. Aðalfundur kýs árlega þessa sex menn og jafnmarga til vara.“

Trúnaðarmannaráð félagsins hefur vald til þess að taka

ákvarðanir um hvenær hefja skuli vinnustöðvanir og hvenær þeim skuli aflétt.

Fundur trúnaðarmannaráðs er lögmætur, ef meirihluti þess sækir fundinn.

Formaður kveður til funda trúnaðarmannaráðs með þeim hætti, sem hann telur heppilegastan.

Ákvarðanir um að hefja verkföll eða aflýsa þeim eru lögmætar og bindandi fyrir félagsmenn, ef þær hafa hlotið minnst $\frac{3}{4}$ hluta greiddra atkvæða á lögmætum trúnaðarmannaráðsfundi“.

Samkvæmt ofangreindu ákvæði félagslaga Vélstjórafélags Íslands, sbr. c lið 15. gr. laga nr. 80/1938 hefur trúnaðarmannaráð félagsins heimild og vald til að taka ákvarðanir um, hvenær hefja skuli vinnustöðvanir.

Ágreiningslaust er, að trúnaðarmannaráðsfundurinn, sem haldinn var 4. maí 1975, þar sem mættir voru 9 af 15 fulltrúum í trúnaðarmannaráði, hafi verið lögmætur.

Í fundargerð fundarins um atkvæðagreiðslu fundarmanna um áðurgreinda fundarsamþykkt segir: „Samþykkt með öllum greiddum atkvæðum“. Fundargerðin bar því ekki með sér, svo ótvírætt sé, hve margir fundarmanna tóku þátt í atkvæðagreiðslunni, en til þess að hún næði fram að ganga, þurftu 7 af 9 fundarmanna að samþykkja tillöguna með atkvæði sínu.

Ingólfur Sig. Ingólfsson, Þórður Guðlaugsson, Þorsteinn Ársælsson, Sigurjón G. Þórðarson og Guðni Sigurjónsson hafa í vottorði, sem lagt var fram 7. þ. m., gefið svofellda yfirlýsingu:

„Við undirritaðir staðfestum að hafa greitt atkvæði með tillögu um boðun samúðarverkfalls á kaupskipum á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs Vélstjórafélags Íslands 4. maí 1975. Jafnframt vottast, að tillagan var samþykkt með atkvæðum allra fundarmanna“.

Þegar ofangreind yfirlýsing er virt svo og það, hvernig fundargerðin er uppsett, þykja eigi efni vera til að leggja annan skilning í orðalag þetta en þann, að allir fundarmenn hafi greitt tillögunni atkvæði sitt.

Enginn vélstjóri af kaupskipum var á fundi trúnaðar-

mannaráðs, þegar ákvörðun var tekin um samúðarverkfallið, en þeir 9 trúnaðarmannaráðsfulltrúar, sem fundinn sátu, voru ýmist vélstjórar af togurum, sem þegar voru í verkfalli, eða vélstjórar, sem starfa við ýmis störf í landi.

Í yfirlýsingu, sem lögmaður stefnda lagði fram 9. þ. m. og undirrituð er af formanni Vélstjórafélags Íslands, Ingólfi Sig. Ingólfssyni, Guðlaugi Gíslasyni, Guðmundi Jenssyni og Ingólfi Stefánssyni, segir svo:

„Það er algengur háttur við boðun vinnustöðvunar, einkum þegar um er að ræða verkfall einstakra starfshópa, að formanni og/eða samninganefnd er falið að tímasetja verkfallsboðun með hliðsjón af aðstæðum í samningaviðræðum. Í þessu sambandi er vert að taka fram, að iðulega hafa samninganefndir frestað afhendingu verkfallsboðunar um nokkra daga, m. a. að beiðni atvinnurekenda og hefur verið litið svo á, að samninganefndir, sem í viðræðum standa, væru að jafnaði best færar um að meta aðstæður og samkomulagslíkur án verkfallsaðgerða, og af þeim sökum oft og tíðum óraunhæft að ákveða dagsetningu, enda þótt nauðsynlegt sé talið að afla heimildar til verkfallsboðunar annað hvort með allsherjaratkvæðagreiðslu eða samþykkt stjórnar og trúnaðarmannaráðs“.

Þegar ofangreind yfirlýsing var lögð fram, fékk lögmaður stefnanda bókað m. a., „að hann geti fallizt á það sjónarmið, sem fram er sett á dskj. nr. 24, að algengt sé, að samninganefndum sé falið að tímasetja verkfallsboðun með hliðsjón af aðstæðum í samningaviðræðum, enda liggi þá fyrir formlegt umboð frá félagsfundi eða stjórn og trúnaðarmannaráði viðkomandi stéttarfélags. Hins vegar viti hann ekki til, að formanni stéttarfélags sé veitt slíkt umboð, enda telji hann að slík framkvæmd fari í bága við 15. gr. laga nr. 80/1938“.

Lögmaður stefnda upplýsti þá, „að ákvörðunin um það, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast nákvæmlega, var tekin af formanni og samninganefnd í umboði trúnaðarmannaráðs“.

Lögmaður stefnda lagði fram 11. þ. m. eftirfarandi yfirlýsingu, sem dagsett er 9. þ. m. og undirrituð er af formanni Vélstjórafélags Íslands og fleirum:

„Á fundi stjórnar og trúnaðarmannaráðs félagsins, sem haldinn var sunnudaginn 4. maí 1975, var samþ. að fela formanni og samninganefnd félagsins boðun og nánari tímasetningu samúðarverkfallsins á kaupskipunum.

Er þetta samkvæmt fastri venju og hefur ekki tíðkast að bóka slíkt sérstaklega“.

Af þessari yfirlýsingu má ráða, að trúnaðarmannaráð Vélstjórafélags Íslands tók ekki ákvörðun um það, hvenær samúðarverkfallið skyldi hefjast.

Skýra verður c lið 15. gr. laga nr. 80/1938 þann veg, að trúnaðarmannaráð verði í ákvörðun sinni um boðun verkfalls að tilgreina, hvenær verkfall skuli hefjast. Þetta var ekki gert, og var því ákvörðunin um boðun verkfallsins brot á 22. gr. félagslaga Vélstjórafélags Íslands og andstæð c lið 15. gr. laga nr. 80/1938, svo sem skýra ber hann í þessu efni.

Upplýst er í málinu, að Vélstjórafélag Ísland hefur gert sérstaka kjarasamninga fyrir ýmsa starfshópa félagsmanna sinna, svo sem vélstjóra á togurum, sem eru að stærð 500 rúmlestir og stærri, vélstjóra á kaupskipum og vélstjóra, sem vinna í landi. Ekki er vélstjórum í hinum einstöku starfsgreinum þó skipað í sérstakar deildir, og er stjórn og trúnaðarmannaráð félagsins því í fyrirsvari fyrir alla starfshópa félagsins.

Þegar svara á þeirri spurningu, hvort trúnaðarmannaráði Vélstjórafélags Íslands hafi verið heimilt að boða til samúðarverkfalls hjá vélstjórum á skipum sóknaraðila til stuðnings vélstjórum á togurum að stærð 500 rúmlestir og stærri, sem einnig voru félagar í Vélstjórafélagi Íslands, og voru í verkfalli, þá er þess enn að geta, að ekki er við að styðjast nein sett lög í þessu efni. Á hitt er að líta, að Félagsdómur hefur í einum dómi sínum, sem upp var kveðinn 17. júlí 1945 og birtur er í dómasafni Félagsdóms, II. bindi, bls. 159, dæmt um samúðarverkfall, þar sem á áþekk atriði reynir, en í forsendum dómsins segir svo:

„Þó að Vélstjórafélag Vestmannaeyja hafi verið bundið samningi við stefnda, verður því að teljast heimilt, eins og á stóð, að hefja samúðarverkfall, þar sem ekki var um að

ræða breyting á kjörum eða samningum félagsins sjálfs, heldur til styrktar öðru félagi“.

Pegar eðli samúðarverkfalla er virt og höfð er í huga sú stefnumörkun, sem telja verður, að Félagsdómur hafi markað um þetta efni í ofangreindum dómi sínum svo og þegar virt er félagslegt skipulag Vélstjórafélags Íslands, þá þykir varhugavert að fallast á það með stefnda, að hið umdeilda samúðarverkfall eigi stöð í réttarreglum, sem ætla verður að gildi hér á landi um samúðarverkföll að þessu leyti.

Þá er næst að vikja að því álitaefni, hvort nægjanleg tengsl hafi verið annars vegar á milli vélstjóra á skipum sóknaraðila og verkfallsþola í aðalverkfallinu, þ. e. eigenda togara að stærð 500 rúmlestir og stærri, og hins vegar á milli verkfallsþola í aðalverkfalli og samúðarverkfallinu inabyrðis, að nægði til þess að heimila hið umdeilda samúðarverkfall. Eigi er í ljós leitt, að veruleg eignarréttarleg tengsl séu á milli verkfallsþolanna í þessum verkföllum. Ekkert er fram komið í málinu um það, að samúðarverkfallið hafi eða geti haft nein áhrif á starfsemi verkfallsþola í aðalverkfallinu.

Um þetta réttarsvið er ekki heldur við sett lög að styðjast, en í áðurgreindum dómi Félagsdóms er fjallað um samband á milli verkfallsþola í samúðarverkfalli og aðalverkfalli, en í dóminum segir m. a.:

„Vöruhús Vestmannaeyja h/f er í Félagi kaupsýslumanna. Samkvæmt símskeyti bæjarfógetans í Vestmannaeyjum, dags. 16. þ. m., er Einar Sigurðsson, sem óvefengt er, að sé einkaeigandi Hraðfrystistöðvar Vestmannaeyja, einn eigandi að öllum hlutabréfum í H/f Vöruhúsi Vestmannaeyja samkvæmt tilkynningu hans til firmaskrár Vestmannaeyja hinn 16. maí 1936. Hér fyrir dómi hefur því verið haldið fram, en ósannað, að Vöruhús Vestmannaeyja sé hlutafélag, en samkomulag er um það, að Einar Sigurðsson og kona hans eigi 80% af hlutafé þess. Eftir því sem málið horfir við hér fyrir dómi verður að telja, að nægilegt samband sé á milli Vöruhúss Vestmannaeyja, sem er félagi í kaupsýslumannafélaginu, og Hraðfrystistöðvar Vestmannaeyja, til þess að umdeilt samúðarverkfall hjá stefnanda verði talið réttmætt“.

Pegar virt eru þau sjónarmið, sem fram koma í ofangreind-

um dómi Félagsdóms og hafðar eru í huga þær reglur, sem ætla verður að gildi hér á landi um tengsl verkfallsþola innbyrðis annars vegar og samúðarverkfallsmanna og verkfallsþola í aðalverkfalli hins vegar, þá þykir stefndi ekki hafa sýnt fram á nægileg tengsl eins og á stendur á milli verkfallsaðilja, svo að hið umdeilda samúðarverkfall verði talið réttmætt.

Þegar allt það er virt, sem að framan greinir, þá þykja slíkir annmarkar vera á hinu boðaða samúðarverkfalli, að eigi verður hjá því komizt að fallast á þá kröfu stefnanda, að samúðarverkfallið sé ólögmæt aðgerð gagnvart sóknaraðila.

Eigi þykir skipta máli eins og á stendur, þó að stefnandi hafi látið alllangan tíma líða, áður en hann hófst handa um að mótmæla gildi samúðarverkfallsins og leita úrskurðar um lögmæti þess, en slíkt gæti haft áhrif við mat á skaðabótaskyldu varnaraðilja, ef til úrskurðar slíks kæmi. Það skal þó tekið fram, að stefndi hefur ekki byggt sýknukröfu sína á aðgerðarleysi stefnanda.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð :

Samúðarverkfall vélstjóra á farskipum, sem hófst 15. maí 1975 og lauk 9. júní 1975, er ólögmæt aðgerð gagnvart sóknaraðila.

Málskostnaður fellur niður.

Fimmtudaginn 10. júlí 1975.

Nr. 1/1975. **Alþýðusamband Íslands vegna**

Félags matreiðslumanna

(Gunnar Sæmundsson hdl.)

gegn

Sambandi veitinga- og gistihúsaeyenda

(Sigríður Ásgeirsdóttir hdl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línðal, Bjarni K. Bjarnason, Guðmundur Vignir Jósefsson og Ragnar Ólafsson.

Dæmt um grundvöll tímakaups.

Dómur.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 7. þ. m., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 2. janúar sl.

Stefnandi málsins er Alþýðusamband Íslands vegna Félags matreiðslumanna.

Stefndi er Samband veitinga- og gistihúsaeyenda.

Í stefnu gerir stefnandi þær dómkröfur, „að viðurkenndur verði með dómi sá skilningur Félags matreiðslumanna á 1. mgr. 4. gr. kjarasamnings félagsins við stefnda frá 31. janúar 1974, að tímakaup í dagvinnu hjá matreiðslumönnum, sem vinna 35 stunda vinnuviku samkvæmt heimild í 4. mgr. 3. gr. kjarasamningsins, skuli fundið með því að deila 152 í mánaðarkaup þeirra. Þá er krafist málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá L.M.F.Í. úr hendi stefnda“.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans að mati dómsins.

Málsatvik eru þau, að Ferðaskrifstofa ríkisins, sem um árabíl hefur rekið sumarhótel á ýmsum stöðum á landinu, ritaði stefnda bréf 1. apríl 1974, þar sem óskað var umsagnar um kröfur Nielsar S. Olgeirssonar matreiðslumanns.

Ferðaskrifstofa ríkisins er ekki félagsaðili að Sambandi veitinga- og gistihúsaeyenda, en Niels Olgeirsson er félagsmaður í Félagi matreiðslumanna.

Í bréfi því, sem stefndi ritaði Ferðaskrifstofu ríkisins af því tilefni 26. apríl 1974, segir svo:

„Vér tilvísium bréf yðar, dags. 1. apríl 1974, þar sem þér óskið umsagnar um kröfur Nielsar S. Olgeirssonar, matreiðslumanns.

Á fundi stjórnar S.V.G. 24. þ. m., þar sem erindi yðar var rætt, kom fram sú eindregna skoðun, að tímakaup í dagvinnu skuli fundið með því að deila 173 í mánaðarkaupið.

Þar sem svo hagar til, að daglegum vinnutíma er skipt í tvær annir, var svo um samið, að vikulegur vinnutími í dagvinnu skyldi styttest um 5 klst.

Er þá miðað við, að matreiðslumaður, sem þannig vinnur, komist fyrr á eftirvinnukaup og næturvinnukaup en ella.

Af hálfu S.V.G. var aldrei léð máls á því, að álagstíma-kaup eða annað tímakaup væri annað hjá matreiðslumönnum, sem skipta dagvinnutíma í 2 annir en hjá öðrum.

Óhagræði af því að skipta dagvinnutíma í tvær annir var að fullu bætt með umræddum 5 klst styttri dagvinnutíma og var ekki til þess ætlast, að slík stytting dagvinnutíma hefði nein áhrif á tímakaupið“.

Sóknaraðili telur þann skilning á ákvæði 1. mgr. 4. gr. kjarasamnings síns við stefnda frá 31. janúar 1974 réttan, að deilitala til ákvörðunar dagvinnutímakaups þeirra, sem vinna á tveimur önnum og vinna því 35 klst. á viku, svo sem nánar verður rakið, skuli fundin á sama hátt og deilitalan 173 til ákvörðunar dagvinnutímakaups þeirra, sem vinna samfelldan daglegan vinnutíma og vinna því 40 klst. á viku. Er ekki ágreiningur um það, að deilitalan 173 sé fundin þannig, að vinnustundafjöldi á viku, 40 klst., sé margfaldaður með vikufjölda hvers mánaðar, sem telst vera 4.33. Telur sóknaraðili ljóst samkvæmt greindu bréfi, að stefndi fallist ekki á þennan skilning, og því sé nauðsynlegt að höfða mál þetta.

Í kjarasamningum sóknaraðila og stefnda fram til 10. júní 1970 var almenn heimild til að skipta daglegum vinnutíma í tvær annir.

Í kjarasamningi þeim, sem gerður var 29. maí 1969, segir svo í 1. og 2. mgr. 3. gr.: „Gegn hinu fasta mánaðarkaupi skulu matreiðslumenn vinna 44 klst á viku hverri, og skal vinnan framkvæmd á tímabilinu frá kl. 8.00 til kl. 22.00, en þó í samfelldri heild. Heimilt skal að skipta vinnudegi í tvö

vinnutímabil, eftir nánara samkomulagi við veitingamann, og skulu samanlagðar vinnustundir þá ekki vera meiri en $6\frac{1}{2}$ stund á dag“.

Í 2. mgr. 4. gr. segir svo: „Tímakaup á dagvinnu skal fundið með því að deila með 190 í mánaðarkaupið“.

Í kjarasamningi þeim, sem gerður var 10. júní 1970, segir svo í 1. mgr. 3. gr.: „Gegn hinu fasta mánaðarkaupi skulu matreiðslumenn vinna 42 klst. á viku hverri eða hlutfallslega styttri tíma, ef einhver þeirra helgidaga, sem taldir eru í 5. gr., er í vikunni. Vinnuvikan skal þó styttest um $\frac{1}{2}$ klst. hinn 15. maí 1971 og síðan um $\frac{1}{2}$ klst. hinn 15. maí ár hvert, unz hún er komin í 40 klst.“

Í 4. mgr. 3. gr. segir svo: „Á veitingastöðum í Reykjavík og Reykjaneskjördæmi skal vinnutími dag hvern vera samfelldur, en á veitingastöðum utan nefnds svæðis er heimilt að skipta vinnutímanum í tvær annir, hádegisverðarönn og kvöldverðarönn, enda sé þá vinnuvikan eigi lengri en 37 stundir og styttest í 35 stundir samkvæmt sömu reglum og í 1. mgr.“.

Í 1. mgr. 4. gr. segir svo: „Tímakaup í dagvinnu skal fundið með því að deila 182 í mánaðarkaupið, miðað við 42 klst. vinnuviku“.

Með lögum nr. 88/1971 var mælt fyrir um 40 klst. vinnuviku, og gerðu aðiljar málsins samkomulag í janúar 1972 um framkvæmd kjarasamnings síns í samræmi við það. Samkvæmt því skyldu 1. og 4. mgr. 3. gr. kjarasamnings aðiljanna orðaður svo:

„Gegn hinu fasta mánaðarkaupi skulu matreiðslumenn vinna 40 klst. á viku hverri eða hlutfallslega styttri tíma, ef einhver þeirra helgidaga, sem taldir eru í 5. gr., eru í vikunni. . . .

Á veitingastöðum í Reykjavík og Reykjaneskjördæmi skal vinnutími dag hvern vera samfelldur, en á veitingastöðum utan nefnds svæðis er heimilt að skipta vinnutímanum í tvær annir, hádegisverðarönn og kvöldverðarönn, enda sé þá vinnuvikan eigi lengri en $36\frac{1}{2}$ stund og styttest í 35 stundir sem hér segir:

Frá og með 15. maí 1972 í 36 stundir,

frá og með 15. maí 1973 í 35½ stund og

frá og með 15. maí 1974 í 35 stundir“.

1. mgr. 4. gr. skyldi orðuð svo:

„Tímakaup í dagvinnu skal fundið með því að deila 173 í mánaðarkaupið“.

Nýr kjarasamningur var gerður 1. júní 1972, og segir svo í 1. mgr. 3. gr.: „Gegn hinu fasta mánaðarkaupi skulu matreiðslumenn vinna 40 klst. á viku hverri, eða hlutfallslega styttri tíma, ef einhver þeirra helgidaga, sem taldir eru í 5. gr., eru í vikunni“.

Í 3. mgr. 3. gr. segir svo: „Á veitingastöðum á Akureyri, í Reykjavík og í Reykjaneskjördæmi skal vinnutími dag hvern vera samfelldur, en á veitingastöðum utan nefnds svæðis er heimilt að skipta vinnutímanum í tvær annir, hádegisverðarönn og kvöldverðarönn, enda sé þá vinnuvikan eigi lengri en 35 stundir“.

Í 1. mgr. 4. gr. segir svo: „Tímakaup í dagvinnu skal fundið með því að deila 173 í mánaðarkaupið miðað við 40 klst. vinnuviku“.

Nýr kjarasamningur var svo gerður 31. janúar 1974, og eru greind ákvæði úr samningnum frá 10. júní 1972 tekin óbreytt í hinn nýja samning.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að við samningsgerðina 1970 hafi nokkur vafi þótt leika á því, hver ætti að vera deilitala til útreiknings á tímakaupi þeirra matreiðslumanna, sem byggju við tvískiptan vinnutíma, og þar sem þar við hafi bætzt, að samið hafi verið um styttingu vinnuvikunnar í áföngum, þá hafi verið skotið inn ákvæði, sem hafi sýnt, að deilitalan ætti að vera breytileg eftir lengd vinnuviku, þ. e. að yfirvinnulaun skyldu jafnan reiknuð með 40 eða 80% álagi á dagvinnulaun viðkomandi matreiðslumanns. Þetta hafi verið gert með því að auka orðunum „miðað við 42 klst. vinnuviku“ við ákvæðið um deilitöluna. Samsvarendi ákvæði hafi síðan verið í samningi aðiljanna og sýni það glögg, að það hafi ekki einvörðungu verið stytting vinnuvikunnar í áföngum, sem hafi verið höfð í huga, er orð þessi voru tekin inn í samninginn. Samningurinn hafi verið gerður til nærri tveggja ára, sem þá hafi verið nokkurt ný-

mæli. Veitingamenn hafi lagt ríka áherzlu á það í-samnings-umræðunum, að samningurinn yrði til tveggja ára og hafi verið fallizt á það gegn því, að matreiðslumenn fengju umtalsverðar kjarabætur, svo sem styttingu vinnuvikunnar, vaktarálag og lengingu orlofs, og hafi framangreint ákvæði verið meðal þeirra, sem tekin voru þá upp í samninginn. Hefur því verið haldið fram af hálfu stefnanda, að ekki hafi verið krafizt mismunar á kaupi þeirra matreiðslumanna, sem starfa á einni önn og þeirra, sem starfa á tveimur. Á hinn bóginn hafi verið krafizt mismunandi deilitölu til að reikna út tímakaup, enda hljóti eftirvinnukaup þeirra, sem vinna á vaktavinnu, að vera hærra en þeirra, sem leysa af hendi vinnu sína í dagvinnu. Ef ákvæðið um að deilitalan væri miðuð við ákveðinn vinnustundafjölda á viku hefði verið sett vegna vinnutímastyttingarinnar, hefði það átt að falla niður við síðari samningsgerðir, er vikulegur vinnutími var kominn niður í 40 klst., en svo hafi ekki verið. Orð þessi séu því tilgangslaus, ef þeim sé ekki ætlað að gegna þeim tilgangi að kveða á um aðra deilitölu, þegar unnið sé á tveimur önnum.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að ekki hafi risið neitt það ágreiningsefni með aðiljum, sem málshöfðun þessi verði reist á og því sé vafamál, hvort málssókn þessi fullnægi skilyrðum 67. gr. laga nr. 85/1936. Þá er mótmælt þeim skilningi á ákvæði 2. mgr. 4. gr. samnings aðiljanna frá 31. janúar 1973, sem fram kemur í kröfugerð og málsútlistun stefnanda. Um árábil hafi verið heimilt samkvæmt kjarasamningum aðiljanna að skipta vinnutíma matreiðslumanna í tvær annir og hafi veitingamenn fallizt á að bæta matreiðslumönnum það óhagræði, sem leiddi af skiptingu vinnutímans, með því að þeir skiluðu styttri daglegum vinnutíma en þeir matreiðslumenn, sem hefðu óslitinn vinnutíma. Því hafi aldrei verið hreyft, að deilitalan til þess að finna út tímakaup í eftir-, nætur- og helgidagavinnu, svo og vaktaálag þessara matreiðslumanna yrði önnur en samningurinn kvæði á um. Ekki hafi heldur verið léð máls á því, að bætur fyrir óhagræði af tvískiptum vinnutíma yrðu aðrar en stytting vinnutímans gegn hinu fasta mánaðarkaupi. Við gerð samnings þess, sem undirritaður var hinn 10. júní 1970, hafi verið samið um, að

matreiðslumenn skyldu vinna 42 klst. á hverri viku gegn hinu fasta mánaðarkaupi, en einnig hafi verið samið um það, að vinnuvikan skyldi styttest um $\frac{1}{2}$ klst. ár hvert, í fyrsta sinn 15. maí 1971, unz hún væri orðin 40 klst., og hafi því í samninginn verið tekin ákvæði þess efnis, að deilitalan 182 væri miðuð við 42 klst. vinnuviku, en deilitalan breyttist í 180 þegar vinnuvikan væri orðin $41\frac{1}{2}$ klst., í 178 miðað við 41 klst. vinnuviku og 173 miðað við 40 klst. vinnuviku. Hafi þetta verið ástæðan fyrir því, að orðunum „miðað við 42 klst. vinnuviku“ var bætt inn í 2. mgr. 4. gr., eins og hún hafi verið í fyrri samningi. Ekki hafi komið til tals, að ákvæði um deilitöluna hefði nein áhrif á eða væri í tengslum við heimildina í 4. mgr. 3. gr. til tvískiptingar vinnutímans úti á landi. Um þetta hafi verið full eining samningsaðilja og hafi þeir gefið út kauptaxta í hvert sinn, sem kaupgjaldsvísitala breyttist, þar sem tímakaup fyrir eftirvinnu, næturvinnu og helgidagavinnu svo og vaktaálag hafi verið það sama fyrir alla þá, sem kaup hafi tekið samkvæmt samningi aðiljanna, hvort sem þeir hafi haft samfelldan vinnudag eða tvískiptan. Hafi ákvæði þetta svo verið tekið óbreytt upp í síðari kjarasamninga, án þess að aðiljar hefðu í huga að breyta framkvæmd samningsins á þann veg, sem stefnandi krefðist nú. Þvert á móti hafi framkvæmd þessa ákvæðis síðari kjarasamninga verið með sama hætti og áður. Ef breyta hefði átt framkvæmd þessa ákvæðis til samræmis við kröfugerð stefnanda, hefði verið eðlilegt að það væri gert með heinu og ótvíræðu orðalagi, þ. e. að deilitala til að finna tímakaup þeirra, sem leystu af hendi vinnu sína á tveimur önnum, skyldi vera 152.

Af hálfu stefnanda hafa verið lögð fram ýmis vinnugögn þeirra, sem unnu að gerð kjarasamninga 1970. Þá hafa verið lagðir fram kjarasamningar nokkurra annarra stéttarféлага.

Í málinu liggur og fyrir yfirlýsing Tryggva Jónssonar, svohljóðandi:

„Ég undirritaður, sem tók þátt í samningaviðræðum Félags matreiðslumanna og Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda í maí og júní 1970, en ég var þá formaður Félags matreiðslumanna, man glöggt að undir lok viðræðnanna, sem leiddu til

undirritunar samnings hinn 10. júní, komum við Gunnar Sæmundsson, hdl., annars vegar og Konráð Guðmundsson og Jón Magnússon, hrl., hins vegar, saman til að reyna að ná endum saman og höggva á óleysta hnúta.

Eg minnst þess í sambandi við 4. gr. samningsins, að af hálfu okkar, talsmanna Félags matreiðslumanna, var þá fallið frá kröfu um að öll yfirvinna yrði greidd með einum taxa, þ. e. 1% af mánaðarkaupi viðkomandi matreiðslumanns. Í stað þessa kom inn ákvæði þess efnis, að deilitala sú, sem nefnd var í greininni, miðaðist við 42 klst. vinnuviku. Í umræðunum kom fram, að þessa væri þörf að geta, bæði vegna styttingar vinnuvikunnar í áföngum og þess að matreiðslumenn úti á landsbyggðinni hefðu styttri vinnuviku. Að því er varðar landsbyggðina er mér sérstaklega minnisstætt, að annað hvort ég eða Jón Magnússon hafði orð á því, að rétt væri að kanna hug veitingamanna úti á landi til þessa nýmælis og mun í því sambandi hafa nefnt hótelið á Hornafirði, en Konráð Guðmundsson kvað ástæðulaust að eyða tíma í það og kvaðst ábyrgjast veitingamennina úti á landi. Það er því ágreiningslaust við umrædda samningagerð, að deilitala átti að vera breytileg eftir lengd vinnuviku“.

Einnig hefur verið lögð fram yfirlýsing Konráðs Guðmundssonar, svohljóðandi:

„Ég undirritaður, Konráð Guðmundsson, hóteltjóri, hefi kynnt mér efni yfirlýsingar Tryggva Jónssonar, dags. 10. febrúar 1975.

Í tilefni af yfirlýsingunni vil ég taka fram eftirfarandi:

Í samningsviðræðum þeim, sem lyktaði með undirritun kjarasamnings hinn 10. júní, kom aldrei til tals, að matreiðslumenn, sem hefðu skiptan vinnudag og þar af leiðandi styttri vinnutíma á viku, skyldu hafa annað tímakaup eða herra vaktaálag en aðrir matsveinar.

Orðalag 4. gr. samningsins, 1. mgr.:

„Tímakaup í dagvinnu skal fundið með því að deila 182 í mánaðarkaupið, miðað við 42 klst. á viku“, er komið til af því, að samið var um að stytta vinnuvikuna í áföngum ($\frac{1}{2}$ klst. á ári), unz hún yrði 40 klst., og skyldi þá deilitalan breytast árlega í samræmi þar við.

Um að deilitalan yrði önnur fyrir þá matsveina, sem unnu úti á landi með skiptum daglegum vinnutíma, var aldrei rætt“.

Þeir Tryggvi og Konráð hafa staðfest yfirlýsingar sínar fyrir dóminum, en ekki hefur náðst frekara samræmi milli þeirra.

Í málinu eru gögn um uppgjör launa eins matreiðslumanns frá því í janúar, febrúar, marz og apríl 1974 fyrir störf á Hótel Höfn í Hornafirði og janúar, febrúar og marz 1975 fyrir störf á Hótel Húsavík. Kemur fram, að matreiðslumanninum eru þar reiknuð laun, sem eru hærri en launataxti sá, sem stefndi hefur tilkynnt félagsaðiljum sínum.

Álit dómsins.

Ekki verður ráðið af gögnum málsins eða af flutningi málsins fyrir dóminum, að samningsákvæði það, sem krafa stefnanda beinist að, hafi áður orðið ágreiningsefni milli aðiljanna. Nú er hins vegar komið í ljós, að hvor aðili leggur sinn skilning í ákvæðið. Verður því efnisdómur lagður á málið.

Samkvæmt kjarasamningum aðilja hefur þeim matreiðslumönnum, sem ljúka daglegri vinnuskyldu á tveim önnum, verið umbunað með því að vinna skemmri vikulegan vinnutíma með sama mánaðarkaupi og þeir fá greitt, sem hafa óskiptan daglegan vinnutíma. Samkvæmt kjarasamningi aðiljanna frá 31. janúar 1974 nemur vinnuvika þeirra fyrrgreindu 35 klst., en hinna 40 klst. Telja verður, að orðalag 1. mgr. 4. gr. kjarasamningsins frá 10. júní 1970, „miðað við 42 klst. vinnuviku“, hafi verið tekið upp vegna ákvæða samningsins um vinnutímastyttingu í áföngum. Er ósannað, að tildrög að gerð samningsákvæðis þessa hafi verið þau, sem stefnandi heldur fram. Þótt orðalag þetta hafi haldizt í samningum aðiljanna eftir að vinnutímastyttingin hafði að fullu komið til framkvæmda, verður að telja ósannað, að samið hafi verið um notkun tveggja deilitalna, svo sem haldið er fram af hálfu stefnanda. Var rétt að kveða á um það greinilega í samningum aðiljanna, ef það var ætlun aðilja að semja um frekari umbun til þeirra matreiðslumanna, sem unnu tvær annir daglega. Af hálfu stefnanda hafa heldur ekki verið færðar sönnur að því, að almenn framkvæmd samnings-

ákvæðisins hafi verið í samræmi við þann skilning, sem hann krefst að verði viðurkenndur. Verður stefndi því sýknaður af kröfum stefnanda.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Dóm þennan kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Sigurður Línal, Guðmundur V. Jósefsson og Ragnar Ólafsson.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Samband veitinga- og gistihúsaeigenda, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands vegna Félags matreiðslumanna.

Málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 1. ágúst 1975.

Nr. 2/1975. **Alþýðusamband Íslands vegna
Félags starfsfólks í veitingahúsum**

(Gunnar Sæmundsson hdl.)

gegn

**Sambandi veitinga- og gistihúsaeigenda
vegna Hótels Loftleiða**

(Einar Árnason hdl.).

D ó m a r a r :

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línal, Bjarni K. Bjarnason, Ragnar Ólafsson og Guðmundur Vignir Jósefsson.

Dæmt um upphafstíma vetrarleyfis.

D ó m u r .

Mál þetta, sem tekið var til dóms 31. f. m., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefinni 16. janúar 1975.

Stefnandi málsins er Alþýðusamband Íslands vegna Félags starfsfólks í veitingahúsum.

Stefndi er Samband veitinga- og gistihúsaeigenda vegna

Hótels Loftleiða. Fyrir dóminum hafa lögmenn aðilja lýst því yfir, að ekki sé ágreiningur um, að Flugleiðir h/f beri ábyrgð á rekstri Hótels Loftleiða.

Dómkröfur stefnanda eru þær, „að viðurkenndur verði með dómi sá skilningur stefnanda á kjarasamningi aðilja frá 23. september 1974, að vetrarfrí samkvæmt 4. gr. samningsins skuli jafnan hefjast að lokinni vaktasyrpu, þ. e. að loknum frídögunum í vaktasyrpunni“. Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda að mati dómsins.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans að mati dómsins.

Í stefnu lýsir stefnandi málavöxtum þannig:

„Málsatvik eru þau, að nokkur undanfarin ár, þ. e. frá 1971, hafa verið í gildi milli aðilja sérsamningar um kjör starfsstúlkna í kaffiteríu Hótels Loftleiða. Samkvæmt þeim samningum hafa starfsstúlkur þær, sem samningarnir taka til, fengið vetrarfrí í stað sérstakrar greiðslu fyrir unna há-tíðisdaga, einn dag fyrir hvern unninn mánuð á undanfarandi ári. Stúlkur þessar vinna á 12 stunda vöktum, fjóra daga í senn, en eiga síðan frí í fjóra daga, þannig að hver vaktasyrpa nær yfir átta daga tímabil. Það skiptir stúlkur þessar máli, hvort vetrarfrí hefst að afloknu vaktarfríi eða t. d. eftir tvo fyrstu vinnudagana á vaktinni, því í fyrra tilvikinu fá þær 16 daga samfellt frí, en í því síðara aðeins 14 daga, og er þá í báðum tilvikum miðað við stúlku, sem unnið hefur í fullt ár. Framkvæmd umrædds ákvæðis hefur og frá upphafi verið sú, að vetrarfrí hæfist í lok vaktarfrís, en með reglum, dagsettum 28. nóvember sl. og úthlutun vetrarleyfa veturinn 1974—1975, hefur hið stefnda hótél breytt frá þeirri framkvæmd, en því vill stefnandi ekki una, og er því mál þetta höfðað“.

Í samningi þeim, sem gerður var 23. september 1974 og stefnandi vitnar til, segir svo í 4. gr.:

„Í stað sérstakrar greiðslu fyrir unna frídaga skv. 6. mgr. 2. gr. kjarasamnings F.S.V. og S.V.G. skal starfsfólk það, sem hér um ræðir, fá vetrarfrí, 1 dag fyrir hvern unninn mánuð á undanfarandi ári“.

Krafa stefnanda er í fyrsta lagi studd þeim rökum, að

samningur sá, sem gerður var 23. september 1974 og nú er í gildi, hafi að geyma óbreytt ákvæði um vetrarfrí frá því sem var í fyrsta samningi aðiljanna um þetta efni frá 1971. Framkvæmd ákvæðanna um vetrarfrí hafi verið sú, að þau hafi byrjað í lok vaktarsyrpu, þ. e. að loknum frídögum í vaktarsyrpunni. Við gerð samningsins 23. september 1974 hafi verið litið svo á af hálfu sóknaraðilja, að tekið væri mið af fyrri framkvæmd og ákvæði hins nýja samnings yrðu framkvæmd á sama hátt og verið hefði undanfarin þrjú ár. Því væri óheimilt að breyta þeirri framkvæmd, nema um annað hefði verið samið. Til frekari rökstuðnings hefur verið bent á það af hálfu stefnanda, að á samningafundi í kjaradeilu Sambands veitinga- og gistihúsaeigenda og Félags starfsfólks í veitingahúsum, sem haldinn hefði verið 16. nóvember 1973, hafi sambandið óskað þess, að félagið viðurkendi tiltekna aðferð við útreikning orlofs, sem framkvæmdastjóri Hótel Loffleidda hafi viljað beita og falið í sér breytingu á fyrri framkvæmd. Hafi framkvæmdastjórinn við samningaviðræðurnar lagt fram skjöl, sem sýndu þennan útreikning. Beiðni þessari hafi verið hafnað og hafi hún ekki heldur verið rædd við undirskrift samningsins 23. september 1974. Því líti sóknaraðili svo á, að samningurinn frá 23. september 1974 taki ótvírætt mið af fyrri framkvæmd vetrarfría, þ. e. að þau hefjist að loknum frídögum í vaktasyrpu.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að kjarni ágreinings aðiljanna sé, hvernig skilja beri 4. tl. samkomulagsins frá 23. september 1974, þ. e. hvort þar sé átt við almanaksdaga eða virka daga. Í orlofslögum sé rætt um „24 virka daga í orlof“, en þar séu hins vegar ekki ákvæði um vaktavinnu. Það atriði virðist látið aðiljum eftir til skynsamlegrar úrlausnar í samræmi við anda laganna. Sé til þess ællazt samkvæmt orlofslögum, að þeir, sem vinni afbrigðilegan vinnutíma, eins og t. d. vaktavinnu, eigi að fá orlof í réttu hlutfalli við vinnuframlag sitt talið í klukkustundum og skuli sama gilda um veikindadaga og svokölluð vetrarleyfi. Þó sé sá munur á, að í samningum, lögum og reglugerðum séu veikindadagar almennt reiknaðir í dögum eða mánuðum, þ. e. 14 dagar sama og 2 vikur, mánuður sama og 30 dagar og 60

dagar sama og 2 mánuðir. Í 4. tl. samkomulagsins frá 23. september 1974 sé ekki talað um virka daga og því geti ákvæðið ekki merkt neitt annað en almanaksdaga, enda séu allir dagar ársins vinnudagar, er um sé að ræða vaktavinnu, sem sé unnin alla daga. Vetrarfríin séu endurgjald fyrir svokallaða aukahelgidaga, sem almennt hafi verið taldir 12, þ. e. 11 heilir dagar og tveir hálfir dagar. Þá hafi ekki verið tekið tillit til þess, að 6 þessara daga geti fallið á alla daga vikunnar. Augljóst sé, að vegna vaktafyrirkomulagsins, þ. e. 4 vinnudagar og 4 frídagar, vinni hver einstaklingur aðeins helming þessara helgidaga, en af því leiði að 6 (nánar 5.6) unnir aukahelgidagar séu greiddir með 12 daga fríi, en vegna vaktafrína verði þessir fjarvistardagar 14. Sé þessi skilningur staðfestur með ákvæðum samninga við önnur stéttarfélög, enda sé sú regla, sem varnaraðili vilji við hafa, ríkjandi við gerð kjarasamninga um sama efni. Í reynd sé stefnandi að krefjast 20 daga fjarvistar frá vinnustað, en ekki 16, því að samkvæmt kröfugerð eigi starfsmaður að byrja að vinna að loknu vetrarfríi í upphafi vaktafríis sinnar vaktar, en það hafi í för með sér, að hann verði að byrja að vinna á annari vakt en þeirri, sem hann vann á, áður en vetrarfrí hófst, en slíkt sé illfrankvæmanlegt og hafi reynslan sýnt, að það sé andstætt vilja starfsfólksins. Í raun og veru skipti engu, hvort vetrarfrí hefjist eða ljúki á vinnuskyldu vaktasyrpunnar. Hvort tveggja leiði til sömu niðurstöðu um dagafjölda fjarvistar af vinnustað og megi því einu gilda hvor leið sé farin. Hins vegar hafi varnaraðili umfram skyldu ávallt hagað vetrarfríum starfsmanna á þann veg, hvort sem þeir hafa starfað heilt ár eða hluta úr ári, að fríin hafi fallið saman við vaktafríin. Hvorki finnist stoð í lögum um orlof né samningum um orlof og vetrarfrí, að vinnuveitandi sé bundinn skyldu um það, á hvaða vikudegi eða vaktasyrpudegi leyfi skuli hefjast, enda sé það samkvæmt eðli málsins, að slíkt sé gert á haganlegan og skynsamlegan hátt, án þess að það sé bundið föstum reglum.

Af hálfu stefnda er því mótmælt, að í skjölum þeim, sem framkvæmdastjóri Hótelis Loftleiða lagði fram á samningafundi 16. nóvember 1973, hafi falizt nein krafa um viður-

kenningu á útreikningi hans á orlofi, heldur hafi þar einungis verið um skýringar að ræða. Því eigi þau ekki að hafa nein áhrif á úrslit málsins.

Í málinu hafa verið lögð fram ýmiss gögn um útreikning orlofs og vetrarleyfa, en ekki þykir ástæða til að rekja efni þeirra.

Álit dómsins:

Svo sem fram er komið, beinist kröfugerð stefnanda eingöngu að því, að vetrarleyfi samkvæmt samningnum frá 23. september 1974 skuli jafnan hefjast að lokinni vaktasyrpu, þ. e. að loknum frídögum vaktasyrpu. Í samningnum eru ekki ákvæði um það, hvenær vetrarleyfi skuli hefjast. Ekki verður talið gegn mótmælum stefnda, að í framkvæmd hafi skapast regla um veitingu vetrarleyfa, sem bindi hann. Þá er ósannað, að skjöl þau, sem lögð hafa verið fram í málinu og talið er, að framkvæmdastjóri Hótels Loftleiða hafi sýnt við samningaumleitanir aðilja 16. nóvember 1973 séu í slíkum tengslum við samningsgerðina, að þau eigi að hafa áhrif á úrslit málsins.

Samkvæmt 5. gr. laga nr. 87/1971 um orlof hefur atvinnurekandi endanlegt úrskurðarvald um, hvenær launþegi skuli hefja orlof á orlofstíma. Telja verður að sama gildi um vetrarleyfi samkvæmt samningi aðiljanna frá 23. september 1974. Er því ekki unnt að taka kröfu stefnanda til greina. Verður stefndi því sýknaður af kröfum stefnanda. Eftir atvikum þykir rétt að málskostnaður falli niður.

Dóm þennan kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Sigurður Líndal, Ragnar Ólafsson og Guðmundur Vignir Jósefsson.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Samband veitinga- og gistihúsaeigenda vegna Hótels Loftleiða, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands vegna Félags starfsfólks í veitingahúsum.

Málskostnaður fellur niður.

Fimmtudaginn 23. október 1975.

Nr. 3/1975. **Bandalag háskólamanna f. h.**

Félags menntaskólakennara

(Jón Þorsteinsson hrl.)

gegn

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Gunnlaugur Claessen hdl.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Þorsteinn Thorarensen, Bjarni K. Bjarnason, Halsteinn Baldvinsson og Hrafn Bragason.

Kjarasamningar. Deilt um kjör menntaskólakennara.
Sératkvæði.

Dómur.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 21. þ. m., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu, útgefinni 17. marz 1975.

Stefnandi málsins er Bandalag háskólamanna fyrir hönd Félags menntaskólakennara.

Stefndi er fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs.

Stefnandi gerir þessar dómkröfur:

1. Að viðurkennt verði með dómi, að 1. mgr. 11. gr. kjarasamnings milli Félags menntaskólakennara og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs frá 15. maí 1974 gildi um stundakennara, er í tveim menntaskólum eða fleiri inna af hendi kennslu, sem samanlagt svarar til a. m. k. hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi.

2. Að stefnanda verði tildæmdur hæfilegur málskostnaður úr hendi stefnda að mati dómsins.

Kröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og að honum verði tildæmdur málskostnaður úr hendi stefnanda, en til vara, að málskostnaður verði látinn falla niður.

Málavextir eru þessir:

Með lögum nr. 55/1962 var kveðið á um samningsrétt opinberra starfsmanna um kjör sín. Samkvæmt 1. mgr. 1. gr. laga þessara tóku þau til starfsmanna, sem voru skipaðir, settir eða ráðnir í þjónustu ríkisins með föstum launum og

minnst þriggja mánaða uppsagnarfresti, enda yrði starf þeirra talið aðalstarf. Samkvæmt ákvæðum 2. mgr. 1. gr. voru nokkrir hópar opinberra starfsmanna undanskildir ákvæðum laganna. Samkvæmt lögum þessum var Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja falið að fara með samningsrétt opinberra starfsmanna. Í 1. mgr. 1. gr. laga nr. 46/1973, sem tóku við af lögum nr. 55/1962, segir svo: „Lög þessi taka til allra starfsmanna, sem skipaðir eru, settir eða ráðnir í þjónustu ríkisins, ríkisstofnana eða atvinnufyrirtækja ríkisins með föstum tíma-, viku- eða mánaðarlaunum, enda verði starf þeirra talið aðalstarf“. Samkvæmt 2. mgr. 1. gr. voru nokkrir hópar opinberra starfsmanna undanskildir ákvæðum laganna. Samkvæmt 3. gr. laga þessara var Bandalagi háskólamanna veittur samningsréttur fyrir félagsmenn aðildarfélaganna sinna, þar á meðal Félags menntaskólakennara. Ekki tókust samningar milli Bandalags háskólamanna og fjármálaráðherra á árinu 1973 um kjör þau, sem samið skyldi um samkvæmt 4. og 5. gr. laganna, og gekk málið til Kjaradóms. Kjaradómur kvað upp úrskurð sinn 15. febrúar 1974. Viðræður fóru síðan fram milli sóknaraðila og stefnda um þau önnur atriði, sem samið skyldi um samkvæmt 6. gr. laga nr. 46/1973. Í þeim viðræðum setti sóknaraðili fram kröfugerð, og er einn liður hennar svohljóðandi:

„Stundakennsla.

6.1. Stundakennurum skulu greidd laun eins og föstum kennurum, miðað við kennslu þeirra, sem hluta af skyldukennslu kennara í fullri stöðu. Gert er ráð fyrir að kennarar þessir skili öðrum þáttum vinnuskyldu kennara á sama hátt og fastir kennarar, enda njóti þeir allra sambærilegra kjara og fastir kennarar njóta samkv. samningi þessum og dómi Kjaradóms frá 15. febrúar 1974, svo og annarra kjaraatriða, sem eru lögbundin og varða fasta kennara og eigi eru í samningum þessum.

6.2. Fari stundakennsla fram utan dagvinnutíma, greiðist 60% álag á kaupið fyrir hverja stund í dagvinnu“.

Þann 15. maí 1974 gerðu sóknaraðili og stefndi svo með sér kjarasamning, og er 11. gr. hans svohljóðandi:

„1. mgr. Stundakennari með full kennsluréttindi, sem ráð-

inn er til kennslu, er svari til a. m. k. hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi, taki laun sem fastráðinn væri miðað við þann hluta fullrar kennsluskyldu, sem hann innir af hendi, menntun og starfsaldur.

2. mgr. Um stundakennara, sem falla undir ákvæði 1. mgr., gilda sömu ákvæði um vinnutíma og um fastráðna kennara m. t. t. launahlutfalls skv. 1. mgr.“.

Þann 8. janúar 1975 rituðu fyrirvarsmenn sóknaraðila stefnda bréf þar sem þess var krafizt, að stundakennarar með full kennsluréttindi, sem kenna meira en hálfa kennslu við skóla, sem félagið semur fyrir, taki laun sem fastráðnir kennarar miðað við þann hluta kennsluskyldu, sem þeir inna af hendi. Kemur fram í bréfinu, að krafa þessi sé byggð á 11. gr. kjarasamningsins frá 15. maí 1974 og hafi áður verið búið að reifa hana við fyrirvarsmenn stefnda. Kemur og fram í bréfinu, að taka hefði átt fram sérstaklega, ef kennarar, sem þannig er ástatt um, skyldu kenna við einn og sama skólann. Er jafnframt bent á það, að viðtæk samvinna sé með öllum menntaskólum. Með bréfi fjármálaráðuneytisins hinn 6. marz 1975 var þessari kröfu sóknaraðila hafnað, þar sem ráðuneytið taldi, „að kennari þurfi að vera ráðinn til kennslu, sem svari a. m. k. til hálftrar kennsluskyldu við einn og sama skóla til að ná launum sem fastráðinn væri“. Höfðaði stefnandi síðan mál þetta.

Krafa stefnanda er byggð á því, að samkvæmt ákvæði 1. mgr. 1. gr. laga nr. 46/1973 hafi sóknaraðili fengið samningsrétt um kjör stundakennara, sem hafi stundakennslu að aðalstarfi. Með ákvæði 11. gr. kjarasamnings sóknaraðila og stefnda frá 15. maí 1974 hafi verið samið um það, að stundakennarar með full kennsluréttindi, sem ráðnir séu til kennslu, sem svari til a. m. k. hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi, taki laun sem fastráðnir séu miðað við þann hluta fullrar kennsluskyldu, sem þeir inna af hendi, menntun og starfsaldur. Ekki sé nokkur fyrirvari um það, að stundakennarar þurfi að fullnægja hálfri kennsluskyldu kennara í fullu starfi í einum og sama menntaskóla til þess að ákvæðið nái til þeirra. Því taki ákvæði 1. mgr. 11. gr. einnig til þeirra stundakennara, sem kenna við tvo eða fleiri menntaskóla, ef

samanlagður kennslustundafjöldi þeirra nái hálfri kennsluskyldu kennara í fullu starfi og taki samningsréttur sóknaraðila því einnig til þeirra. Er því haldið fram, að óeðlilegt sé, að stundakennari, sem kennir samanlagt svo margar kennslustundir við tvo eða fleiri menntaskóla, að fullnægt sé kennsluskyldu kennara í fullu starfi, hafi mikið lakari kjör en stundakennari, sem kennir sama kennslustundafjölda í einum menntaskóla, en laun fyrrnefnda kennarans séu ákveðin einhliða af ríkisvaldinu.

Sýknukrafa stefnda er studd þeim rökum, að á gildistíma laga nr. 55/1962 hafi verið litið svo á, að til þess að falla undir ákvæði laganna, yrði starfsmaður að inna af hendi a. m. k. hálfa venjulega vinnuskyldu manns í fullu starfi, til þess að skilyrðinu um aðalstarf væri fullnægt, svo og að hann væri ráðinn til þessa starfs af aðila, sem væri fær að ráðstafa fé ríkissjóðs til að greiða honum laun fyrir þetta hálfa starf. Aldrei hafi komið til ágreinings við Bandalag starfsmanna ríkis og bæja út af þessari framkvæmd laganna. Hafi aldrei komið til álita, að starfsmaður, sem fullnægði hálfri vinnuskyldu manns í fullu starfi með samanlögðum starfstíma hjá fleiri stofnunum en einni, félli undir ákvæði laganna. Er því haldið fram, að ekki verði ráðið af lögum nr. 46/1973 að breyta hafi átt framangreindum skilningi á ákvæðum 1. gr. laga nr. 55/1962. Eftir sem áður standi það skilyrði, að starf manns í þágu ríkisins, ríkisstofnana eða atvinnufyrirtækja ríkisins verði að vera aðalstarf, til þess að ákvæði laganna taki til hans. Þótt sú breyting hafi nú orðið, að starfsmenn, er taka tíma- og vikulaun, falli undir lögin, þá hafi það ekki í för með sér, að heimilt sé að tína saman vinnustundir hjá mörgum ríkisstofnunum, til þess að skilyrðinu um aðalstarf sé fullnægt. Sú hugsun hafi verið svo víðsfjarri fyrirsvarmönnum ríkisins, að ekki hafi þótt nauðsynlegt að taka af allan vafa með setningu reglugerðar, svo sem heimilt sé samkvæmt 1. gr. laganna. Þá er og á það bent, að menntaskólar landsins séu hver um sig stofnun í skilningi fjárlaga og sjálfstæður vinnuveitandi. Ráðning starfsmanna að skólunum sé í höndum menntamálaráðuneytisins, þegar um sé að ræða setningu eða skipun í stöðu, en stundakennara ráði hins vegar

rektor eða skólameistari viðkomandi skóla. Yfirmenn menntaskólanna geri fjárlagatillögur hver fyrir sinn skóla, en til þess að tillögurnar séu raunhæfar verði forsendur að vera þekktar. Því verði yfirmenn skólanna að vita, hvort þeir ráði stundakennara, sem njóti kjara samkvæmt 11. gr. kjarasamnings sóknaraðila og stefnda. Verði sjónarmið stefnanda í máli þessu viðurkennt, þá geti það verið komið undir samningum stundakennara við aðra aðila, jafnvel á miðjum vetri, hvaða laun eigi að greiða stundakennara við menntaskóla. Er á það bent í þessu sambandi, að samkvæmt 8. mgr. 1. gr. kjarasamnings sóknaraðila og stefnda sé gert ráð fyrir því, að félagar Félags menntaskólakennara kenni í öðrum framhaldsskólum en menntaskólum. Er því haldið fram af hálfu stefnda samkvæmt þessu, að til þess að fullnægt sé ákvæði 1. gr. laga nr. 46/1973 verði menntaskólakennari að inna af hendi kennsluskyldu við einn og sama menntaskóla, sem svarar til hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi. Þá er sýknukrafa stefnda einnig byggð á því, að stundakennari, sem við einn og sama menntaskóla innir af hendi hálfa kennsluskyldu kennara í fullu starfi, vinni fleiri vinnustundir en sá stundakennari, sem kennir sama fjölda kennslustunda við fleiri menntaskóla, enda þurfi sá fyrri að sinna fleiri störfum en kennslu, sbr. 2. mgr. 11. gr., sbr. 4. gr., kjarasamnings sóknaraðila og stefnda, en þau störf sleppi hinn síðargreindi við og skili hann í raun ekki jafnmörgum vinnustundum og hinn fyrrnefndi. Því sé eðlilegt að nokkur munur sé á launum þeirra.

Af hálfu aðilja hefur verið aflað umsagna rektors Menntaskólans í Reykjavík, Jóns Böðvarssonar f. h. Menntaskólans við Hamrahlíð, rektors Menntaskólans við Tjörnina og skólameistara Menntaskólans í Kópavogi um störf stundakennara, sem ráðnir eru samkvæmt auglýstum stundakennarataxta.

Þrátt fyrir breytingu þá, sem gerð var með ákvæði 1. gr. laga nr. 46/1973, er það eftir sem áður skilyrði, að starfsmaður þurfi að hafa starf í þágu ríkisins, ríkisstofnana eða atvinnufyrirtækja ríkisins að aðalstarfi til að ákvæði laganna taki til hans. Ekki kemur fram í lögnum sjálfum nánari skilgreining á því hvað teljist aðalstarf.

Af 13. og 14. gr. laga nr. 12/1970 um menntaskóla kemur fram sú aðalregla, að hver fastráðinn menntaskólakennari skuli skipaður til starfa við hvern menntaskóla um sig. Þegar þetta er virt svo og ákvæði 4. gr. kjarasamnings sóknaraðila og stefnda um vinnutíma menntaskólakennara, þar á meðal viðverutíma, þá þykir verða að skýra ákvæði 1. mgr. 11. gr. kjarasamningsins á þann veg, að til þess að stundakennari fullnægi skilyrðum um kennslu, er svari til a. m. k. hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi, þá þurfi hann að inna hana af hendi við einn menntaskóla. Verður stefndi því sýknaður af kröfum stefnanda, en rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Dóm þennan kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Þorsteinn Thorarensen og Hafsteinn Baldvinsson.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Bandalags háskólamanna f. h. Félags menntaskólakennara, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

Hrafns Bragasonar.

Með lögum nr. 46/1973 var Bandalagi háskólamanna veittur samningsréttur fyrir aðildarfélög sín. Áður hafði Bandalag starfsmanna ríkis og bæja farið með þennan samningsrétt, enda þótt aðildarfélög Bandalags háskólamanna, þar á meðal Félag menntaskólakennara, hefði ekki í mörg ár verið aðili að því bandalagi eða viðurkennt samningsrétt þess. Þá varð með lögunum sú breyting, að í stað þess að bandalag semji um öll kjör, gera bandalögin nú rammamasamning, sva-kallaðan aðalkjarasamning, en aðildarfélögin sjálf sjá um gerð sérkjarasamnings. Þar er aðalkjarasamningurinn frekar útfylltur í samræmi við sérþarfir viðkomandi félags. Enn var sú breyting gerð með lögunum nr. 46/1973, að þeir félags-

menn, sem í daglegu tali eru nefndir lausráðnir, falla undir ákvæði laganna. Áður samdi Bandalag starfsmanna ríkis og bæja ekki fyrir þá, sem höfðu minna en þriggja mánaða uppsagnarfrest. Sá varnagli er þó sleginn, að telja verður starf þess lausráðna aðalstarf hans.

Þegar horft er til þessara gagngeru breytinga á lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna, verður skilningur Fjármálaráðuneytisins á því, hvað sé aðalstarf í skilningi eldri laga, ekki talinn hafa hér þýðingu, enda samningsaðili annar. Ákvæði þau, sem hér valda ágreiningi, koma fram í 11. grein sérkjarasamnings Félags menntaskólakennara við fjármálaráðherra. Ákvæðið hljóðar svo:

„1. mgr. Stundakennari með full kennsluréttindi, sem ráðinn er til kennslu, er svari til a. m. k. hálftrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi, taki laun sem fastráðinn væri miðað við þann hluta fullrar kennsluskyldu, sem hann innir af hendi, menntun og starfsaldur.

2. mgr. Um stundakennara, sem falla undir ákvæði 1. mgr., gilda sömu ákvæði um vinnutíma og um fastráðna kennara m. t. t. launahlutfalls skv. 1. mgr.“.

Eins og ákvæði þetta er orðað, þykir það með hliðsjón af 1. gr. laga nr. 46/1973 ekki verða skilið öðru vísi en svo, að með því hafi samningsaðiljar samið um það, hver skilgreining orðsins aðalstarf í lagaákvæðinu skuli gilda þeirra í milli. Samningsákvæðið kveður ekki á um það, að stundakennari, sem undir það fellur, þurfi að inna alla kennsluskyldu sína af hendi við sama skóla. Ákvæði laga um menntaskóla, sem víkja að starfsmannaráðningum, þykja ekki verða þannig skilin, að nauðsynlegt sé að ráða kennara aðeins til eins skóla og upplýst er, að dæmi er um hið gagnstæða. Þegar af ofangreindum ástæðum þykir breyta öll rök fyrir því að gera mun á stundakennurum, sem ráðnir eru til meira en hálftrar kennslu, eftir því, hvort þeir inna hana af hendi við einn og sama menntaskóla eða fleiri. Taka ber því kröfu Félags menntaskólakennara til greina.

Samkvæmt þessari niðurstöðu þykir rétt, að stefndi greiði stefnanda kr. 30.000 í málskostnað.

D ó m s o r ð :

Viðurkennt er, að 1. mgr. 11. gr. kjarasamnings milli Félags menntaskólakennara og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs frá 15. maí 1974 gildir um stundakennara, sem í tveimur menntaskólum eða fleiri inna af hendi kennslu, sem samanlagt svarar til a. m. k. hálfrar kennsluskyldu kennara í fullu starfi.

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs greiði Félagi menntaskólakennara kr. 30.000 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að telja, að viðlagðri aðför að lögum.

Fimmtudaginn 6. nóvember 1975.

Nr. 5/1975. Bandalag starfsmanna ríkis og bæja f. h.
Braga Guðmundssonar,
Gissurar Inga Geirssonar,
Guðgeirs Ólasonar,
Guðmars Ragnarssonar,
Kristófers Þorvarðarsonar og
Magnúsar Guðmundssonar
 (Guðmundur Ingvi Sigurðsson hrl.)
 gegn
Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs
 (Gunnlaugur Claessen hdl.).

D ó m a r a r :

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línal, Bjarni K. Bjarnason,
 Bjarni Sigurðsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Agreiningur um réttarstöðu landpósta.

Dómur.

Mál þetta er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu birtri 12. maí 1975.

Stefnandi málsins er Bandalag starfsmanna ríkis og bæja

fyrir hönd sjö póstdreifingarmanna á Suðurlandi, þeirra Braga Guðmundssonar, Hátúni, Ölfusi, Gissurar Inga Geirssonar, Víðivöllum 17, Selfossi, Guðgeirs Ólasonar, Heiðvangi 9, Hellu, Guðmars Ragnarssonar, Meiri-Tungu, Holtahreppi, Kristófers Þorvarðarsonar, Hveragerði, og Magnúsar Guðmundssonar, nú til heimilis að Kirkjuvegi 15, Selfossi, og Ólafs A. Guðmundssonar, Þrúðvangi 39, Hellu.

Undir rekstri málsins hætti Ólafur A. Guðmundsson starfi póstdreifingarmanns, og hefur hann því látið af aðild máls þessa.

Stefndi er fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að dæmt verði, að lög nr. 46/1973 um kjarasamninga opinberra starfsmanna taki til framangreindra póstdreifingarmanna.
2. Að varnaraðili verði dæmdur til að greiða sóknaraðila málskostnað að mati dómsins.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og honum dæmdur málskostnaður úr hendi hans að mati dómsins, en til vara, að málskostnaður verði felldur niður.

Málavextir eru þeir, að póstmálastjórnin hefur á undanförnum árum, að undangengnum auglýsingum, gert samninga við ýmsa aðilja um dreifingu pósts víðsvegar um landið, m. a. við hvern sóknaraðila máls þessa um dreifingu pósts í sveitum á Suðurlandi. Er í samningunum við sóknaraðilja samið um flutning í ákveðnar sveitir, hversu oft skuli flutt, endurgjald fyrir flutninginn og einnig er ákvæði um ábyrgð sóknaraðilja á pósti, sem þeir flytja. Til skýringar þykir rétt að rekja hér á eftir ákvæði eins þessara samninga, samninginn við Magnús Guðmundsson.

„SAMNINGUR UM PÓSTFERÐIR

milli póst- og símamálastjórnar og hr. Magnúsar Guðmundssonar, Dalbæ, Gaulverjabæjarhreppi.

Póstleið: Frá Selfossi til allra bæja í Gnúpverjahr., Gaulverjabæjarhr., Stokkseyrarhr. og Sandvíkurhreppi, samkv. meðfylgjandi lista.

Fjöldi km fram og til baka: 400 (+ 10 = 410).

1. Ferðafjöldi og skil á pósti:

- A. Allur póstur skal fluttur þrisvar sinnum í viku eftir nánari ferðaáætlun, er póst- og símamálastjórnin setur á hverjum tíma í samráði við póst- og símastöðina á Selfossi og póstflytjanda. Skal pósturinn afgreiddur til allra bæja á flutningasvæðinu.
- B. Ábyrgðarbréf skulu afhent gegn kvittun viðtakenda eða umboðsmanna þeirra á sömu stöðum og almennur póstur.
- C. Böggjar (aðrir en póstkröfuböggjar) skulu fluttir og þeim skilað á sama hátt og ábyrgðarbréfum.
- D. Póstkröfusendingar og ... skulu fluttar á sama hátt og ábyrgðarbréf og þær innleystar á sömu stöðum. Póstflytjandi gerir skil á slíkum greiðslum strax að lokinni ferð.
- E. Póstávisanir og giróseðlar skulu flutt á sama hátt og ábyrgðarbréf. Póstflytjandi skal gera skil á innborguðum peningum að lokinni hverri ferð.
- F. Sérstök ákvæði: Jóladag, nýársdag, föstudaginn langa, 1. maí og 17. júní falla póstferðir niður.

2. Áhöld og sundurlestur:

Póst- og símamálastjórnin leggur til sérstakar töskur til flutnings ábyrgðarbréfa og poka til flutnings bögglasendinga. Póst- og símamálastjórnin leggur til póstkvittunarbækur og skal póst- og símastöð á Selfossi færa í þær allar ábyrgðarsendingar, bögglasendingar, póstkröfusendingar og ... en póstflytjandi sjá um, að viðtakendur sendinganna eða umboðsmenn þeirra kvitti í bókina fyrir móttöku sendinganna. Póst- og símastöðin á Selfossi sér um sundurlestur póstsins í töskuhólf.

3. Greiðsla fyrir póstflutninginn:

Póst- og símamálastjórnin greiðir fyrir póstflutninginn samkvæmt gildandi taxta á hverjum tíma, sem nú er sem hér segir: kr. 25 pr. km póstleiðar eða kr. 10.000 fyrir hverja ferð (kr. 30.000 á viku). Yfir mánuðina jan., febr., mars og desember ár hvert greiðist vetrartaxti kr. 30 pr. km eða kr. 12.000 fyrir hverja ferð (kr. 36.000 á viku).

Orlofsgreiðsla greiðist á helming greiðslunnar.

4. Ábyrgð póstflytjanda:

Póstflytjandi ber ábyrgð á öllum póstflutningi meðan hann er í hans vörslu. Ber honum að gæta póstsendinga mjög vandlega, að þær glatist ekki eða skemmist og ber póstflytjandi ábyrgð gagnvart póst- og símamálastjórninni á öllu því tjóni, er orsakast kann af óreglu, vanrækslu eða yfirsjónum af hans hálfu eða aðstoðarmanna hans.

5. Tímabil og uppsagnarákvæði:

Samningur þessi er gerður í fjórum eintökum, heldur póst- og símamálastjórnin tveim eintökum, póst- og símastöðin á Selfossi einu eintaki og póstflytjandi einu.

Samningur þessi gildir frá 1. janúar 1975 og er uppsegjanlegur af hálfu beggja aðila með þriggja mánaða fyrirvara.

Þá fylgja samningnum skrár um viðkomustaði á póstleiðum VI og VIII. Samningar við aðra sóknaraðilja eru hliðstæðir, en greiðsla orlofs er í samningunum ýmist miðuð við tiltekna fjárhæð eða helming þeirrar greiðslu, sem hver samningsaðili fær fyrir flutninginn. Ekki er gjald fyrir hvern kílómetra það sama í öllum samningunum, enda eru þeir gerðir á árunum 1973 og 1974 og þeim ýmist ætlað að gilda frá 1. janúar 1974 eða 1. janúar 1975. Eru þeir allir uppsegjanlegir af hálfu beggja aðilja með þriggja mánaða fyrirvara. Hefur stefnandi höfðað mál þetta til viðurkenningar á því, að lög nr. 46/1973 um kjarasamninga opinberra starfsmanna taki til sóknaraðilja, en stefndi hefur hafnað þeirri kröfu.

Krafa stefnanda er byggð á því, að samkvæmt 1. gr. laga nr. 46/1973 taki lögin til allra starfsmanna, sem séu í þjónustu ríkisins og hafi föst laun, enda verði starf þeirra talið aðalstarf. Í 2. mgr. 1. gr. séu taldir þeir, sem lögin taki ekki til, og falli sóknaraðiljar utan þeirra undantekningarákvæða. Póstþjónustan er einn þáttur stjórnsýslunnar og óheimilt að fela einkaaðilum meðferð hennar. Því hljóti þeir, sem að pósthjónustu vinna, þar á meðal sóknaraðiljar, að vera opinberir starfsmenn. Sóknaraðiljar séu ráðnir með sérstökum samningum, sem séu vinnusamningar. Starfið taki meira en 40 klst. á viku og sé því augljóslega aðalstarf samkvæmt lög-

um nr. 88/1971 um 40 stunda vinnuviku. Þá sé kaup sóknaraðilja ákveðið sem vikukaup. Einnig fái þeir greitt orlof og sé með því viðurkennt, að þeir séu launþegar, sbr. 1. gr. laga nr. 87/1971, en ekki verktakar. Krafa sóknaraðilja er og studd þeim rökum, að þeim tilgangi laga nr. 46/1973 að veita ríkisstarfsmönnum rétt til að semja um launakjör sín í stað þess að þau séu ákveðin með lögum, verði ekki náð, ef handhafar framkvæmdavalds geti undanskilið ákveðna hópa ríkisstarfsmanna framkvæmd laganna, svo sem gert sé með sóknaraðilja. Því beri að skýra ákvæði 1. mgr. 1. gr. laga nr. 46/1973 rúmt, en telja jafnframt undantekningarákvæði 2. mgr. tæmandi.

Sýknukrafa stefnda er í fyrsta lagi byggð á því, að samningar þeir, sem pósthjórinn gerði við sóknaraðilja, séu ekki vinnusamningar, heldur verksamningar. Því verði að líta á sóknaraðilja sem sjálfstæða verktaka og geti þeir því með engu móti fallið undir skilgreiningu 1. mgr. 1. gr. laga nr. 46/1973. Er sýknuástæða þessi studd þeim rökum, að dreifing pósts sé einn þáttur þeirrar þjónustu, sem löggjafarvaldið hafi falið framkvæmdavaldinu, samkvæmt 1. gr. póstlaga nr. 31/1940. Með ákvæðum 7. gr. laganna sé pósthjórinni veitt heimild til að sjá um, að pósthlutningur komist reglulega áfram, annað hvort með eigin fargögnum eða öðrum farkosti, eftir því sem hentast þyki. Enn fremur sé pósthjórinni veitt heimild til að greiða sanngjarna þóknun fyrir slíkan flutning. Sú stefna hafi verið mótuð af pósthjórinni, að pósthlutningum út um landsbyggðina skuli ekki haldið uppi af starfsmönnum pósthjórinnar og með tækjakosti hennar, heldur samið við aðra aðilja um pósthlutningana, er leggi þá jafnframt til eigin farartæki. Hafi síðan verið gerðir samningar við fjölda aðila um allt land, einstaklinga, fyrirtæki og sveitarfélög um slíka pósthlutninga, og hafi um síðustu áramót verið í gildi 211 slíkir samningar. Samningar þessir hafi í öllum meginatriðum verið eins, þótt nokkur munur sé á þeim í einstökum atriðum, svo sem óhákvæmilegt sé. Samkvæmt samningunum sé endurgjald fyrir flutningana fólgið í föstu einingarverði, þ. e. ákveðin fjárhæð fyrir hvern ekinn kílómetra. Falli pósthferð niður, sé ekki greitt fyrir hana, en

greitt fyrir ferðir, sem hafnar eru, en ekki er hægt að ljúka vegna ófærðar eða óveðurs. Greiðsla fari fram eftir árangri verksins, en sé ekki fyrirfram ákveðin tíma-, viku- eða mánaðarlaun, og skipti ekki máli, þótt í samningunum sé tilgreind sú hámarksfjárhæð, sem pósthjórnninn kunni að þurfa að greiða á viku. Þá leggi viðsemjendur pósthjórnnarinnar sjálfir til farartæki til flutninganna, en það sé veigamesti hluti þess búnaðar, sem nauðsynlegur sé til verksins. Þá séu viðsemjendur pósthjórnnarinnar ekki skuldbundnir til að annast pósthreifinguna sjálfir, heldur sé þeim fullkomlega heimilt að fá aðra til að annast flutningana fyrir sig, þegar þeir kjósa eða ef þeir forfallast. Hafi nokkrir af sóknaraðiljum notfært sér það.

Samkvæmt 7. gr. pósthaga er pósthjórnninni falið að sjá um að pósthflutningur komist reglulega áfram, annað hvort með farartækjum, sem hún á sjálf eða öðrum farkosti, eftir því sem hentast þykir. Samkvæmt 12. gr. laganna er pósthjórnninni veitt heimild til að semja sérstaklega um greiðslur fyrir slíka flutninga. Verður því að telja, að pósthjórnninni hafi verið heimilt að semja við sóknaraðilja um flutning og dreifingu á pósti. Um það er ekki ágreiningur, að sóknaraðiljar leggi sjálfir til farartæki til pósthflutninganna. Er ljóst af samningunum við sóknaraðilja, að gjald fyrir flutningana er ákveðið sem einingarverð fyrir hvern kílómetra pósthleiðar, þótt á grundvelli vegalengda pósthleiða og umsömdum ferðafjölda á viku sé unnt að reikna greiðslur á hverri viku. Samkvæmt samningunum við sóknaraðilja eru þeir ekki skuldbundnir til að annast pósthflutningana sjálfir, enda gert ráð fyrir því í samningunum, að þeir hafi aðstoðarmenn. Hefur því ekki verið mótmælt, að nokkrir sóknaraðilja hafi notfært sér þetta, m. a. í veikindatilvikum, og þá látið aðra flytja pósthinn fyrir sig. Þá má ráða það af gögnum málsins, einkum samningunum um pósthferðir, sem fyrir liggja í máli þessu og málsúttlistan stefnanda í greinargerð, að sóknaraðiljar eru að miklu leyti sjálfráðir um, hvernig þeir haga störfum sínum við pósthreifinguna. Þegar á það er litið, sem hér hefur verið rakið, verður að líta svo á, að samningar sóknaraðilja og pósthjórnnarinnar séu í eðli sínu verksamningar.

Þykir það ekki hafa áhrif á þessa niðurstöðu, þótt samið hafi verið um greiðslu orlofs af helmingi greiðslna þeirra, sem reiknaðar eru sem vikulegar greiðslur samkvæmt samningunum. Verður að telja, að pósthjórnninni sé heimilt að gera slíka samninga á grundvelli 7. gr. og 12. gr. póstlaga.

Niðurstaðan verður þá sú, að samningar eins og þeir, sem sóknaraðiljar hafa gert við pósthjórnnina um pósthferðir og fyrir liggja í máli þessu, veiti þeim ekki þá réttarstöðu, að 1. mgr. 1. gr. laga nr. 46/1973 taki til þeirra, og verður stefndi því sýknaður af kröfum stefnanda.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Dóm þennan kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Sigurður Lindal, Bjarni Sigurðsson og Hafsteinn Baldvinsson.

D ó m s o r ð :

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Bandalags starfsmanna ríkis og bæja f. h. Braga Guðmundssonar, Gissurar Inga Geirssonar, Guðgeirs Ólasonar, Guðmars Ragnarssonar, Kristófers Þorvarðarsonar og Magnúsar Guðmundssonar.

Málskostnaður fellur niður.

Fimmtudaginn 18. desember 1975.

**Nr. 4/1975. Alþýðusamband Íslands vegna
Félags íslenzkra kjötiðnaðarmanna**
(Gunnar Sæmundsson hdl.)

gegn

**Vinnuveitendasambandi Íslands vegna
Sláturfélags Suðurlands**
(Baldur Guðlaugsson cand. jur.).

Dómarar:

Guðmundur Jónsson, Sigurður Línal, Bjarni K. Bjarnason, Ragnar Ólafsson og Hafsteinn Baldvinsson.

Skýrð ákvæði kjarasamnings um störf kjötiðnaðarmanna.

Dómur.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 25. f. m., er höfðað fyrir Félagsdómi með stefnu útgefni 23. apríl 1975.

Stefnandi er Alþýðusamband Íslands vegna Félags íslenzkra kjötiðnaðarmanna.

Stefndi er Vinnuveitendasamband Íslands vegna Sláturfélags Suðurlands.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að það verði dæmt brot á 2. mgr. 19. gr. kjarasamnings aðilja frá 17. apríl 1974, að stefndi, Sláturfélag Suðurlands, starfræki pökkunardeild sína án þess að þar starfi faglærður kjötiðnaðarmaður, sem annist þar stjórn og eftirlit.

Þá er þess krafizt, að stefndi greiði stefnanda málskostnað að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og honum dæmdur málskostnaður úr hendi stefnanda að skaðlausu að mati dómsins.

Málavextir eru þeir, að vorið 1974 tók til starfa ný pökkunardeild varnaraðila á athafnasvæði hans að Skúlagötu 20 hér í borg, þar sem kjötvörum er pakkað með vélum. Fram til þess tíma hafði hann starfrækt tvær pökkunardeildir að Skúlagötu 20 og Grensásvegi 14, þar sem starfsfólk pakkaði vörum með höndum. Er fyrirsvarsmönnum sóknaraðila varð

kunnugt um, að fyrir dyrum stóð að stofna hina nýju pökkunardeild, rituðu þeir varnaraðila svohljóðandi bréf:

„Þar sem okkur hefur borist til eyrna að verið sé að opna nýja pökkunardeild hjá fyrirtæki yðar og að þar eigi ófaglærður maður að fara með verkstjórn, viljum við benda á eftirfarandi. Í 19. gr. samnings milli Félags íslenskra kjötiðnaðarmanna og Félags kjötverslana í Reykjavík, Vinnu-málasambands samvinnufélaganna og Vinnuveitendasambands Íslands segir svo:

„Vinnuveitendur skuldbinda sig til að sjá um að öll vinna á kjötvinnslustöðum, sem tilheyrir kjötiðnaðargreininni, skuli framkvæmd af meisturum, nemum og sveinum í F.Í.K.

Samanber yfirlýsingu teljum við að verið sé að ganga á hlut kjötiðnaðarmanna og óskum við upplýsinga sem allra fyrst um þetta mál“.

Vinnuveitendasamband Íslands svaraði þessu bréfi af hálfu varnaraðila hinn 5. júní 1974. Var því haldið fram, að pökkunardeildin væri tvímælalaust hluti af afgreiðslu- og sölu-deild fyrirtækisins og því yrði ekki fallizt á það sjónarmið, sem kæmi fram í bréfi sóknaraðila.

Hin nýja pökkunardeild tók síðan til starfa og var sölustjóra varnaraðila falið að hafa daglega umsjón með henni ásamt aðstoðarmanni sínum, án afskipta kjötiðnaðarmanna. Telja kjötiðnaðarmenn, að með þessari skipan brjóti varnaraðili ákvæði 2. mgr. 19. gr. kjarasamnings kjötiðnaðarmanna við vinnuveitendur frá 17. apríl 1974, sem hljóðar svo:

„Vinnuveitendur skuldbinda sig til að sjá um, að öll vinna á kjötvinnslustöðvum, sem tilheyrir kjötiðnaðargreininni, skuli framkvæmd af meisturum, nemum og sveinum í F.Í.K., enda sýni sveinar innan F.Í.K. skilríki fyrir félagsréttindum sínum“.

Í tengslum við gerð kjarasamnings 17. apríl 1974 undirrituðu samningsaðilar svohljóðandi yfirlýsingu, sem ágreiningslaust er, að sé hluti af kjarasamningnum:

„Vinnuveitandi skal tilkynna Félagi ísl. kjötiðnaðarmanna hvaða hjálparmenn hann hafi í starfi innan mánaðar frá undirskrift samnings þessa. Fyrir að hafa eftirlit með því að lögum og reglum um rekstur kjötvinnslustaða sé fylgt í hvi-

vetna skal fyrirtæki greiða kr. 25 á vinnuviku til Félags ísl. kjötiðnaðarmanna fyrir hvern hjálparmann, sem það hefur í vinnu. Greiða skal fyrrnefnt gjald með sama hætti og greiðslur orlofsheimilis- og sjúkrasjóðsgjalda til Félags ísl. kjötiðnaðarmanna.

Hjálparmaður telst hver sá maður og kona, sem til aðstoðar er á kjötiðnaðarvinnustöðum, frá því að kjötið eða annað hráefni kemur á vinnslustað og þar til varan er afhent á vöruafgreiðslu til dreifingar“.

Í greinargerð stefnanda er því lýst, að mál þetta sé höfðað vegna brots á kjarasamningi og falli því undir ákvæði 2. tl. 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938, en það sé ekki þess efnis, að 2. mgr. 44. gr. laganna eigi við.

Krafa stefnanda er studd þeim rökum, að fram á vor 1974 hafi pökkun kjötvara hjá varnaraðila verið undir stjórn og eftirliti kjötiðnaðarmanna. Þá hafi ekki verið notaðar pökkunarvélar, heldur hafi verið pakkað í plastfilmu, án þess að umbúðir væru lofttæmdar. Með stofnun hinnar nýju pökkunardeildar hafi hins vegar orðið sú breyting á, að þessi þáttur hafi verið tekinn undan stjórn kjötiðnaðarmanna, en falinn manni, sem varnaraðili telji aðstoðarmann kjötiðnaðarmanna, þótt þeir hafi í raun ekkert eftirlit með störfum hans né starfsemi í pökkunardeildinni. Er á það bent, að verulegur hluti pökkunar fari nú fram með þeim hætti, að varan sé sett í plastpoka eða á plastbakka, sem síðan séu settir í vél, sem lofttæmi umbúðirnar og loki þeim. Jafnhliða sé svo notuð sú aðferð, sem áður hafi tíðkazt, að raða vörunni á bakka, sem lokað sé með plastfilmu, án þess að umbúðir séu lofttæmdar, og sé þá pökkun hrein handavinna. Enda þótt vélvæðingin og pökkun í lofttæmdar umbúðir hafi ótvíræða yfirburði yfir eldri pökkunaraðferðir, þar sem geymslupól vörunnar aukist, breyti það ekki þeirri staðreynd, að áður en varan komist í hinar lofttæmdu umbúðir, sé hún handleikin af starfsfólki pökkunardeildarinnar. Því þurfi að ýmsu að gæta, einkum þó því, að fyllsta hreinlætis sé gætt, hitastig sé hæfilegt og að varan bíði ekki of lengi pökkunar, en það geti ráðið úrslitum um það, hvort gerlamagn í vöru fari yfir hættumörk eða ekki. Sé það þáttur í

námi kjötiðnaðarmanna að þekkja allar kröfur, sem gerðar séu varðandi meðferð kjötvöru, þeir nemi matvælafræði og gerlafræði og eigi að kunna skil á lögum og reglugerðum um meðferð, geymslu og mat á kjöti og kjötvörum. Störfum þeim í kjötvinnslustöðvum, sem falli undir kjötiðnina, ljúki þá fyrst, er varan sé tilbúin til afhendingar í venjulegum söluumbúðum. Í öðrum kjötvinnslustöðvum hér á landi hafi kjötiðnaðarmenn stjórn og eftirlit með pökkun, enda þurfi öll meðferð kjöts í kjötvinnslustöðvum, frá því að það kemur til vinnslu og þar til það fer þaðan í neyzluumbúðum, að vera undir eftirliti fagmanna, þ. e. kjötiðnaðarmanna, til þess að unnt sé að tryggja fyllsta hreinlæti lögum samkvæmt.

Við munnlegan flutning málsins var krafa stefnanda aðallega reist á því, að sannað sé með framburðum Barða Friðrikssonar, Jósefs Sigurgeirssonar og Thorvalds Ímslands, að pökkunardeild stefnda hafi verið til umræðu á samningafundum til undirbúnings kjarasamningum á árinu 1974. Hafi fyrirsvarsmönnum stefnda verið ljóst, að þar hafi talsmenn sóknaraðila verið að krefjast viðurkenningar á því sjónarmiði, sem áður hafi komið fram, að aðstoðarmenn við pökkun falli undir verkstjórn kjötiðnaðarmanna. Hafi síðan verið um þetta samið með ákvæðum yfirlýsingar, sem undirrituð hafi verið 17. apríl 1974 og verið hafi hluti kjarasamnings sóknaraðila og stefnda. Þetta verði ljóst, þegar borin sé saman greind yfirlýsing við gerð kjarasamningsins 1974 og hliðstæð yfirlýsing, sem gerð hafi verið við næsta kjarasamning á undan. Þá var því og haldið fram, að þetta sjónarmið hafi stefndi staðfest með því að greiða hjálparmannagjald af Hjalta Eymann, sem veitt hafi hinni nýju pökkunardeild forstöðu. Samkvæmt yfirlýsingunni með kjarasamningnum frá 1974 hafi kjötiðnaðarmönnum þeim, sem starfa hjá stefnda, verið falið eftirlit með hreinlæti og hollustuháttum, þar til varan sé afhent til dreifingar, en til þess að því verði fullnægt, verði þeir að geta fylgzt með vörunni þar til henni hafi verið pakkað.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að ekki sé ágreiningur um það, að félagsmenn sóknaraðila skuli njóta forgangsréttar til þeirra starfa, sem falli undir iðngrein þeirra, en að

matj stefnda falli störf í pökkunardeild ekki undir kjötiðnaðargreinina og því komi 2. mgr. 19. gr. kjarasamnings ekki til álita. Hafi stefndi um áratugaskeið starfrækt pökkunardeildir án verkstjórnar, eftirlits eða nokkurra afskipta kjötiðnaðarmanna. Kjarasamningur aðiljanna hafi um árábil haft að geyma ákvæði hliðstætt 2. mgr. 19. gr. kjarasamnings aðiljanna frá 17. apríl 1974 og hafi aldrei áður komið til þess, að kjötiðnaðarmenn krefðust íhlutunar í starfsemi pökkunardeildar. Pökkunardeildin hafi ætíð verið í beinum tengslum við vöruafgreiðslu, þ. e. söludeild fyrirtækisins, og starfsfólk deildarinnar verið ráðið af yfirmanni vöruafgreiðslu, sölustjóra, og hafi hann ásamt aðstoðarmönnum sínum haft umsjón með daglegri starfsemi pökkunardeildarinnar. Við sameiningu pökkunardeildanna hafi vélvæðing verið aukin. Nýja pökkunardeildin sé áföst og í beinum tengslum við sölu- og afgreiðsludeild, en kjötvinnsludeildin sé í sérbyggingu og talin pökkunardeildinni óviðkomandi. Engin grundvallarbreyting hafi orðið á rekstri pökkunardeildarinnar við sameiningu hinna eldri deilda og vélvæðingu, og verði vélar þær, sem nú eru notaðar til pökkunar, engan veginn taldar kjötiðnaðarvélar, enda séu þær víða notaðar til að pakka öðrum vörum en kjötmeti. Í pökkunardeild fari ekki fram nein kjötvinnsla, heldur sé þar pakkað vörum, sem komi fullunnar frá hendi kjötiðnaðarmanna og komnar af verk sviði þeirra. Þetta gildi um pökkun, vigtun og sölu vörunnar, en þetta þrennt haldist í hendur. Ekki skipti máli við úrlausn máls þessa, hver tilhögun sé hjá öðrum aðiljum, enda hljóti deildarskipting, rekstrarfyrirkomulag og gerð hvers einstaks fyrirtækis að ráða þar miklu um. Einnig verði að gera greinarmun á því, hvað skylt sé og hvað kunni að vera hagkvæmast eða einfaldast og geti kjötiðnaðarmenn verið í fleiri störfum en þeir eigi samningsbundinn rétt til. Hins vegar takmarkist 2. mgr. 19. gr. kjarasamningsins við störf, sem falli undir kjötiðnað. Í flestum verzlunum sé miklu af kjötvörunum og öðrum fullfrágengnum matvælum pakkað af öðrum en kjötiðnaðarmönnum. Þá er því haldið fram, að ákvæði laga um menntunarskilyrði til að gegna ákveðnum störfum verði að skýra þröngt með hliðsjón af ákvæði 69. gr. stjórnskrár-

innar. Á sama grundvelli verði að skýra þröngt ákvæði kjarasamninga um forgang félagsmanna stéttarfélaga til tiltekinna starfa. Verði að vera ótvírætt, að hlutaðeigandi verkefni rúm-ist innan ramma samningsákvæðisins til að forgangsréttarverndar njóti við. Hér sé ekki slíku til að dreifa, því um sé að ræða störf, sem séu óviðkomandi vinnslu kjötvara og falli utan við verksvið kjötiðnaðarmanna og þeir hafi aldrei unnið. Er því mótmælt, að óstaðfest námsskrá kjötiðnaðarmanna breyti þar nokkru um. Þegar hin nýja þökkunardeild hafi komið til sögunnar, hafi þótt nauðsynlegt að ráða sérstakan verkstjóra og hafi þá orðið fyrir valinu niðursuðufræðingur, sem starfað hafi í mörg ár sem verkstjóri hjá stefnda og hafi því langa reynslu að baki í meðferð matvæla. Hann sé félagi í Verkstjórafélagi Íslands. Þar sem maður þessi hafi áður unnið ýmis störf hjá stefnda, sem sum hver falli undir kjötiðnað, hafi verið greidd gjöld vegna manns þessa til sóknaraðila samkvæmt kjarasamningi aðilja og hafi því verið haldið áfram af misgáningi eftir að hann tók til starfa við þökkunardeildina.

Fyrir dóminum hefur Jósef Sigurgeirsson, trúnaðarmaður kjötiðnaðarmanna á athafnasvæði varnaraðila að Skúlagötu 20, sem var í stjórn og samninganefnd Félags íslenzkra kjötiðnaðarmanna við gerð kjarasamningsins við vinnaveitendur, er undirritaður var 17. apríl 1974, skýrt svo frá, að 2. mgr. yfirlýsingarinnar með kjarasamningnum hafa komið til áréttingar hliðstæðri yfirlýsingu með kjarasamningnum frá 1972. Hafi þetta stafað af því, að eftir gerð kjarasamningsins 1972 hafi komið upp ágreiningur um, hverjir teldust kjötiðnaðarmenn, þ. e., af hverjum ætti að greiða aðstoðarmannagjald. Hafi varnaraðili ekki viljað greiða gjald þetta af fólki, sem vann við þökkun. Hafi þessu ákvæði verið bætt inn í yfirlýsinguna til að koma í veg fyrir misskilning og hafi þetta ákvæði m. a. átt að ná til starfa við þökkun. Jósef kveður þökkun hjá varnaraðila hafa farið fram á fleiri stöðum en einum, áður en hin nýja þökkunardeild tók til starfa. Hafi þá verið pakkað að Skúlagötu 20 og Grensásvegi 14, þar sem pakkað hafi verið niðurskornu áleggji, salötum, sinnepi og brauðmat (skonsum). Einnig hafi verið pakkað á starfsstöð

stefnda á Selfossi og þar hafi kjötiðnaðarmaður stjórnað eða haft umsjón. Annars hafi verið dálítið óljóst, hver hafi haft á hendi verkstjórn við pökkun að Skúlagötu 20. Fólki, sem vann við pökkun, hafi t. d. stimplað sig inn og út með starfsfólki við kjötiðnað og meistari í pylsugerð hafi greitt fólkinu laun. Jósef kveður það eitt dæmi þess, að pökkun sé beinn þáttur í fullvinnslu kjötvöru, að varnaraðili hafi nú um nokkurt skeið beitt nýrri aðferð við meyrnun á nautavöðvum. Aðferð þessi sé fólgin í því, að kjötið sé úrbeinað fljótlega eftir slátrun eða þýðingu og beztu vöðvarnir settir í poka úr gerviefni, sem séu sérstaklega gerðir fyrir kjötmeyrnun. Síðan sé pokunum lokað. Varan sé síðan geymd í kæligeymslu, þar til hún hafi meyrnað og sé hún þá tilbúin til sölu. Með þessu fáist jafnari og betri gæði nautakjöts.

Thorvald Imsland, sem hefur verið í samninganefnd Félags ísl. kjötiðnaðarmanna síðustu níu árin og starfar hjá varnaraðila, skýrir svo frá, að 2. mgr. yfirlýsingarinnar með kjarasamningnum frá 17. apríl 1974 hafi verið sett til frekari skilgreiningar á ákvæði yfirlýsingar, sem komið hafi inn í kjarasamning á árinu 1972. Hann kveður það hafa verið nokkuð óljóst, hver hafi verið yfirmaður pökkunardeildar varnaraðila að Skúlagötu 20, áður en hin nýja pökkunardeild tók til starfa. Þannig hafi t. d. verkstjóri pylsugerðar séð um greiðslu launa til starfsfólks pökkunardeildar. Starfsfólk, sem vann við pökkun, hafi haft sama vinnutíma, matar- og kaffitíma og starfsfólk pylsugerðar. Thorvald kveður pökkunardeildina hafa verið starfrækta miðsvæðis milli framleiðsludeildarinnar og afgreiðslunnar. Hafi það að öllu jöfnu verið starfsmenn pylsugerðarinnar, sem fært hafi allt að pökkunardeildinni, en síðan hafi vörurnar verið fluttar yfir í söludeildina til dreifingar. Í pökkunardeild varnaraðila að Grensásvegi hafi verið pakkað salötum, niðursneiddu áleggi og sinnepi. Thorvald kveður það dæmi þess, að pökkun sé þáttur í að fullvinna kjötvöru, að nautavöðvum sé pakkað í lofttæmdar umbúðir til að láta það moðna. Sé þetta framleiðsluáðferð, sem falli undir kjötiðnað. Thorvald kveður ágreining hafa risið við starfsmannastjóra varnaraðila, Teit Lárusson, um það, hvort forgangsréttarákvæði í kjarasamningi ætti að taka

til pökkunarstarfa. Hafi þetta verið rætt sérstaklega og verið talið heppilegast að ræða þetta atriði á samningafundi og fá það þannig á hreint. Þegar svo samningaviðræður hafi farið fram á árinu 1974, hafi þetta verið rætt við Jón H. Bergs, forstjóra stefnda.

Barði Friðriksson, skrifstofustjóri Vinnuveitendasambands Íslands, skýrir svo frá, að hann hafi verið við samningagerð Félags íslenzkra kjötiðnaðarmanna að hann heldur frá upphafi. Kveður hann ákvæði um forgangsrétt þeirra stétta, sem Vinnuveitendasamband Íslands semur við, vera í öllum samningum, sem Vinnuveitendasamband Íslands geri við stéttarfélag og slíkt ákvæði um forgangsrétt hafi verið í kjarasamningi Félags íslenzkra kjötiðnaðarmanna frá upphafi. Hann kveður skilgreiningu á því, til hvaða starfa forgangsréttur kjötiðnaðarmanna nái, hafa verið tekna upp í kjarasamninginn 1974, en ekki kveðst hann minnst, að hún hafi átt að breyta neinu frá því, sem áður hafi tíðkast. Barði kveður ákvæði um greiðslu gjalds af hjálparmönnum kjötiðnaðarmanna hafa komið inn í kjarasamninginn á árinu 1972, en síðan hafi það verið frekar skilgreint í samningnum frá 1974. Við gerð kjarasamningsins 1974 hafi pökkunardeild sóknaraðila komið til umræðu, en þannig hátti til, að sumt starfsfólk vinni þar eingöngu að pökkunarstörfum, en aðrir gangi á milli og hjálpi stundum kjötiðnaðarmönnum. Hafi kjötiðnaðarmenn viljað fá hjálparmannagjaldið af fólki því, sem ýmist vann að pökkun eða hjálpaði kjötiðnaðarmönnum. Barði kveður það ekki hafa komið fram hjá kjötiðnaðarmönnum við gerð síðustu kjarasamninga, að forgangsréttarákvæðið í kjarasamningi þeirra tæki til pökkunarstarfa eða að þeir hafi kvartað undan því, að forgangsréttarákvæðið væri brotið við rekstur pökkunardeildar varnaraðila. Síðari málsgrein yfirlýsingarinnar hafi komið inn við gerð samningsins 1974. Hafi hann litið svo á, að þeir kjötiðnaðarmenn, sem hefðu forréttindi, væru að reyna að rýmka svo gjaldheimtu, að hún næði einnig til hjálparmanna, sem ýmist ynnu að pökkun eða aðstoðuðu kjötiðnaðarmenn. Kveðst hann telja pökkunardeildina hluta af vöruafgreiðsludeild.

Vígfús Tómasson, sölustjóri heildsölu varnaraðila, kveðst

hafa haft umsjón með pökkunardeild varnaraðila að Skúlagötu 20 í um tuttugu ár, þ. e. frá upphafi. Pökkunardeildin sé enn undir sinni stjórn eftir breytingu þá, sem gerð var. Varnaraðili hafi einnig starfrækt pökkunardeild í vörumiðstöðinni að Grensásvegi 14, þar sem pakkað hafi verið áleggi, og hafi sölustjóri vörumiðstöðvarinnar veitt þessari pökkunardeild forstöðu. Kjötiðnaðarmenn hafi aldrei verið kvaddir til að starfa við pökkunardeildina að Skúlagötu 20 eða til að sjá um rekstur hennar. Þeir hafi skilað kjötvörunum til pökkunardeildarinnar, þar sem síðan hafi verið gengið frá slíku til afgreiðslu og sölu. Hafi engin breyting orðið á þessu. Vigfús kveður það stundum hafa komið fyrir, að starfsfólk væri flutt milli kjötiðnaðardeildar og pökkunardeildar eftir þörfum.

Nanna Í. Einarasdóttir og Ásdís Mogensen, sem starfa hjá stefnda að Skúlagötu 20, hafa lýst yfir, að í hinni nýju pökkunardeild hafi verið pakkað nýjum nautavöðvum og pakkarnir síðan lofttæmdir og merktir.

Komið er fram í málinu, að þann 7. marz sl. voru greidd aðstoðarmannagjöld til sóknaraðila vegna átta starfsmanna í pökkunardeild, þar á meðal Hjalta Eymanns, en átján störfuðu í deildinni.

Með hliðsjón af yfirlýsingu þeirri, sem fram kemur í greinargerð stefnanda og munnlegum málflutningi, þykir mál þetta ekki lagt fyrir dóminn með þeim hætti, að um það verði dæmt á grundvelli 2. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938, hvort störf í pökkunardeild varnaraðila að Skúlagötu 20 falli undir kjötiðnað.

Það hefur ekki verið leitt í ljós, að kjötiðnaðarmenn hafi starfað í eða veitt forstöðu pökkunardeild varnaraðila að Skúlagötu 20, þar til pökkun hófst þar með vélum. Ekki er heldur nægilega leitt í ljós, að með ákvæði 2. mgr. yfirlýsingarinnar frá 17. apríl 1974 hafi verið samið um, að störf í pökkunardeild, sem varnaraðili hefur starfrækt og starfrækir að Skúlagötu 20, skuli lúta ákvæði 2. mgr. 19. gr. kjarasamnings aðilja frá 17. apríl 1974.

Samkvæmt þessu verður stefndi sýknaður af kröfum stefnanda.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Dóm þennan kváðu upp: Guðmundur Jónsson, Bjarni Kristinn Bjarnason, Sigurður Líndal, Ragnar Ólafsson og Hafsteinn Baldvinsson.

D ó m s o r ð :

Stefndi, Vinnuveitendasamband Íslands vegna Sláturfélags Suðurlands, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands vegna Félags íslenskra kjötiðnaðarmanna, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.